

ČESKÁ KNIŽNICE

NAKLADATELSTVÍ
HOST

Kryštof Harant
z Polžic a Bezdrůžic

PUTOVÁNÍ
ANEB CESTA Z KRÁLOVSTVÍ
ČESKÉHO DO MĚSTA
BENÁTEK, ODTUD PO MOŘI
DO ZEMĚ SVATÉ, ZEMĚ
JŮDSKÉ A DÁLE DO EGYPTA
A VELIKÉHO MĚSTA KAIRU
/I/

PRAHA — BRNO 2017

ČESKÁ KNIŽNICE

Vydávají Nadační fond Česká knižnice, Ústav pro českou literaturu AV ČR, v. v. i., a vydavatelství Host

www.kniznice.cz

ÚSTAV
PRO ČESKOU
LITERATURU
AV ČR, v. v. i.

Akademie věd
České republiky

Strategie AV21
Špičkový výzkum ve veřejném zájmu

Ediční přípravu svazku zajistil Nadační fond Česká knižnice za finanční podpory Ministerstva kultury ČR.

Vychází za finanční podpory Ministerstva kultury ČR.

Publikace vznikla s podporou na dlouhodobý koncepční rozvoj výzkumné instituce 68378068 (ÚCLAV ČR, v. v. i.).

Ediční příprava Hana Bočková

Ediční příprava latinských pasáží Markéta Melounová

Komentář Hana Bočková, Markéta Melounová

a Lucie Storchová

Vědecká redakce Jan Linka

Editor © Hana Bočková, 2017

Commentary © Hana Bočková, Markéta Melounová a Lucie Storchová, 2017

© Nadační fond Česká knižnice, 2017

© Ústav pro českou literaturu AV ČR, v. v. i., 2017

© Host — vydavatelství, s. r. o., 2017

ISBN 978-80-88183-07-5 (Nadační fond Česká knižnice)

ISBN 978-80-88069-31-7 (Ústav pro českou literaturu AV ČR, v. v. i.)

ISBN 978-80-7491-942-8 (Host — vydavatelství, s. r. o.)

Putování aneb Cesta z království českého do města Benátek, odtud po moři do země Svaté, země jůdské a dále do Egypta a velikého města Kairu, potom na horu Oreb, Sinai a svaté panny Kateřiny v Pusté Arabii ležící, na dva díly rozdělená a od urozeného pána, pana Kryštofa Haranta z Polžic a Bezdruzic a na Pecce etc., římského císaře Jeho Milosti rady a komorníka, léta 1598 šťastně vykonaná i také pěknými figúrami ozdobená

Jest přitom i krátké vypsání některých národův a obyčejův jejich, též zemí, krajin, ostrovův a měst i jiných rozličných věcí

*Cum gratia et privilegio Sacrae Caesareae
Regiaeque Majestatis*

Léta Páně MDCVIII

Romani aeternum signum aquila Imperii

*Romanum Imperium complexa patentibus alis
Hactenus Austriacis plurima regna dedit,
Quae Iovis ales erat; nunc magno adstricta Rudolpho
Fausta erit in sera posteritate comes.*

Georgius Carolides a Carlsperga

Nejjasnějšímu, nejnepřemoženějšímu, velikomocnému knížeti a pánu, panu Rudolfovi Druhému, volenému římskému císaři, uherskému, českému, dalmátskému, charvátskému etc. králi etc., arciknížeti rakouskému, markrabí moravskému, lucemburskému a slezskému knížeti, pánu mému nejmilostivějšímu.

Obyčejně zde v světě, nejmilostivější císaři, maje někdo buďto svou vlastní, aneb cizí práci, ješto by kunštik aneb mistrovské dílo bylo (jako ku příkladu obraz litý aneb tesaný), a tu chtěje neporušitedlnou od lidí i také trvánlivou zachovati, ji buďto na místo vyšší, aneb za hradbu a obmezení vyzdvihuje a postavuje. Týmž příkladem i já chtěje tuto mou práci od mnohých zlých lidí (kteříž podlé povahy věku tohoto všecko spíše na zlou nežli na dobrou stranu vykládají) podstatou a mocností patrona slavného a mocného jako ohraditi a opatřiti.

Vaše Císařská Milost, nejpřednější potentát a křesťanská vrchnost, ráčili jste svou nejednou a dosti velikou milostí v prokázání mnohých dobrodiní mne, nehodného Vaší Císařské Milosti poddaného, milostivě předjíti a mysl mou tak vysoko pozdvihnouti, že sem se směl pokusiti Vaši Císařskou Milost nyní touto mou prací zaneprázdнити a pod křídly ochrany a důstojnosti Vaší Císařské Milosti na theatrum vlasti mé vypustiti a vystaviti.

Obzvláště pak k Vaší Císařské Milosti v té poddané důvěrnosti se utíkám, poznáv od Vaší Císařské Milosti nad povoláním a službou mou (v níž slavnému domu rakouskému od třicíti let pořád zběhlých, a zvláště Jeho Milosti arciknížeti Ferdinando-vi slavné paměti od léta tisícího pětistého sedmdesátého šestého mnoho let pořád až i Vaší Císařské Milosti v uherském království mezi lidem vojenským za bevelichshabera také drahně

časův trvaje, potom i vlastní osobě Vaší Císařské Milosti též od několika let za komorníka a k tomu nyní i za radu, ač vedlé zdání mého nehodnou, poddaně a věrně sloužím) nejednou milostivě prokázaná zalíbení, takže maje svou od Pána Boha všemohoucího vzácnou vrchnost k sobě tak milostivě nakloněnou, té nepochybné naděje sem, že i tato má práce od Vaší Císařské Milosti nejináč než jako i já ochrany užive.

Podlé čehož Vaší Císařské Milosti poníženě a poddaně jakožto králi a pánu svému nejmilostivějšímu tuto mou sprostnou a chatrnou práci ofěruje dedikují a připisují, poníženě a oddaně prosíc, abyšte, Vaše Císařská Milosti, ji milostivě oblíbíte a podlé osoby mé i ji v svou milostivou a mocnou ochranu přijítí ráčili. S tím Vaší Císařské Milosti od všemohoucího Pána Boha dlouhověkého zdraví a šťastného nad námi panování a všech darův spasitedlných poníženě a oddaně žádati nepřestávám.

Dátum v Městech pražských ve čtvrtek po Třech králích 10. dne měsíce ledna, léta Páně 1608.

Vaší Císařské Milosti věrný, poslušný a poddaný služebník
Kryštof Harant z Polžic a Bezdruzic

Virtus cat.

S. C. M. Julijus Reg. Solider ad vicium deinceps

EPIGRAMMA
DE INSIGNIBUS ET STUDIIS
Generosi Baronis ac Domini, Domini Christophori Harant de
Polzicz et Bezdruczic etc.,
Suae Caesareae Majestatis Consilarii et Cubicularii

GALLUS, Haranteae gentis decus exprimit, ales,
Prae reliquis uno in nomine CHRISTOPHORI.
Dux generis gallus, canere et pugnare peritus,
Tempora definit voce vigilque cubat,
Nocturnos abigit lemures vanosque timores
Vastaque in angustum corda leonis agit.
Sic et Harantaeus, dum servit adestque RUDOLPHO,
(Quo melior nullus Caesare Caesar erat,)
Militat et vigilat consultaque sana ministrat,
Tota metus nullum norit ut Aula locum.
Quod superest, laetis dat tempus amabile Musis,
Dulce melos sacris provenit unde choris.
Cantica miramur, paucis imitanda, melodi,
Quae baro Marte potens, nobilis arte facit.

Magister Georgius Carolides a Carlsperga,
Poëta Caesareus

EPIGRAMMA
AD AUTHOREM LIBRI

*Flos patriae gentisque tuae terraeque Bohemae,
Christophore, vivas, numinis ardor, Harant.
Post varios casus tempestatumque procellas
Celsior efflores: ipse pericla premis.
Nec mare nec venti nec te mala corporis angunt,
Non hostis rabies, non fera corda virum.
Hinc tua consurgit magnarum gloria rerum,
Virtus et pietas atque animosa fides.
Ecce tuus fructus Solimae Synaique probatus,
Unde Dei es miles atque creatus eques.
Non ego perpessos varios magnosque labores
Commemoro, liber hic singula rite docet.
Dignus es affectu patriae magnique Rudolphi
Officiis, qui nunc rite monarcha regit,
Dignus, ut aeternum vivant tua nomina terris
Atque alios socios haec monumenta trahant.
Haec tua nobilitas, non illa parentibus orta,
Hinc tibi, Christophoro, gloria semper, Harant.
Hinc, o Christophore, nomenque omenque mereris
Et tibi pro meritis lausque decusque manet.
Portasti Christum Solymam, ad Synai juga celsa,
Christum corde geris, corpore signa Crucis.
Gratia, quae Christi duxit teque inde reduxit,
Haec tibi sit semper gratia, vita, salus.*

*Georgius Bartholdus Pontanus a Braitenberg etc.,
Poëta laureatus*

COMMENDATIO AUTHORIS
CUM FELICI IMPRECATIONE

*Materiam scripto dignam dum quaerit Homerus,
Eligit, errantem post captae tempora Trojae
Quem varie terra atque mare exercebat, Ulyssem.*

*Hunc si servasset bona fors in tempora nostra,
 Non ea coxisset jam sollicitudo poetam.
 Est baro Christophorus longe anteferendus Ulissi,
 Harant, de claro Polzicz genere atque Bezdruczic.
 Hic hominum mores multorum vidit et urbes,
 Idem hominum mores pariter describit et urbes.
 Nunquam Circaea demens aut ebrius arte
 Porcinam in sancto sectatus tramite vitam,
 Sed Solymae loca sacra pie semper meditando
 Dogmata sanctorum est Patrum veneranda secutus.
 Commotus zelo magni ausus tempore iniquo,
 Turcici in extremo belli fervore, peregit
 hocce iter in majore suae discrimine vitae.
 Tutelae Domini fisis sese hostibus ipse
 Objecit Turcis, turmis praedonum Arabumque.
 Quae quia sunt docte descripta volumine toto,
 non hic ornari verbis repetitive necesse est.
 Tu, rogo, tantorum socius, Czernine, laborum,
 Dic mihi, quae socio sunt digna encomia laudum?
 Nemo exercitiis facile hunc exaequet honestis,
 A vitiis pauci tam longa lance recedant.
 Si Villanellas dulci modulamine Musas
 Componit, voce atque manu cantatque sonatque,
 Orphaeum superat; certet contra Hectorem in armis
 Nec quisquam saltu seu cursu vincere possit,
 Nemo ita figat apros, par cervis retia tendat:
 Certet equis canibusve; haud tanto robore follem
 Projiciat parvamve pilam simili trahat astu.
 Atque haec summa quidem, quae sola modestia vincit.
 O quantas corpus natura coegit in unum
 Virtutum dotes? rarus vel solus in orbe es.
 Delectus merito juvenesque senesque tot inter,
 Pocula qui summo tradas libanda monarchae.
 Dum feret illa dies, quae tandem corporis hujus
 Ius habet, ut certi spacium tibi finiat aevi,
 Opto, Deum videas, cujus vestigia tantis*

*Visisti impensis, sudore, labore, periclis,
In terris semper tua laus et scripta manebunt.
Teque decus patriae dehinc tota Bohemia dicit
Gaudebisque absens hoc posteritatis honore.*

*Godefridus Steeghius, Suae Caesareae Majestatis
Medicus Cubicularius*

EPIGRAMMA

**AD MAGNIFICUM ET GENEROSUM DOMINUM,
Dominum Christophorum Harant a Polzicz et Bezdruzicz,
Suae Caesareae Majestatis Consiliarium et Cubicularium,
Hujus Itinerarii Autorem.**

*Nostra dedit multos pluresque vetustior aetas,
Quae veniet, totidem forsitan illa dabit,
Qui seu lucra avidi seu vani vana sequuti
Vota, alia ex aliis didita nominibus,
Regna Palaestinae Solimaeaque templa petebant
Pressuri illoto limina sancta pede;
Nil minus interea, quam vota implere parati,
Ceptum confectum dummodo constet iter.
Incolumes patria exhibant opibusque potentes,
Omnibus exhausti vix rediere bonis.
Hinc abiere DEUM divinaque sacra professi,
Inde sui compos vix retulere caput.
At tua longe alium posuit sententia finem,
Eoas peteres quum patrio orbe plagas,
Styrpis HARANTEAE dux, gentis ocelle Bohemae,
Christophore, et melici fama decusque chori.
Teutonas emensus, Latium Hesperiamque cadentem,
Vidisti, quicquid Turcica scepra premunt:
CHRISTI HOMINIS cunas, Urbem, templa atque Sepulchrum,
Sanctorum pedibus et loca trita Patrum.
Nec vidisti oculis tantum pede tacta manuque,
Cognita sed fdis singula codicibus*

*Commendata redux popularibus illa tulisti,
Quae videant caeci lecta sciantque rudes.
Atque via hac animus doctrinaque crevit et usus
Et mansuetudo pulchra fidesque tibi.
Plura libens taceo: pro me liber iste loquetur
Ac veri, Tellus ni ruat, autor erit.*

*Magister Georgius Carolides a Carlsperga,
Poëta Caesareus*

Divné jsme věci čítali,
jichž nám mnozí mnoho psali,
ještě však těch neviděli,
o něž se teď s námi dělí
Kryštof Harant, pán vznešený,
nábožnosti následovný.
On chtě vidět Svatou zemi
rozličné projel krajiny,
kdež svého života k vůli
ne vždy míval pohodlí,
než na cestách časté sloty,
na moři pak kruté psoty.
Mezitim mnohá bezprávi
až i škodu na svém zdraví
od barbarské lité sběři,
čehož mu každý uvěří.
A veda tak snažnou práci,
co jest spatřil, slyšel věci,
ty své vlasti v české řeči
vypisuje se vši péčí.
Těch tedy vypravování
přijMI bez odporování,
obLIB práci, kdo čteš věrný,
JINAK byl by čtenář MARný.

Mikuláš Libenec, jinák Maršík

Na vědomí se dává všechněm impresorům, že jest od Jeho Milosti Císařské, pána našeho nejmilostivějšího, na tuto knihu milostivé privilegium a obdarování dáno, aby ji žádný mimo autora a impresí, v kteréž vytlačena jest, netiskl pod propadením těch všech exemplářů do komory Jeho Milosti Císařské jedné polovice a druhé autorovi a impresí té, z kteréž se na túž knihu náklad vedl.

Předmluva k čtenáři

Nestálost přirození našeho a nejistota způsobu všeho světa vždycky až posavád s sebou to přinášela, že netoliko každému člověku obzvláště, ale každé obci a zvláště v regimentu a v správách světských postaveným lidem potřebí jest, bylo a zůstává povědomostí příkladův předešlého i přítomného věku, a to jak dobrých a ctnostných pro následování a naučení, tak zlých pro uvarování.

Aristoteles, znamenitý filozof, svědčí, že známost cizích a domácích věcí nejpodstatnější v životě obcování užitek přináší. Což vše vskutku jest patrné. Nebo kdyby příkladu, paměti a historií nebylo, zdaliž bychom takové osvícení a světlo netoliko v světských, ale i v duchovních věcech měli? Ano jsouce již při konci věku světa tohoto i z přirození čím dále tím více pokaženější a mdlejší, zdaliž bychom tak všechny věci z vtipu a mozku našeho vyhledati, spořádati i zdržeti mohli, kdyby nám to z zvláštního Božího daru a potom od předkův jako *traduce natura*, anebo z rukou do rukou (jakž říkáme) dodáváno nebylo? Ty pak všechny věci nejvíce po Bohu působí a přivodí *peregrinatio*, totižto do cizích, okolních neb dalekých zemí putování, kteréž vlastně takto *D. Neugebaurus tract. de peregr.* vypisuje:

Peregrinatio est profectio quaedam, cupiditate ac desiderio exterata loca perlustrandi, invisendi et cognoscendi instituta, ad bonum aliquod inde acquirendum, quod vel patriae vel amicis vel nobis ipsis privatim prodesse possit. To jest: Putování jest žádostivé odebrání se na místa přespolní pro spatření jich, poznání i dosažení něčeho dobrého, kteréž by se buď vlasti, buď přátelům aneb nám samým obzvláštěně hoditi mohlo. *Aristoteles lib. 1. rhet. cap. 7.* píše: *Itaque perspicuum est ad legum ferendarum scientiam plurimum conducere terrarum peregrinationem, in qua multarum gentium instituta legesque licet cognoscere; at vero in consiliis publicis historiarum et antiquitatis cognitio mirifice utilis est.* Totižto, že pro nabytí umění, práv a ustanovení lidských vyměření nejvíce světa putování napomáhá, v tom množství národův obyčejové a správy poznati se mohou, obzvláštěně pak v radách zemských historie a staré paměti známost velice potřebná jest.

Plato in lib. de legibus vypravuje mnoho o náboženství, správách světských, cvičení mládeže, kupectví a handlích, kteréžto věci za cíl vezdejšího blahoslavenství pokládá a všech těch největší původy jmenuje, putování a očitě svědky. Sumou putování největší užitkové v tom se nacházejí:

Předně *salus civitatis*, to jest obecné neb obce dobré, protože když obyvatelé putují, docházejí rad, obyčejův a síly cizích aneb okolních národův poznání, podlé čehož opatření se mohou.

Sanctitas morum, dobří řádové, nebo poznajíc obyčeje a mravy cizí, opatrnější bývají.

Cultus artium, milost k umění, protože se vtip ostří a tím se umění zlepšují.

Usus rerum et experientia, skušení, kteréž jak v čas války, tak v času pokoje potřebné jest.

Mercatura et commercia, kupectví aneb handle, proto že tím se dodávají z obojí strany potřeby.

Opressorum hospitium, bídnych neb ssoužených utočiště, když jsouc bývalí, vědí se jinam kde uteci.

Confaederatarum civitatum vinculum, smlouvání spolčených měst aneb zemí svazek, tím, když jedni k druhým často se ohlašují a navštěvují, víra a láska se tvrdí; odtud erbanuňkové pošli.

Speculum mortalium, zrcadlo smrtedlnosti, abychom vždycky před očima měli putování naše v tomto údolí pláče a do jiného života věčného se strojili.

Podlé čehož byli nesčíslní všech věkův mužů, vyššího i nižšího stavu, učení i neučení, kteříž aby tak napověděným způsobem vlasti, obci i potomkům prospěli, neohlédajíc se na mnohá nebezpečnosti, náklady, času i věku strávení, opouštějíce vlast, přátely, příbuzné, rozkoše, zvlůle etc., kterýchž i sám císař Fridrich, toho jména první, svaté a slavné paměti (když těm, ješto pro učení do cizích zemí putují, mnohých privilegií uděloval, *constitut. Ne filius pro patre lib. 4. Cod. tit. 13.*) vypisujíc lituje těmi slovy: *Quis eorum, qui causa studiorum peregrinantur, non misereatur? qui amore scientiae exsules facti, de divitibus pauperes, semetipsos exinaniunt, vitam suam multis periculis exponunt et a vilissimis saepe hominibus, quod graviter ferendum est, corporales injurias sine causa perferunt.* To jest: Kdož by se nad těmi, ješto putují pro učení, neslitoval? Kterížto z náklonnosti k umění jako vypověděni bývají, z bohatých učiněni chudí, sebe samých nešetříc život svůj v mnohá nebezpečnosti vydávají a často od nejchatrnějších lidí, což těžko snesti jest, křivdy na těle svém bez příčiny snášeti musejí; nicméně na to jsou se i proto oddávali a podnes oddávají, aby projedouc a provandrujíc množství zemí, a někteří veškeren okršlek světa, věci hodné, paměti užitečné poznamenali a je potomkům (čehož se i nám od předkův našich z daru Božího dostalo) zanechali.

Homerus, Orpheus, Musaeus, Melampodes proto jsou vznešení a od některého tisíce let jejich dobrá památka zůstává, že jsou do cizích zemí z své vlasti, obzvláště do Egypta táhli, aby se tam od tehdejších kněží egyptských tomu, čehož žádali, naučili, jakož o tom mnohé jejich od nich sepsané věci až dosavad vysvědčují. *Ptolomaeus, Herodotus, Strabo, Diodorus*

Siculus ty všecy země, kteréž v svých až podnes trvajících kronikách vypsali, sami očitě spatřili a protáhli. *Anacharsis*, Tatar rozený, pro Solona mudrce z tatarské země do řecké přivandroval a jeho drahný čas slyše do vlasti se navrátil. *Herodotus lib. 4. Lycurgus*, rodu královského slavný regent a správy spisovatel, množství zemí projel, nežli jest v městě Sparta jaké řády ustanovil. *Aristoteles lib. 2. polit. cap. 7. Solon, Plato, Democritus* do Azie a Egyptu putovali, aby jak města, tak ty věci, o nichž slyšeli, zkusili a spatřili.

Hippocrates, vznešený podnes lékař, sem i tam po světě jezdil, a zvláště do ostrova *Coo*, aby se v něm paměti *Aesculapia*, předního lékaře, tehdaž již mrtvého, doptal, a čehož se tak tam uptal, to pěkně sepsav až dodneška našim lékařům k velikému prospěchu zanechal. *Plinius lib. 29. Dioscorides* pro barvířství ležení a vojska následoval, a čemu se tak přinaučil, to potomkům k dobrému pozůstavil.

Aristoteles půl třetího sta obcí obyčeje a práva shromáždil a do jedné knihy poznamenané vydal, kteráž však našich časův a nás nedošla.

Římané, jichžto nařízení, řádův a práv křesťanští národové až podnes z většího dílu užívají, ostatní pak jako z nějakého pramene od nich svůj původ berou, ti, řku, aby k té své tak příšlé dokonalosti obec svou přivedli, z počátku regimentu svého sem i tam po světě mnohé rozšafné lidi rozposílali, kteříž by se na dobré správy a řády vyptali a je po navrácení se domův v spisu podali, jakož pak do samého města *Athen* padesáte mužův pojednou vypravili, kteříž *leges duodecim tabularum* řečené a první základ všech nynějších práv psaných s sebou do Říma přinesli. A to tak pilně zachovávali, že když koho v poselství a za legáta vysílali, každý takový povinen byl po navrácení se relací psanou netoliko věcí příhodilých, ale i správy a řády těch, u kterýchž byl, činiti a do rady podati, tu oni každou do chrámu modly *Saturna* na památku a ku potřebě skládali, *Livius*. Ten způsob strany relací až podnes u mnohých se zachovává, obzvláštěně v obci benátské, kteráž i tou příčinou velice prospívá a slavná jest, jakž se to na díle v mé historii doleji pozná.

Ptolomaeus Philadelphus, egyptský král, zvědév o dobré správě i zákonu Božím v národu židovském, k Eleazarovi, biskupu židovskému tehdejšímu, psaní učinil a žádal, aby mu některé muže v Písmích svatých i v jazycích zběhlé odeslal, kteříž by mu zákon Boží z jazyku židovského do řeckého přeložili. Což tak na žádost krále biskup učinil a k němu dva a sedmdesáte vykladačů odeslal, kteřížto v městě Alexandrii Starý zákon, nikdá prvé v jiné krom v hebrejské řeči nebývalý, ve dvou a sedmdesáti dnech v jazyk řecký přeložili, ježž potom král na sedmdesáti dvou knihách zlatými literami vypsati dal a ty muže s velikými dary do některéhokrát sto tisíc zlatých do Jůdstva propustil. *Iosephus* v 12. knize 2. kap. Starožitností.

Mithridates, král v Pontu, dvamecítmerou řečí lidí aneb národův sobě poddaných mluvíti uměl, takže všecky sám vyslejšchal, všem sám odpovídal, kterýžto kdyby nebyl pán zvandrovalý, nikoli by jich tak mnoho byl neuměl. *Mercurius Trimegistus*.

V Starém zákoně nejedny příklady putování máme. Oni no dva od Jozue do země zaslíbené poslaní, zdaliž jsou s svou dobrou správou při lidu izrahelském mnoho dobrého příčinou nebyli? Jozue v 2. kap. Královna z Sáby, žádostivá jsouc krále Šalomouna slyšeti, dalekou cestu z nejzadnější Arabie do Jeruzaléma na dvě stě čtyřiceti jednu míli před sebe vzala i zase domův s radostí se navrátila. 3. Král., 10. kap. Tři mudrci pro poznání Krista Pána od východu slunce jeli do Betléma. O putování Krista Pána a svatých jeho mnoho by bylo vypravovati, ale jest věc prvé každému křesťanskému člověku známá.

Za našeho posledního věku léta 1492 *Christophorus Columbus*, aby napravil mapy a tabule *geographické* pro lepší světa povědomost, našel nové krajiny, nám neznámé, a jakž říkáme, Nový svět aneb *Americam*. *Petrus Cieza tom. 2. rer. Indica*. Po něm *Albericus Vesputius*, *Ferdinandus Cortesius*, *Benzo* a jiní též země západní pilně projeli a mnohé přinalezli a povědomě všem v svých spisích zůstavili. *Leo Afer*, *Paulus Venetus*, *Nicolaus et Mathias Paulini*, *Iohannes Montevilla* země Tatara chana, perské, Indie Orientalské a téměř všecku Azii a Afriku pilně spatřivše vypsali a mnoho dobrého tím způsobili.

Abych pak i některých spolukrajanův svých a Čechův mlčením nepominul, zdaliž nemáme dosti vzácných příkladův, nercili za předešlých věkův, jako na Menhartovi, biskupu pražském, léta 1130, Vladislavovi a Jindřichovi, knížatech českých, kteříž se do Azie i do Afriky vydali, zvláště pak do Jeruzaléma putovali, ale i za našich časův mezi mnohými pány, obzvláště urozeného pána, pana Zdeňka Adalberta Popela z Lobkovic, na Chlumci, Jistebnici a Roudnici etc., kterýž projevši a shledši *Italii*, *Hispanii* a jiné mnohé země, po navrácení se z nich domův od Jeho Milosti Císařské nejprvé do říšské rady vsazen byl, potom pak v brzkém času k vzácnému úřadu nejvyššího kancléřství království tohoto povýšen a povolán jest. V kterémžto povolání svém, co onino svrchupsaní v spisích svých najevo a vůbec k dobrému vydávali, tento pán po ta léta skutečně a chvalitebně nad obyčej a pamět tohoto království (aniž se který příklad nachází, aby v tak mladém věku kdy prvě od koho ten slavný a veliký ouřad spravován býti měl) s velikým Jeho Milosti Císařské zalíbením řídí, spravuje a v něm trvá.

Druhý příklad máme na urozeném pánu, panu Vilémovi Slavatovi z Chlumu a z Košberka, na Hradci, Telči a Stráži, kterýž pro umění literní v vlaských *universitatibus* na díle se držel, potom celou Itálii, Hišpanii, Galicii k svatému Jakubu, Frankrejch, Engelland, Nydrland, Dennemark a říši projel a vedlé svobodných umění a jiných *cavalirských* exercicí předním řečem, vlaské, španielské, francouzské, německé, latinské se naučil. Pročež brzo po jeho se do vlasti své navrácení od Jeho Milosti Císařské za komorníka, potom za soudce zemského, dále za maršálka dvoru krále Jeho Milosti přijat, až i zemským ouředníkem, totiž purkrabím karlštejnským, a naposledy místodržícím ouřadu nejvyššího komornictví dvoru Jeho Milosti Císařské jest učiněn a tomuto království i Jeho Milosti Císařské k obzvlášt nímu milostivému zalíbení platně a chvalitebně až posavád nad způsob věku jeho mladého prospívati nepřestává. A tak co onen slavný filozof, od některých *divinus* nazvaný, *Plato lib. 12. de legibus*, blahoslavenstvím při své obci, kterouž formoval a napravoval, býti soudil, když mladí lidé toliko v věcech

vojenských, dospělejší pak od let padesáti počínajíc v věcech správy a regimentu světského se obírají a dostatečně cvičí, tím spíše souditi máme, že sou tito jmenovaní páni v svých peregrinacích, nabyvši obojího spolu Platona blahoslavenství, daleko jeho instrukcí převýšili a obojí cvičení nad pomyslení jeho skutečně prokazují. Vše podlé onoho muže svatého povědění, *Ecclesiasticus* v 34. kap. Člověk prý bývalý vyrozumívá mnohým věcem, a kdo mnoho zkusil, vypravuje umění. Kdož není zkušen, málo ví, kdo pak mnoho prošel, důmyslnější bývá etc. A vpravdě máme z čeho Pánu Bohu děkovati, že po ta léta, jiným okolním národům zároveň, množství veliké, ze všech tří stavův království tohoto, milovníky peregrinací a velmi zkušené osoby vzbudil a vzbuzuje, jichž pro krátkost na ten čas pomínouti musím.

Kterýchžto mužův a panův slavných příkladem maje i já umysl a žádost věcí čítaných a slýcháných poněkud poznati a skusiti, obral sem sobě některá přední místa a země, v nichž předešle nejsvětější, nejmoudřejší a nejslavnější za Starého i Nového zákona byli, kdež nejstarožitnější národové bydleli, z nichž nám všech dobrých řádův a ctnostného obcování pravidlo pošlo, a což nejhlavnější jest, v nichž Pán Bůh všemohoucí největší skutky a zázraky tehdejších časův konal, v nichž Kristus Pán, Syn Boží a Spasitel náš jediný, osobně pro naše spasení putoval a pracoval, a sumou země, kteréž rájem zemským někdy byly, ty sem z obzvláštní horlivosti, s velikým života nebezpečenstvím před sebe vzal a do nich se s Boží pomocí vypravil. Ač jsem se měl nač ohlédati a strašiti, když těch časův mezi Jeho Milostí Císařskou pánem, pánem nás všech nejmilostivějším, a tureckým tyranem válka v Uhřích se začala, abych se do jistého nebezpečenství nevydával, kteréž by mě potkalo, kdybych byl za Jeho Milosti Císařské poddaného a z těchto zemí poznán. A však chtěje sobě i jiným mou příčinou prospěti, vždy sem se tam (díka milému Pánu Bohu) dopravil, mezitim sebe i vlast svou zapíratí, ku panství panův Benátčanův se přiznávati a časem i za Poláka (nebo Turci s těmi národy mír a pokoj na ten čas mají) se vydávati musil. V čemž jak jest mi všemohoucí Pán Bůh

nápomocen býti ráčil, jak spokojené myslí a jaké rozkoše ducha sem nabytí i požil, toť, pobožný čtenáři, v tomto přítomném spisu pro rozhorlení a roznícení takovéž žádosti v tobě a poznání mého dobrého i zlého, tím volněji a snažněji na světlo vydávám a propůjčuji. Obzvláště pak mezi jinými užitky tento každý, kdož ho se mnou zakusil, musí za veliký vyznati, že spatřující ta někdy nejslavnější a ku podivu krásná města a země skrze ten zevnitřní smysl zraku, tím víceji srdce naše osvěcujeme a probuzujeme, poznávajíc tehdejší velikou milost Boží a nevypravitelná požehnání na ty národy vylitá a jim prokázaná, takže což o nich čítáme, to tam očitě a tělesnými i vnitřními duchovními smysly poznati můžeme, podlé povědění:

*Segnius irritant animos demissa per aures,
Quam quae sunt oculis commissa fidelibus.*

Visus certifiat plus, quam quod Cicero narrat.

To jest krátce, jak Němci říkají: Sehen geht für sagen. Spatřiti více jest než praviti. Probuzujeme se, řku, k horlivějšímu Pánu Bohu dík činění, plesajíce radostí nesmírnou, že jest všemohoucí Pán Bůh ty všechny spasitelné dary na nás nehodné z onoho lidu vyvoleného a tak velmi milého milostivě přenesti a jich nás účastny skrze Ježíše Krista, Pána našeho, učiniti ráčil. Zase naproti tomu když patříme na přísnu, však spravedlivou Boží pomstu, došlou na ty národy, jak země nanejvýš zpustlá, neurodná jest, města z gruntu vyvrácená leží, lid zlořečený a pod mocí toho ukrutného a krve křesťanské žíznícího nepřitele Turka zůstává, ovšem se ku pravému pokání probuditi a milosti Boží sobě draze vážiti máme, pamatujíce na pohrůžku Syna Božího, Pána našeho Ježíše Krista, propovědenou: Když se to stalo na zeleném, žeť se totéž ovšem na suchém státi může. Přes to pak všecko, aby někdo neřekl aneb nemyslil, poněvadž z většího dílu témuž mému vypsání míst a věcí v těch zemích množství jiných přede mnou škrybentův a poutníkův podobná a snad i podstatnější poznamenání, též také cíl a příčiny od nich položené se nacházejí, že sem mohl jak sobě, tak jim tímto mým traktátem zaneprázdnění uspořiti. Což ačkoli sem znal poněkud tak býti a mne to též dosti dlouho a několik let od umyslu

mého pozdržovalo, však když jsou nejedni páni a přátelé moji velice na mne nastupovati a žádati nepřestávali, jim sem naposledy odepřítí nemohl, ale nadto ještě i v jazyku českém jim k vůli (protože počtem i podstatou převyšovali miníc jej v německé řeči též některým slavným panům k vůli sepsati) jej přítomně vydávám.

Vedlé toho tím spíše k tomu sem přistoupil vida, an se s mnohými autory v předních věcech srovnám a jimi své utvrzení k lepšímu mně věření, že sem tam byl a věci pravdivé píši, vezmu. K tomu staré jest přísloví, že není tak zlá a ničemná knížka, aby v ní něco dobrého nebylo. Ješto kdo posoudí zpočátku ode mne položené příčiny, totiž že časem netoliko stavení a krajiny, ale ovšem lidé, obyčejové a řádové příčinou nestálosti věku a přirození našeho, a tím více při posledku svém, proměnu berou, a čím dále, více scházejí, pozná to snadně, že tím způsobem ve všech věcech novotnější den ode dne zprávy a povědomosti potřebí jest, obzvláště v věcech regimentu se dotýkajících, kdež vždycky buď v lepší dobré, neb v horší zlé proměna bývá, a tak jest *fatum* jeho a usudek Boží, že jestliže ne ve všem, aspoň na díle v něčem vždy obzvláštности nějaké požívati musí, jakž to pohříchu až příliš netoliko u nás, ale všudy po všem okršlku světa skutečně se nachází a shledává.

Z těch tedy příčin naději se, což jsou dva moji krajané přede mnou, jeden jménem Martin Kabátník z Litomyšle, druhý Oldřich Prefát z Vlkanova, rodič pražský, léta Páně 1546, a jiní mnozí slavní škrybenti a cizozemci o též cestě do země Svaté sepsali a na světlo vůbec vydali, že to mému spisu málo ujme a škoditi bude. Nebo ať toliko ku příkladu o dvou těch zejména položených povím, první, Kabátník, ač v těch zemích všech byl, v kterých i já, však jest je velmi jalově a nepodstatně vypsal, nic jiného nežli své příběhy oznamujíc, což vedlé mého umyslu, kterýž k tomu směřuje, aby v něm *defnící* nahoře položené strany *peregrinací* ve všech artikulích za dosti se stalo, postačiti nemůže. K tomu, jakož od té chvíle veliká proměna v těch místech se stala, když jest země Svatá, egyptská a jiné okolní, kteréž za času putování jeho pod správou

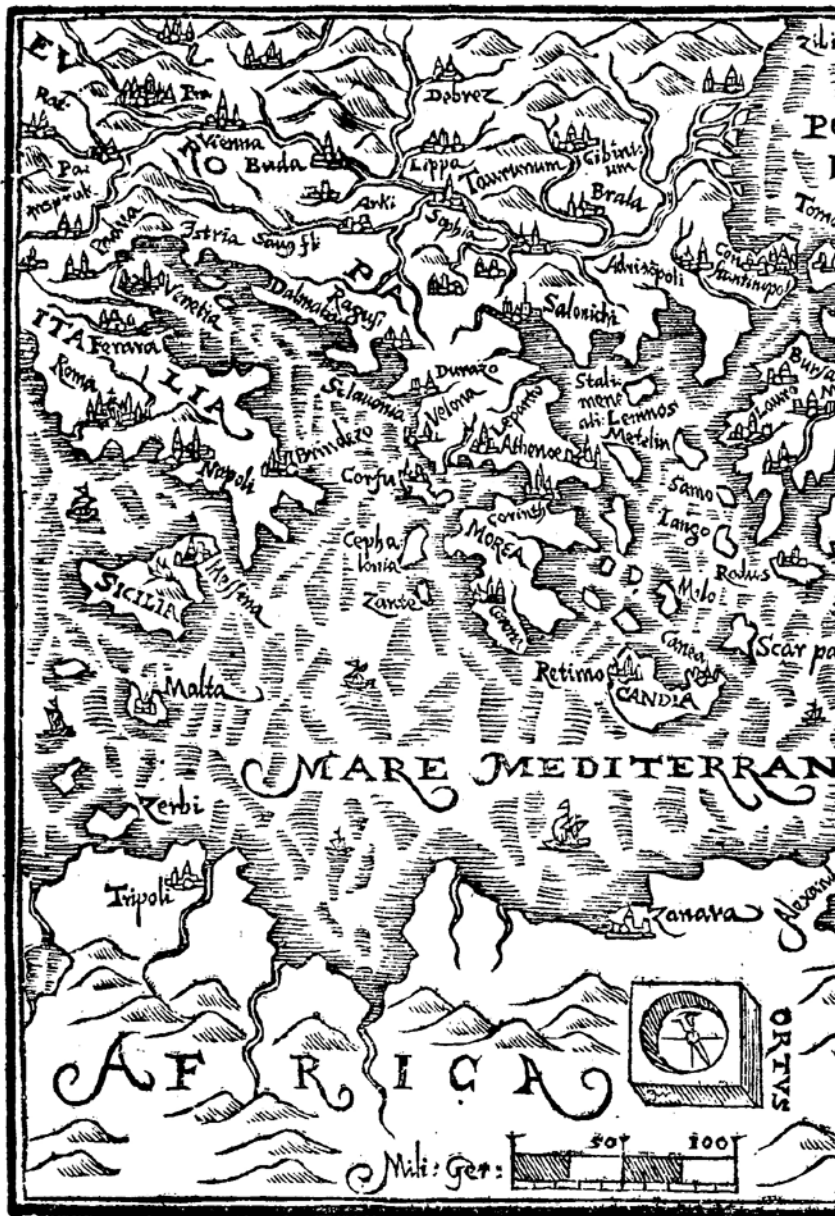
žoldánův egyptských byly, za mého času až posavad pod mocí tureckého císaře jsou a zůstávají, což vše jiné správy, jiného regimentu vypsání etc. potřebuje, i také v mém traktátu dle možné krátkosti se najde.

Druhý toliko v zemi Svaté byl a půl cesty a pouti mé vykonal, takže o polovici méně vypsál, jakž se to, srovnajíc jeden traktát proti druhému, snadno poznati bude moci. A tak nápodobně i o komkoli jiném, kdyby se examinovati měl, shledá se rozdíl veliký, přečtení i paměti hodný.

Naposledy uznal sem toho potřebu i užitek nemalý býti, kdyžto majíc ouhlaovního a ukrutného toho vraha, nepřítel Turka, přede dveřmi vlasti naší milé a tuto čisti budeme o jeho násilném panování nad těmi krajinami, kteréž někdy mlékem a strdí oplývaly, již pak nanejvýš zpustlé a v podrobě veliké postavené jsou, [abychom] tou příčinou i křesťanských lidí v těch zemích se podnes zdržujících bíd a strastí skrze lítost a žalost křesťanskou jako čitedlní byli, jim božského požehnání a ochrany žádali, i samých sebe a vlasti naší litovali, tak bychom k svatému pokání jedni druhých ponoukajíce, tím žádostivěji a zmužileji s pomocí Boží takové síle nepřátelské odpírali a ji od nás daleko zapuditi mohli. Nebo jak jméno jeho *Turca* vlastně v jazyku latinském *vastatorem*, na česko zhoubce, znamenává, tak ovšem skutek to dostatečně až příliš potvrzuje, žeť on s námi pro samé jméno a panství, jako někdejší potentátové *Cyrus*, *Alexander Magnus*, *Phyrrus* a jiní těm podobní, neválčí, ale o to se snažuje, kterak by jméno a náboženství křesťanské, stavy a řády dobré z gruntu vykořenil a vlast milou naší, jako jiné sobě podmaněné země, na nejvyšší zkázu a záhubu přivedl. O čemž nikdá dosti ani příliš jak v čas války, tak při pokoji sobě připomínati a předkládati nemůžeme a bez užitku nebývá.

Všemohoucí Pán Bůh račiž to z své pouhé milosti dáti, aby touto mou prací mnohá srdce vzbuzena aneb ponuknuta byla v kterýchkoli z těch ode mne přivedených příčinách, tak aby se, jakž na pobožné křesťany náleží, chovati i opravdověji ve všem dobrém setrvati mohli. Amen.

Tuto příležití mapu aneb tabuli naschvále sem proto napřed položití dal, aby čtenář tím snázeji, hned jakž začne tuto mou knihu čísti, země a města, skrze něž sem putoval, obzvláštne pak položení jích, najítí a spatřítí mohl.

PRVNÍ DÍL

*Cesty z království českého do Benátek,
odtud po moři do země Svaté, země jůdské
a dále až do Egypta, potom na horu Sinai,
Oreb a svaté panny Kateřiny v Pusté Arabii
ležící, kterouž sem s pomocí Pána Boha
všemohoucího já, Kryštof Harant z Polžic
a z Bezdružic na Pecce etc., římského
císaře Jeho Milosti rada a komorník,
šťastně vykonal*

Kapitola první

V níž se vypisuje počátek cesty z Čech skrze díl země německé až do města Benátek ve Vlaších ležícího

Když se psalo léta Páně 1598 v pondělí po Provodní neděli, to jest 30. dne měsíce března, vyjel sem z zámku Bělí od urozeného a statečného rytíře pana Diviše Markvarta z Hrádku, na Bělí, Nekmíři a Trpistech etc., na ten čas Jeho Milosti Císařské rady, a přijel do města Plzně na noc k urozené paní Lidmile Markvartové z Chudenic etc., při kteréžto tehdáž mých dvě dítek, totižto synáček jménem Vilém Humprecht, šesti let stáří, a dcerka Lidmila Kateřina, okolo let devíti, hned od smrti dobré paměti mé milé manželky a paní matere jich se zdržovalo, avšak potom léta 1599, 13. dne *Octobris*, po mém z cesty zase do království českého se navrácení, toho času, když Jeho Milost Císařská pro přímoří v městech pražských dvorem v Plzni býti ráčil, obý dvý, jedno po druhém, v šesti dnech s mou velikou žalostí z tohoto bídného do onoho věčného života prostředkem smrti vykročilo.

Druhého dne, totiž v uterý posledního měsíce března, vyjev z Plzně, přijel sem na Bystřici. A tu sem podlé společného našeho o tom snešení a zůstání **Bystřice** shledal se s urozeným a statečným rytířem, panem Heřmanem Černínem z Chudenic, na ten čas Jeho Milosti Císařské

komorníkem, též cesty mé mým věrným spolutovaryšem a pravým *Achatem* na mne očekávajícím. Nazejtří ráno, totiž ve středu 1. dne měsíce dubna, strojili sme sobě potřeby a věci na tak dalekou a nebezpečnou cestu náležející. Po obědích vida pan Heřman Černín nemalý počet z panstva a rytířstva příbuzných i nepříbuzných s námi se žehnati umysl majících, zamysllil všelijaké kratochvíle, až i k kroužku, davše na vyhranou v dar pozlacený koflík, honbu držel.

Ve čtvrtek ráno, to jest 2. dne dubna, vyjel sem ve jméno Boží se panem Heřmanem Černínem a jedním služebníkem, všickni tři na koních, z Bystřice. O polednách přijeli sme do

Počátek země bavorské Nových Kostelů, německy New Kirchen, a tu se začíná dolejší bavorská země aneb dolejší Bavyry, kdežto poobědovavše dojeli sme na noc do města Kouby. Na ráno podávajíce se dále do země bavorské, jeli sme skrz některá pěkná a veselá města, jako Straubingen,

Straubingen při řece Dunaji ležící, léta Páně 1208 od knížete Ludvíka Bavorského vystavené. Potom skrze **Landshut** Landshut.

Leží pak Landshut při řece Isr, latině *Isera* řečené, větší díl jeho na rovině, něco pak při vrchu vystaveno jest, na němž velmi ozdobný a nákladný zámek knížete bavorského stojí. Za tím zámkem jest velmi pěkná a rozkošná zahrada, v níž všelijaká cizí a divná koření, kvítí a byliny, mistrovství labyrintové, obrazy a *statuae*, mnohé stromoví a zvláště ze všelijakého ovoce nákladní plotové a hradby se spatřují, neb tu někdy na větším díle kníže bavorské obyčej míval se zdržovati.

V městě stojí velmi vysoká věž, na kterouž sme až do kranclů neb pavlačky vylezli. Chtějí tomu, že by se nad tuto v Landshutu Vídenskou a Straspurskou vyšších a nákladnějších věží ve vši říši nenacházelo. Avšak jedné každé z těch jiná vlastní obzvlášt-
nost nad druhou se pokládá, totiž že se Vídenská za nejpevnější, Straspurská za nejpěknější a Landshutská za nejvyšší drží.

Rozenhajm.
Kopfstein.
Švac

Z Landshutu jeli sme k Rozenhajmu, až k zemi tyrolské, k Kopfštejnu, zámku a městu

tak řečenému, klíči a pevnosti z té strany země tyrolské. Odtud přijeli sme do města Švacu, kdež sou znamenité stříbrné hory, mezi nimiž nám nejpřednější dva doly, Falkenstein a Erbstollen, kteréž by dnem i nocí znamenité kyzy vydávati měly, chválili.

Potom sme se dostali do města Hall, kteréž Hall
neveliké jest, ale pěkně vystavené, v něm jest dům veliký a nákladně stavený, německy müntzhaus, totiž mince, kdež všelijakou stříbrnou tyrolskou minci bijí, a to tímto u nás a jinde neobyčejným způsobem. Nejprvé ukují množství stříbrných šínův, dlouhých na dva lokty a na tři prsty širokých, ty potom odtud, kdež je kují, do Způsob mince
pregování jiného místa při zemi snášejí, a tu sou kola mistrovská, vodou se jako mlejnská točící, kdež jeden šín po druhém kladou mezi ty kola, kteráž zhůru dolů ustavičně jdou a v jistém místě se scházejí, majíc vnitř ráz arciknížat z obojí strany, svrchní i spodní, rytý, takže dřív, než jeden šín prostrčíc vytáhnou, do čtyrmecítma rázů na každém šínu tolarových vytlačených se najde, a to tak rychle od ruky jde, že tím způsobem do několika set tolarů za hodinu vytisknouti se může. Odtud zase do jiného pokoje se nosí a tam jsou dvě přes celý pokoj tabule, na jedné jsou železní presové, jimiž se toлары z těch šínů vedlé rázu okrajují a krouží, a potom na druhou tabuli již hoto-vi tolaři přenášejí, okrajkové pak zase se na šíny šmelcují. Co se pak tkne menší mince, jako krejcarův a malých peněz, kteří firer slovou (platí jich pět za krejcar), ty opět jináč dělají. Jest vodní kolo, které vždycky se vodou táhne a točí, a podlé toho připravená jakási váha železná aneb *sphaera*, na sáh zdýlí, při ní na koncích jsou dvě železné koule, a to železo aneb váha se obrací rovně jako při hodinách *sphaera*, a jest k té váze přidělaný pres s rázem. A když se ta váha jednou obrátí, vyzdvihne se ten pres a podloží pod něj plech, z kteréhož krejcarý dělají, a tak se vytiskne krejcar anebo ten firer peníz, odstrčíc jej jen prstem pryč, kterýž na tabuli padne, a než dobře váha zase na druhou stranu se obrátí, podložíc plíšek hned se zase jiný vytiskne. A tak jim to velmi spěšně od rukou jde, že se jich veliké množství za den nadělati může.

Za času mého při dvoře a v službě Jeho Milosti arciknížecí Ferdinanda slavné a svaté paměti se zdržování skoro každé dvě neděle sem s Jeho Milostí do Hallu jezdíval, kdež Jeho Milost svou pannu sestru, královnu Magdalénu, dceru císaře Ferdinanda, kteráž se v Hallu v klášteře, aneb jak tam slove stift (nadání), jménem Navštívení svaté Alžběty až do své smrti zdržovala, často navštěvovati a k minci a jiným svým důchodům dohlídvati ráčil. A pamatuji se, že sem sám v též minci několik tolarů tím svrchupsaným způsobem okrojil aneb vystříhl, což vše každému velmi lehce činiti přijde.

V témž městě také dobrá a pěkná sůl se dělá a k nám do Čech vozí, kterouž jmenujem velkou, pro rozdíl té, již my malou nazýváme a z Salcpurku k nám dochází. Veliký pak dostatek tuto se jí vaří, a to v několika velikých pánvích, pod kterýmiž oheň přes celý rok se neuhašuje, kromě tří výročních svátkův, totiž o Vánocích, o Veliké noci a o sv. Duše. Do těch pánví z hor nákladně vedená voda slaná a studená teče a zaraziti se aneb zastaviti může vedlé potřeby, když se do pánví napuštěná voda sama vyvaří a sama sůl bílá zůstane. Potom se vynáší a do velikých hlubokých prostic vysypá a natlačí a tak nedaleko ohně při teple, aby vyschla, se zanechává, i bude tak v hromadu spečená. K tomu jsou jistí pacholci nosiči, saltzträger řečení, ti ji z těch puten aneb prostic v celosti tak spečenou vykládají, a majíce na ramenou k tomu své přípravy k nešení, na sebe každý ji z té jedné prostice naloží a na jiné místo vynášejíc na hromady sypají. Ti pak saltzträgerové tak silných ledví jsou, že jí obyčejně tři i půl čtvrtá centnéře jeden unese. Také sem nejednou vídával a na kováře aneb kotláře v jiných zemích zpomínal, když tuto při těch solních hutech pánev opravují a hřeby nytují, že věc k víře nepodobnou činí, a to tímto způsobem: postaví se čtyřmécítma pacholků okolo pánve, každý v rukou na dlouhém topořišti veliké kladivo drží, tím jak první udeří, hned jiní po něm tak pořádkem spěšně a místně na hřeby bijí, že než první zdvihna své kladivo dle spěšné možnosti k ráně zase přijde a udeří, již sou oni všickni vybili. U nás pak a jinde kotláři a jim

podobní, když tři neb čtyry spolu tepoucí tovaryše mají, dosti činiti se vidí, aby pořádně bez překážky a spěšně tloukli.

Také sem tuto dosti často slavného kuchaře prostě, bez velikého nákladu ryby aneb pstruhy strojiti vídal i jeho strojení požíval. Nebo arcikníže Ferdinand, když sobě zalíbíti ráčil, kázal čerstvých pstruhů v keseru přinesti, a dadouc je vykuchati, sám je v témž keseru do pánve vřelé vody slané vložití a tam tak dlouho držeti ráčil, až dobře a s pěknou barvou se uvařili, týmž způsobem raky i vejce. Potom tak za tepla sám přítomně jísti a ostatek svým komorníkům dáti ráčil.

Odtud přijeli sme do města Inspruku, kdež Inspruk
arciknížata obyčejně dvorem a sídlem bývají, a já se tu za slavné paměti arciknížete Ferdinanda při Jeho Milosti dvoře také drahně let z mé mladosti choval.

Město Inspruk leží v hrabství tyrolském při řece In, latině *Aenus*, a netoliko pro dvůr arciknížat v něm stálý, ale i pro soudu vrchní té země jest hlavní město celého hrabství. Ta země vůkol jest urodná, zvěří jak srstnatou, tak pernatou, nejvíce pak od kamsíkův, kteříž se při vrších a na horách nejvyšších na větším díle přes celý rok sněhy přikrytých zdržují, v hojnosti vedlé pitomého dobytka obdařená. Na důchody z hor stříbrných a z mědí pocházejících může se dobrému knížectví přirovnati. Mezi jiným stavením v městě jest radní dům hodný spatření a má ven na rynek výstupek aneb pavlač s střechou nákladně pozlacenou, nákladem svatě a slavné paměti císaře Maximiliana toho jména prvního. Tento slavný potentát nejvíce se v tom městě zdržoval, a to Císař Maximilián První
pro lov kamsíkův, jichž sobě velice vážil, takže pro následování jich na horách nejednou u veliká nebezpečnoství života svého přišel, jakož toho až podnes věčná památka dvou milí vzdálí od města při městečku Cyrll, kdež kříž dřevěný vysoko v skále hory, na místě takového velikého nebezpečnoství postavený, dotčeného císaře zůstává. A sám císař Maximilián I. v knize své, kterouž v rytmech německých sepsal a Thewerdanck (drahý dík) tituloval, mnoho o svých nebezpečnostvích vypisuje. Jest pak kniha ta tištěná *in folio*, tehdaž i nynějšího času v pravdě

hodná, aby ji knížata a velicí páni pilně čítali. Neb v ní přivozuje dvě osoby, jednu jménem Závist a druhou Všetečnost, a tu, co mu se kdy z závisti nepřátelské, co z všetečného věku mladosti na vodách, na zemi, v bitvách, v turnajích a ve všem životě až do věku sešlosti jeho, odporného a nebezpečného (jaká kdy při tom Boží ochrana a pomoc byla a jeho síly prozřetelnosti a rozumu ochotnost) přihodilo.

Historia zajisté oznámené památky kříže dřevěného jest taková: Když se od města Inspruku proti řece nahoru na dvě míle vzdálí jede, tu na jedné velmi vysoké a na způsob zdi příkré, skalnaté stráni po pravé ruce spatřuje se díra veliká, k jeskyni podobná, a v ní kříž neb *crucifix* dřevěný, čtyřcítí noh zvýší postavený, od těch pak, kteříž pod ním cestou a silnicí jdou aneb jezdí, sotva se zdá býti dvou aneb tří noh zdýlí, a jest z těchto příčin tam postavený.

**Historia
o císaři Maxi-
miliánovi**

Císař Maximilián toho jména první, Fridricha císaře syn jediný, jsa tehdáž věku mladého a mládencem smělým, po lovu kamsikův dnem i nocí dychtící, jednoho času tak se dlouho a daleko za jedním kamsikem sháněl, že jako oslepený zapálenou žádostí nemnoho dolů, ale po něm vždy nahoru leza hleděl, až dál jíti nemohl a kamsika dolů srazil. Tu teprva dolů shlédší spatřil a poznal, že příliš vysoko se vydal, nebo pokoušeje dolů lezti nemohl, nahoru výš lze nebylo, protože vyšší a přes něho se hrozně chýlící, jako by hned padnouti měly, skály, a to velmi příkré, viděl. A soudil sám, že jinému za nim tou aneb jinou cestou a až k němu lezti možné není, ani aby mu se jaká pomoc od instrumentův a příprav dodati mohla, leč by se byla stezka k němu odněkud po straně vytesala, kterouž by však několik mužův za čtyry neděle udělati nemohlo. Dole, a to velmi daleko, viděl služebníky své s množstvím lidu shromážděného žalostivě volající a kvílící, nejinák než jako pána a jediného císaře Fridricha synáčka a dědice, již již hladem bídne a jim v oči skonati majícího, želejíce a žádného spomožení nevědouce. Dva celé dni a dvě noci nebohé kníže mladé v tom zarmouceném způsobu trval a jakouž takouž naději vysvobození měl, zvláště když

viděl, že mnoho lidu dole přebývalo, jako by se některý nějakým jemu spomožitelným obmyslem vydařiti mohl. Neb i veliké množství z okolní krajiny k té zarmoucené příhodě mladého pána svého z vyšších i nižších stavův v místo dotčené se shrnulo, a tu nemohouc jinak, modlitbami dnem i nocí jemu nápomocni byli a při tom obávali se, aby i pana otce jeho, císaře Fridricha, hořem nad ztrátou syna svého neztratili. Kníže vida, an se žádný ku pomoci jeho nemá, ztratil všecku naději lidské pomoci a počal volati i znamení dávati, aby kněz s velebnou svátostí přijda jemu ji tak zdůlí a zdaleka ukazoval, aby aspoň očima, co usty nemohl, přijímal. Což když se stalo, Pánu Bohu se poručil a na smrt oddal i lid, an se s nim s pláčem velikým a křikem žehná, viděl. V tom již poslední hodiny očekáváje dotčené kníže Maximilián uslyšel za sebou jakýsi chřest, načež když se zpět obrátil, spatřil jonáka mladého, v sedlských šatech oděného, an se k němu po těch skalách dere, veliké kamení z cesty sráží, škuliny a rozsedliny jími zamítá a cestu až k němu prodělává. Kterýž jak se k knížeti dobral, podal mu ruky, řka: „Milý kníže, buď dobré myslí a raduj se nad tvými cnostmi, neb ten, jenž tebe vysvobodí, tobě přítomen jest, nestrachuj se, ale následuj mne, já tebe brzo na místo bezpečné přivedu.“ Tou řečí se kníže velice potěšil, strach smrti od sebe pustil a nad přirození a povahu z tak dlouhého postu jakési posilnění při sobě poznal, takže za tím jistým jonákem s radostí dolů chvátal, nemoha se nad divným a vtipným dolů scházením a se vedením dosti nadiviti. Než téměř dolů sešel, hned ho přední jeho dvořané a páni obklíčili, jeden přes druhého ruky mu podávající a s nim se radostně vítající, takže ani kníže, ani kdo jiný na toho vůdce jaký pozor dáti, ani se pro veliké množství lidu volně ohlídnouti mohl, nemysle jinak, než že jej lid z druhé strany mezi sebou má a pro odplatu do města přivede, nýbrž jsa strachem a hladem zemdlený, na koně vsazen a do města s radostí veden jest. Potom po některé hodině když poodpočinul a lépe k sobě přišel, dal se po tom svém vůdci ptáti, ale nijakž se ho doptati nemohl, z toho každý soudil, že ten jistý byl anděl od Boha k němu poslaný. Pročež díky a chválu

v kostelích i jinde Pánu Bohu vykonavše, kníže na to místo, kdež v tom nebezpečnosti stál, jmenovaný kříž postaviti dal, aby tudy putující lidé jak při něm velikou milost Boží stalou poznati, tak sebe v budoucích potřebách touž milostí Boží těšiti a k ní se tím důvěrněji utíkati mohli.

Obrazové předkův domu rakouského Nyní zase k městu přistoupíme. Jest v něm kostel nej přednější řádu svatého Františka, v kterémž stojí hrob mramorový císaře Maximiána Prvního a vůkol toho hrobu jsou z mosazi odlívání obrazové pozlacení všech předkův slavného domu rakouského, v mustru od šatstva, zbrojí a krojův, který kdo z nich sobě obliboval, a to v každého vlastní postavě, v podobě obličej i velikosti osoby, mezi nimiž někteří do desíti noh zdýlí se nacházejí, maje každý obraz své jméno, věk etc. na tabulce vyrytý. A nachází se mezi jinými i ten udatný rek Gotfrid *de Bullion*, první král křesťanský v Jeruzalémě, železnou korunou korunovaný, o němž doleji něco více psáti se bude. Jest v témž kostele kapla nákladná po pravé straně, když se do něho vejde, po mnohých stupních nahoru, v níž arcikníže Ferdinand a Filipina v bílém mramorovém hrobě pohřbení leží. Spatřuje se také při městě arciknížat rakouských znamenitý ceughaus aneb zbrojnice, kdežto se od věcí tureckých drahých a křesťanských válečných nástrojův nákladných veliké množství chová.

V Inspruku tedy málo poodpočinuvše jeli sme dále a hned od Inspruku skrze hluboká oudolí z obojí strany převysokými horami a skalami ohražená, místem pěknými zámky a lusthauzy okrášlená, až právě do města Brixu, uprostřed hrabství ležícího.

Brix město Jest pak Brixu položení v místě rozkošném a zdravém, takže tu ani přílišným horkem, jako ve Vlaších a jinde k straně polední a východní, země nevyhoří, ani jakou ukrutnou zimou, jako málo dál odtud v horách *Alpes* výš ležících, nemnoho pomrzne, nýbrž velmi mírné povětrí se nachází, všelijaké zemské urody, byliny a koření tu výborné jsou, jakož pak znamenité červené víno tu vůkol města roste, že je toliko k samým knížecím a panským stolům prodávají. Také v tom městě stolice jest biskupská.

A poznavše tu lepší příhodnost a bezpečnost na poštyrských koních skalnatým cestám zvyklých jeti, prodali sme naše z Čech vzaté koně a odtud potom skrz město Pocz až do Tridentu jsme šťastně přijeli.

Město Trident leží právě na pomezí benátského panství, v údolí rovném, vůkol vrchy od sněhu na nich přes celý rok se bělícími co zdí nějakou obehnáné. Vedlé města běží řeka neveliká, německy die Etsch, latině *Athesis*, rozkošným tokem, z níž do města a do všech ulic strouhy jdou a těmi se město čistí. Dostatek má od hovědí, ovocí, oleje, vína, obilí etc. Jest v něm biskupská stolice a zámek slavně vystavený, biskupovo sídlo obyčejné, domy má pěkné, jako by teprv vnově vystaveni byli. Měšťané užívají německé a vlaské řeči jednostejně, vrchnost mají na díle arciknížata rakouská, na díle biskupa, ač před lety všecko k říši a císařům římským německého národu přináleželo, o čemž na ten čas dosti buď povědíno.

Trident město

Slove pak *Tridentum* od *tridente*, slova latinského, to jest vidlic o třech špicích, kteréž za času pohanstva modle své *Nep-tunovi* místo *sceptrum* přivlastňovali, jakž toho někdy obraz s týmž tříhranným *sceptrum* při kostele svatého *Vigilia* z té strany rynku ukazoval.

Za našich časův věku posledního to město nejslavnější učiněno jest skrz *concilium* v něm shromážděné a držané, léta 1546 začaté a léta 1564 dokonané. K němu se sjelo sedm kardinálův, patriarchové tři, arcibiskupův třiceti tři, biskupův sto třiceti pět, mistrův svatého Jana Jeruzalémského sedm, opatův, *theologův*, doktorův a jiných prelátův do sta čtyřicíti a šesti, a s čeládkou všech čtyry tisíce osob.

**Concilium
tridentské**

V kostele německém svatého Petra řečeném leží tělo děťátka, půl třetího léta stáří, jménem Šimona neb Simeona, mučedníka nevinného, těžce a ukrutně od některých tridentských židův tehdáž, totiž léta 1475, dvanáctého dne měsíce dubna, zamordovaného, potomně kanonizovaného a za svatého vyhlášeného, kteréž sme v celosti až podnes

Simeon

s rozeznáním ran jeho zůstávajícího viděli. Jest pak o tom skutku vpravdě historia taková:

Někteří přední židé, zejména tito: *Israel, Samuel, Thobias, Moyses, Simon, Magir, Seligman, Vital, Angel*, všelijak o to pečovali, aby slavnost svou (*phase*) velikonoční přicházející nějakou křesťanskou obětí posvětili a sebe ve zlosti proti křesťanům potvrditi mohli. Vyšetřili naposledy pacholátko, synáčka jednoho ševce, člověka dobrého, blízko jich ulice obydlí své majícího, kteréž vídali často na ulici i před svými domy vycházeti a hráváti. Tobiáš žid spatřiv jednoho času to pacholátko, an z domu otce svého vyšlo, a neviděv tu tehdáž žádného z křesťanův, k děťátku se přilísal a zdaleka jemu jablko ukazujíc je k sobě přivábil a to, když se k němu přiblížilo, pod dlouhý plášť svůj vzal a do *synagogy* aneb školy židovské přinesl a tu jiné výš jmenované židy a starší svolati dal. Kteríž jak přišli, hned z nich čtyři to děťátko za ruce a za nohy chytili a jiní je špicemi a šídly zaživa po všem těle bodli a hrdlo jemu šátkem, aby nekřičelo, zatáhše a usta zacpavše, s mnohými rouhavými při tom mluvenými řečmi krev do medenice z něho cedili, až i po dlouhém trápení tak v rukou svých umořili a usmrtili. Potom nočním časem to mrtvé tělo ven vynesše do řeky uvrhli, za to majíc, že do rána pryč uplyne, ale zmejeni byli. Nebo je někteří sousedé z města u břehu našli a před vrchnost položili, velice se divíce ukrutnosti těch, kteříž je zamordovali. Po brzkém od vrchnosti města uvážení bylo domnění, vedlé podobně přivedených a jinde od židův spáchaných příkladův, že toho žádný neučinil nežli židé, protož usoudili, aby na ně od práva tuze bylo nastoupeno, zdali by se k tomu přiznali. I stalo se tak, a než se některých přísnými slovy počali dotazovati, hned k tomu všemu se přiznali. Začež potom dotčení vražedníci hodnou mzdu smrti vzali, jiní pak židé všickni z města vypovědění a na věčnost vyhnáni jsou. Od toho času žádných v tom městě netrpí, a žádá-li který do města jíti aneb má-li v něm co činiti, přes tři dni se v městě zdržovati nesmí. Svědčí tu historii kniha *Aetatum mundi* řečená, v níž podobným způsobem psaná stojí, a tištěná jest okolo těch časův.

V Tridentu sme koně poštyřské pustili a nájemné, jimž vlasky *cavalli a vettura* říkají, najali, vzavše od jistých osob k tomu nariadených cedulku vysvědčení, odkud a kde sme jeli i že z dobrého povětří jedeme, na cestu sme se vydali. Nebo ten jest obyčej v zemích vlaských a jiných okolních, že když v kterém městě aneb vesnici dosti opodál mor jest, tehdy žádného jinde bez kundšaf-tu, vlasky *fede*, k sobě nepustí, aby tim způsobem před těmi, o nichž slyšeli, že by nakaženi byli, stríci se mohli. Ano není na tom dosti, když někdo od nejbližšího města, že z něho třebaš té hodiny jede, vysvědčení ukáže, ale musí, jak dlouho jel, odkud a z které strany světa (zvláště ti, na nichž po řeči a způsobu poznati mohou, že buď cizozemci aneb zdaleka jsou), skrze kterákoli města, jak v nich dlouho se zdržoval, na jiných cedulkách vysvědčení předložiti, jinak mu s helepartnami zpátkem cestu ukáží a jako před čertem zdaleka se křižovati budou. Pakli vždy do města chce a vjíti musí, tedy nemůže prvé leč se za čtyřiceti dní, slove *la quarantana*, opodál od města v nějakém buď špitále, *il lazaretto*, u nich, aneb kde mu jinde vyměřeno bude, pozdrží a vyčeká, aby nikam jinam nejezdil. Toho když svědectví ukáže, teprva jej pustí.

**O kundšaftích
v času mor-
ního nakažení**

Podávající se tedy z Tridentu blíže k Benátkům a moři Benátskému, nejprvé jeli sme skrze malá městečka jménem *al Borgo*, *Cofel* aneb *Covolo*, jest *clausa* a klíč druhý z té strany země tyrolské. Jest pak vrch velmi vysoký a příkrý, po jehožto strání cesta uzká vytesaná jest a pod ní údolí hluboké, skrze něž řeka Etsch strašlivě pro kamení a skály hřmotem teče. Nad tou cestou vysoko nahoře jest ta *clausa*, pevnost v skále vytesaná pro některé sto vojákův a v ní studnice vody čisté a stálé. Do té klauzy není odnikud přístupu, ani shůry, ani po stranách aneb na-proti, ale od spodku, kdo do ní chce, musí vsednouti na dřevo příční po provaze dolů spuštěné, a tak rumpálem dáti se nahoru táhnouti. A jest dobře opatřená a bezpečná, nebo samým kamením dvaceti pacholků může celé vojsko zastaviti a zpátkem zahnatí. Svědčí o tom i *Bembus lib. 19. Ven. hist.*

Potom jeli sme dále skrze jiná městečka *Basian, Castel franco*, kdežto sme přes noc zůstali. Odtud nazejtří přijeli sme do *Mastris* o poledni, tu posnídavše najali sme lodičku, vlasky *gondoli*, a skrze *Mastre* po vodě, kteráž tudy do moře Benátského vchází, až k samému moři sme se připlavili.

Majíce se na moře až k Benátkám pustiti, větší lodi sme zjednali, a prvé než sme se vypravili, osoby k tomu nařizené strany kundšaftu nás se dotazovaly a podlé obyčeje výš položeného vyptávaly. Na to jim pan Černin, tovaryš můj, vysvědčení naše

**Příhoda
směšná**

ukázal, kteréž když jeden Vlach k sobě přijal a četl, řekl, kterak jest to, že tři osoby sme pospolu a na všecky nás ten kundšaft potahujeme, on že v něm nenachází nežli dvě osoby, totiž *signor Hermanno Czernin de Chudenicz col uno servitore*, to jest pana Heřmana Černína z Chudenic s jedním služebníkem. Poněvadž tedy pravíme, že jsme vždycky pospolu byli a jeli, ten kundšaft na nás nesvědčí, nýbrž se v nemalé podezření dáváme, a kdyby sobě nevážil a dle povinnosti své k nám se zachoval, že bychom u velikém nebezpečení byli. Protož abychom zpátkem se navrátili, a odkud sme přijeli z Tridentu, odtud také na tři osoby, chceli do Benátek, vysvědčení přinesli. Kdo se tedy více leknouti měl, jako já i všickni tři spolu, neb sme poznali, že tak bylo, jakž on pravil, ale na cestě sme toho nešetřili, aby jaký omyl nedostavením mého jména býti měl, až tu teprva pozdě, kdežto nemalo sem se zarmoutil, že bychom do Tridentu na 15 mil českých zpátkem pro jiný kundšaft jeti musili. Avšak nevím, jak mi v tom rychle na mysl přišlo, zda bychom fortelem tímto sobě pomoci mohli. I počnu se vesele stavěti a řka k tomu Vlach, že se velmi mejlí a nerozumí, co čte, aby ještě jednou četl, nebo sem toho prvé nešetřil. On počne čísti *signor Hermanno Czernin*, v tom já ukážic na pana Černína oznamuji jemu, že to jest ten pán zouplna dostavený, dále aby mé jméno četl, on čte *de Chudenicz, col uno servitore*, tu já na sebe ukáži a na služebníka, a že sem *de Chudenicz*, jemu jistim, a tak doložené i služebníka že vidí, z toho poněkud sem se i na něj potužil, že by nám byl krivdu svým neumělým čtením učinil. Což on

slyše spokojen byl a nás propustil, s velikou naší radostí i kratochvílí, že sem tak snadně jméno jedné osoby na dvě potáhl a tudy nám pomohl. Nebo tím snáze nám toho věřil, protože u nich není obyčej, aby kdo dvě aneb tři příjímí měl aneb z několika panství se psal jako u nás, a zase nečasto jména vlastní dokládají, než prostě jméno rodu aneb sídla. A tak ač mého vlastního jména neviděl, na příjmení *de Chudenicz* jako páně Heřmanovu přestal a toho nevážil. Po propuštění nás ten den sme do Benátek šťastně přijeli a do hospody, slove U Bílého lva, 19. dne měsíce dubna se uchýlili, jsouce již na té vší cestě z Čech za sedmnácte dní, odkudž do Benátek naší cestou 94 českých mílí učiní.

**Příjezd
do Benátek**

Kapitola II.

Vypsání, co jsme v Benátkách před sebe
vzali, též o způsobu toho města

Na ráno 20. dne dubna přišel k nám hospodář a oznámil, že by byl obyčej všech příchozích do města jména poznamená-
vati a k tomu že jest zvláštní ouřad zřízený, tam že jíti máme,
kdež on nás doprovodí. Tak jsme s nim *al officio del forestiero*, to
jest k úřadu cizozemce popisujícím, šli a tu naše jména, vlast
i obchod, a jak tam dlouho býti míníme, zapsali. Potom pilně
sme se vyptávali, zdali by která náve aneb lodí na východ slun-
ce, jak oni jmenují, *in levante*, do Cýpru, *Tripoli* a tu vůkol se vy-
praviti měla, až po dlouhém hledání sotva sme se jedné doptali,
kteráž sama po některém téhodnu do Cýpru a odtud do *Tripoli*
pro kupecké zboží plaviti se měla, však pokudž by dosti nákladů
z křesťanských zemí měla, jakož pak tehdáž špatně spravená
byla. Nicméně vděk nám přišlo, že sme se aspoň té doptali, ač
sme poznali, že dlouho tu čekati a čas mařiti musíme, kteréhož
abychom vždy něco užili, dali sme se na spatřování města a míst
okolních, o čemž něco položiti a čtenáře s sebou jako po pro-
cházkce voditi, až by náve nahotově byla, pomínouti nemohu.

Veneti

Národ benátský, latině *Veneti*, jakž *Sabellius historia Veneta* píše, posel z národu fran-
couzského z jedné provincie *Britannia* řečené, od *Venetis*,

o nichž *Caesar comm. de bellis* nejednou zmínku činí. *Livius* pak v první knize praví, že za času zkázy a vyvrácení města trojanského *Antenor* z rodu královského vida vlast svou nanejvýš zkaženou, odtud se s lidem trojanským, co ho shromážditi mohl, a s *Heneti*, národem z *Paphlagonie*, kteříž na pomoc trojanským přitáhše a kníže své v bitvě ztrativše k němu se připojili, nových krajin hledati po moři se pustil, až připloul k místu okolo Benátek, a jakž z lodi vystoupil, město jménem *Troja* založil a vystavěl, nyní toliko jest ves, potom národ té země *Euganey* od moře až do *Alpes* hor vyhnal, lidem svým tu krajinu osadil, kteréž až podnes v držení jest, a místo *Heneti Veneti* (*H v V* proměňivše) až posavad se jmenují. *Lucanus lib. 4.*

Sic Veneti stagnante Pado.

Město Benátky nejprvé svůj počátek vzalo léta **Venetia město** po narození Krista Pána 407 za času *Arcadia* a *Honorie*, řeckých císařův, když *Radagasus*, král z Gothye, se dvěmakrát sto tisíc do vlaské země vtrhl, všecko, nač přišel, pátil, mordoval etc. *Paulus Diaconus hist.* A tehď se mnozí po ostrovích, na nichž nyní město stojí, skryli a s rybáři, kteříž se tu osadili, až nepřítel odtáhl a poražen byl, zdržovali. Léta 413, když *Alaricus*, král vizigotský, týmž způsobem do Vlach přitáhl, město Řím vybojoval a pokazil, ti lidé a jiní, co nejpřednějšího bylo, zase na ty ostrovy utekli a tu se mnozí z nich dokonce na místě, kdež *Riu'alta* až podnes slove, osadili a jiní, když nepřátelé z země pryč odtáhli, zase do měst se navrátili. Naposledy léta 453 pro strach krále Atily uherského, kterýž všecko německou a vlaskou zemi i jiné mnohé vybojoval a vyhubil (od toho také sloul *flagellum Dei*, to jest bičem aneb metlou Boží), tak mnoho lidu na dotčené ostrovy se vydalo, všech věcí dostatek s sebou nashromáždívše, že tehď město právě založili a jménem okolního národu *Venetia* nazvali. Leží pak na ostrovích jezera aneb zátoky moře *Adriatického* a právě proti řece vlasky *Brenta*, latině *Medoacus* řečené, kteráž do téhož jezera padá a se tratí. Vlastně to jezero jest díl moře *Adriatického*,

ale velmi mělké a tiché pro vršky a ostrovy, jimiž jest od velkého moře odděleno, takže do něho voda z moře nemůže, nežli málo kolikas místy (slovou *portae*, brány) jako splavy nějakými, však dobře opatřenými pro bouře mořské i pro nepřátele vpadati, a kdyby několik jiných řek nebylo, kteréž do něho vpadají, málo by v sobě vody mělo. Někteří přirovnávají položení břehův *terrae firmae* neb *continuae*, to jest z jedné strany země vlaské stálé, k lučišti, hráze pak aneb ty ostrůvky z druhé strany moře velikého připodobňují k tětivě. Netoliko pak po vodě, ale i po zemi z přirození opatřené jest, jsouc kupodivu pevné. Nebo voda v té zátoce jest tak mělká, že se na ní jináče nelze plaviti nežli malými a nehlubokými lodkami, k tomu na mnohých místech s žádnými lodkami k městu by přístup nebyl, kdyby *canalu*, to jest příkopů, naschvál k tomu udělaných, nemělo. Kdo by tedy na Benátky z té strany země chtěl připadnouti, musil by od země přes vody až do města buď z lodí, aneb z vorů dříví dlouhý most ustavěti, aby přes něj vojsko převedl. Ale měl by při tom toto zaneprázdnění, že všudy tak širokého místa nenajde, aby lodí aneb vory rozšířil, pakli by našel, tedy nedlouho a nedaleko pro nestálost vody, kteráž v jistých hodinách schází a zase přistupuje, sem i tam by tím mostem metala, až by jej roztrhla aneb odnesla. A kde by se tolik lodí a dříví dostati mohlo, aby tak veliké byly, ješto by velkou tíž od municí a lidu sněsti mohly? Benátské *gondole* nic toho nesnesou, a přesto měli by Benátčané všechny v své moci při městě, bránice zdaleka z velikých kusův střelby, aby se nic po vodě nevezlo, a z některého sta kusův vždy by nějaká škoda a skutek následoval. Však prvé z oné strany *terrae firmae* musil by šest hlavních pevností a velikých měst, jenž jsou *Padua*, *Tervis*, *Verona*, *Bressa*, *Bergamo* a *Crema*, mimo jiné menší, dobytí a opanovati. Z druhé strany jest ta vznešená a slavná ve všem křesťanstvu pevnost *Palma*, v krajině *Forojuliansi* a od Benátčanův léta 1594 teprv dostavená. Pakli by chtěl bez mostu na vořích aneb lodičkách k městu, tolik jich nedostane, a by i dostal, kdyby neměl lidí dobře struh a *canalu*

**Diskurs
pevností města
Benátek**

**Palma pevnost
znamenitá**

povědomých, nikoli by k městu v šiku a hlučně přijíti nemohl. Chtěl-li by pak *artalerii* vézti, tu by na velkých lodkách a širokých prámích aneb vořích plaviti musil, avšak by skrz všechny *canaly* pro uzkost jich projeti a pro divné motanice z nich se vytočiti, ani se v nich vohýbati nemohl, zatím by se z města střelbou překážka učiniti mohla.

Z té strany moře kdo by armádu od velikých šífů měl, musil by skrze dotčené brány do *lacu* aneb jezera a tu z obojí strany jsou tak dobře střelbou našpihované pevnosti, že by snadno nejlepší armádu rozehnaly. A vždy, by i ty brány dobyl, však do jezera nemůže nežli jedním šífem na špic, proti němuž by Benátčané ze všech stran, na šífích i na náspech kolím obitých jako v šancích bez těžkosti všecko rozstříleli, a jak by jeden šíf potopili, již by po armadě veta bylo, protože od těch bran jest toliko jediný kanál do města pro veliké šífy a jinudy do města přístupu není. Sumou jest nedobyté, leč by nikdež vůkol sebe žádné země neměli, že by se pro hlad poddati musili, ale kdo by jim zabránil na silných armádách na moře vypadatí a do okolních zemí a do Turek dojížděti a obilím se opatřiti? Toto též při položení toho města šetřiti se může, že ne bez příčiny předkové opodál a na deset mil vlaských od moře velikého a jeho bran vzdáli je založili. Neb tou příčinou netoliko před vpády nepřátel a loupežníkův jsou bezpečnější, ale tím bližší země a krajin okolních, z kterýchž jak obilí, tak zahradní věci a vaření, voda sladká a všechny jiné potřeby městu se dodávají a tím laciněji namnoze a čerstvější pro blízkost cesty toliko pěti mil vlaských přicházejí. K tomu čím blíže jsou země, tím zdravější a pohodlnější povětří mají, jináče by je smrad mořský a z bahna okolního dávno byl z toho místa vypudil, ale vpravdě po starých lidech, jichž tam množství viděti, znáti jest, že tam mimo jiná v mokřích místech vystavená města musí zdravé povětří býti.

**Benátky
nedobyté**

Město na dvě velikým *canalem* se dělí a také slove *Grande*, to jest veliký, kterýž skrze město způsobem litery versální *S* prochází, zdýlí do 2500 geometrických krokův a naskrz jest široký čtyřiceti kroků. Nemá nežli

Canal veliký

jediný most kamenný z jednoho oblouku, ale tak vysoký, že pod ním prostřední šif s mastbaumem projde, a dvě galery s rozloženými vesly sebe minouti mohou, ješto by pod pražským mostem s těžkostí jedna prošla. Z toho kanálu jde jiných třinácte menších do města, po kterýchž na lodičkách *gondole* řečených sem i tam se plaví, a místy jsou břehové zdmi vyhnání, po nichž se může suchou nohou choditi, a na druhou stranu kamenné a dřevěné mostky, jichž do 450 pokladají. Však větší díl města v vodě a na kolích stojí, ostatek na ostrůvkách, takže více lidé po vodě se plaviti než po zemi choditi musejí, však možnější mají své vlastní gondole při dveřích přivázané, na nichž plaví se, kde chtějí, jiní po všem městě nájemných za jisté uložené peníze dostati mohou. Všech všudy po městě někteří do 3000 a jiní do 4500 pokladají.

Velikost města Město v svém okršlku má osm mil vlaských, kostelův farních 62, klášterův čtyřiceti jeden, z nichž jest sedmnácte pro mužské pohlaví, ostatní pak pro ženské, špitálův sedmnácte, kapliček osmnácte, pěkných a z mramoru vystavených paláců množství, zvláště z obojí strany velkého *canalu* a kde voda jest, jinde, které ulice jsou bez vody, pro uzkost jich a stavení na výš nemohou se zouplna spatřiti, aniž tak lidné jsou jako jiné. Nejpřednější stavení jest kostel svatého

Přední stavení Marka, palác a rathauz, v jednom náměstí pospolu ležící. Rathauz ozdobným malováním od stříbra a zlata pěkně se stkví, v němž jsou všecka knížata benátská vymalovaná, jichž bylo do devadesáti osob, krom místa prázdného jednoho, v němž toto psáno stojí: *Hic est locus Marini Falieri decapitati pro criminibus*, totiž: Tuto jest místo Marina Faliera pro výstupky státého, protože chtěl město a vlast svou pod moc tyranskou přivesti, léta 1354.

Kostel sv. Marka Kostel svatého Marka jest všecken z pěkného mramoru vystavený, zvláště vnitř dílem nákladným od malých kousků jako kostky rozličného porfiru a jiných barev mramoru aneb polivané hlíny skládaných a tak mistrovsky spojených, že složíc jakékoli figury,

spíše se malované nežli kousky kamenné přirozených barev přetažené na zdi a stěnách býti vidí. Takového díla máme v Čechách příklad při kostele svatého Víta na hradě Pražském, proti Jeho Milosti Císařské kuchyni, na kaple svatého Václava. To řemeslné dílo latině slove *museum, musivum, vermiculatum, segmentatum*, a takto se vypisuje: *Sunt frusta marmorea, vitrea, lignea etc. variata diversis coloribus, intersertim aptata ad formam aliquam effingendam*. To jest: Jsou kousky mramorové, skleněné, dřevěné etc. rozličných barev, kteréž se pro vyznamenání všelijakých figůr v hromadu spojují. Jakož pak po levé straně kostela benátského, když se do něho vejde, jsou dvě tabule mistrovské, každá osobu mužskou z rozličných kamenův vysazenou mající. V témž kostele stojí třiceti šest mramorových sloupův.

Nad velikým oltářem jest klenutí a na něm historia Starého a Nového zákona, z jakýchs hadích kamínkův vysazená. Za oltářem stojí dva kameny jako kusy sloupu, vzdálí od sebe na dva kroky, a tak sou prohlídací, jako by ze skla byly.

Proti oltáři jsou dvě pavlače, na jedné zpěváci, na druhé diakon evanjelium v jistý čas zpívají. Jsou také v témž kostele dvojce varhany proti sobě, tu obyčejně na oboje hrávají, že jedny po druhých *alternatim* jdou. Na oltáři stojí tabule z stříbra a zlata slité, mnohými drahými kameny a perlami vysazené. Uprostřed kostela po pravé ruce jest brána s obrazy svatého Františka a Dominika, kteréž by v témž kostele nějaký opat Joachym dvě stě let před jich narozením se na svět vymalovati dáti měl, ozdobená, za níž chová se poklad svatého Marka. Ode dvou stran kostela jest plac klenutý, historiemi Starého a Nového zákona malovaný, a podlaha mramory rozličných figůr vykládaná. Prvé než se do kostela vejde, musí se pod čtyřmi věžmi jíti, kteréž stojí na sloupích z černého mramoru, ty jsou pěknými bílými pruhy a štrychy strakaté. Vnitř vůkol všeho kostela jsou dvojce pavlače, spodní stojí na 114 vysokých porfirových sloupích a vrchní na 146 menších mramorových. Zevnitř jest také pavlač s mramorovými sloupy vůkol a vůkol.

**Historia
Starého i No-
vého zákona
z kamínkův
vysazená**

Pavlače

Koňové pozlacení mistrovsky z mosazi slití

Nad předními dveřmi stojí čtyři koňové pozlacení, velicí, jako by živí byli, a mistrovsky, jako by se zpínali, z mosazi slití. Ti byli císaři *Vespeziánovi*, kterýž Jeruzalém zkazil léta od narození

Božího 72, ku poctivosti v Římě dělaní. Odkudž je císař Konstantýn Veliký do Konstantinopole přivezti dal, potom je léta 1202 Benátčané, jakž město Konstantinopolis s jinými národy na čas opanovali, vedlé jiných mnohých věcí vzali a na to místo postavili. Střecha nad kostelem jest pěti okrouhlými báněmi olovem přetaženými přikrytá.

Věž

Věž čtverhranná okolo osmdesáti noh podál od kostela samotná stojí, dvě stě třiceti noh vysoká a při každé straně od jednoho rohu k druhému čtyřiceti noh široká jest. Vnitř tak povlovné a mistrovské schody má, že se jich toliko dvaceti pokládá, praví, že by císař Fridrich poslední do ní s koněm až do střechy beze škody vjeti a zase dolů sjeti měl. Příklad takových schodů máme na hradě Pražském, kdež Jeho Milost Císařská vížku nad pokoji novými, nad níž altán s římsou postaven jest, vnově ustavěti dal. V té věži jdou schody až do vrchu mistrovsky, že se po nich jezdit může, a jdou kolem až nahoru. Před kostelem svatého Marka jest plac aneb ryňk čtyry sta kroků zdýlí a sto třiceti zšíří, na kterémž stojí dva sloupové, na jednom jest znamení svatého Marka, totiž lev s křídly, a na druhém svatý *Theodoret*. Mezi těmi sloupy

Strappacorda

obyčej mívají utráceti zločince a *strappacordu* dávati. *Strappacorda* jest trestání milostivé, jako u nás na planýř aneb do obojku postavití, nebo tam mají sloup na způsob spravedlnosti, kterýž na ryňcích měst pražských stojí. Na konci příčných trámů jest skřípec a po něm provaz až na zem z obou stran visí, na jeden konec za ruce nazpět aneb zádu obrácené vinného přiváží a potom jej nahoru, jak vysoko chtějí aneb poručeno sobě mají, pochopové a biřici táhnou a co nejrychleji provaz s nim dolů pustí, a leda jen země [by] nedopadl, jej zdrží, a kolikrát jim poručeno, tolikrát jej vytáhnou a pokaždé prudce dolů spustí. Tim způsobem netoliko velikou hanbu a posměch, ale i vytočení kloubův a rukou mimo

přílišné těla střesení tomu jistému činí. A jest ta věc tam tak obyčejná, že málo na ni dbají, mnozí z kratochvile a třebaš z peněz tak se houpatí dají, nebo vědí, jak mají ruce stisknouti a mnohých při tom fortelů, jako když ruce za ksasy založí a jimi se drží, užívají, a tak od toho častého natahování silné a zvyklé oudy mají.

Také jakž sem nahoře dotekl, kde se poklad při kostele svatého Marka chová, tuto něco o něm položím. Jest zajisté věc hodná spatření, neb obyčejně každého roku na den svatého Marka v kostele na veliký oltář se vykládá a každému k spatření přes celý den ukazuje, avšak tu dva páni, dokud vyložený jest, při něm sedí a naň pozor mají. Předně pak jest dvanácte zlatých korun a dvanácte zlatých jakýchsi kabátův, všecko perlami a drahým kamením osazených, tabule zlatá na oltář, mnohým drahým kamením obkládaná, šest zlatých křížův s drahým kamením, dvě zlaté kadidlnice a několik jiných stříbrných, nádoby všelijaké z drahých celých kamenův dělané, z nichž dosti se malé kousky v prsteních draho šacují, dčbáněk z achatu plný velikých perel, dvě perly jako žaludy, jeden veliký rubín, dva měšce plné drahých kamenův, monstrancí, svícňů, ornátův a jiných potřeb kostelních, všecko od zlata a drahým kamením krumplovaných, množství, že se při tom všem zlato za nic nepokládá. Rohy jednorožcovy tři, z nich dva každý přes půldruhého lokte zdýlí a čtyř prstů ztlouští, třetí pak něco menší se spatřují. Knížecí klobouk samý na dvakrát sto tisíc dukátův se šacuje a jiné mnohé věci nemožné spatování, kteréž Benátčané, na díle co v válkách na moři i na zemi, nejvíce když Konstantinopole dobyli, od potentátův darem dostali, tu svatému Marku obětovali, však svůj obecní poklad z důchodův a na hotových penězích jinde mají.

Nemohu pominouti, abych tuto kratičce nedotekl, kterak jest dotčený poklad, jakkoli dobře opatřený a hlídaný, jednoho času vykraden byl. Píše o tom *Sabellicus hist. Veneta lib. 6. decade 3. takto*: Byl jeden Řek jménem *Stamatus*, rozený z *Crety* aneb *Candie*, kterýž přišel do

**Poklad
sv. Marka**

Krádež veliká

kostela tehdáž, když poklad svatého Marka knížeti estenskému v kaple, kdež bývá, ukazovali, a do též kaply mezi jinými knížete služebníky, jako by jeden z jeho dvořeninův byl, se dostal, kdežto netoliko tak velikého bohatství se neužasl, ale hned, jak by ten poklad ukrasti mohl, o to přemejšlel. Tak několik dní pořád, jak by začítí měl, myslil, až jednoho času v kostele se v noci za oltář skryl a tam se zavřítí dal. Potom při kaple (kteráž z mramorového štukoví udělaná jest) jeden kus mramorový mistrovsky vyňal a hned dále díru ve zdi lámal, co rumu bylo, to do pytlíku pěkně smetši vsypal a ten štukový kus zase do díry vsadil. K svitání pak aneb ke dni, když obyčej byl kostel otvírati, za oltář ušel a odtud, an žádný toho nešetřil, pod pláštěm ten pytlík rumu z kostela vynesl a do vody vysypal, tím způsobem po několik nocí to činil, až zed naskrze prolomil. Potom jakž se k pokladu dobral, ten dotčeným způsobem po několik nocí do najatého sobě domku vynášel, až jej všecken pobral, však vkládáním zase toho štukového kusu ani jináč v domnění nepřišel. Naposledy maje umysl co nejdříve s tím pokladem z Benátek ujetí, prvé než by se co toho vyjevilo, staral se o tovaryše, kterýž by se plaviti a jemu jeho hlídati pomohl. Měl pak jednoho známého kmotra jménem Zachariáše, také z *Crety* rodilého, toho když sobě zvolil, vedl nejprvé do kostela k oltáři a tu ho k tomu měl, že jest mu přísahou mlčení a tejnost toho, co by mu zjeviti chtěl, zachovati se zavázal. A tak *Stamatus* jemu o své krádeži oznámil a do svého domku jej uvedši ten poklad zouplna ukázal. K čemuž když Zachariáš jako dobrý člověk (nad tím nenadálým a k víře nepodobným skutkem ustrnuv a hrůzou jatý jsa) nic v dobré chvíli nepromluvil, až se vždy upamatoval a vida, že *Stamat* naň škaredě hledí (myslil, aby mu se něco zlého od něho nestalo, a již ovšem málo chybito, jakž se na trápení přiznal, že jej zabiti chtěl), ochotným a veselým se stavěje, štěstí jemu vinšujíc k němu promluvil, z mlčení svého se omlouvaje a pravíc, že by pro velikou radost srdce nad takovým bohatstvím nerčili mlčeti, ale i zblázniti se mohl. Takovým řečem Zachariáše když zloděj uvěřil, dal mu hned prsten s drahým kamenem a vyslal ho, aby lodí jednal, že v noci do ní poklad snesouc spolu do

Turek ujeti mohou. Zachariáš slibujíc tak učiniti napomínal ho, aby neodcházel, ale ve všem naň se bezpečil, však upřímo šel na rathauz a žádal před kníže puštěn býti. To když se stalo, všecko o té krádeži zjevil, a aby dříve, než by zloděj umysl změnil a co jiného před sebe vzal, tam poslali, žádal, i na důvod toho prsten darovaný ukázal. Tak hned do toho domku poslali a tu jej jali, i všecken poklad zouplna zastihše pobrali a s velikým všech podivením na rathauze složili, odkudž zase do té kaply vnešen a lépeji opatřen jest. Ten pak zloděj utracen a Zachariáš mnohými dary a do smrti poctivým provizionem obdařen byl.

Z nejhlavnějších stavení jest také *arsenal*, *Arsenal* ježž německy zeughaus a česky zbrojnice jmenujem. Ten se spíše zdá býti obzvláštní město nežli jaká ohrada, jest v okršlku přes dvě míle vlaské a má takový nesčíslný počet všech válečných na moře i po zemi potřeb, že nelze vyčítati, nebo snáze bych mohl s onim vzácným a slavným *capitanem generálním* císaře Karla Pátého, markrabětem jménem *Davalus Vastius*, toho sobě vinšovati, což on, všedši ráno do toho ceughausu a teprv v samý večer vycházeje, propověděl, že by raději ten ceughaus měl nežli čtyry možná města vlaská se vším jejich příslušenstvím. Nicméně sumovně něco o něm napíši a jej na patnácte domův rozdělím, kteréž sem ne v této jízdě, ale když sem s Jeho Milostí arciknížetem Ferdinandem svaté paměti i s jinými mnohými knížaty v Benátkách předtim naskrze spatřil. První jest, v němž se uherské kopí, terče, meče na dvě ruce a zbroje chovají a ty na galerách se užívají. 2. Dům, v němž veliká děla a kusové rozdílní veliké střelby jsou, totiž kartouni, tuplkartouni etc., do sta kusů. 3. Kde koláři dělají kola a jiné potřeby na šify. 4. Střelba veliká polní, té bylo do tří set kusův. 5. Opět kusy na šify, jichž do čtyr set pokládali. 6. Kdež mnoho tisíc kúlí železných k střelbě, a tu množství děl na kolách i bez kol na zemi leželo. 7. Opět mnohé kusy střelby veliké a zvláště Turkům vzaté, přes sto kusův, tu množství praporcův tureckých i jiné loupeže všudy visí. 8. Kde vesla dělají, latině slovou *gubernacula navis*, vlasky *themone*, jímiž pozadu na šifu přidělanými všecken šif se spravuje, nahejbá i převrhnutí může. 9. Mnoho

heleparten a voštípů, i kopí rejtarských do sedmdesáti tisíc, hákův pak, tuplhákův, ručnic, muškét, a co jiného lid pěší do pole potřebuje, jest bez počtu. 10. Kdež mnoho žen bývá, ty dělají plachty na galery. 11. Kdež se množství nadělaných plachet k šífům chová. 12. Tu jest mnoho tisíc provazů tlustých na šífy. 13. Kdež množství vesel na galery hotových leží. 14. Kde stojí lodí velmi nákladná, veliká, zlatem a stříbrem, řezbami řemeslně ozdobená a slove *bucentauro*, na té každoročně i kdyžkoli jiným časem kníže *solemniter* v slávě a pompě své na moře vyjíždí, jako na den vstoupení Krista Pána na nebe, kdežto (jakž níže dostatečněji pološím) kníže vyjedouc na moře, prsten do moře s jistou ceremonií uvrhna, je sobě a obci benátské jako pannu nějakou zasnoubuje. 15. Kdež jest mnoho galer, a jak praví, do dvou set, kromě jiných šífův, však rozkladených a nespojených, ale tak spravených, že za některý den všecky složiti a sbíti, i na moře vyvezti mohou.

Lidí, ješto tam den ode dne dělají a při něm slouží, pokládají na větším díle do půldruhého tisíce osob, kteří se pak od mnoha let tu pracující zstarali, těm dávají provizion, takže za měsíc několik tisíc panům nařízeného vydání přijde. Když toho potřeba káže, mohou do něho, co chtí, vody napustiti a hned sbité galery aneb šífy do vody pustiti a branami (kteréž mají dvě) ven vyvezti. Jakož vždycky z rok do roka v čas nejlepšího pokoje do třicíti galer a obecních velkých šífův na moři a v portích pomořských drží, kteréž by loupežníky jímaly, bezpečnost na moři působily, zvláště co se moře Adriatického jich vlastního dotýče (kteréž se tím jménem jmenuje počítajíc od Benátek až na samý špic aneb konec *Italiae* a z druhé strany proti *Italii* až k horám, jenž *Acroceraunii montes* slovou, dochází, kdež odtud zase slove *Ionium* moře, a čím dál jináče však to celé *mare Mediterraneum*, to jest prostřed země ležící, se jmenuje). Nebo tak sou s okolními potentáty i s Turkem na tom zůstali, aby každý šíf aneb galeru zajíti aneb lidí na ní pomordující potopiti mohli, kteříž by pasportu neměli, buďto ve třech aneb ve čtyřech šífích spolu nebyli, aneb *admiralovi*, to jest hejtmanu benátskému na moři, spustíc plachty a z některého kusu střelby pozdravení mu

dadouc, poctivosti neučinili, protože ti, kteříž by se k nim dočteným způsobem nezachovali, zajisto *piratae*, loupežníci býti musejí. Turek také v tu stranu moře nikdá jednu galeru samou pro strach křesťanův nepouští, protož nedbá, by i časem (jakž se to stává) některá jeho galera, ješto by sobě tejně poodpustila a na loupež do moře Adriatického táhla, tím způsobem potrestána byla jiným ku příkladu, aby proti učiněné přísné záповědi jeho, za kterouž mu Benátčané platí, neloupili a Benátčanům neškodili. Nebo to moře pro uzkost svou a mnohé skály, hory a jiné kouty kupcům velmi nebezpečné jest, loupežníkům pak jisté čihadlo a stráž k loupění a obírání šifův. Každá galera vypravená nejměň pány za měsíc do sedmi set dukátův stojí vychovati. To až potud o zevnitřním způsobu města.

Nyní počnu praviti o vnitřním, totiž o regimentu a správě města, od počátku obce až do těchto časův. Co onen učený a pobožný muž *Iohannes Gerson* v traktátu *de potestate ecclesiastica, consideratione 18.*, o cíli a směřování všeho regimentu, píše těmito slovy: *Finis legis civilis et gubernationum est, ut homo teneatur aliquid agere vel non agere pro conservatione humanae felicitatis, legis divinae, pro consequutione felicitatis aeternae.* To jest: Cíl práva a správy jest, aby člověk povinen byl něco před se bráti aneb nebráti pro zachování zemského dobrého. Cíl zákona Božího jest, aby se věčné dobré dosahnouti mohlo. To řku tak skutečně až posavád obec benátská prokazovala, že jest cíle šťastného obcování lidského svým dobrým regimentem nad jiné obce a království požívala, a slove od toho pannou nepoškrvněnou, protože od začátku svého nikdá od žádných nepřátel přemožena a v poddanost přivedena nebyla. Nebo nečte se o žádné obci ani městu od světa počátku, kteréž by v tak dlouhém času jako Benátky aneb Benátčané nikdá nepřátelům svým v moc nepřišly. Ačkoli praví, že jsou za některý čas římským císařům štuku zlatohlavu každoročně jako *recognitionis nomine*, na znamení poddanosti posíláti měly, kteroužto povinnost jim císař *Oto První* z lásky, když ho kníže benátské v způsobu neznámém a pro slib, kterýž byl učinil, putovati k svatému Marku, slavně ctíl a choval,

O regimentu města

**Diskurs
o správě**

že jim odpustiti a je z ní propustiti měl. *Sabellius lib. 2. enead. 9.* Však mohli to (snad) pro sousedství aneb více pro daleký strach, nežli z jakého skutečného přinucení činiti. Neb to posavád zachovávají, že raději pokoj penězi kupují, nežli válkou sobě dobývají. Způsob tedy správy jejich všickni napořád *aristocraticum* (to jest, kde přední a znamenitější lidé i moudří správu města, obce i země drží, nepřipouštějíce k ní lidu obecného a řemeslníkův) jmenují a býti praví, a tak *proportione geometrica*, když totižto obzvláštní přední, sobě rovní v bohatství, urozenosti a jiné mnohé v tom převyšující osoby se šetří aneb krátce když obzvláštnosti se požívá, že by se řídili a spravovali. Kdežto naproti tomu jest způsob správy *democraticus*, to jest, v kterémž se všickni stavové, tak dobře vyšší jako nižší, ke vši moci a správě obecné, jedni před druhými nic napřed nemajíc, připouštějí, a ta slove *proportio arithmetica*, že se tu žádného bohatství, urozenosti ani jakého privilegium obzvláštního nešetří. A těm dvěom správám protivný způsob třetí jest *monarchia*, kdež toliko jedna osoba o své ujmě jménem svým, vlastní a plnou mocí vládne a rozkazuje. Ale kdo pilně způsob jejich správy naskrze a ve všem se mnou pováží, pozná, že k žádnému z těch tří vlastně, ani k žádnému obzvláště připsati se nemůže. Nebo ačkoli některé přední důstojnosti a úřady samým *al gentilhuomini*, latině *patriciis*, vlastně na česko se vykládá vládykám, propouštějí, jako ku příkladu knížecí, patriarchitské, rádní aneb konšelské etc., avšak také přední úřady samým z obce a ne vládykám přivlastňují, jako nejvyšší kancléřství a nejužitečnější u nich zemská písařství *per omnes gradus*. K tomu ačkoli *gli gentilhuomini* přednost mají při shledání obecních i obzvláštních, však zase přístněji se tresce vládyka, když co nejmenšímu z obce ublíží, nežli když jemu od obecného měšťana co uškozeno bývá. Obojí pak jednostejně svobody při obcování, kratochvilích a jiných všech obchodech požívají a sobě rovní jsou podlé regule *arithmetické*. Úřady když rozdávají aneb rozdělují, činí to jak losem, tak volním společně, proti reguli geometrycké, kteráž, aby osob šetření a vybírání bylo, vyměřuje, i proti arytmetrycké, kteráž vesměs

kohokoli a z jakéhokoli stavu neb povolání, když by jen hodný byl, vzíti dovoluje. Co se *monarchiae* dotýče, té také na díle kus přijali, když sou kníže nad sebou postavili a jemu v několika věcech plnou moc a mnohá *regalia*, jako listy svým jménem tytulovati, podpisovati etc., minci rázem svým bítí dáti, audyenci a odpovědi dávati etc., povolili. Avšak v nejhlavnějších věcech nic bez dovození rad sobě přidaných učiniti ani svým jménem aneb mocí před se bráti nemůže. A tím způsobem mohl bych mnoho jiných příkladův přivesti, kdyby toho potřeba ukazovala. *Vide Bodinum de re publica.*

Aby pak vždy jméno správy jejich politické se ukázalo, vidí mi se, že *mixtus status proportione harmonica* slouiti může, to jest správa ze dvou aneb tří jiných smíšená, divným prostředkem a libou mírností vše srovnávající, úřady dle každého náležitosti, pokuty dle zasloužilosti vyměřující, a to se při této benátské obci znamenitě poznává. Nebo ač kníže vždy jako hlavu nad sebou mají, však to jim působí, že stav vládycký a městský, když jiného nad sebou vidí a k třetímu zření mají, sobě nepřekážejí a nezávidí etc., a přitom nejsou jako poddaní a chlapi, aniž se tyranství strachují, ale svobodní zůstávají. A to příkladem tělesného člověka, v němž mysl aneb rozum nej přednější jest, spravuje, zdržuje a vede jej jakkoli v rozličných oudech těla, v rozdílných vlastnostech a skutcích sobě odporných postaveného, kteréž co by bez rozumu chvalitebného způsobily a co zase rozum bez přisluhování oudův, každý věděti může. A tím způsobem mnoho jiných *harmonii* správy jejich se najde, když úřady pořád teď níže vypisovati budu.

Od začátku založení toho města až do tří set let, kolik osrůvků bylo, tolik bylo hejtmanů obce, jenž *tribuni* slouli. Ale potom, když se stavení města lépeji spojila, všelijak jeden na druhého grunty sahajíc mezi sebou se nepadili a tak velice nesvorní byli, až obec všech těch hejtmanství, rozuměje, že by žádného řádu nebylo, se spolčila, hejtmany jednomyslně z úřadu ssadila a kníže, kterýž by je všecky dle jisté sobě dané instrukcí a přidaných k radě osob spravoval, sobě volila. Což se stalo léta Páně 700. Potom pomalu jiní úřadové vzešli, kteréž

tuto pro krátkost pomínu, ale o nynějším *magistratu*, jak jest rozličný, kdy pošel a co spravovati má, krátičce položim.

Všecka obec dělí se na osoby duchovní a světské. Duchovní hlava jest *patriarcha*, a má pod sebou biskupy a rozdílné preláty. Dokud *Atilla* města *Aquilegium* nezkažil a nevyvrátil, byla v něm stolice *patriarchy*, ale potom na žádost Benátčanův ta stolice do Benátek přenesená jest, a tu až podnes trvá. Že pak nekaždý rozumí, co jest to za úřad *patriarcha*, a zvláště když ho u nás ani vůkol nemáme, toto v krátkosti o něm oznámím.

Patriarcha jest slovo řecké, česky slove otec otcův aneb nejvyšší otec, a to proto, že jako oni staří za Starého zákona, *Abraham*, *Isaac*, *Jacob*, patriarchové slovou, nebo jsou jiných našich svatých otcův původové a předkové byli, tak i nyní v církvi křesťanské otcové jiných otcův, jako arcibiskupův, biskupův a prelátův býti mají. Byli pak za staré církve toliko tito patriarchové: římský, konstantinopolitánský, alexandrinský, antiochenský a jeruzalémský biskupové, jakž to *in decretis Gratiani distin.*

Privilegia patriarchův

22. part. 1. cap. Renovantes et ibid. Diffinimus psáno stojí. Po některých časích k těm jiní přidání jsou, jako *aquileiinský*, *biturycenský*, města v Frankrejchu, jenž slove vůbec *Bourges*, *Cantuaricensis* v Englandu, *Cantabrigie* po englicku, biskupové, jakž o tom *glossa cap. Diffinimus dist. 22.*, vedlé *9. q. 3. Conquestus a ca. Nunc vero ibid. a 32. dist. cap. Erubescant* svědčí. Privilegia jejich přední jsou, že slovou *primates*, *99. dist. cap. Provinciae*, a jsou více nežli arcibiskup, *dist. 21. cap. Cleros, Abbas in cap. scriptum de electione*. Těž že před sebou všudy, kde jdou, kříž mohou dáti nésti, kromě kdyby papež osobně tu byl anebo legát jeho *a latere*, že k nim apelovati se musí prvé nežli ku papeži z kraje pod jeho správu náležitého, *ca. 23. Antiqua tit. 33. de privilegiis et exces.*, *9. q. 3. Conquestus*, že arcibiskup bez jeho povolení aneb jemu učiněné *praesentací* žádného biskupa světiti nemůže, *dist. 65. Placet et cap. Quoniam ibidem*. A některá jiná, pro krátkost tuto pomínutá.

Kníže

Světských hlava jest kníže a má pod sebou lid na tré rozdělený, totiž vládky, měšťany

a obecní sběr. Ačkoli pak všickni jednotejně měšťané jsou a městského práva jeden tak jako druhý užívá, však rozdíl jest, že vládkové všim vládnou a na hejtmanství do všech krajin a měst jim poddaných vysílání bývají, druzí téměř všech úradův zhoštění jsou. Kníže má svou instrukci, kteráž v tejnosti jest, ale co se při volení a panování jeho, pompy, důchodův a jiných předností jeho vůbec známých dotýče, o tom tuto položím.

Po smrti kteréhokoli knížete, a jak ho jen k hrobu slavně a na obecný náklad doprovodí, hned

Jak se volí

se k tomu nařízení *senatores*, to jest rady, na palác sejdou, z nichž nejpřednější *viceregent* a *vicedux*, to jest místodržící, právem jest. Ti, dokud jiné kníže voleno není, z paláce nemohou, nebo dvěře se zavírají a silně vartují, takže oni v tom čase všechny zemské potřeby řídit i opatrovati musejí. Po téměř pohřbu shromáždí se veliká rada, *gran consilio*

řečená (o kteréž níže se pokládá), a ta z prostředku svého nařídí osoby jménem *inquisito-*

Gran consilio.

Veliká rada

res, aby se na život a správu předešlého knížete vyptali a v jistém času, pokudž by co zlého na něj mohlo prokázáno býti, žalovali a jeho statek na místě obce vinili, takže dědicové a statku držitelé nebožtíka, pokudž co prokázáno i od panův prisouzeno bývá, to z statku nahraditi musejí, však jich živých poctivosti a dobrého jména bez ublížení. Ač i v té příčině ani tak přísně s dědici nezacházejí, aby nemírnou sumu na statek ukládali měli, ale leda bázeň a strach byl budoucím knížatům, aby se šetřili a děti neb přátel svých nezavozovali. Pakli nic štrafování hodného není, chválí se a památka jeho dobrá zůstane. Potom sejdou se, aby nové kníže volili, a tu divným obyčejem losy vybírají, jedni druhé volíc nejpr-

Vybírání losův

vé za volence a ti zas jiné, až naposledy několik osob, který by knížetem býti měl, volí, a ten musí dvacíti pěti losy aneb (jakž oni užívají) kuličkami stříbrnými a zlatými jiné převyšovati. Takový když se najde, hned mu jiní všickni ruce líbajíc štěstí s radostí vinšují a někteří jej na paláce i ven z paláce lidem vyhlásí, na to hned po všem městě zvoní, rázem jména a obrazu jeho mince se bije. Vtom vedou jej do kostela svatého Marka a on po

vykonání služeb církevních na pavlači se lidu ukáže, ke všem něm řeč učiní a ve všem dobrém se zakazuje. Odtud jej doprovázejí páni radní k oltáři, kdež on *procuratoribus sancti Marci*, totiž kostelníkům kostela svatého Marka, dle jemu předložené formule přísahu činí. Potom přistoupí *vicarius* téhož kostela a knížeti praporec knížectví do rukou dodá, kterýž on jinému k držení odevzdá. Po ofěře odtud ke dveřům jde a vstoupí na stolicí, na způsob kazatedlnice udělanou, s kterouž od plavcův právo k tomu majících zdvižený okolo kostela po placu a vůkol se nese, maje vedlé sebe jednoho z nejbližších příbuzných svých, kterýž z mísy všelijakou zlatou i stříbrnou minci hrstí mezi lid hází, až bývá přinešen k stupňům paláce, kdež ho páni radní očekávají.

Tu z té stolice sejda klobouk knížecí od jednoho na hlavu jeho se vloží a tak jde do pokoje rádního, kdež právo a klíče paláce

Jakým způsobem vychází kníže

k sobě přijímá. Odkudž potom každý domův se navrácuje. Kníže pak když vychází, vždycky tento způsob zachovává: má na sobě oděv knížecí, totiž klobouk, sukni zlatohlavovou s dlouhými

rukávy až k zemi, a jak z paláce vyjde, pokaždé velikým zvonem na věži svatého Marka zvoní. Nesou před nim praporce na dlouhých tyčích, trouby stříbrné přes dva lokty zdýlí, jimiž před nim troubí, nesou také kříž, za tím stolicí pozlacenou a polštář zlatohlavový. Potom jde kníže pod *umbrelli* mezi dvěma maje na hlavě knížecí čepici aneb klobouk špičatý a rohový, kterýžto roh jest pozadu nakřivený, znamená a jako ukazuje, že ne na něm, ale na těch, jenž za ním jdou, senátořích, moc a vládařství záleží.

**Laurentius
Celsus, kníže
benátské**

Napřed na tom klobouce jest přidělaný zlatý kříž, a to z té příčiny, když jednoho času otec knížete *Laurentia Celsa* jemu jako synu svému knížecí poctivost učiniti, klobouk před nim sníti

a ruce políbiti se zbraňoval, ten kříž dali, aby i knížecímu úřadu i otcovské moci se neublížilo, tím způsobem, jako by, když to otec učiniti musil, ne synu, ale *crucifixu* ku poctivosti to učinil. *Egnatius exempl. lib. 9. cap. 5.* Za ním jde množství panův dva a dva spolu, však z prvních dvou po knížeti ten, který po pravé

ruce jde, nese meč nahoru špicí obrácený v pošvě zlaté na znamení, že jakož jiná knížata a potentátové meč dobytý před sebou nositi dávají a tím svou plnou moc a panství dokázati chtějí, tak naproti tomu on svou moc zákony a právy obmezenou, jako meč pošvou obalený, od těch, kteříž z rad za nim jdou a meč nesou, ve všem dosahuje a jích radou nic kvapného předsebráti nemůže a nemíní. *Sabellicus lib. 7. enea. 8.* Jedna z předních povinností jeho jest, že každého téhodne jednou ke všem úřadům osobně dojíti, dohlédnouti, je k spravedlnosti, aby nic z přízně a z hněvu nesoudili, napomínati, a pokudž by na ně jaké žaloby šly, je potrestati moc má a může. *Egnat. lib. 2. cap. 1.*

Důchodu stálého z obce vychází knížeti tři tisíce důkátův a na ty musí drabanty chovati a jiná vydání činiti, zvláště pak čtyry pankéty každoročně dáti strojiti, jako na den svatého Štěpána, na svatého Marka, na den Božího vstoupení a na svatého Víta, k těm veliké množství panův oficírův pozvati a nadto jednou v roce každému z rad dar od zlata aneb stříbra dáti povinen jest.

Co má
za důchody

Již pak úřady a jiné *officiry* tuto položím. Předně jest rada veliká, vlasky *gran consiglio*, a jako základ všeho regimentu. V té radě a z jejího prostředku skůro všickni *officirové* se volí, krom některých málo, kteříž od rady *pregadi* řečené voleni bývají. Do té pak velké rady všickni *patricii* přes pětmečítma let s stáří přijíti mohou a scházívali se v zimě po obědích, v létě ráno obyčejně v svátek aneb v neděli, takže jich všech spolu do čtrnácti set shromážděných bývá.

Jiní úřadové

Po té radě jde jiná, *pregadi* slove, česky dožádaných, a ta vlastně rada slove. Neb v té se věci strany pokoje i války pořádně řídí, mohou nové řády ustanovovati, hejtmany voliti, radu řečenou *i savi grandi*, *i savi de terra ferma* a *i savi de gli ordini etc.* voliti a bez podání toho na velkou radu potvrzovati.

Collegio jest rada, v kteréž kníže, šest rad jiných, šest *savi grandi*, pět *savi de terra firma*, pět *di savi de gli ordini* a tři *di quarantia criminali* sedí. Před těmi čtou se listové odevšad, tu se audiencí dává legátům, *comissí* nařizují, a co k které radě vyříditi náleží, to odsílají a odvozují.

Savi grandi slovou vysoko moudří, těch jest šest, řídí a spravují věci pokoje i nepokoje se dotýkající, píší a odpovědi dávají potentátům cizím, a co nařídí, o tom radě *pregadi* relací činí.

Savi di terra ferma, to jest moudří na zemi, těch jest pět, mnoho se od *savi grandi* dělí, však nejvíce válečných a soldátských věcí se dotýkají.

Savi de gli ordini jsou mladí lidé v pěti osobách, kteříž sobě ledacos od starých rad k vyřízení dáváno mívají, aby se cvičili a budoucně hoditi mohli.

Consiglieri, rady, jsou šest v počtu, ti vždycky při knížeti býti a s ním řídití musejí, on pak nic bez nich nečiní, co by pak těžkého bylo, to mohou na velikou radu vznésti.

Consiglieri da basso, rady dolejší, ti nebývají než za jeden rok, osm měsícův *in collegio* a čtyry měsíce *in quarantia criminale*, protože z nich každý rok někteří do jiných vyšších úradův povolání bývají a na jich místo jiní zas se dosazují.

Procuratori di S. Marco, úředníci svatého Marka, těch jest okolo čtyrmecítma, spravují poklad a důchody svatého Marka, kšafy, odoumrťi, záduší a jiné mnohé věci, z těch se *pregadi* dělají, *savi grandi* a často i knížata.

Consiglio di dieci, rada desíti panův, a ti vládou nad věcmi, kteréž by se proti obecnému pokoji aneb dobrému dály, jako jsou sekty, puntování, falešné mince dělání, sodomárství. Spravují školy a kancelář, mají sobě svěřené některé důchody, muničí, děla a galery, ješto znamením C, X znamenáné jsou.

Avogadori di commune, obce prokurátoří, ti nad řády a ustanovením ruku drží, když by z *quarantie criminale* komu v čem křivi byli, mohou se proti ním postaviti, i proti *signori di notte*, a napravovati.

Censori, páni nad řády ustanovení, ti každého z neřádu jakéhokoli trestati mohou.

Giudici da petitione, soudcové žádosti soudy peněžité řídí, když by co pod sto liber (učiní tisíc dukátův v Benátkách) bylo, a co výše, to páni *in collegio* soudí. Spravují ungelt, drží ruku nad smluvami a zápisy, soudí marináře, kupce, dávají léta

nezletilým, kšafy, když by zatměli byli, vysvětlují, o škody na moři stále ortel vypovídají.

Giudici del forestiero, přespolečných soudcové, ti mezi přespolečnými soudí, přespoleční spravují a nad nimi ruku drží, a co se méněji desíti dukátů dotýče, to hned na místě soudí a odbudou.

Giudici da i mobili, soudcové svrškův, kterýchž by se buď kšafem poručily, aneb komu zapsaly. Soudí také šuldpryfy, v kterýchž by dva svědkové podepsáni byli.

Procuratore, úředníci, ti soudí počty poručníkův a kde by jaká rozepře byla o statek, krom města.

Proprio soudí věna, podíly mezi přátely, nápady po nekšafujících a o stavení, mezích etc.

Essaminatori vyslejšchají a přijímají svědomí pro smrt, spravují prodaje a koupě, dání statku, a tu se podpisují, když k němu povolují, dovolují také *sequestrův* na statky, když by se věřitel obával a to prokázal, že by dlužník všecko jemu ke škodě utratil, půjčky, základy a jiné věci řídí.

Cathaveri, soudcové fiškální, totiž kde se co pokut dotýče, spravují také *patrony* a *comity* šífův, prodávají statky na obec příšlé, řídí věci při moři nalezené a na zemi poklady, také poutníky do Jeruzaléma mezi patrony lodí vyslejšchají.

Piovego soudí ouroky a lichvy, šetří, aby *canales* nebyli zanečištění ani stavením pokažení.

Sindici šetří, aby obecnému dobrému se neubližovalo, prokurátoři lidských spravedlností nezdržovali aneb lidi nezavazovali.

Sopra castaldi jsou, ješto *exekucí* činí a dovolují, i co by se proti ní vedlo, soudí.

Superiori jsou, kteříž *sopracastaldův* strany *execucí* přečinění ruší a soudí.

Auditori vecchi, staří posluchači, k těm se apeluje od menších k tomu zřízených soudův, jejich nálezy rušiti i měniti mohou, svědomí přijíti dovolují aneb zapovědí.

Auditori novi slovou česky noví posluchači, ti přijímají a soudí apelací odjinud krom z města činěné.

Auditori novissimi, jako ještě novější posluchači, jsou přidání k novým, když onino tak mnoho zaneprázdnění a věcí mají, že by odolati nemohli, tito je v ostatních a menších apelacích zastupují, zvláště co přes padesáte dukátů sumy nepřebíhá.

Signori di notte civili, na česko páni noční, ti jsou *exequutores* panův *del forestier*, soudí podvody a exekucí činí vně po zemi.

Signori de notte criminali, jiní noční páni, ti šetří ohňův, mordův, vpádův, outokův nočních, mohou na smrt odsouditi lotry, však s radou panův *la quarantia*. Mají pozor, aby jeden dvou manželek neměl, ani žena dvou mužův, soudí ty, kteří panny a paní poctivé o poctivost připravují. Trescí přijímače lidí malomocných, kradených věcí, židy, když co proti ženskému křesťanskému pohlaví prohřeší, i lékaře a barvíře, když koho raněného tejně hojí a jeho jim neoznámí.

Quarantia vecchia, čtyřiceti starých, soudí milosti, jak strany štědrosti a privilegií, tak strany vin promíjení a na poctivosti opatření. Napravují, co by *auditori vecchi* nedobře nařídili aneb nemohli dostatečně spraviti.

Quarantia nova, čtyřiceti nových, soudí, co by *auditori novi* přehlídli aneb spraviti nemohli.

Collegio di vinti, dvaceti panův, soudí, co by pod tři sta dukátův stálo, však toliko dva měsíce domáci a dva měsíce přespolní věci.

Quarantia criminale, čtyřiceti utrpného práva panův, soudí zločince všelijaké.

Signori all' acque, páni nad vodou ustanovení, nad *canali* a nad šífy, kteříž jsou v velkém kanalu.

Sign. alle biave, páni, kteří pozor mají na mlejny a aby dostatek mouky i obilí byl.

Sign. alla sanita, páni nad zdravím, totiž dohlídají, aby se nečistotou k nakažení města příčina nedala, a jest-li kdo nakažený, časně jej do míst a špitálův k tomu nařízených dají. Ti také pozor mají na lékaře a dryačníky. A mají počet všech *cortesan*, to jest obecních nevěstek, pro plat, kterýž od nich berou, aby řád mezi nimi byl, jichžto soudcové jsou.

Doana da mare, ungelt mořský, vybírají z šífů panských i všech jiných z kupectví ungelt a každý šíf přehledávají.

Cinque de la pace, pět panův pokoje, protože vády, hanění, rvanice soudí a přerhují, a tak pokoj působí.

Iustitia vecchia, spravedlnost stará, soudí mzdy zasloužilé a záplaty, falešníky vah, měř etc., šacují obilí a jiné věci, zapisují a soudí tovaryše řemeslníky, kteříž ze mzdy dělají.

Consoli de mercatanti, konšelé nad kupci, soudí věci kupecké a handle.

Sopra consoli, nad konšely, soudí dluhy kupecké a *bancque-rotáře*, ješto *fallirují* a víry nedrží aneb slibům za dosti nečiní mezi kupci a uvozují věřitele do statkův dlužníkův.

Sign. sopra le pompe, páni nad přílišnou nádherností, buď od šatstva, jídla, kratochvilí a stavení.

Governatori dell' entrate, páni nad důchody.

Sopra datii, páni celní.

Giustitia nova, páni nové spravedlnosti, spravují hospody obecné a vína, aby se nefalšovala při šenčích.

Sette savii jsou přidání, aby od *giustitia nova* k nim se ape-lovalo.

Sign. al sale, páni nad solí.

Sig. sopra i conti, páni nad počty, dluhy obecní a dlužníky spravují.

Proveditori di commune, obecní starší, aby se náve a šífové dobře a v jisté míře dělali a nebyli přeladováni, dohlídají, spravují mosty po městě a přívozy.

Sopra camere, podkomoří, spravují věci komorní všeho panství a jim se komorní platové odevšud dodávají.

Dieci officii spravují reštanty obecní a všelijaké příběhy i obmysly dlužníkův obecních.

Dieci savii, deset moudrých, k nim se od *dieci officii* apeluje.

Ragioni vecchie, ti, když *ambassadoři*, knížata a páni přespolní do Benátek přijedou a jim se poručí, mají tu povinnost, aby je opatřovali profanty a potřebami, a to z obecních důchodův, dohlídají k škodám obecním v městě i ven z města.

Datio dal vino, ungelt z vína berou a je do města propouštějí.

Ternaria vecchia spravují omastek.

Doana da terra ungeltní věci řídí, kteréž od okolních zemí docházejí.

Panni a oro dohlídají k těm, ješto zlatohlavy, stříbrohlavy, pasomány a krumplování dělají, aby se spravedlivě ve všem chovali.

Camarlenghi di commune jsou jako zollmistři a rentmistři obecní. Za nimi peníze obecní se chovají, a ti je vydávají na poručení panův, s podpisem panův *collegiátův, consiglieri a i savii*.

Messataria vybírají ze sta peněz jeden, věci prodaných aneb koupěných.

Avocadori fiscali dohlídají ke všem výběřcím a celným, aby se dobře chovali.

Straordinarii zapisují, co se od bohatství a peněz z města ven veze a co každý z kupcův do handle na šif dává, a toho dávají každému vejpis.

A to jsou nejpřednější oficírové, kteréž sem proto nejvíc ze jména tuto položil, aby každý soudil po počtu a množství úradův velikost panství a zaneprázdnění jejich, i jakým řádem to pěkně mezi tak mnoho osob rozděleno jest, též jak to až posavad pokojně a šťastně řídí, bez závisti jedněch druhým, ješto by jinde jedna osoba všechny třebas úrady na se potáhnouti chtěla, by pak ledva s jeden mohla býti, vše nám ku příkladu a k dobrému.

Panství pak Benátčanův jsou mnohá a velická. V *Italii* drží celou *Marcam Trevisanam*, potom *Istriam*, díl *Sclavoniae, Dalmaciae*, charvátské země, ostrovy *Zante, Corfu, Candia* a jiné menší v moři Adriatickém ležící, do kterýchžto všech panství přes sedm set hejtmanův, vlasky *potestates*, za správce z prostředku svého vysílají musejí.

Důchodové Benátčanův Důchodové roční a stálí, kromě co jiných, jako odoumrtních etc., jsou mnozí, jichžto se do patnáctikrát stotisíc dukátův aneb půldruhého milionu schází.

Ale zase mnoho vydání přijde na pevnosti, na galery, stavení a jiné potřeby obecní, anobřž tak štědrě se v tom chovají, že když Pán Bůh na koho metlu ohně,

šífův potopení aneb skrže nepřátely odjetí i jiné škody dopustí, tomu z obecných důhodův dle jeho potřeby, byť on i bohatý byl, pomoc peněžitou činí a darují. *Bembus histo. Veneta lib. 3.*

Dotekl sem výše, že chci o způsobu zas nubování sobě moře, kterýž kníže každého roku na den Božího vstoupení zachovává, vypsati. Jest pak historia taková:

Léta 1175 císař Fridrich *Barbarossa* toho jména první, a to ten, kterýž kníže české králem a české knížectví královstvím učinil, s mocí válečnou do Vlach proti papeži Alexandrovi III. vytáhl z těch příčin, že by papež *Alexander III.* titul a právo země *Siciliae* a *Apuliae* bez jeho vědomí a vůle rozdávati, Lombardie a Mediolanu se ujímati, v říši na duchovní osoby mnoho peněz ukládati, titul a jméno císaře před svým postavené rušiti, nadto když táhl do země Sváté a Jeruzaléma dobyl, tam soldánu egyptskému kontrfekt císařův s listem odeslati a tejnosti císařovy vyjevovati měl (což i listem a kontrfektem, kterýž od soldána, když v jednom lese koupaje se sám druhý daleko od vojska svého jsa jat a k němu přiveden, i domu zase po učiněném s nim pokoji a postoupení dobytých pevností propuštěn, dostal na sněmu v Norberce za tou příčinou držaném, dostatečně ukazoval). S tak velikou tedy silou císař táhl do Vlach, a nač přišel, přemáhal, takže papež *Alexander III.* se uleknouti a do Benátek v oděvu prostém uteci musil, dav se do jednoho kláštera, *di santa Maria della Carità* řečeného, za kuchaře, a jak někteří chtějí, za kaplana. V tom císař po své vůli hospodařil a ve Vlačích dlouho se zdržoval, vždy se po něm vyptáváje, až naposledy dověděl se, že by dotčeným způsobem v Benátkách se skryl, kdežto potom původem jakéhos Francouza poznán, knížeti oznámen, od knížete přijat a tam ode všech za svatého Otce a náměstka Krista Pána držán a ctěn byl. Z té příčiny císař ku panům Benátčanům legáty své poslal, aby ho od nich žádali a jemu ho vydali, syna pak svého s armadou po moři vypravil, jestliže by nechtěli, aby blíž k městu přitřhl a je v strachu držel, až by s druhou armadou k němu osobně přitáhl, však prvé aby se s nimi nebil, zapověděl. Benátčané když toho učiniti nechtěli a armadu císařova syna

Historia o papeži a císaři

spatřili, dřív než by otcova k ní přispěla, také armadu svou proti němu vystrojili a jeho jako mladého, kvapného, cti a chvály žádostivého k tomu přivedli, že jest se s nimi potkal. Tu lid jeho poražen a on sám jatý do Benátek vezen byl. Císař Fridrich velmi se nad nešťastnou příhodou syna svého ulekl, a chtíc jeho mstíti, k tomu se silně strožil, však od syna, kterýž k němu prvé na závazek vzatý propuštěn byl, i jiných pokojných lidí k tomu přiveden, že jest se církvi pokořiti a s papežem Alexandrem smířiti uvolil. A tak do Benátek osobně jel, před kostelem svatého Marka od papeže Alexandra rozhrěšení žádal i došel, však s tou pokorou kleče trpěti to musil, že k němu papež Alexander, nohu pravou na hrdlo položiv, tato slova promluvil a volati dal: „*Scriptum est: Super aspidem et basiliscum ambulabis et conculcabis leonem et draconem,*“ to jest: „Po hadu a bazilišku choditi budeš a lva i draka potřeš.“ Ač i toho tak zprosta císař vytrpěti nemohl, nýbrž se ozval a řekl hlasitě: „*Non tibi, sed Petro,*“ to jest: „Ne tobě, ale Petrovi.“ „*Et mihi et Petro,*“ „I mně i Petrovi,“ duplikoval papež Alexander. A tudy pokoj z obou stran učiněn a císař od Benátčanův slavně chován a ctěn byl, jimž také zase mnohá dobrodiní za to prokázal.

Papež pak Alexander povolav tehdež kníže benátské jménem Ciana, kterýž tu bitvu nad synem císařovým obdržel, k němu, podávaje mu prstenu, tato slova promluvil: „*Accipe, Ciane, et me auctore ipsum mare hoc tibi pignore obnoxium redde, quod tu tuique successores quotannis stato tempore et die servabitis, ut omnis posteritas intelligat maris possessionem jure*

Papež čím kníže benátské daroval

belli vestram esse quandoque factam atque uti uxorem viro, ita illud vestro subjacere imperio,“ to jest: „Ciane, vezmi a mým původem i tímto základem moře sobě zas nubovati hled, což ty i tvoji náměstkové každoročně jistého dne vykonávati budete, aby všickni potomci věděli, že jest moře rukou brannou v vaše držení přišlo, a jako muži manželka povinna jest poslušnost zachovati, tak i to moře moci vaší poddané buď.“

A jiná privilegia, jako ty praporce, trouby, stolice etc., a aby na olově pečetil etc., jakž výš oznámeno, pro památku takového

jemu od nich učiněného dobrodiní daroval a k tomu povolil. Odtud tedy ta ceremonia počátek vzavši posavad se zachovává. A když den Božího vstoupení přijde, vystrojí se z ceughauzu veliký šíf, *bucen-tauro* řečený, kterýž čalouny drahými, stolicemi, stoly od zlata a stříbra nákladně ozdobí a před palác knížete připlaví. Tu kníže s nejpřednějšími pány a potentátův legáty na ten šíf v svůj majestát vsedne a jiní páni z obou stran pořád s velikou slávou a pěknou muzikou a tak s velikým množstvím jiných malých šífův a gondolí na tisíce jich následujících na moře za brány, *castelly* jménem, nedaleko vyjede, kdežto po vykonání od patriarchy aneb *officiála* jeho jistých ceremonií a říkání kníže vystoupí a některá slova promluvic prsten do moře uvrhne a zas se posadí. Vtom trubači troubíc a z střelby na pevnostech vystřelíc jedou zpátkem do pevnosti, v kteréž kníže jako ženich předním panům na svůj groš slavný pankét místo veselí strojí, a potom k večerou do Benátek s radostí se navrácuje. Vypisují tu historii *Nauclerus*, *Funccius*, *Barnus*, *Sabellicus*, *Sigionius* a jiní. To až potud o vrchnosti.

**Ceremonia při
zasnubování
moře**

Co se pak měšťanův a lidu obecného dotýče, ten jest nad okolní národy a jiná města rozkošem a kratochvilem oddaný. Nebo ač jest město v místě neurodném, totiž v moři, a nemá ani vody ku pití a vaření, kromě tu, kterouž od země na šífích velikých a za peníze na prodej vezou, však takový všech věcí tam dostatek jest, zvláště co se lahůdek dotýče od jídla a pokrmův, že jest ku podivu, a ne nadarmo tak množství veliké v něm lidu se zdržuje. Před málo kolikas lety počteno jest mužského pohlaví, od dvacíti let stáří výš počítajíc, padesáte devět tisíc tři sta čtyřiceti devět osob. Ženského pohlaví šedesáte sedm tisíc pět set třiceti jedna osoba, dětí od šesti let stáří až do dvacíti padesáte osm tisíc čtyřry sta dvanácte, mnichů dva tisíce jedno sto osmdesáte tři, jep-tišek dva tisíce osmdesáte dvě, židův jedenácte set padesáte sedm. Však cizozemce vyměňujíc, jichž žádný počten nebyl, a těch jest též mnoho tisíc osob. Z velikého tedy při všech věcech dostatku také na mnohé a časté kratochvile se oddávají.

**Počet lidu
v Benátkách**

Nebo každodenně nemalo toho na placích města i po domích a po moři jest viděti a má člověk přespolní dosti
**Tance a rozlič- a po moři jest viděti a má člověk přespolní dosti
né kratochvile** toulek k zmaření času. Také tance (k nimž kaž-
dý může a ti se bez kvasů a hodův, jiným obyče-
jem a způsobem nežli u nás, držívají), honby na gondolích,
střelby rozdílné, zvlášť pak z luků aneb lučišť, kteréž kulky olo-
věné aneb hliněné nesou k kačatům pitomým i jinak se provo-
zujíc, *comaedie* a hry obyčejné jsou. A tak již tomu páni Be-
nátčané navykli, že na placích, kdo co chce odbyti a prodati,
šetří, aby muziku libou a nějaké *comaedianty*, jež oni *harlecini*,
zani, *pantaloni etc.* jmenují, v tom svůj obchod vedoucí, za pe-
níze zjednal. Ti, jak dobře hrají, tak mnoho divákův, poslucha-
čův a kupcův mají, jestliže nic, tedy málo odbývají. A třetí se,
že takových her množství na jednom placu v jedné hodině bude,
a jeden druhého všelijak předčítí a diváky odluzovati hledí. Přes
to, ačkoli vrchnost jejich přísný regiment vede a velice sobě tíše
počiná, však také často sobě i obci poodpouští a rozdílné kra-
tochvile obci z důchodův obecných působí.

Kupříkladu dosti směšný jest ten obyčej, že některého času
v roce dají provolati, aby se dokonale slepí v jis-
**Směšná a po moři jest viděti a má člověk přespolní dosti
kratochvile** té místo a čas dali najíti, že svinský lov držeti
svinského lovu chtějí. Načež mnozí a v tom rytířství zkušení
ochotně se najdou, však přes deset jich ze všeho
počtu k tomu voleno nebývá. Těch pak deset slepých do zbroje
a kyrysu celého oblekouc, dobrým sochořem do rukou opatříc
na plac k tomu obraný uvedou, na němž jest kůl aneb sloup vbi-
tý a u něho na provazu svině dosti dlouze přivázaná, aby mohla
obíhati i ubíhati, a tu jim uloží, aby té svině hledali a na ni těmi
sochory bili, kdo by ji jednou ranou usmrtil, ten že tu svini a de-
set dukátův míti bude.

Když jim tedy prejs dají, tu jest kratochvilno hleděti, jak k té
svini směřujíc pospíchají, jedni příměji než druzí, a všickni hro-
chtáním svině se spravují, každý ji nejdřív udeřiti a zabiti chtěje.
Někdy se třetí, že všickni vesměs pospolu udeří, a někdy sebe
těmi rafikami tak dobře zasáhnou, že jích několik na zem pad-
ne, a druzí nešetříc svých spolurytířův svinských a padlých,

po hřmotu zbroje, myslíc, že by svině byla, třebaš je místo svině mlátí. A není jim potřebí žádné muziky ani trubačův, neb jak svině, když ji kdo z nich na hřbet a jinam nežli za uši zasáhne, tak i oni vespolek, když od druhého takt dostanou, velmi slušně hláskův svých povyšují a *concordují* co zimní slavici po lesích, jakž u nás o vlčích přísloví máme. Naposledy vždy se některému zdaří, že ji jedním trefením zabije, a tomu páni za vyhranou i deset dukátův dají, a co sobě kdo přitom uhonil, musí každý na tom přestati.

Také každého masopustu dají vola krmného, pěkně vypraveného, s věnci a rohy malovanými etc. na plac svatého Marka přivesti a tu dovolují, kdo by z samého řemesla řeznického a kovářského (pro památku skutku nějakého od nich obci učiněného) tomu volu mečem jednou ranou hlavu stál, aby jej sobě také s darem od dukátův uloženým vzíti mohl. A trefuje se, an mnozí na to tak vycvičení jsou, že mezi kosti vyměřiti a udeřiti umějí, netoliko jednomu, ale mnohým pořád volům, kteréž často po domích při slavnostech a shledání do dvou, tří neb víc dávají hostem za divadlo stínati. I toho naposledy tuto pomínouti nemohu, že v Benátkách do dvou set studnic, v nichž voda sladká, pěkná a dobrá ku pití, na sáh i dva hlubokých, však v pouhém slaném moři se nachází, a kdo by toho neviděl, snad neuvěří tomu. Způsob pak dělání takových studnic aneb čisteren, vlasky *sponge*, jako by řekl houba, takový jest: vyberou bahno a zemi mořskou dosti hluboko, i udělají v vodě jámu širokou co největší a místem co prostřední kašny okršlek, potom do té jámy nemalo, totiž na tři aneb čtyry střevíce zvýší, hlíny hrnčířské do gruntu naházejí a ji tam pěchují, na tu dále písek zasypají a teprva na to zed tlustou, dobře vnitř mazem opevněnou, vystaví až nad zemí aneb nad vodu. Do těch tedy tak spravených čisteren s několika domův v ulici i v domích obzvláštních po žlabích vodu dešťovou shromažďují a té dle potřeby k vaření, ku pití etc. užívají. Jestli by kdy dlouho nepršelo, navezenou a koupenou vodou ty čisterny naplní, aby v čas potřeby vody dostatek byl. A to až potud

**Kratochvíl
s volem**

**Studnice
v moři mají**

o městu Benátkách, vpravdě širšího vypsání nežli tohoto mého potřebujícího, ale hledíc krátkost zachovati, tak povrchně a dosti běžně (ač i v tom proti umyslu mému ruka mi se z krátkosti mezi povytrhla) jako jen navrhnouti jsem chtěl. Kdo chce o něm více čísti a věděti, ten mimo položené v mém vypsání tyto *authorities: Albertum Leandrum de insulis Adriaticis, Paul. Merulam geograph., Libro della republ. di Venetia da Donato Gianotti, delle cose notabili della citta di Venetia da Girolamo Bardi*, sobě spraviti bude moci. Nyní zas k předsevzetí svému se navrátím.

V tom procházení a města spatřování když se nám naposledy stejskalo a chvíle očekávání dlouhá byla, chtěli sme zajisto přezvědět, jak bychom dlouho ještě očekávati musili, a toho se doptali, že náve v některé neděli zhotovená a kupectvím do *Tripoli* náležejícím naladována stěžkem bude. Tou tedy příčinou, také pro nesmírnou v hospodách drahotu, i kdybychom dlouho tam trvati měli, budoucí jistý nedostatek peněz poznavše, umínili sme zatím jinam ven z Benátek a vůkol se projeti a také něco nového spatřiti. Avšak dožádali sme se jednoho dobrého člověka, když by náve hotová k plavení byla, aby nám to do *Padue* některý den před časem vzkázal.

Kapitola III.

V níž se vypisuje projížďka do Padue a Ferrary
a co jsme tam pamětihodného spatřili

Třetího dne měsíce máje jeli sme z Benátek po zátocce až k řece vlasky *Brenta*, latině *Medoacus* řečené, a na tu sme se proti vodě nahoru až do *Padue* dali. Však na té cestě také mistrovskou *invenci* sme spatřili. Nebo vykonavše cesty pět mil vlaských z Benátek, přijeli sme k jednomu místu, *il carro de luzefusina* vlasky řečenému, a jest hráz mezi mořem *de la laguna* a Brentou nasypaná, kudyž před lety řeka do *laguni* padala, ale nyní mimo tu hráz udělanými příkopy stranou obrácená jest k místu jednomu, vlasky *Malamoco*, kdež do moře přes splav vpadá, pro kterýž žádná lodí dolů ani nahoru bez pomoci lidské projeti nemůže. Mají zajisté kola nízka a instrumenta k tomu nákladně a mistrovsky správná, že když který šif buď zdůli aneb shůry přijede, lidé z něho vystoupíc ten šif, aneb jakž tam slove *barca*, těmi přípravami ufasují a nahoru vytáhnou aneb dolů spustí beze škody a odtud potom každý, kam chce, jeti může. Ten obmysl a náklad na časté opravy a lidí k tomu chování proto páni Benátčané způsobili, jedno aby voda, jsouc velmi vzteklá a zanášející, tu na tom splavu se pozdržovala, písek sadila a do zátoky Benátské ho nenestla. Neb by tou příčinou (jakž toho dosti s svou škodou předtim

**Mistrovská
invenci**

poznali) mohla naposledy grunt až do města nanesti, že by se suchou nohou do něho od země choditi mohlo, a tak by to pevnost města zrušilo. Druhé, aby bylo místo pevností a překážky komukoli denním aneb nočním a zvláště nepřátelským způsobem do města se plaviti.

3. dne měsíce máje vyjevše na bárce zřízené, z nichž vždycy dvě v noci a dvě ráno sem i tam z Benátek vyjíždějí, do Padue sme po vodě připlouli, učiní 25 mil vlaských, a právě téhož dne arcikníže Ferdinand z Gracu, Jeho Milost, do Padue přijeti a v klášteře svatě *Iustiny*, v němž mniši řádu svatého Benedikta jsou, lozirovati ráčil. My pak, abychom hospody obecní, pro kterouž sme z Benátek odjeli, i tu prázdní byli, najali sme sobě komoru, u nich *camera locante* slove, a tu sme jeden každý od osoby za měsíc za stravu a lozument po 9 korunách platili.

Město Padua Město *Padua*, latině *Patavium*, a stolice arcibiskupská leží v kraji *ager Patavinus*, česky paduanský kraj, těmito latinskými verši obmezeném: *Muso, Mons, Athesis, mare certos dant mihi fines*, totiž: Od půlnoci potok, *Muso* řečený, od západu hory *Euganei* blíž k *Vicentii* městu, od poledne *Athesis* řeka, od východu moře Benátské pomezí kraje toho činí, jináče *Venetia, marca Tarvisana, Lombardia, Transpadana Gallia, Transpadana Italia* kraj okolní sloul a podnes slove.

Jest pak město *Padua* starodávné, od *Antenora* Trojanského (o němž nahoře při vypsání města Benátek sem oznámil) založeno, kteréž až do těchto časův slavné zůstalo. Domův v něm do čtyř tisíc býti má a před lety 97 mělo jich na předměstí do tří tisíc, kteréž však Benátčané pro strach obležení od císaře Maximiliána toho jména I. s šesti kláštery panenskými, čtyřmi mužskými, pěti farními kostely a sedmi špitály do gruntu zbořiti dali.

Mostův přes řeku *Brenta* kamenných pokládají třiceti devět a mezi nimi jest jeden jménem jedné sedlky nazvaný, kteráž když do města pro strach vojska Maximiliána císaře s jinými mnohými utekla a jedné chvíle od vojákův benátských strany

poctivosti své v nebezpečnosti byla, přes ten most jim ucházejí do vody z něho dolů skočila a vyploula beze škody, poctivost svou zachovavši, aby jiní příklad brali všelijak cti své hájiti, ačkoli nyní přísloví u nich jest: *Villanos generat tellus Paduana diablos*, to jest: Kraj paduanský rodí sedláky čertovské, to se spíše na chytrost a obmyslnost sedlákův rozuměti může nežli na jaký zlý život jejich. A leží město na rovině, příkopy, zdmi, valy dobře opatřené, větší nežli Benátky, vůkol kraj urodinný, že ve vsi vlaské zemi přísloví jest: *Bononia la grassa, Padua la passa*, totiž: Bononia leží v zemi tučné, však je *Padue* štekují a převyšují, a ovšem na ten čas pravá obilnice panův Benátčanův, jako i původ a matka města Benátek jest.

Nebo od nich, pro strach při vypsání Benátek dotčených králův a zhoubcův, nejvíce vystavené jsou a jeho *filial* slove. Jakou jest kdy vrchnost měla, to se z historií nachází, že *Antenor* a jeho lid po něm je drželi, potom Římané za drahně časův, na čas *Carthaginens*ští, když Římany přemohli, zase Římanům v moc přišlo, potom císařům německým, až dostalo jednoho tyrana za času Fridricha císaře Druhého, dále jiné mnohé z čeledi *Carrarienské*, kterýchž pro jejich ukrutnost déle sněsti nemohši Benátčanům se poddalo a jako již na stará kolena zbědované své dceři v opatrování se svěřilo, a to léta 1406, kteříž je až posavad pokojně a chvalitebně spravují, vysílajíc do něho *potestata*, totiž správců z Benátek, vždycky po třech letech jiného. O správě jejich, věrnosti a jiné chvále viz *Livium hist.*, *Strabonem*, *Macrob. lib. 1. Saturn.*, *Cicer. 12. Philippica*, *Plinium Jun. et Martialem etc.*

Mezi jinými chvalitebnými řády u nich jest tento nezadní, *mons pietatis* řečený, totiž vrch pobožnosti, že pro uvarování se lichev židovských, kteréž křesťané i židé v tom městě, dvaceti aneb pětmecíma ze sta berouc, příliš na škodu mnohých chudých lidí z obce provozovali, nařídili jistou sumu, totižto třiceti osm tisíc dukátův, kterouž jsou měšťané skrz dobrovolnou *contribucí* nadali, aby jistým osobám, a to pokaždé sedmi předním měšťanům, kteříž do té sumy zaručiti musejí, taková suma svěřena byla na

**Město Padua,
matka
Benátek**

**Řád místo
lichvy v Padui**

ten způsob, co by méně pod třiceti zlatých bylo, to darmo každému na základ půjčiti povinni jsou, a co výše, tu aby ode sta pět ouroků brali a z těch chudým udělovali i některé jiné obecní potřeby zastávali, však vždy aby hlavní sumy neubývalo, nýbrž každého velikonočního času k té sumě vybírajíc, jí přibývalo, takže již na ten čas nemalá suma býti musí.

Jest také u nás neslýchaný obyčej, kterýž v *Padui* i jinde ve Vlaších a Frankrejchu často přichází, totiž že dlužníci, když

**Divné postu-
pování statků
dlužníka**

by vězení pro dluhy ujíti chtěli, statek svůj právně věřitelům svým všecek postoupí a již dále ničímž jim povinni nebudou, leč by zase něčeho nabyli, a že by tím postoupeným statkem všem

zapláceno nebylo, i budou doplácovati povinni. Však aby vždy nějakou pokutou a posměchem pro dobrý příklad trestání byli, jest na obecním místě před rathauzem kámen k tomu naschvále, místem nějaký obraz, jako lva etc., připravený a slove *lapis vituperii*, *lapis ignominiae*, *lapis cessionis bonorum etc.*, totiž kámen posměchu aneb kámen postupování statku. Na kterýžto kámen, když kdo statek svůj pro dluhy všecken postoupí, vodí toho dlužníka biřicové nejprve s trubačem po předních ulicích města, až jej k tomu kamenu přivedou, kdežto jemu aneb on sám sobě (s odpuštěním) nohavice odvázati a obnažený potřikrát naň se posaditi a volati musí: „*Cedo bonis*,“ totiž: „Postupuji statek.“ Však přitom biřic potřikráte každého naň přitlačiti, až by plesklo, povinen jest a poté ho svobodného propustí. Svědčí to *Marius Mantua Bonavitus lib. 5. enchiridii rerum singularum ca. 105.*, *Angelus in l. omni, Cod. Qui bon. ced. pos.* O Frankrejchu, což oni *mitrer* jmenují, svědčí *Guido Papae quae. 343.* Latině jedním slovem slove *catamidiare*,

**Jak Římané
dlužníky
trestali**

od řeckého slova vysmívání znamenajícího, a Římané obyčej měli *lege Roscia*, a jiní chtějí *Iulia*, do *theatrum* takového přivesti a jeho ku posměchu, jako u nás na planýř a v Němcích

auf die Kauck stellen, za jistou chvíli nechati. *Cicero philip. 2.*, *Plinius. lib. 33. ca. 2.*, *Diogenes Laertius lib. 6.*, *Florus in epit. Livii lib. 99.*, *Spartianus.*

U Řekův byl ten obyčej, že jsou dlužníky, kteří zaplatiti nemohli, na rynku posadili a jim usty prázdny kůš držeti dali, *Alexan. ab Alex. genial. ca. 10.* Mezi Indiany kdo by na určitý den nezaplatil, ruku a oko ztratil i naposledy usmrcen býval. *Alexan. ab Alex. ibid.* Národ tyrrenský měl obyčej voditi dlužníka a měšec prázdny před nim nésti dáti s mnohým posměchem. *Heraclides in politia Tyrrenorum.* Saxové, národ okolní, netoliko statek dlužníka, ale kdyby nestačil, i osobu jeho v moc věřitelům dávají, že s nim, jak chce, může zajíti, buď u vězení, nebo k dílu a robotám jej chovati. *Fachs. differ. 10., Landrecht lib. 3. art. 19.* Což však mezi větším dílem Sasův od kurfiršta Augusta léta 1583 poobměkčeno a napraveno jest. *Constit. Saxonicae.* Kdo o tom více chce věděti a jaká práva i otázky mnohé *cessionis bonorum*, totiž statkův postupování, sou nařizena, v právích císařských to obšírně najde. *Vide tit. 3. Dig. 42., Cod. 7. tit. 71., Matthaeum Brunnum tract. cess. 4. quaest. 1., Socium reg. 46., Paulum Castrens. d. tit., Zasiuum a jiný dominos.*

Řekové

Indianové

Národ
tyrrenský

Saxové

Město toto na ten čas slavné jest nejvíce pro vysokou školu, latině *universitas*, kteráž v něm od léta 1222 skrze císaře Fridricha II. založená a znamenitými privilegii obdařená jest. Nad kteroužto páni Benátčané tak velice ruku drží, že proto mezi všemi v křesťanstvu nejvznešenější a pro veliké množství učených *professorův* a učitelův svobodných umění (z kterýchž mnohému páni benátští do patnácti set i do dvou tisíc dukátův do roka platu dávají) velikým množstvím rozličného křesťanského národu jest plná. Také všech časův slavné a učené muže a lidí vydávalo, z nichž některé toliko, jako *Livia*, onoho starého a znamenitého *historika*, dotknu, kterýž za času císaře *Augusta* živ byl a psal, léta 20 narození Krista Pána, v jehožto hrobě léta 1413 v olověné truhle nalezené a potom od předních panův odtud na rathauz vnešené tělo a při zdi na výstupku rathauzu postavené, s obrazem jeho na mosazi slitým a mezi jinými podpisy a *inscripcími* toto jeho *elogium*, totiž chvála nejpěknější, stojí: *T. Livius*

Slavná
universitas

Patavinus, historicorum Latini nominis facile princeps, cujus lacteam eloquentiam aetas illa, quae virtute pariter ac eruditione florebat, adeo admirata est, ut multi Romam, non ut urbem rerum pulcherrimam aut urbis et orbis Dominum Octavianum, sed ut hunc unum inviserent audirentque, a Gadibus profecti sint. Hic res omnes, quas populus Romanus pace belloque gessit, quatuordecim decadibus mira styli felicitate complexus, sibi ac

Titus Livius,
přední
historikus

patriae gloriam peperit sempiternam, to jest: Titus Livius z Padue, mezi latinskými škríbenty nejpřednější, jehož velikou výmluvnost onen věk, kterýž ctnostmi i uměním byl velice obda-

řen, jako ku podivu měl, takže mnozí proto do Říma z dalekých krajín, jako *Gades etc.*, dojížděli, ne aby město Řím nejpěknější anebo pána světa *Octaviana* císaře viděli, ale aby toho *Livia* navštívili a jeho výmluvnost slyšeli. Sepsal pak, cokoli Římané v času pokoje a válek působili, ve čtrnácti knihách a tím sobě i vlasti své věčnou chválu způsobil.

Paulus Patavinus,
doktor
v právích

Po něm následoval *Paulus, iurisconsultus Patavinus*, vznešený doktor v právích, a byl za času *Alexandra Mammea*, císaře římského, od něhož slavnými úřady ctěn byl a podnes z jeho spisu práva římská a císařská na větším díle vybraná a sepsaná zůstávají.

Cajus Valerius
poéta

Cajus Valerius Flaccus, vznešený poeta, za císaře *Vespesiana* a *Tita* živ byl, psal *carmina*, kteréž posavad v školách mládeži předkládati všudy obyčej jest, byl též rodič paduanský.

Quintus Asconius
orátor

Quintus Asconius Paedianus orator, ten Ciceronovy *orationes* velmi pěkně *commentoval* a vykládal, živ byl za času *Nerona* císaře. A jiní

slavní staří i novotní *authores* namnoze by se jmenovati mohli.

Při tom městě *facultas medica*, to jest umění lékařského následovníci, velmi slavnou a nikdež jinde podobnou zahradu mají, v kteréž nejvíce byliny, kořenní, kvítí etc., co se jich na světě dostati mohlo a může, velikým nákladem panův Benátčanův i svým vlastním chovají a opatrují. A to pro mládež a študenty umění lékařského

Zahrada
lékařův

a apatykářského, aby tu jako na *theatrum* domácí i přespolní byliny vlastně a očitě znáti se učili, jích moc a užitek věděli, bez čehož by ani jeden nebyl, který by všecky, jak se v té zahradě nacházejí, pokud živ, viděti mohl. K tomu mimo několik zahradníků jsou nařízeni dva *professoři* aneb učitelové, kteříž každý tejdenn dvakráte i víc s houfem studentův do ní chodí a každému pořád o každé bylině, i co by se jich kdo zeptal, oznamovati a vypravovati na místě povinni jsou, což ovšem s velikým podivením nad umělostí a pamětí jejich každý slyšeti může. Jest tato při té zahradě nezadní obzvláštnost, že které byliny vodní, ty při vodě, které skalní, při skále, které v písčích, při zdech a jiných místech rostou, také při těch nákladně jsou spravené. Nad vraty té zahrady jsou tato slova napsaná:

**Pěkný řád
strany bylin
v Padui**

1. *Portam hanc decumanam ne pulsato ante diem Marci Evangelistae nec ante horam XXII.*
2. *Per decumanam ingressus extra decumanam ne declinato.*
3. *In viridario scapum ne confringito neve florem decerpito ne semen fructumve sustollito, radicem ne effodito.*
4. *Stirpem pusillam succrescentemque ne attrectato neve areolas conculcato.*
5. *Viridarii injuria ne afficiuntor.*
6. *Nihil invito praefecto attentato.*
7. *Qui secus facit, aere, carcere, exsilio mulctator.*

To jest: Na vrata aneb dvěře zahrady netluc prvé, nežli den svatého Marka Evangelisty přijde, ani před dvamecitnou hodinou.

2. Když by do zahrady všel, z cesty obecné a přímé na postranní se neuchyluj.
3. Žádných proutkův na štěpích ani štípcích, ani květu, ani ovoce jakého neulomuj, ani kořene vykopávej.
4. Kvítkův a bylin subtilných aneb teprv vyskakujících se nedotýkej, ani zemi okopanou nohama tlapej.
5. Zahradníkům nepřekázej, ani jim ubližuj.
6. Bez vůle vrchního zahradníka nic odtud nebež.
7. Kdož by jinaké činil, ten pokutou peněžitou, vězením a vypověděním trestán býti má.

Bylo by mnoho hodného vypisování strany školy, správy její a jiných věcí též školy se dotýkajících, jak mimo obyčej všech jiných škol tuto sami študenti vládnou, *rectora* a jiné všecky *officiry* mezi sebou a nad sebou z prostředku svého volí a ustanovují, důchody v své moci mají i *professorum* a všem študentům řád vyměřují, přísný regiment vedou, vypovídáním z města, vězením a jináč, nešetříc žádného, když jen kdo co velikého proviní, trescí a jiné mnohé věci chvalitebně působí, ale na ten čas není umysl můj všecko vsudy vyjadřovati. Tehdáž když sme v *Padui* byli, slyšeli jsme, že by papež *Clemens Octavus* do Ferrarie přijeti měl, pročž sme nemeškali koně, *cavalli á vettura* řečené, sobě zjednati a 20. dne *Maii* do Ferrarie dáti se najíti.

Svoboda študentův Leží *Ferrara* od Padue 50 mil vlaských, německých deset, při *Padus* řece, v kraji *Italia togata* aneb *Romandiola* řečeném. To město bylo léta 700 od jednoho místodržícího císařův konstantinopolitánských, jménem Smaragda, vystaveno, zdmi obeháno a městem vyhlášeno. Jest v místě neurodném, avšak rudou železnou (od čehož i *Ferraria* slove, latíně *ferrum*, to jest od železa) obdařené. Město krásným stavením a paláci, zvláště markrabat, kteříž ku posledku v něm panovali a jejichž na zámku všech obrazy stojí, i jinými věcmi okrášleno jest. Po císařích konstantinopolitánských bylo německým císařům poddáno, jimž je léta 1100 původem panův Benátčanův hrabinka *Mathildis*, když císař Jindřich Třetí jinde zaneprázdněn byl, mocí vzala, až císař Fridrich I., *Barbarossa* přijmím, rodu *estenskému* je daroval a jim, dobyv ho, v moc odevzdal. Ti potom od papeže *Innocentia IV.* léta 1240 z něho vyhnáni byli, však naposledy s *Clementem V.* porovnání jsou, a uvolivše se ročně 10 000 dukátův platu stolici římské dávati, zase je dostali. Nyní před kolikas málo lety od papeže Klimenta VIII., když rod markrabův *estenských* vyšel a pomřel, opanováno jest a v moci stolice římské *immediate* zůstává.

Město Ferrara krásné

Od koho vystaveno

Nyní papež drží

Téhož dne v příjezdu našem do města byl dr-
žán nešpor slavný u přítomnosti papeže Kli-
menta VIII., jehožto z zámku na bílém koni je-
doucího množství *officirův* jeho dvoru, světských i duchovních,
obyčejným pořádkem provázelo, až sedši on z koně na stolicí
drahou posazen, jehož k tomu nařízení na svá ramena s ní vy-
zdvihli a do kůru vnesli, kdež pod trůnem seděl a nešpor slyšel.
Toto pak vždycky, když ho nesou, buď v kostele aneb na ulici
bývá, že lid na kolena padá, a k tomu jsou s hůlkami zřízení, aby
na to pozor měli. Sám pak papež pravou rukou ze všech stran
křížem všemu lidu požehnání dává a tehdáž jeden prst na pravé
ruce prostým kouskem šatku obvázaný měl.

Nešpor v Fer-
rarii slavný

Nazejtří byl svátek *Corporis Christi*, to jest Těla Božího,
a slavná procesí, na níž množství nejprve *con-*
fratrii, bratrstva rozličných řádův s svými kříži,
po nich preláti od nižších až do nejvyšších, samých biskupův
54, kardinálův 27, vše před nebesy šlo, pod nebesy sám papež
Kliment s odkrytou hlavou nábožně kráčel, a *sacramentum*
s monstrancí nesl až do hlavního kostela, kdež osobně zpěva-
vou mši sloužil, odkudž potom s velikou radostí všeho lidu do
svého zámku se navrátil. A bylo se tu vpravdě čemu podívatí,
nebo všickni papeži ku poctivosti, co nejvíc mohli, všelijakých
triumphův a kratochvilí nastrojili, protož i on, že jest tehdáž
město pod svou moc odoumrtním právem dostal, nejprve do
něho přijel a k *patrimonium* svatého Petra připojil.

Procesí

Kapitola IV.

O spravení sobě potřeb

Po vykonání těch věcí spatřivše, co sme pro krátkost času mohli, zase sme do *Padue* se navrátili, abychom tam dle našeho s benátským jedním zůstání poselství z Benátek očekávali. Trefilo se nám pak až do 29. dne června v Padui zůstati, kteréhožto dne (měvše naschválni z Benátek poselství) z Padue sme vyjeli a do Benátek v předešlou hospodu se vrátili. Druhého dne dali sme

Věcí potřeb- ných shotovení

sobě šaty poutnické šíti, a ty z sukna prostého šerého, předně sukni dlouhou na způsob oděvu bratří řádu svatého Františka, kromě kápě zadu, klobouk prostý, též šerý. Potom pás z provazův a šaty pod soukennou sukni z plátna jednoduchého, nebíleného a dobře tlustého, co nejsprostněji býti mohlo, z té příčiny, abychom Turkům strany osob našich a že bychom co v vlasti své měli, v nějaké domnění nepřišli. Též sme sobě každý z nás truhlu obzvláštní udělali dali, do níž na zámek naše profanty a potřeby sme zavírali a na svrchu na ní místo lůže líhali. Nakoupili sme provizionu, od vína dobrého v soudku malém, u nich *barillo* řečeném, mandlův, fikův, rozinkův, sejra *parmazonu*, jazykův uzených etc., chleba dvakrát pečeného *biscot* jménem, tak tvrdého, že jest na cestě náš tovaryš z Frankrejchu, tak suchý

a nesmočený kousaje, jím sobě dva zuby do kořene vylomil. A pro tu příčinu tvrdý a dvakrát pečený na šify a do pevností se brává, že jsa dobře vypečený a suchý, neplesniví, ale několik let v své dobrotě trvati může. A přes to když na šífích na vodě člověk vlhkostí mnohých, jako flusův, rýmy etc., nabude, tím suchým chlebem s mnohým prospěchem zdraví je, suší a přemáhá, čemuž podobného dobrého v knihách lékařských mnoho by se najítí mohlo. To když sme sobě spravili, dali sme se ptátí po hospodách, zdali by kdo více touž cestu s námi do země Sváté předsevzítí umysl měl. Nebo těchto časův již v Benátkách toho obyčeje není, aby každého roku v jistém času, totižto na den Těla Božího a brzo po témž svátku, obecní i obzvláštní šífové, jeden, dva i více naschvále do Jeruzaléma, samých poutníkův plní, jezdití měli. Z těch příčin, že rozmnoživši se zase náboženství pod obojí v mnohých zemích, vroucná horlivost putování k místům svatým uhasla i přestala, takže jich málo, aby náklad plavby šifu na tak dalekou cestu vynahradiť mohli, do Benátek přicházelo a přichází. A tak nyní každý, jak může a se trefí, buďto upřímo aneb do příležitých a okolních zemí, když pro kupectví šífové se vypravují, vystrojiti se hleděti musí, a ne aby se mnohého jako předešle na sta tovaryšstva v Benátkách shledalo a naschválními šify jelo. Podlé čehož přišlo i nám dosti pracně v tak velikém městě tovaryše cesty vyhledati, až sme vždy pět jich se vyptali, z nichž jeden byl z stavu rytířského, jménem *Sig. Antonio Donato*, maje doma nedaleko od Mediolánu manželku i dítky, jiní pak čtyři byli z městského stavu, jeden Francouz, druhý Nydrlander, třetí z města Štraspurku a čtvrtý z města Hba. S těmi seznámivše se radu sme drželi o všech věcech předsevzetí našeho, zvláště pak strany *patrona* nave, s kterým sme jeti měli, co bychom s nim jednati a smlouvati chtěli. Což sme také časně spravovali a s *patronem* jednali, zdali by nás do Cypru na své *navi* vzítí a ke stravě přijítí chtěl, zač a jakým způsobem. Ve všem pěkně s nim smluvivše, od stravy i plavby po třicíti zlatých korunách až do Cypru od osoby

Vroucná horlivost putování k místům svatým zahynula a přestala

Tovaryši cesty

jemu dáti majíc, a on nám zase proti tomu v rozličných *condi-*
cích a artikulích se zavázal (což vše pro krátkost pomíjím), tu
na jiném nebylo, nežli do náve se vypraviti a s prvním větrem
na moře vydati.

Kapitola V.

O plavení se našem k návi

Šestého dne měsíce července vzali sme šaty a oděv poutnický na sebe s nemalou naší pro nezvyklost tak neobyčejného stroje příkrostí, byvše nercili jiným naším známým, ale i samým sobě dosti divní, jakž to příležitostní figura ukazuje. Potom sme bárku zjednali, do ní naše věci vnesti dali, a zaplativše v hospodě, do *portu*, kterýž okolo míle české od Benátek vzdálí jest, k *navi* sme se doplavili. Avšak poněvadž ještě *patron* nepřijel a do některého dne s cestou odloženo bylo, já s mým tovaryšem panem Heřmanem zase do Benátek, nechavše věci našich i jiných poutníkův na *navi*, do prvnější hospody sme se vypravili.

12. dne července (majíc sobě předtim v známost uvedeno) v neděli po sv. Kilianu zjednali sme sobě plavce a jim na vůli dali, buď na gondolích, buďto na bárce aby nás do náve dovezli. Oni vidouce ráno pěkný a tichý čas, pro nás s gondolí přijeli, a ač sme dosti na tak malé lodce na vysoké moře se pustiti zbraňovali, však nás namluvili a vši bezpečností těšili. Tak sme ve jménu Božím jeli a shledali sme, že jest náve o jednu míli českou dále do moře se pustila a kotvemi se držela, k níž sme s tou gondolí musili.

**Nebezpečení
ství veliké**

**Konterfekt
poutníka**

Když sme z portu a z laguny Benátského jezera na moře vyjeli, počala se s námi *gondole* čím dál tím víc houpati a zmítati, vlnobití na nás i přes nás se vyhazovati, s velikým netoliko nás, tomu nezvyklým, ale i *gondelierum* a plavcům našim strachem a již jako života se opovážením. Nebo buďto že bychom dále chtěli, buďto zpátkem, náhle bouře počavši, všudy sme nebezpečenstvím obklíčení byli a ven z něho nemohli. Všemohoucí pak Pán Bůh náš ráčil se nad námi slitovati a nás strachem hned z prvu otcovsky pokáravši jako návěští z milosti své dáti, abychom podruhé opatrnější byli a takovému nestálému živlu, vodě, nevěřili. Navrhl jest nám zdaleka a spěšně velikou loď, kteráž sůl do pevnosti *Palma*, výš oznámené, vezla. Na tu sme zdaleka volali i znamení dávali, až k nám se připlavili i nás z záplaty tolaru širokého odpołu mrtvé k naší návi, od nás půl míle české vzdáli, na své loď dovezli. Naši gondolierové zdaliž jsou dojeli zpátkem či nic, věděti nemohu, neb jsme je pro veliké vlnobití viděti nemohli, krom zpočátku, nežli sme k návi dojeli, někdy nahoře na vlně zmítané sme je, a že zas dolů spadli, zahlídli. My jsme Pánu Bohu z čeho děkovati měli. Nedlouho

po nás *patron* náš s kupcem, jemuž ta náve náležela, a s jinými přijel, kteřížto se dlouho tu nemeškali, ale rozžehnavše se s námi pěkně od nás do Benátek odjeli, davši jim *patron* ku poctivosti ze dvou kusův střelby vystřeliti.

A ač bych měl tuto způsob náve naší vnitřní i zevnitřní, regiment mezi marináři a jinými se plavicími obšírně vypsati, však když jest Oldřich Prefát přede mnou pravdivou a pěknou o tom o všem zprávu v našem českém jazyku na světlo vydal a kniha jeho vůbec známá jest, toho tak při tom zanechatí míním, toliko vedlé kontrfektu jejího, jež sem naschválně, jako i jiné všecky v této mé knize postavené, s velikým nákladem pobožnému čtenáři k oblíbení přiložiti dal, toto kratičce dotknu.

Náve

Tato náve sloula *Silvestra*, majíc kusův velikých osmnácte a dvě bárky. Patron náš nebyl jejím pánem, než toliko faktorem, však jako by jeho vlastní byla, ní a všemi *officiry* na ní, jichžto bylo osob do čtyřicíti, vládl. K tomu bylo knechtů celý praporec s námi, kteříž jsouc do *Candie*, od panův najati, vysláni byli, všech nás bylo něco výše přes dvě stě osob. Tu každý povážiti může, jaké sme pohodlí míti mohli při takové chase soldátské, ješto bez nich dosti s marináři nepokoje bývá. Mimo denních i nočních povykův, bubnování, her, křiku, také i smradu, nečistoty a potvor uherských až příliš sme pocítiti museli, ač sme v pohodlí s nejpřednějšími na návi štekovati mohli, protože *scrivan*, to jest písař na návi, svou vlastní komůrku nám dvoum Čechům, kteráž toliko pro dvě osoby veliká byla, za peníze propustil a sám před komůrkou na truhle na modracích líhal.

**Počet osob
v návi**

Kapitola VI.

O plavení se našem od Benátek k ostrovu *Zante*

Téhož dne 12. měsíce července léta Páně 1598 počal vítr dobrý okolo dvou hodin na noc váti, načež patron všecky čtyry kotve, jimiž se náve držela, rumpálem vytáhnouti, plachty rozvázati, rozestříti a na vítr pustiti poručil, takže ve jménu Pána Boha šťastným větrem odtud sme se hnuli a pomoci božské sobě žádali, a tak jeli celou noc. V pondělí 13. dne téhož měsíce na den sv. Markéty týž vítr s naším velikým zalíbením až do poledne trval, kdež přestal, i náve nešla až od večera do půl noci, a vždy nestálý byl. Na druhý den v uterý 14. měsíce července až do poledne, kdež se do konce utišil. Což viděvše někteří pacholci marinářští, aby se povychladili a občerstvili, spustivše plachty dolů, do moře se pouštěli a koupali, až i mně chut učinili, že sem z týchž příčin, svlekši se, z náve do moře zvýší nežli který z nich skočil, ale také sem toho perně požil. Nebo tím hloubě do moře sem se potopil, a tak hluboko, že sem oddychovati a usta otevřítí musil, do níchž mi až do žaludku nemalo slané vody naběhlo s velikým nechutenstvím a nebezpečenstvím. Však jak sem se nad vodu vyskytl, to sem sobě s těmi marináři okolo náve a sem i tam plovaje nahradil, naposledy po provaze spuštěném zase do náve vylezl.

**Nebezpečení
v koupání**

V středu ráno na den rozeslání apoštolův 15. dne měsíce července dobrý sme vítr měli až do poledne a dobrý díl sme uje-
li, že sme již z žádné strany země neviděli, nežli nebe a vodu.
Po časté větru proměně ve čtvrtek 16. dne téhož měsíce zase
sme prudce jeli a země ve Vlaších ležící *Frioli* aneb *Friuli*, la-
tině *Forum Iulii* aneb *Fori Iulii*, od města toho jména tak na-
zvané, sme viděli a k polední straně k zemi vlaské se dávajíc
vrch a zemi na pravé ruce spatřili, u něhož, jakž *patron* svědčil,
město *Ancona* leží. A vpravdě ač sme k němu nepřistali, nežli
co zdaleka bylo viděti, položení jeho sem spatřil, nicméně pro
hodnost jeho něco málo o něm dotknu.

Ancona město

Leží *Ancona* při moři Adriatickém aneb Be-
nátském, v kraji, slove *marca Anconitana*, za starodávna *ager*
Picenus, a slove *Ancona* od řeckého slova ἀγκών, to jest loket,
protože port jeho jest okrouhlý nápodobně ruce v loktu zkrive-
né. A byl tu znamenitý a nákladný *portus* od císaře římského
Trajana vystavený, jehož některá stavení až podnes tam v ce-
losti zůstávají, takže se za nejpěknější a nejzodbnější v křes-
ťanstvu pokládá, podlé přísloví:

Unicus Petrus Romae,
Unica turris Cremonae,
Unicus portus Anconae.

To jest: Jeden sv. Petr v Římě, jedna věže jest v *Cremoně* a jeden
portus v *Anconě*.

Procopius a *Blondus* mnoho o tom městu vypisují, jak jest
od Gotův a jiných přespólních národův za času císařův kon-
stantinopolitánských mnoho zlého snášeti musilo, až potomně
v moc císařům německým přišlo a léta Páně 1532 prostředkem
biskupa jednoho, kterýž byl nejvyšším vojska
papeže Klimenta VII., pod moc stolice římské
přivedeno jest velmi snadným způsobem,
kdyžto je namluvil, že by papež chtěl při městě
pro bezpečnost proti Turkům znamenitou pev-
nost na svůj náklad dáti ustavěti. K čemuž oni dovolili a tu pev-
nost při zdech městských vystavěti dopustili, do kteréž když jest
tejně soldáty vpravil a odtud do města jimiž přední místa

**Město Ankona
kterak pod
moc papeži
přišlo**

opanoval, ulekše se té nenadálé chytré moci, dobrovolně se poddati musili a ještě poddaní zůstávají. To až potud o *Anconě* městu etc.

Od *Ancony* patnácte mil vlaských a tři české leží město *Loretto*, do něhož valná pout z křesťanstva pro blahoslavené Panny Marie *relliquie* bývá, jichžto ku poctivosti *patron* rozkázal z děla vystřeliti a nás napomínal, abychom se za šťastnou cestu modlili.

V pátek ráno 17. dne téhož měsíce strhl se silný a nám odporný vítr, kterýž nás do 30 vlaských mil zpátkem zahnal. Tu sme nejprvé moře práva zakusili a zvěděli, co

Bouře mořská

jest to bouře mořská. Nebo předešla z Benátek nic proti této nebyla a tato zase malá proti těm, kteréž sme zase domů jedouc přetrpěti musili. A vpravdě tehdáž sme nejprv počali mdloby, nechutenství i žaludka *purgování* snášeti. Nebo od toho náve naši zmítání všecko v nás se zobracelo a tak těžce kantora rvalo, nejináč než jako by ho přetrhnouti chtělo, a až téměř napoly mrtvé ten den nás pozůstavivše. Nýbrž ač k večeru se utichl, že ho téměř cítiti nebylo, však náve a moře neutichlo, pro veliké jeho od větru pohnutí. Ten den viděli sme v moři na levé straně dvě skály veliké, vzdáli od sebe 15 mil vlaských. *Patron* nám oznamoval, že okolo těch vrchů skalnatých množství rybiček jménem *sardelli* chytají a odtud do Benátek a jinam nasolené rozvázejí, kteréž i k nám do Čech docházejí. Jakož pak toho dne veliké množství, až se všecko po vodě bělelo, jích sme viděli. Také jmenoval ty vrchy, jeden *Lissa*, druhý *Meloessa*, pokládají se za ostrůvky, na nichž i lidé, a to na větším díle Řekové, bydlejí, lapáním těch ryb se živíce, o nichž *Plinius lib. 3. cap. 9. et ult.* zmínku činí. Také nám pravili, že tu veliká hlubina jest, jejíhožto gruntu dosáhnouti se nemůže.

V sobotu 18. dne téhož měsíce byl prostřední vítr. Okolo poledne viděli sme návi od východu k nám směřující, po praporci nad košem roztaženém a erbu obce benátské svatého Marka znamení na něm majícím poznali, že jest benátská, a k ní se tak blízko přiblížili, že sme spolu hlasitě mluvit mohli. Tu *patron* náš hned volal

**Potkání jiného
šífu**

a znamení dával, aby se blíž k nám blížili, že by chtěl po nich do Benátek listy zhotovené poslati. Jest pak sice ten obyčej na moři mezi Benátčany, že když dvě náve spolu se minouti mají, tu *patron* menší náve povinen jest na bárce některé osoby k větší návi poslati a zprávu, odkud a kde jede i co [veze], tázán bývá, dávat i a všelijak posloužiti, a kdyby vítr tuhý aneb odporný byl, že by nebylo možné jedněch k druhým se přiblížiti, tedy spouštějí z obou stran plachty a pracují, až by to vykonati mohli. Podlé kteréhožto obyčeje přiblížili sme se jedni k druhým tak blízko, že sme se helepartnou dosáhnouti mohli. Sloula ta náve *Ferra* a náležela jednomu kupci benátskému, s kteroužto, spravivše své věci a rozzehnavše se, potom sme se rozjeli. My naší cestou povlovně jedouc po poledni viděli sme tři ostrovy, *Sancta Andrea, Augusta, Augustini* řečené, a jakž *patron* oznamoval, jsou pustí. K večerou opět několik jiných plných skalí, vlasky *li scogli*, latině *scopuli*, plavícím se zvlášť času nočního velmi nebezpečných, ty všecky panům Benátčanům náležejí. Když večer přišel, kázal *patron* na zvonec, kterýž na návi visel, zazvoniti a nás na jeden plac svolati, to když se stalo, *scrivan* aneb písař začal *letanii* zpívati a my všickni po něm. Potom sám některé hymny a modlitby jako jiný kněz (neb sme na návi žádného neměli) zpíval a my *amen* doříkali, až sme naposledy jedním zvukem *Ave Maria* zpívali a zase se rozešli. Ten obyčej *patron* náš každé soboty u večer zachovával.

**Jaké modlení
bylo na návi
a zvlášť
v sobotu**

Na ráno v neděli, 19. dne téhož měsíce, byl mírný vítr přes celý den a tu sme nejprvé ku podivení mnoho velikých ryb jménem *delphini* viděli, kteréž vůkol naší náve se sháněly, až jeden z soldátův mezi ně z dlouhé ručnice udeřiv (však žádného netrefil) je rozehnal. Jest pak hodné poznamenání, co o té rybě *Plinius lib. 9. cap. 8.* píše, že delfín netoliko mezi všemi rybami, ale i nad ptáky jest nejrychlejší, aniž by ho která ryba uchopiti mohla, kdyby pokaždé, chtě rybu pohltiti a snísti, hřbetem se dolů převrátiti nemusil, v čemž se nemalo obmešká. Jazyk a pysk má nápodobný svini, protož slove v jiných řečech mořská svině. Hlas pouští na

způsob hlasem vzdychajícího člověka, hřbet má široký, a když se zjeví, bodlavý. Na člověka a na muziku velice laskav jest a rád, když ho *Simon* jmenují a volají. Vida, an některý šíf k němu a okolo něho plyne, sem i tam se z vody vyhazuje, jako by hrál, a z přítomnosti člověka se raduje.

Za času císaře *Augusta* do jezera *Lucrino* řečeného (proti městu *Puzzuolo* v království neapolitanském) vsadili jednoho *delphina*, kterýž nějakého chudého člověka pacholátko do *Puteolos* (vlasky *Puzzuolo*) z *Bajas* města přese všecko jezero na hřbetě svém do školy i zase domů zpátkem beze škody nosíval, tím samým k tomu přiveden jsa, že jej to pachole u břehu hrávaje *Simonem* nazývalo, přibližujícímu chléb jísti dávalo, jeho se dotýkalo, až i na jeho hřbet sedaje, kam chtělo, s ním jezdilo. Ten skutek toho času netoliko v *Italii*, ale i v jiných zemích se roznesl, k čemuž často množství lidu na divadlo přicházeli, a to pachole, jak *Simon* volati počalo, toho *delphina* k sobě přivolati i na něm jezdití vídali, a to několik let pořád trvalo, až když pachole umřelo, i *delphina* u břehu mrtvého našli.

***Delphin*
s pacholetem
rozkoš měl**

Píše týž *Plinius* podobnou historii o jiném *delphinu* v *Africe* a o jiném v městě *Iasso*, kterýž tak velice po svém pacholeti toužil, že jednoho času, když od něho odcházelo, chtíc ho ještě dosáhnouti a provázeti, tak prudce sebou do písku střelil, až usty hluboko do něho se zaryl a v něm uvazši rychle se udusil.

**Jiná historia
o delfínovi**

I o jiném v městě *Naupactum*, v *Amphilochii*, v *Tarentu* a na mnoha jiných místech, že by se podobných historií najíti mohlo, jistí. Také přivozuje *Ariona*, muzikáře vznešeného, kteréhož, když se jednoho času na moři plavil a s penězi se pronesl, marináři chtěce ho o ně připravití proti němu se smluvili a v moři jej utopiti chtěli. On srozuměv tomu vyžádal sobě od nich, aby mu před smrtí sobě na harfu aneb na instrument zahrati dovolili. Což když se stalo, houf *delphinův* k zvuku jeho muziky připloulo, kteříž okolo šífu pohrávali. *Arion*, vida svůj čas, na jednoho skočil a tak hrající ven z moře na břeh vynesl byl. Svědčí i to,

***Arion* muzikář
vznešený**

že v Frankrejšchu nedaleko města *Nimes*, v kraji *Languedoc* jest jedno jezero, tehďáž *Laterna* jménem, do něhožto jistého času *dolphinové* ryby naháněti a tím jménem *Simon* se svolávati dali, mezi rybáři na lodkách po jezeru jezdicími plovali a jiné ryby bítí pomáhali, začěž hojnost chleba od rybářův mívali. Dal sem pak kontrfekt té ryby tuto položiti, o níž u jiných škribentů nemalo žádostivý čtenář bude moci sobě vyhledati. *Vide Plutar-*

Kontrfekt ryby delfína *chum in vit. animal., Herod. lib. 1., Aristot., Eli-anum etc.*

Okolo nešporův jeden marinář, kterýž vartu nahoře v koši držel, zdaleka jednu galeru spatřil a *patronovi* o ní oznámil. Po malé chvíli i my sme ji viděli. Načež *patron* střelbu nabiti a spraviti i nám se přiřhotoviti poručil, pokudž by k nám chtěla, aneb jiných víc za ní jelo. Tu byl hřmot od zbrojí, oštipů, bubnování a sem i tam běhání, až sme se všickni po šifu rozlosovali a k potýkání přiřhotovili. Avšak ta galera okolo nás zdaleka se vezla, toliko aby, jak mnoho nás jest a co před se běřeme, poznati a vyšpehovati mohla a tak s tím k jiným, kteréž odtud nedaleko za skalím a vrchy při zemi býti musily, aby jela a spolu s nimi na nás udeřila. Neb ten obyčej loupežníci mořští (vlasky *gli corsali di mare*),

Špehářská galéra

z nichž i tato galera byla, zachovávají. Tim tedy způsobem když tak dlouho okolo nás se táhla, *patron* náš poručil k ní z kusu udeřiti, ale koule ji nedošla, však potom jako po hodině od nás odjela a více se neukázala. A ačkoli dosti nás k ochraně šifu bylo, aniž sme se té jedné galery příliš báli, nicméně v noci silně sme vartovali a jim nevěřili, aby s jinými silně přijeti neměli. Nebo kdyby se tak naši vojáci z náve neukázali a hřmotně nebubnovali, stěžkem bychom byli bez nějakého pokušení proje-li. Toho dne viděli sme na pravé straně vrch jménem *S. Angelo*, v moři stojící, blízko země *Calabriae* ve Vlaších. Naproti tomu z druhé strany jiný, *Pelecosa* řečený, v *Dalmatii*. O němž nám pravil *patron* i *marináři*, že by při témž vrchu *delphin*, ryba, o níž sem nahoře dotekl, drahně časův se zdržovati a rybářům ryby všelijaké do sítí naháněti, od níh chléb brávati, jej jídati měla, až od jednoho vojáka zastřelena jsouc, těm rybářům k rybám dopomáhati nemohla, takže od té chvíle žádných ryb v tom místě tak jako prvé chytati nemohou.

**Příklad
o delfínu**

V pondělí 20. dne téhož měsíce měli sme malý větrík, kterýž se potom dokonce uložil, Vlaši mu říkají *il bonazzo*. Po povstání prostředních větríčkův a jich zas utišení pomalu sme se odbírali až do 21. dne uterního téhož měsíce. Tu sme viděli zemi *Apuliam*, vlasky *Puglia*, a v ní při moři ležící, blízko jedno od druhého, jako *Bari*, *Mola*, *Manapoli*, *Stoni* a jiná mnohá pěkná města, lesy olivovými a mandlovými obrostlá, králi hišpanskému náležející. Na druhý den 22. *ejusd.* spatřili sme město *Brandizzo* aneb *Brindizzo*, latině *Brundisium* řečené, to v velmi pěkném položení leží.

**Brundisium
město**

U starých historikův a škribentův vznešené jest, nebo i v školách malým dětem při dátum epištol *Ciceronových* často se jmenuje a předkládá. Leží v *Apulii* a jinak vůbec v *Calabrie*, při moři *Adriatickém*, s příležitým *portem*, kterýž za starodávna přední a téměř v té krajině jediný *port* u Římanův byl těm, ješto se do *Asiae* plaviti chtěli. Tu Římané obyčejně armadu svou drživali a na druhé straně přes moře druhý port při městě *Dyrrachium*, nyní slove *Durrazzo*, v *Sclavonii* měli. To město jedno od druhého dvě

stě a dvaceti mil vlaských leží. Do *Brundisium* z Říma veliká a přední silnice bývala, netoliko pro kupectví, *Via Appia* kteráž se sem i tam ze Vlach do *Aziae* posílala, ale kde se jací do těch zemí vojáci a válečné přípravy vysílali, to tou cestou táhlo. Z těch příčin jeden měštěnin římský, jménem *Appius Claudius*, od brány nyní ležící k východu polednímu, řečené svatého Šebestiána (za času Římanův sloula *porta Capena*), až do *Brundisium*, na šedesáte mil vlaských, dlouhým, silným, tvrdým z moře dobývaným kamenem cestu vydlážití dal, tím způsobem, že prostředkem té cesty strouha jde, do té i z ní zase všechny nečistoty se splakují a vycházejí, však tak široká jest, že z obou stran té strouhy po cestě dva vozy, jeden vedlé druhého jeti mohou. Nadto pro pěší lid byly stezky obzvláštní nad silnici vyšší a tu v jistých místech hospody pro putující vystavené se nacházely, ale již těch kromě silnice aneb cesty, kteráž do dneška již přes sedmnácte set let trvá, se nenachází.

Hrobové Římanův

Tehdáž obzvláštně pro množství putujících Římané měli obyčej hroby své nad zemí, na způsob truhly veliké, s příkřivadlem z kamene mramorového i prostého, dle možnosti mistrovsky vytesávaného, s nápisem při té cestě vystavovati, do nichžto samý popel těla mrtvého a spáleného s skleničkou slz, které přátelé po smrti toho člověka a jemu na památku vyplakali, i některé groše etc. dávali. Těch hrobův tehdáž na tisíce bylo a podnes ještě nemalo se jich spatřuje. Okolo toho města i jiných výš dotčených viděli sme v noci mnoho ohňův na vrších pálení, o nichž, když sme se ptali, zprávu nám dávali, že jsou věže a skály v těch zemích vůkol po břehu mořském, v nichž pro loupežníky a vpády nepřátelské do země dnem i nocí vartují. Nebo když vidí, že by se přibližovali, zapálí slámu a dříví, a tak ve dne dymem a v noci ohněm okolním vesnicem a měštům, aby se opatřily, návěští dávají. Sami pak, jestliže by nepřátelé silně na zem vystoupili, časně utekou. Pakli by žádných příprav vojenských s sebou neměli, by dosti mnoho nepřátel bylo, na věži se jich nebojí, protože vysoko dvéře aneb díru mají a po řebříce do ní lezou, a týž řebřík za sebou nahoru vtahnou a ručnicemi opatření bývají.

Ve čtvrtek 23. dne téhož měsíce o polednách zemi *Apulii* sme minuli a ji nejposléz po vrchu *S. Maria* řečeném viděli. O nešpořích spatřili sme vrchy veliké *Chimera*, od města pod nimi ležícího tak nazvané, a dobrým větrem jedouc vrchy ostrova *Corfu* k večerou sme uhlédali. O tom ostrovu, ač sme k němu nepřistali, však pro hodnost jeho něco z čítání i také z slyšení položím.

Ostrov *Corfu*, v němž jest pevnost znamenitá, prvé sloul *Corcyra* aneb *Chersonesus*, v moři Jonickém aneb vůbec v moři *Mediterraneum*, to jest Prostředzemním, kteréž také slove *Archipelagus*, to jest Arcimoře, vlasky *mar Maggiore*, moře Velké, Turkům *Acdenici*, Bílé moře, pro rozdíl moře *Pontus Euxinus* řečeného, kteréž, že v okamžení a často bouřemi a hroznými vichřicemi zčerná a tmavé bývá, Černé moře nazývají. Leží od Benátek 800 mil vlaských a někteří pokládají toliko sedm set. Zemi má urodnou a za starodávna skrze zahradu, *hortus Alcinoi* jménem, vznešenou. *Ovidius metamorp. 2.* praví, že jest od vína, medu, soli i ovoce všelijakého hojná, a to tím fortelem, že všudy po polích štěpoví rozličného dosti má, kteréž urody stíní, a tak oboje dochází. Nebo velikým horkem všecko by uschlo, dříve než by k dozrání přišlo. Ten ostrov jest na 300 mil vlaských okrouhlý a 40 míl zdílí, na němž na větším díle Řekové až posavad bydlí. V moc panům Benátčanům léta 1382 uveden byl a jsou ho v držení až posavad. Proti tomu ostrovu skonává se země, od starých *Illiricum* řečená, totiž z druhé strany moře Adriatického proti zemi vlaské ležící, a jde od Benátek až k *Macedonii*, nyní *Epirus* jménem. Obsahuje v sobě *Dalmatii*, *Liburnii*, jinák *Croatii*, obecně *contrada di Zara*, *Sclavonii*, zemi slovanskou, od národu slovanského, od něhož český národ i jazyk pošel, krajiny znamenitě urodné, městy, porty mnohými, víc za starého nežli za našeho věku vznešené. *Strabo*, *Ptolomaeus* nemálo o nich píší. Ty skrze války a rozličné vrchnosti na větším díle v zkázu přišly. Na ten čas jest jedno město v *Sclavonii* nejpřednější, řečené *Ragusium*, jinák *Ragusi* a od Turkův *Dobrovicha*, kteréž jest veliké i pevné a pro

Corfu ostrov
aneb *Corcyra*

Ragusium

port v kupectví a handlích mezi předními městy kupeckými není zadní. To až posavad svobodu svou má a jest jeho svobodná *respublica* na způsob Benátčanův. Avšak pro moc a blízké sousedství Turka, kterýž mu všechny země a panství mocí odjal, a že mu z ostatku, co drží, 14 000 dukátův ročně dávatí musejí, je přinutil, daleko již od prvnější slávy své odstoupilo. Nicméně nikdá ještě v moc jeho nepřišlo a křesťanským šífům v té krajině bezpečné utočiště zůstává. Na tom místě stálo někdy ono u starých *scribentův* vznešené město, *Epidaurus* řečené.

Na ráno v pátek 24. dne téhož měsíce ostrova *Corfu* za sebou sme nechali a s dobře tuhým větrem dosti prudce jeli, až sme i po levé straně ostrov *Cephalonia*, od *Zante* vzdálí osmnácte mil vlaských, někdy Benátčanům, nyní Turku náležející, minuli. Před rokem mého tudy putování stala se *navi Silvestra*, na níž sem se tuto plavil, nešťastná příhoda. Nebo když se do ostrova *Cypru* tudy mimo *Cephalonii* plavila, právě naproti byla sedmi *galerami corsarův* mořských obklíčena a po mnohém se bránění vybojována. *Patron* a lid všecken v ní pomordován, kromě tří osob, jednoho Řeka, s kterýmž sme se v zemi Svaté v městě *Gaza* shledali, druhého marináře a třetího pacholete malého, *Grillo* jménem, kterýž se s námi zase plavil. Jak zprávu jednostejnou Řek i pachole dávali, dosti dlouho s tou návi ti loupežníci bojovali a nic na ní míti nemohše s velikou svou škodou zpět se obrátili, ale potom když nešetností prach v návi se zapálil a veliký oheň vzešel, obrátili se loupežníci a s těmi na návi až do jích poslední hodiny bojovali, nebo prachu, jimž by stříletí mohli, na návi neměli. Ti pak tři pozůstali v návi zalezli, kdežto ač všecko ti loupežníci vyštarali a vynesli, však jích nenalezli, ale odjeli jako prázdného šífu tu zanechavše, a tak chvíli jim dali, že jsou jedinkou předního stromu nevelikou plachtou do *Corfu* zpátkem připlouli.

Téhož měsíce 25. dne v sobotu, na den sv. Jakuba, apoštola Páně, ranním jitem v svitání připravili sme se k ostrovu *Zante*, do portu tři míle vlaské od městečka *Zante* a tu sme plachty spustivše a do moře kotve uvrhše přistavili. A tak z Benátek

12.dne vyjevše, ve 13 dnech k němu se dostali, okolo devíti set mil vlaských, českých pak učiní sto osmdesáte. Téhož dne s patronem my poutníci na *gondoli* vsedši vezli sme se k břehu, vojáku pak nemalo na bárce za námi jelo a spolu sme se do městečka ložirovali i oběd strojiti dali. Zatím šli sme do kláštera starodávního a nedostaveného bosákův, v němž sme mši slyšeli. Odtud do kostela řeckého, abychom viděli, jaké náboženství Řekové konají. Po obědích sem i tam procházeje se ten den sme strávili a patron profanty všelijakými návi opatřil.

Ostrov *Zante*, latině *Zacynthus* od *Zacyntha*, syna *Dardana* krále, kterýž tam kraloval (jakž *Plinius lib. 4. cap. 12.* píše), tak jest nazvaný. Leží v moři Jonickém, za starodávna tak řečeném, jinák *Mediterraneum mare*. Okršlek jeho jest 100 mil vlaských, našich pak dvaceti. Náleží pod správu panův Benátčanův, kteříž v něm zámek *Zante*, nad městečkem téhož jména neohrazeným, i vartu silnou drží. V tom městečku u bosákův prv oznámených chtějí tomu, že by tělo onoho slavného a z latiníkův nejpřednějšího *oratora*, *Cicerona*, římského měšténina a za živobytí jeho i purgmistra, též i manželky jeho *Antoniae* ležeti mělo, kteréž jsou, stavějíc léta 1546 při témž klášteře nějakou věc, s *epitaphium* jeho mramorovým v gruntech našli.

Neb i někteří píší, že když od *Antonia*, nepřítel svého, byl z Říma vyhnán, na cestě z poručení jeho dostižen jsa a hlava mu sřata byla, manželka jeho tělo mrtvé vzavši do *Zante* ostrovu utekla a tu tělo jeho pochovati dala, i sama naposledy život svůj prostředkem smrti tam dokonala. A jiní jinde jej pohřbeného býti praví, jako v *Gajeta*, mezi Římem a *Neapolis*. V tom ostrově

roste znamenité víno, řecké u nás řečené, latině a vlasky *uva passa*, od kteréhož páni Benátčané, jak tomu někteří chtějí, veliký důchod, do mnohonácti tisíc korun se scházející, ročně vybírají. Roste zajisté řecké víno nápodobně našemu vínu a po listí se nerozezná, než že má něco nižší rýví, hrozny delší a zrna maličká. Velmi sladké jest a trefilo mi se tam tehdáž býti i je trhati, když zralé bylo. Vína vůbec

**Vypsání
ostrova Zante**

**Pohřeb Cicero-
na a manželky
jeho**

**Řecké víno
kde a jak roste**

z něho netlačí, než toliko pro košťování, a to z příčiny jeho veliké sladkosti, pro kterouž ho mnoho píti není možné, ale suší je v domích z kamene aneb z hlíny stavených, na způsob stodoly u nás, a plné ty stodoly těch hrozníků řeckého vína bývají. Odtud berou je do sudův, do košův a jiných nádob, do nichž se tlačí, na šífy prodává a do všeho křesťanstva dodává.

Jezero v témž ostrově *Herodotus lib. 4.* píše, že by v tom ostrově čtyř neb pěti honů od moře malé jezero býti mělo, z každé strany 70 noh zdýlí i zšíří a dvou kroků zhloubí, v tom že panny samou tyčí a při ní *myrtum* (jest nám nepovědomé koření) přivázané do jezera strkajíc a vytahujíc znamenitou smolu loví a přitom *myrtu* vytahují, kteráž se i v lékařství užívá. Item co se do toho jezera hodí, to že se všecko v moři najde a do moře vyplyne.

Řekové a Vlašit tam bydlejí V tom ostrově Řekové bydlejí a něco Vlašit, kteříž pro hojnost všech urod tam se drží, a jakž *Polybius* svědčí, ta země vždycky tak hojná byla, že obyvatelé její více bohatství a rozkoší nežli umění a zběhlosti v věcech válečných hleděli, pročž žádné chvály činův a paměti jejich se nečte. Z toho zámku kvadrátovým aneb štukovým kamením a všech bašt jeho vystaveným, ano i z městečka *Zante* viděti zemi *Morea* řečenou, o níž doleji něco položím, a v ní pevnost *Torneze*, od *Zante* sotva 18 mil vlaských a našich tři míle ležící.

V neděli ráno 26. dne téhož měsíce, slyšíce, že bychom ten den nevyjeli, smluvilo se nás všech sedm poutníkův, abychom na jeden vrch, na němž malý kostelík, *Maria di piscopa* řečený stojí (od *Zante* městečka šest mil vlaských vzdálí), putovali. A tak na ten vrch pro veliké horko pracně sme vylezli a na něm u kostelíka čisternu plnou studené a čisté vody našli. Tu poodpočinuvše vešli sme do toho kostelíka a v něm řeckou zpěvavou mši slyšeli, potom obydlí kněží řeckých, *caloieri* řečených, při tom kostelu navštívili i to poznali, že v nouzi a veliké chudobě na tom místě se drží. Při něm jest věž, na způsob dotčených ve Vlaších, pro vartu na moři, po němž velmi daleko se patřiti mohlo. Odtud

Věže pro vartu na moři

navrátili sme se zas k naší čisterně a tu nám poslané věci od hospodáře našeho, jako kuřata pečená, melouny, víno v hroznicích, chléb a dobrého vína flaši jsme našli, tím vším se poobčerství vše zase dolů zpátkem se obrátili. A jsouce na polovici cesty uslyšeli sme, že z jednoho kusu na návi vystřelili, tím znamení všechněm dávající, aby se co nejrychleji do náve najíti dali, že brzo pojedou. Tě nenadále příhody velice sme se ulekli, a co mohli, dolů pospíchali, ale teprv o nešpořích do městečka sme se dostali a zaplativše v hospodě k moři pospíšili. Tu naše štěstí bylo, že sme velikou *barcu* hotovou našli, ji zjednali a na ní k šífu se plavili, an již plachty rozkládali a vytahovali, a kdybychom byli ihned ji nedohonili, že silný vítr, jak sme se na ni dostali, váti počal, byli bychom ji na té bárce neuhonili, ale tu v *Zante* zůstati musili, snad déle, než by se nám bylo líbilo a peníze stačiti mohly.

V pondělí ráno 27. dne měsíce července dobrým a stálým větrem sme se plavili až do poledne a tak do půldruhého sta vlaských milí od *Zante* vzdálí ujeli, potom vítr ulevoval, a tehdáž přes celý den vrchy, zemi i města krajiny **Země Morea** *Morea* řečené sme viděli, o níž tuto něco položití nepominu. Ta země od starodávna sloula *Peloponnesus* a leží v moři *Aegeum* aneb *Ionicum*, obecně *Mediterraneum*, ze všech stran, kromě z té strany země řecké, kteréžto šest vlaských milí země šíří se drží, nejináč než jako hlava krkem při těle, od čehož *peninsula* sloula, to jest nedokonalý ostrov, kterýž se z nějaké částky země přídrží, a ta slove latině **Velikost ostrovu Morea** *Isthmus*. Ten tedy nedokonalý ostrov mezi všemi podobnými v světě nejslavnější vždycky byl a zůstává, jeho *perimetrum* jest čtyry tisíce honův, učiní přes půl páta sta mil vlaských. Před lety měl mnohá hlavní města, jako jsou *Argos*, *Sparta*, *Corynthus*, *Micenae*, *Lacedaemon*, *Patra*, *Messenae*, *Methino*, *Coron*, *Elis*, *Pisa* etc. Z kterýchžto všech sotva dvě pozůstaly k městům podobné, *Coron* a *Modon*, znamenité pevnosti a někdy bašty všeho křesťanstva proti turecké moci. Benátčané drahně časův je drželi, až **Modon pevnost** i ztratili léta 1500, zvláště pevnost *Modon*,

kteřáž vůkol v moři leží, kromě z jedné strany velmi uzce se země drží. Tu když Turek byl oblehl a na ní nic míti nemohl, oni sobě nepřítel v pevnosti lehce vážili, takže když jim jednoho času kolikas galer s lidem a profanty do portu na pomoc přitáhlo, všickni v městě k portu běželi, zdi opustili a s hostmi svými se vítati chtěli. Turci spatřivše, že na zdech ochrany není, neobmeškali města zlézti a brány dobyvše do něho vpád učinili, co k portu neběželo, to tam doháněli, mordovali, ty galery, a co na ně uteci mohlo, odehnali, ostatní pomordovali a město opanovali, kterěž posavad v své moci drží.

Ten nedokonalý ostrov jest sice v svém způsobu velice pevný, neb kromě kolikas málo portův nelze do něho a z té strany uzké země *isthmo*, tu jsou staří Řekové i po nich křesťané vzdycy zed tlustou s baštami a příkopy hlubokými měli a žádný do království nemohl, leč skrze brány, jako by jediné město bylo. Sloula ta zed *Hexamilion*, kterouž *Amurathes*, císař turecký, přestrašiv svou mocí Řeky ji brániti mající, že před nim zdaleka, zed opustivše, utekli, dobyl a zbořil, i všem v té zemi tribut uložil. Ačkoli potom zase Benátčané lid navedli, že tribut dáti nechtěli a zed v patnácti dnech novou vystavěli léta 1453, však když se brániti měli, opět utekli a ji do gruntu zbořiti dali, tak na tu zemi větší podrobenství uvedli, v kterémž posavad trvají.

V uterý 28. dne téhož měsíce plavili sme se pracně pro odporný vítr mimo ostrov neveliký, plný hor a vrchů po levé ruce, jménem *Cerigo*, a jakž *Bordonius lib. de insulis* píše, sloul někdy *Scothera*. *Aristoteles* jmenuje jej *Porphyris*, pro lom mramoru, kterýž v něm jest a *porphyr* slove, kterýž u veliké vzácnosti podnes vsudy mají. *Plinius* a jiní jmenují jej *Cythera*, odkudž praví, že by *Venus*, bohyně pohanská, pojíti měla i *Cytherea* nazvána byla, z kteréhožto jména *Cythera Cerigo* pošlo a do dneška tak sluje. Tu byla také vlast *Heleny*, krásné ženy, pro kterouž *Troja* město zkaženo jest. Náleží panům Benátčanům, kteříž v něm pevný zámek mají.

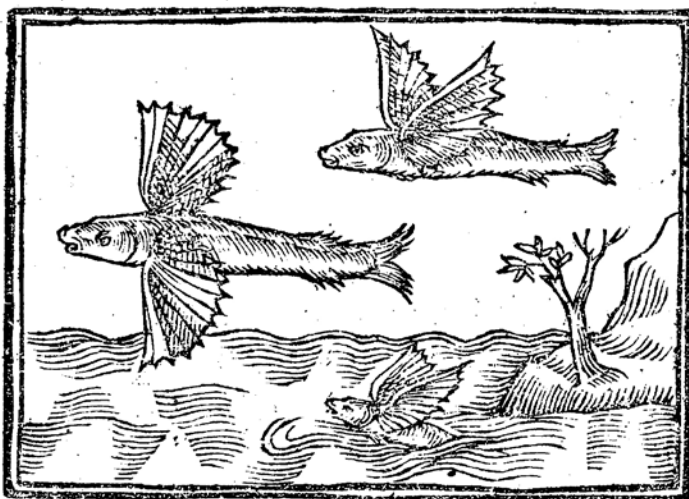
V středu 29. dne, památky sv. Marty téhož měsíce, týž nedobří vítr trval až do nešporů, napravil se potom až do půlnoci a zas utichl až do jitra. K večerou spatřili sme malý ostrov,

Cirigoto nazvaný, ale pustý, a tu sme také nejprv vrchy ostrovu *Candie* viděti počali. Před večerem viděl sem mnoho ryb z moře se vystřeliti, nápodobně u nás rybám proudníci řečeným, zdýlí jedné pídi. Ty ryby měly křídla téměř co netopejř, jimiž letěly dosti daleko nad vodou půl lokte zvýši a zase do vody padaly, a jak mi zprávu dávali, často na šífy houfem padají, když se zhůru dají a přes šif letěti chtějí, tedy o provazy, plachty a jiné věci při šifu se urazí a padnou. Píší někteří, že za příčinou jiných ryb *albocareni* řečených, které se za nimi shánějí, tak nad vodu uteci a jim uletěti musejí. Tehdáž jeden marinář jednu na návi měl a ji sem rukama svýma ohledoval. I zde v Praze z milostivého Jeho Milosti Císařské poručení jest mi jich několik z kunstkamery zapůjčeno, kterýchž tuto příležitě *contrfekt* přiložiti sem dal.

Ostrov *Cirigoto*

Ryby s křídly

Konterfekt ryb s křídly

Ve čtvrtek 30. dne téhož měsíce zase sme odporný vítr měli až do poledne, potom se napravil a nás k ostrovu *Candii* hnal, kterýž sme vždycky před sebou viděli. Až v pátek den svatého Jeremiáše, 31. dne téhož měsíce,

***Candia* ostrov**

dvě hodiny přede dnem, k němu nás a až do portu vehnal. Kdežto sme plachty spustivše a kotve završše od břehu na dvě vlaské míle zastavili a stáli, od města *Candie* deset mil vlaských, k kterémuž sme pro veliké mělko s naší návi, nebo velká byla, přistati nemohli.

Kapitola VII.

O přiřplavení se k ostrovu *Candii* i co se tam dalo

Když byla jako hodina na den, patron nám oznámil, abychom poutníci s písařem a s některými marináři do města se strojili. Tu my s ochotností vsedše s nimi na menší bárku s jednou plachtou malou roztaženou sme jeli, ale jsouce sotva na polovici cesty, od nenadálého prudkého větru a z něho veliké bouře a vlnobití povstalého byli jsme postížení a jinak nemyslili, než že tu ztopeni budem. Písař, kterýž zadu *te-mon* spravoval, ač nás nejprvé, jak mohl, těšil, však naposledy opravdově ode vši dobré naděje upustil a nevědě, co by činiti měl. Avšak s pomocí Pána Boha všemohoucího vždy sme zachováni, že sme se k městu přibližovali a z města spatřeni byli, v jakém nebezpečnosti sme trvali, takže někteří s velikou bárkou nám na pomoc vstříc jeli a s sebou okolo snídání s pomocí Boží šťastně přivezli. A tak již dobrý díl cesty naši sme vykonali, z Benátek do *Candie* 1400 vlaských míl, českých 280, a z *Zante* 500, českých pak 100 mil učiní. Po vystoupení na břeh šli sme do města a v něm do kláštera, v němž mnoho bosákův řádu svatého Františka se zdržovalo. Tu jsme *gvardiana* za propůjčení komor i někoho nám ku pomoci a tovaryšstvu přidání, dokud

Nebezpečnosti u Kandie

Kláster v *Candii*

bychom tam zůstatí musili, žádali, a tak dvě komory od něho zjednali i bosáka jednoho obdrželi, kterýž by nám potřeby a profanty skupoval a našim einkauferem byl, neb sme se sami stravovali. Prvé než oběd přistrojili, šli sme do kostela na modlitbu a jej čistý, prostranný i nákladný býti spatřili, krom že klenutý nebyl, ale strop jeho jest střecha, do níž se zdůli hledí, a všecko dříví, jako krokve, lati etc. z cypřišového vonného dříví stojí. Stavení kláštera jest dosti veliké, od kamene stavené, bez krovův u nás obyčejných, však s podlahami rovnými z vápna a cihel, a místem podlahy jsou klenuté a vápnem obmazané, na příklad věží svatého Jiří na hradě Pražském. Potom šli sme k obědu do jedné naší komory a tu našeho mnicha pilnosti a správé se podivili. Neb od pěkného chleba, masa, kuřat, melounů, vína v hrozních, citronů a nejlepšího malvazí za málo peněz dostatek sme měli a toho s velikou chutí požívali.

Strop cypřišový Po obědích oznámil nám *gvardian*, že se nešpor držeti bude, abychom do kostela přišli, nebo nazejtří, totiž v sobotu, byla památka sv. Maří Magdalény, a to podlé jejich kalendáře, totiž starého, kterýž v těch ostrovích všudy drží a zachovávají, poněvadž vedlé nového před desíti dny již byl ten svátek minul. Po vykonání nešporu šli bosáci do jiného kláštera, k sv. Maří Magdaleně jménem, v kterémž bydlely jeptišky řádu sv. panny Kateřiny, a tam druhý nešpor držel. A začavše zpívati *figurate quinque vocum Magnificat*, i mne povolali, abych pomáhal, jakož pak i *Esurientes trium vocum* se dvěma jinými jsem vyzpíval. Po nešpoře pozvali nás někteří kupci z města a mniši do *conventu* a s sebou za stůl na *collaci* aneb svačinu zasadili, takže sme na ní arci přestati mohli. Neb plný stůl konfektů a rozličného ovoce byl a několikerého vína dostatek, k tomu všech k nám uctivost a vlídnost veliká, takže sme sobě lépe nevinšovali. Po rozžehnání se s některými, kteříž se zas s námi nevracovali, do kláštera sme se vrátili a tu odpočívali.

Collaci aneb svačina hojná V tom ostrovu a městě *Candii* zdržovali sme se 14 dní, neb patron náve naší, některá zboží z Benátek přivezši, ty tu

vyladoval a zase jiné naložil, až se nám spravedlivě stýskalo a často jsme naň nabíhali, dotazující se na čas plavení, až sme zajisto do dvou dní odloženo měli. V tom čase, co sme v klášteře byli, poznavše od *guardiana* a jeho bratří všelijaké dobré nám prokázané přátelství, přemejšleli sme, jak bychom od nich za vděčné a zdvořilé, prvé než bychom odjeli, poznání býti mohli, až na tom sme se snesli, abychom všemu *conventu* v jich *refectorium* panket přistrojiti a k tomu je pozvati

Pankét

dali. A tak sme učinili, poručivše tu věc k opatření našemu duchovnímu einkauferu, kterýž tak správně a skvostně, zjednav dva kuchaře, všecko přistrojiti dal, že by nercili *convent* a patron náš pozvaný, ale mnohém větší páni to zavděk přijíti mohli, až sme pochybovali, zdaliž by nám měsíc náš na to dostačiti mohl, a dosti s strachem ten pankét (při němž také byl jeden náš krajan, urozený pan

**Pan Jan
Ostrovec**

Jan Ostrovec, kterýž u biskupa za dvořenina sloužil) sme dokonali, aniž se spokojiti mohli, až sme počet uhlédali a ten byl dosti skrovný, ovšem mimo myšlení naše, a v čemž jsme upřímnost a věrnost *aeconomae* našeho shledali. Potom s radostí se rozžehnavše z lozumentu a dobrého přátelství všem sme poděkování učinili. Na druhý den, totiž ve čtvrtek po svatém Vavřinci, 13. dne měsíce

**Výjezd
z Candie**

srpna, zjednavše sobě předtim osly, o polednách z města *Candie* sme vyjeli a roviny vedlé moře na pět vlaských milí se drželi, až sme k jednomu velikému a skalnatému vrchu jménem *Santa Croce* přijeli, tu sme se zastavili a na místo, kde se sv. Pavel

Vrch S. Croce

před Řeky skryl, hleděli. Z toho vrchu dole z pouhé skály vyskakuje znamenitý a veliký pramen sladké a čisté vody, nejinak nežli jako by z nějakého velikého rybníka do poltrubí vycházel, a teče od toho místa prudkým tokem za dvě míle vlaské, na jehožto proudu hamry zbraní železných, *al armiro* řečené, stojí a tím proudem jdou. Pravili nám, že by ten pramen před lety slaný bývati měl, ale jednoho času, když veliké zemětřesení povstalo, že se v sladký obrátil. Odtud brali sme se přes veliké hory a doly, za dobrých pět i šest mil vlaských, až sme k návi přijeli,

kteráž za jedním vrchem od břehu na půl míle vlaské stála. A přijevše dosti časně na louce, kteráž tu byla a v ní dva domky klenutí bez krovův, obydlí řeckého poustevníka a kostelík malý, tu sme se procházeli i od toho eremity dvě slepice, neb jich více neměl, koupili a je opařivše osolili a k večeri upekli, k tomu dobrou sladkou vodu nedaleko odtud majíce pojedli sme a napili se s chutí. A tak v tom kostelíčku na zemi nocleh majíce rána jsme očekávali.

Kapitola VIII.

Vypsání ostrova *Candia*

Ostrov *Candia* za starodávna sloul *Creta*, totiž od křidy, kteráž latině *creta* slove, a tam se namože i nejlepší nachází. A nejináč u všech starých historikův se jmenuje, nyní pak obyčejně *Candia* od města hlavního v něm ležícího, protože jsa slavný a bezpečný portus při tom městě *Candii*, kteréž před lety *Malium* sloulo. Nejpřednější handl od kupectví tam byl a na větším díle lidé k němu se obraceli, takže v ustech kupcův jiné slovo neznělo nežli *Candia*, až i ten ostrov, nemajíc pozoru na vlastní jméno, tak nazvali, odkudž ten omyl vzešlý posavad trvá, ač prvé také sloul ostrov *Aerea insula*, od mírného a zdravého povětří, *Macoroneson et beata insula*. Jest pak ostrovu toho položení uprostřed moře, jež slove u geografů *Mediterraneum*, totiž Pro- **Položení jeho** středzemní, ale mezi kupci a jinými okolními národy jmenuje se moře Veliké, pro rozdíl jiných zátok mořských, však částky téhož moře i z něho poslé, kteréž k přirovnání s nim malé jsou, také svá vlastní jména mají. A že uprostřed toho moře jest *Candia*, mimo *geography* svědčí to starý *author Virgilius* těmito slovy: *Creta Iovis magni medio jacet insula ponto*. To jest: *Creta* aneb ostrov *Candia*, Jupiterové modle pohanské posvěcený, leží

Velikost uprostřed moře. Od té strany západu, z kteréž sme k němu z Benátek jeli, začíná se dýlka jeho až k východu, a jakž *Plinius lib. 4.* píše, vztahuje se na dýl 270 000 kročejů, což učiní 270 vlaských mil a našich 54 míle, po 5 mílích vlaských za jednu naši počítajíc, na šíř nejvíce 50000 kroků, vlaských mil 50 a našich deset, okolek pak aneb okrouhlost 584000 krokův a vlaských mil 584, našich 116 mil, krok po pěti střevících počítaje. A větší jest nežli ostrov *Cyprus*.

V tom ostrově jest více vrchů nežli rovin a z té příčiny obyvatelé jeho byli a jsou posavad velice náchylní a oddaní myslivosti, takže podnes na větším díle lid obecný i sedláci luky a šípky v toulcích i jinak nosí, byť i dosti blízko přes pole jíti měli, ano když na trh do měst a městeček, nadto pak na dobrou vůli a svátky své se shromáždují, v čemž od starodávna až do dnes

V týmž ostrově dobří střelci tu chválu obdrželi, že bývali a jsou dobří střelci, nad jiné okolních zemí národy. Jakož toho příklad divný se čte, že jeden v *Cretě* orla v letu šípku dostřelil a trefil, kterýž z vysoka prudce dolů spadši na hlavu střelce upadl a jeho týmž šípem na smrt zranil, takže tu oba umřeli. *Apollonides in epigram. 1.* Zvláště pak na moři strany

udatnosti i plavení povědomosti podnes to prokazují, že často kráté malá lodí rybářská *Candianův* obrání se veliké a dobře opatřené od lidu i zbraní lodí loupežnické, nercili aby utíkati měla aneb dostáti nesměla. O jejich povědomosti jest staré latinské přísloví: *Cretensis mare nescit*, Kretenských moře nezná. Ale oni je znají, jako by možné nebylo z toho ostrovu rodilého najíti, který by se plavbě na moři rozuměti neměl. Ten ostrov leží k straně východní a jsou v něm veliká horka, v těch stranách obyčejná, takže pro ně lidé nemnoho o polednách z obydlí svých vycházejí, ale po poledni i před polednem, zvláště co nejraněji

Krásné ženy v Krétě za chládku a večerního času, jakož pak kdo ženské pohlaví a krásu jejich, pro kterouž vznešené a slavné jsou, spatřiti chce, musí se v soumrak a okolo nočního času po ulicích procházeti. Neb ony tehdáž ven vycházejí, buďto do kostelův, aneb jedna druhou navštěvovati, aneb po jiných potřebách svých, takže se tu často nejednomu

k ledačemus zlému příčina dává, zvláště od těch nebohých žen, kterýchžto muži sobě pacholata sodomářská chovají, jsouce ony bez toho velice a nad jiné chlipné. Jakož pak toho hříchu velikost a mnohé obecenství při téměř lidu nejedni po městech špitálové svědčí, kteříž plní sou nemocných, pokažených a tím hříchem zohavených pacholat, z nichž nebrzy které k svému zdraví přijde, ale buď mizerně zemrou, aneb do smrti nedůživí, sklíčení a nevyrostlí zůstávají. Svědčí to o nich i staří *authores*, totiž že jsou se toho hříchu zjevně a bez trestání zdávna dopouštěli. *Heraclides in politicis, Aristoteles, Strabo lib. 10.* vypisuje *leges* a jistá u nich nařízení, jak by se kdo při tom hříchu chovati měl. Což ovšem jest hrozno a pohoršitedlno před Bohem i lidmi psáti, nercili konati.

Sv. Pavel, apoštol Páně, v epištole k Titovi v 1. kap. jiné nectnosti lidu toho ostrova poznamenal v těchto slovích: řekl prý z nich vlastní jejich prorok (totiž *Epimenides* poeta), že *Cretensští* jsou vždycky lháři, zlá hovada, břicha lenivá. Svědectví to pravé jest, a protož tresciž je přísně, ať sou zdraví u víře, potud sv. Pavel. Nebo byl jich povědom, protože u nich evangelium kázal a na svém místě *Tita* za biskupa jim zanechal, jakž se to z historie církevní nachází. Srovnávají se také i jiná, před sv. Pavlem mezi lidi vzešlá *adagia*, totižto přísloví, o *Cretenských*, jako: *Cretenses mendaces, Cretensští lháři, Cretizat cum Cretensi, Cretensis cum Cretensi*, o těch řečeno, kteříž lež podobně *Cretenským* mluvili, aneb že lhář lháře oklamal. Item τρία κάππα κάκιστα, tři národové od *C* jménem se počínající zlí jsou, *Cappadoces, Cilices* a *Cretenses*. To zajisté svědectví až podnes o nich skutečně trvá, neb jsou lidé velmi fortelní a podvodní, jakž o tom svědčí ti, kteříž s nimi handlují a obchody své každodenně vedou.

**Přísloví
o Kretenských**

Staří toto přísloví o *Cretě* měli, že všecko, co v ní pocházelo, nejlepší a mimo jiné bylo, a to netoliko na ovoce všelijaké rozuměli, ale i na *leges*, řád a správu regimentu, od nichž ji Řekové, od Řekův Římané, od Římanů naše krajiny vzaly. *Plato de legibus, Ephorus lib. de rebus publ. Europae.*

**Obyčej ku
poznání práv**

Také i ten obyčej k dojití poznání a paměti řádův a práv u nich býval, že jsou všudy mládež muzice učili a při ní místo textu práva k učení dávali, takže se z kratochvíle, kdy co zazpívati chtěli, právům naučili a přirození k nim velmi náchylné způsobili. *Aelianus de var. hist. lib. 2, Athen. lib. 14. c. 11.* Však brzy potom tu chválu ztratili a svým sousedům ji zanechali. *Strabo lib. 10., Arist. lib.*

Města

2. *polit.* V témž ostrovu bylo za starodávna do 100 hražených měst, jakž svědčí *Virgilius lib. 3. Aenei., Herodotus, Polibius, Isidorus* a jiní, a sloul od některých *Centapolis*, jako by řekl ostrov sta měst. Ale válkami od domácích i od přespolních hned tehdaž velice jich ubývalo, takže za času *Plinia*, kterýž brzo po na nebe vstoupení Krista Pána za času *Trajana* císaře živ byl, toliko jich 40 pozůstávalo. Nyní pak jen tři hražená města se nacházejí, jménem *Candia, Canea* a *Rhetimo*, jakž to i *Bellonius* a jiní poznamenali.

**Labyrint
v Krétě**

Byla také tam za starodávna nákladná věc, pro niž z dalekých zemí na pohledění přijížděli, jménem *labyrinthus*, na způsob druhého, v Egyptě udělaného (o němž na svém místě doleji zmínku učiním), však ne tak upraveně a slavně. O kterémžto aby každý věděl, co by byl, mezi jinými mnohými *authory* jednoho slova vlastní tuto položím, kterýž jej vypisuje takto: jest prý vrch z skály, vnitř všudy vytesaný, plný uliček a komůrek, do něhož jedinkými dveřmi se chodí. Kdo do vnitřku jíti chce, musí míti vůdce, kterýž napřed jde s svící hořící a má při sobě provázek přivázaný, po němž by zase z těch zmotrchaných skrejšjí vyjítí mohl. *Georgius Alexander*, někdejší správce téhož ostrovu na místě panův Benátčanův.

Volaterranus a *Bellonius* píší, že by byl nápodobný skále, z níž se kamení láme, soudíc, že jest odtud kamení na vystavení měst okolních bráno a lámáno bylo. Jiní kladou, že by předešli králové v té skále proto těch jeskyň nadělati dáti měli, aby v nich sněhy pro léto chovati mohli, a z toho pohodlí pro truňk čerstvý i vychlazení sebe užiti mohli, *les voyages du Villamont*. Ale jinak nám všecka *antiquitas* starých historikův svědčí, jako *Virgilius*

lib. 6. Aeneid., Plinius lib. 36. cap. 13., Pomponius Mela lib. 1. Ti dávají zprávu, že byvše králem toho ostrovu *Minos*, syn krále *Iupitera* (kterýž potom za předního boha u pohanů držán byl a posavad hrob jeho k straně půlnoční v jedné jeskyni se ukazuje a spatřuje, zdělí 40 loket a zšíří 4 loktův, při němž jest nápis v skále vytesaný, kterýž se pro sešlost čísti nemůže, o čemž *Bor-donius* obšírněji píše), měl manželku jménem *Pasiphaë*, kterážto že by hovado býka zamilovati měla a tak po něm toužila, až ji jeden, jménem *Daedalus*, z dřeva krávu tak mistrovsky přistrojenou, že k živé podobná byla, udělal, do níž by ona vléztí a s tím býkem hřích sodomský provesti mohla. Což že se i státi mělo, a z toho porodila potvoru jménem *Minotaurum*, půl člověka z přední strany a půl vola z druhé, se čtyřma nohama, jako jiné hovado, pod pupek, potom postava člověka zuplna, jakáž se od pupku až vrch hlavy vidí na výš, dvě ruce co člověk mající. Kteréhož král, manžel její, pro podivení chovati chtěje, skálu tu tak vytesati dal a do ní manželku svou s tou potvorou zavřel, kteráž ji krmila až do výrostu. Ona pak potom máteř svou roztrhala a sežrala, i jiné všecky, ješto k tomu skutku královně ná-pomocni byli, kteréž tam král uvesti a zavřítí dal.

Také ten ostrov sám od sebe jest pevný a šířím nepřístupný, kromě *Candie* města, *Rhetimo* a *Canea*, kteříž dobře opatření jsou, jiní pak velice nebezpeční, což největší příčinou jest, že se Turek o něj nepokouší, ač jest jednou skrze *Barbarossu*, hejtmana svého, toho košťoval, ale s svou škodou, nicméně vždy na páních Benátčanech plat roční několik 1000 dukátův pro pokoj vystrašil, kterýž oni jemu podnes dávají.

Nejpřednější věc, skrze níž ten ostrov k vznešení přišel a co se z něho jinam dodává, jest sladké víno jménem malvazí, za starodávna *vinum Pramnum*, kterémužto rovné v dobrotě nikdež jinde neroste. To malvazí jest dvoje, jedno vařené, druhé nevařené. Vařené bývá nejlepší a roste okolo města *Rhetimo*, kdež nám pravili, že jest viděti při břehu mořském množství velikých kotlův, v nichž víno za času sbírky hned pořád v presu vytlačené vaří a tak zvařené do cizích zemí prodávají. Což proto

**Odkud
dobré malvazí
pochází**

činí, že u toho města jsou vína velmi sladká, kteráž jak by se na moře dostala, brzo by kyselá byla a zoctěla, ale vařená jsou trvánlivější, čistá, vonná, silná, by deset let i víc se chovala. Podlé čehož můžeme znáti, jaká nám malvazí naši někteří kupci buď sem sami vozí, aneb od jiných berou. Nebo nechajíc je 2, 3 aneb víc nedělí, ať nedím měsícův, v flaši čisté státi, netoliko se zkaží a zkalí, ale zsmradí a nezdravé bude. Což patrná věc jest, že je nám sem prostější vozí, i někteří zde to umějí, strojená z vín chatrných a třebaš domácích, přidadouc věci k tomu povědomých, dělají a za malvazí z *Candie* prodávají. Nevařené malvazí roste okolo *Candie* a *Canea*, a proto ho nevaří, že tak sladké nebývá, také se ven z ostrovu nemnoho vozí, ačkoli jest lacinější nežli vařené. Nebo je obyčejně sami obyvatelé toho ostrovu pijí, a pakli ho co jinam vezou, to toliko pro nápravu jiných vín činí, jakž to Vlaši výborně umějí. A také letním časem lidé tam bydlející raději pijí vlaská vína, když je dostati mohou, nežli své vlastní, a to z té příčiny, že lehčejší a ne tak silná jsou jako jejich, zvláště v takové horko pítí. Nebo když sme do města *Candie* přijeli, hned k nám některé přednější osoby své nejlepší víno v flaších posílaly, při tom nás žádajíc, abychom jim zase naproti tomu našeho vína, které sme s sebou z Benátek přivezli, odeslali, ješto bylo již nákyslé a k octu nápodobné, nicméně přece sme jim vděk s nim učinili.

Druhá věc, kteráž se ven z země vozí nad jiné, jest dříví cypřišové, kteréhož veliké lesy a vejšky nesmírné jsou, takže ho k domácímu palivu i jinému dílu truhlářskému aneb tesařskému, až i na šify místo mastbaumu užívají, o tom i *Dominicus Niger* svědčí. Potom vaří se znamenitý cukr v tom ostrovu, jakž pak zde nejlepší chtějí jmenovati cukr *Cande*, jako by z *Candie* byl, jej nazýváme.

Zahrady rozkošné Ve všech okolních ostrovích tak mnoho a rozkošných zahrad, v nichž by výbornější a rozdílnější stromoví pospolu bylo, se neuhlédá, nebo mandly, fíky, granátová, pomorančová, limounová, citronová, Adamová jablka, pinely a jiné u nás drahé ovoce u nich obyčejně

jest, takže každému rozkoš velikou i mysl a chut, nercili toho požívat, ale i na to patřiti dává.

Vrchnost toho ostrovu mnoho set let bývala z vlastního národu, jako králové, kteříž nad jinými ostrovy v Azii i v řecké zemi znamenité země drživali, ale potom ten ostrov pod moc Římanův a od nich pod správu konstantinopolitánských císařův přišel, kteříž nim několik set let vládli, až jej potom *Bonifaciov*i, markraběti *montisferratenskému*, Vlachu, *Baldvinus*, hrabě Flandrie a císař konstantinopolitánský, daroval, kterýž jej léta 1194 za jistou sumu obci benátské, jakž *Bellonius* svědčí, prodal. A tak Benátčané jej až posavad drží a pro správu jeho vzdycy ve třech letech jednoho z panův radních, s plnou mocí a právem, titulem vlasky *il potesta*, jako za hejtmana a správce posílají a směňují, z kterýchž každý domu se navrátíc relací i počet vládařství svého knížeti benátskému a jiným spolupánům učiniti musí a někdy takový pro zlé šafování statku i hrdla odsouzen bývá. Tehdáž právě, když sem tam byl, přijel jiný vladař z Benátek jsa provázen od několika benátských *galei* i slavně v městě *Candii* přivítán, že se bylo nač podívati, jakož pak i ten hejtman s praporcem svého lidu, kterýž se na naši návi s námi z Benátek plavil, také od šatstva a zbraně opatřen jsa téhož dne vtrhl. Jiných pevností, krom dotčených tří měst, několik dobře lidem osazených páni Benátčané drží, však nejvíc město *Candii* opatrují, kteréž pro příležitost a velikost i bezpečnost portu valně od přespólních se navštěvuje, pročež musí se silně vartovati. Ač samým přirozeným položením velmi pevné jest, jsouc vůkol vrchem jako nějakou hradbou obklíččené, ač nedím, co se bašt, zdí a jiných municí dotýče, kteréž se tu při něm nákladné nacházejí. Portus leží jako měsíc, věži přepevnou k obraně na rohu maje, a přes to den ode dne víceji se pevní i vnitř od stavení valně šlechtí, a to tak, jako by nikdá dosti pevné a rozšířené býti nemělo.

Nachází se v témž ostrovu pokolení z ptactva, jménem latinským *caprimulgus*, kozydojka,

Vrchnost toho ostrovu bývala z vlastního národu

Nyni tam hejtman z Benátek vysílán bývá

Město *Candia* pevné

Pták kozydojka

u velikosti žežulky u nás, kterýžto pták nočním časem kozy a ovce na poli dojí a s velikou škodou sedlákův mléko vytahuje a žere, bystře se uměje buď k stojícímu aneb ležícímu dobytku připojit. O tom ptáku i staří psali, jako mezi jinými vůbec známý *Ovidius 6. Pastorum*.

*Carpere dicuntur lactantia viscera rostris,
Et plenum poto sanguine guttur habent,
Est illis strigibus nomen; sed nominis hujus
Causa, quod horrenda stridere nocte solent.*

To jest: Rozprávějí o ních, že děti kojné klíbají a z nich jejich krev ssou. Jmenují se v latinském jazyku *striges* (jako by řekl vrzavky), protože času nočního hrozně a strašlivě vrzají.

Zvěři lité, jako vlkův, lišek, nedvědů etc. na tom ostrově, ani sov není, aniž jsou jací zeměplazové jedovatí, ač *Bellonius cap. 18.* a *Plinius lib. 8. cap. 58.* píše, že se tam trojí hadi nacházejí, ale by uštípli aneb ubodli, však že jedem nenapustí a nenakazí. Jednoho sem hada dosti velikého u jedné studénky, dvě míle od města *Candie* lézti viděl, i ptal sem se jednoho Řeka poustevníka (kterýž vlasly uměl), jsou-li také v tom ostrově hadi, že někteří o tom vypravují, že žádných se tam nenalezá. I ukázal mi na svou bradu a odpověděl, že jest jich více nežli vlasů v jeho bradě, však že nejsou škodliví aneb jedovatí. Svědčili mi to nejedni toho ostrovu a píší také o tom i jiní, jako *Munsterus in Cosmogr.*, že místo jedovatých zvířat ženy téhož ostrovu tak jsou jedovaté, když se rozhněvají, udrápnouc aneb ukousnouc někoho z mužského pohlaví, nepřijme-li ihned něco proti jedu a *antidotum*, že konečně od toho umřítí musí.

Koroptvy veliké Koroptvy veliké nejprvé sem v tom ostrově uhlédal, a ty jsou mnohem větší nežli u nás, pysky a nohy červené majíc, maso pak bílé i oči co bažant, jakož sem pak potom i v zemi Svaté mnoho jim podobných viděl. Toto k zavírce doložití musím o pohanském způsobu, kterýž se od nich nižádným předešlé ani nynější vrchnosti jejich právem při pohřbení, želení a pláči mrtvých vykořeniti nemohl a nemůže. Nebo ačkoli řeckého náboženství jsou

a křesťané slouti chtějí, nicméně proti patrnému slovu Božímu nesmírně a neobyčejně svých mrtvých pláčí, a to tímto způsobem: když by kdo umřel, hned se ženy v jisté místo k tomu dožádané shromáždí a tu od jitra až do večera s křikem a pláčem velikým (byť jim z srdce nebylo, jakož býti nemůž) v prsy se bijí, vlasy sobě z hlavy trhají, tvář ukálejí, a to z té příčiny, aby přistojícím a tudy jdoucím lítost a žalost způsobily. Mezitím také jistou a k tomu vycvičenou ženu hlasu zvučného za peníze najmou, kteráž jistý zpěv s pláčem začíná i po jiných vydržuje, tím neboštika život od mladosti až do skonání jeho vypravují a vychvalují. Po takovém pláči, když čas přijde, tělo mrtvé k hrobu nesou a na pohřeb každá žena svobodu jíti má, tu jdouce bijí se, pláčí a potvorně stavějí, ramena i prsy, jako by z nešetřnosti a veliké žalosti to činily, obnažují a ukazují. K tomu i ty, kteréž jsou krásné a pěkného těla, naschválně se strojí a ukazují, aby tudy mládencům a vdovcům krásou svou k zamilování a k stavu manželskému jich požádání příčinu daly. Jiné pak ženy a nevěstky cizím mužům a mládencům k hřešení všelijaký podpal činiti se snaží. Toho všickni z mužského pohlaví, aby tak pěkného divadla nezmeškali a zdali by co hodného dostatí mohli, každý podlé umyslu dobrého neb zlého pilně šetří. *Bellonius cap. 5. lib. 1. observ.*

**Jaký pláč nad
mrtvými ženy
činí**

Kapitola IX.

O plavení se od ostrovu *Candie* až k ostrovu *Cypru*

V pátek po sv. Vavřinci, to jest 14. dne měsíce srpna, ráno jako o snídání přijel *patron* s svými oficiry z města *Candie* do náve, a jsouc umyslu co nejdřív vyjeti, poslal pro nás k břehu jednu gondoli, na níž sme až k návi přijeli a tu do poledne očekávali, však velmi nám divno bylo, že sme v návi větší prostranství měli a v ní uprostřed placu volně se procházeli mohli, pročež po těch vojácích, kteříž nám tak uprázdnilo, nic sme netoužili.

O poledni, když počal vítr nastávati, poručil *patron* kotve z moře vytáhnouti, plachty rozestříti a ze tří kusův vystřeliti, nato ve jménu Božím od ostrovu *Candie* k ostrovu *Cypru* šťastně jsme se plaviti začali, majíce město *Candii* i ostrov po pravé ruce.

V sobotu ráno, jenž byla památka Nanebevzetí Panny Marie, to jest 15. dne téhož měsíce, jeli sme prudce a až do poledne zemi *Candii* viděli, potom nic než toliko nebe a moře, až zase k večeru po levé straně spatřili sme dva ostrovy, jeden slove *Casso* a druhý *Scarpanto*, na 12 mil vlaských od sebe vzdálí. První, *Cassa*, sloul prvé *Casos*, jest malý a před kolikas málo lety lidmi Řeky osazený, prvé však pustý byl. Druhý, *Scarpanto*, který prvé sloul *Carpathos*, jest větší (jakž se zdá, i mně to jistili) nežli ostrov *Zante*

**Ostrov *Casso*.
*Scarpanto***

a v něm pevnost lidem osazená, na ten čas císaři tureckému v poddanost uvedená, prvé pak byla panův Benátčanův. Času večerního opět (podle obyčejje) na zvonec se zazvonilo a letanie způsobem napřed položeným zpívala.

V neděli ráno 16. dne téhož měsíce měli sme dobrý vítr, i ten celý den. Na levé straně ukazoval nám patron položení *Rhodizu*, ale bylo daleko. Téhož dne

Rhodiz

přihodila se nešťastná příhoda jednomu z našeho tovaryšstva, *Lampertovi* Nydrlanderovi, nebo mu všechny peníze na zlaté, v kabátě zašité, když kabát za truhlu položil,

**Krádež divná
v návi**

i s kabátem ukradli. Pročež ten ubohý *Lampertus* hořce plakal a naříkal a *patron* mezi všemi

examen držel, všecko přehledával, ale nic nalezeno nebylo. Ač někteří pochybovali, aby co toho vpravdě bylo, leč málokterý dukát, kterýchž on však namnoze býti pravil, ale spíše fortel, na

kterýž potom jemu k dobrému a nám ke škodě přišlo. Také ten den rozstonal se na zimnici můj spolutovaryš pan Heřman Černin, kteráž však při něm dlouho netrvala. A po mně velmi bolaví a palčiví nežitové se vyrazili.

Dne 17. téhož měsíce neviděli sme nic než nebe a moře, avšak byl dobrý vítr, takže sme rychle až do rána 18. dne téhož měsíce, to jest do outerka, jeli, toho dne již viděli sme po levé straně ostrov *Cyprus*, a tu se vítr utišil. Potom před polednem počal dobře a silně váti, že sme za jednu hodinu deset mil vlaských ujeli. A když naposledy čím dále tím více větru přibývalo, obával se patron z tak prudkého jeho hnání nebezpečnosti a rozkázal velkou plachtu i jiné tři malé spustiti, však přece sme mírně jeli a k ostrovu se přibližovali, až i jeho dosáhli. Tu majíce jej po levé ruce, vedlé něho sme jeli a na jednom místě nedaleko od moře stavení jakéhosi pustého kláštera viděli,

Hadův mnoho

o němž nám toto povídali, že před lety, dokud jsou v tom klášteře mniši bydleli, vůkol toho kláštera bývalo veliké množství hadův a žížal rozličných, kteréž lidem velice překážely a nemnoho se tu zastaviti daly. Z té příčiny chovali mniši mnoho koček, kteréž k tomu učili a vedli,

**Klášter,
v kterém mniši
mnoho koček
chovali**

že je každého dne hned ráno z kláštera vypouštěvali a na myslivost těch žízal vysílali, kteréž ony lapaly a dávaly, však žádné nejedly. Aby pak ty kočky své vychování měly, vždycky o poledni na jeden k tomu nařízený zvonec pro samé svolání jich zvonivali, ten jakž ty kočky uslyšely, do kláštera se sběhly a tu jim jísti dali. Potom zas k té práci se rozběhly a tím způsobem i večer svolávány bývaly, takže se mniši za čas tu zdržeti mohli. Avšak naposledy mezi ty mnichy mor přišel, někteří kladou tu příčinu, že by ty kočky od těch hadův jedem nakaženy byly, od nichž i mniši se nakazili, že na větším díle pomřeli a ostatek jich pryč ujelo, kláštera pustého zanechavše, kterýž tak až podnes zůstává. Ten klášter rozuměti jest, že jest byl bohatý, a sloul u svatého Mikuláše, mniši v něm byli řádu svatého *Basilii*. Protož to místo a krajina okolo toho kláštera od těch koček slove až podnes *Capogatte*.

V středu 19. dne měsíce srpna ráno ten tuhý vítr se utiřil a ku polednímu času byl příhodný, jimž sme dobře cestu naši konali. Okolo nešporů přijížděli sme k městečku, u něhož jsme státi měli, jménem *Arnica*, půldruhé vlaské míle od moře, a zastavili sme se na jednu míli vlaskou od břehu. Potom rozkázal patron ze tři kusův vystřeliti, plachty spustiti, svázati a kotve zavrci. A tak jsme tu již k ostrovu Cypru s pomocí Boží se dostali, a vyjevše 14. dne měsíce srpna od ostrovu *Candie*, 19. dne téhož měsíce k dotčenému městečku *Arnica* přijeli, učini z ostrovu *Candie* sedm set mil vlaských, českých sto a čtyřiceti, od Benátek dva tisíce jedno sto mil vlaských, českých čtyry sta a dvaceti.

**Městečko
Arnica v *Cypru***

**Kolik mil jest
od Benátek**

Kapitola X.

O přijetí k ostrovu *Cypru* a co v něm předsevzato bylo

V městečku *Arnica* když lidé střelbu v návi slyšeli, množství jich z něho k moři vyběhlo a přišlo, jak Turkův, tak i Řekův. Patron pak dal nás poutníky na břeh vysaditi a tu sme od té chasy tu-recké obstoupeni byli, každý z nich věděti chtíc, odkud jsme, kdo jsme a odkud jedeme, ale krátce sme je odbývali, na všechny otázky, že z Benátek jedeme, odpovídajíce. Vtom *gvardian* jednoho kláštera v městečku zvěděv, že by poutníci přijeli, vyslal nějakého bosáka Vlacha a s nim dva jiné přespolní poutníky, kteříž nedávno předtim, navracujíce se z Jeruzaléma, tu se dostali. Ti k nám obklíčeným přišli a z houfu vyvedše do městečka provázeli, až potom i do velmi malého kláštera, v němž *gvardian* toliko sám čtvrtý se zdržuje, nás přivedli. Jest pak tu kostelík z kamene vystavený a mezi stavením kláštera a kostelíkem jejich plac dosti veliký a prostranní, v němž dva fíkoví stromové velicí, plní fíkův stáli a tu nás *gvardian* s ostatními dvěma bosáky vítal, do kostelíčka jejich uvedl a letaní spolu s námi zpíval i z šťastného příjezdu Pánu Bohu děkoval. Potom šli jsme s nimi do staveníčka jejich a tu nám dvě komůrky vykázal, kdežto my zpočátku a při odpočívání našem známili sme se s těmi dvěma poutníky

**Kláster
v Arnice**

a od nich na všelijaké příležitosti země Svaté a Jeruzaléma i příhody jejich se vyptávali, mnohé potřebné zprávy došli a všechno sobě poznamenali. Ti poutníci v ostrovu Cypru 20 dní před naším příjezdem se zdržovali a na samou příležitost šífu, kterýž by do Benátek i kdekoli jinam do křesťanstva jel, očekávali a tehdáž ještě o žádné nevěděli. Byl pak jeden z nich z ostrovu Sicilie, člověk uctivý a přívětivý, okolo 28 let stáří, ten, co tu v klášteře byli, k každému jídlu na stůl strojil a všechny potřeby řídil, zvláště před jídlem na strom vlezl, fiků natrhal a je přinášel, a co mohl, nejvíc se pokořil, nejináč se stavěje, než jako by druhého Vlacha, tovaryše svého, služebníkem byl. Postava však jeho a obyčejové vzácní, mluvení i obličej dávali znáti, že se kryje, aby kdo jest, poznán nebyl. Avšak když sme naň pozor dávali i řečmi našima všelijak jeho zkoušeli, naposledy přátelsky a důvěrně se nám otevřel, a že by jeden z rytířův maltezkých byl, se přiznal, a zase i kdo a co sme, od nás přezvěděl. Tu jeden druhému se podivil, že v tak nebezpečné časy, my pro válku pána a císaře našeho s Turkem na ten čas trvajícím, on pro věčnou válku rytířův maltezkých a ustavičné po moři do tureckých zemí vpády a škod děláni, do nepřátelských zemí sme se vydati směli. Nicméně přece sme toho rytíře při jeho službě a posluhování zanechati musili, aby se špehyři něčeho nedomakali, jakož pak při večeri, když sme s gvardianem a mnichy (byvše dosti dobře od jídla a dobrého vína uctěni) jedli, jeho sme nešetřili. U večer pak do komůrek našich jsme se navrátili a na modracích odpočívali.

Rytíř maltezský aneb z Malty jak se tajil

Ve čtvrtek, to jest 20. dne měsíce srpna, zjednal nám *gvardian* dvě káry s spreží volův, kterýmiž by naše truhly z návi do kláštera přivezli. Však jak z náve vyladovány byly, musili je dva poutníci z tovaryšstva našeho tam vyslaní Turkům k tomu nařízeným otevřítí i všechny dáti přehledati, zdaliž by se co, nač clo uloženo jest, v nich našlo, ale když nic toho nenalezli, propustili je. Toho dne radili jsme se s *gvardianem* o plavení do země Svaté a na věci toho ostrova paměti a spatření hodné vyptávali, neb sme znali, že chudí hospodáři byli a málo důchodů na

vychování sebe, nercili nás, měli. Když noc přišla, nechtěli sme v komorách pro množství komárů ležeti, ale do-
Mnoho komárů kud sme tam byli, vně na placu pod fíkem sme odpočívali.

21. dne téhož měsíce, když se rozednívalo, vstavše šli jsme do kostela a mši slyšeli. Potom, jakž jsme na tom s *gvardianem* předešlého dne zůstali, vyšli sme s jedním bosákem nám přidáním na dvě míle vlaské od *Arnica*, k jednomu místu, kde se sůl dělá, a slove vlasky *punto delle saline*.

Místo, kde sůl dělají V tom dotčeném místě jest plac zdýlí i zšíří veliký, na způsob rybníka ve tři sta kop násady, od moře vzdálí jedné vlaské míle. Ten na zimu

plný vody naběhne a v létě od horkosti slunečné vyschne a tak plný soli co sněhu zvýší půl lokte a méněji, jak kde víc a výšeji voda stála, zůstává. Na způsob některých míst v *Europě*, jako v Hišpanii *in Lusitania*, v Frankrejchu u města *Aiquemortes* v krajině *Languedos* řečené a v království neapolitánském ve Vlaších, kdež také rybníčky nadělané mají, vody do nich jistou míru z studnic, do níchž z zátok mořských voda vedena bývá, aneb jsouc na břehu mořském vykopané, sama se do nich táhne, napouštějí a měsíce srpna po několikráte tak činíc od samého slunce z vody vyvařenou a spečenou sůl, pěknou, bílou co sníh, shromažďují. Však tento rozdíl jest soli v *Cypru* a dotčených v *Europě*, že v *Cypru* drobná, sytká a jako rozetřená jest, jinde pak na způsob sněhu deštěm smočeného a pomrzlé-

Sůl z vody jak se dělá ho lesknoucí a tvrdá jest, takže se teprv tlouci musí. Jak se pak ta voda tam dostává, někteří pravili, že z moře bývá napuštěná, jiní, k nimž já přistupuji, zprávu dávali, jakž i položení místa to ukazuje, že když zimmím časem pršívá, voda z hor struhami k tomu udělanými do toho místa naběhne, takže v zimě množství husí a kačat divokých na ní se zdržuje a bývá, potom z jara slunečným horkem se vytáhne a na sůl ostatek *ztemperuje*. A kdyby vody dostatek byl, několikráte by do roka se napustiti, vysušiti a soli nasaditi mohlo. Ale na ten čas toliko jednou v roce se toho dostává. Když sme tam přišli, nemalo sme jí tam ležeti spatřili

a lidu množství, zvláště Řekův, kteříž z roboty to dělali musejí, s lopatami tu sůl sbírajícího, do košův na oslích sypajícího a ven z místa toho na hromady, co u nás malé stohy obilné neb senné (z níž se potom na šífy laduje, rozvažuje a na statisíce prodává), ji vynášejícího. To pak místo i druhé menší dáleji do ostrovu k straně půlnoční ležící nad jiná okolní slané býti musí, nebo sám sem té prsti kus vzal i koštoval a velmi slanou zem býti shledal. Jest pak o ní zvláštní rozprávka (kteráž jak podstatná a k víře podobná býti může, upřímnému čtenáři k uvázení připouštím), že za času putování apoštolův Páně Barnabáš, učedník svatého Pavla, tudy putoval (nebo prý cesta rozkošná byla a všudy vůkol vinice, jakž toho položení při vrších dosti ukazuje), a přišed k jedné studnici aneb čisterně, uhlídal děvečku, ana z ní vodu váží, i žádal, aby mu pítí dala, ale ona mu toho odepřela vymlouvajíc se, že by voda slaná byla a ku pítí nehodná. Ale sv. Barnabáš věda jináče, a že sladká a dobrá byla, rozhorlil se a jí odpověděl: „Poněvadž pravíš, že jest slaná, i budiž slaná, i to všecko okolní místo,“ a od té chvíle že by slané býti mělo.

Robota v soli

Rozprávka o té soli

Nazejtří, totiž ráno v sobotu 22. dne téhož měsíce, přemejšlel *gvardian* i my sme se starali o lodí, na níž bychom se do země Sváté plavili, a již na tom bylo, že sme jednoho z tovaryšstva našeho do *Famagusty* vyslati chtěli, aby tam nějakou loď zjednal. V tom nám nenadále a vděčně oznámeno, že by nějaký *Surian* z země *Syrie*, kteráž s zemí Svatou mezuje, nás do *Ioppen* dovezti chtěl a pro smlouvání s námi přišel. Tu my zjednavše sobě tlumače, kterýž arabsky s tím *Surianem* mluvil, tak dlouho sme s nim smlouvali, až sme na 35 *piastrů* přivedli, kterýž nám všechno přátelství a pohodlí i za dobrotu lodí své sliboval a my, na to se bezpečíc, ji sme zhlédnouti zanechali.

Vtom povstala mezi námi roztržitost strany toho *Nydrlande-ra Lamperta*, kterémuž, jakž nahoře položeno, peníze ukradeny býti měly. Nebo vidouce jej býti bez peněz a an se dále s námi jeti strojil, poznavše to, báli jsme se, abychom za něj (jakž se to jiným přiházelo)

Chudý spolupoutník

všech platův poutnických v zemi Svaté Turkům platiti nemusili. Protož někteří se ohlašovali, že sami sotva s svou potřebu peněz mají a k tomu, aby s námi jel, nepřistupují, ale kdo jeho s sebou vezme, ten aby za něj platil. *Lampertus* zvěděl o tom a slyše ty řeči, velice byl zarmoucen, a nevěda svými výmluvami co sobě prospěti, ujal se jiné cesty. I znaje to, že sem měl obyčej někdy samotný okolo kostela klášterského se procházeti (nebo také nejvíc okolo pana Černina a mne býval, nám přísluhoval a my jej z Benátek všudy stravovali i naň laskavi byli), jednoho času čekal na mne, a jakž mne spatřil, přišel ke mně na kolena padl, ruce obě zdvihl a s pláčem pro Boha prosil, abych se k tovaryštvu za něj přimluvil, aby ho s sebou do Jeruzaléma vzíti se nezpěčovali, oznamujíc, kterak jest otec jeho tu pout vykonati slíbil, ale že před časem umřel, však na smrtné posteli jeho zavázal, aby za něj takovou pout vykonal. Pročež že by on pokojně na světě živ býti nemohl, kdyby tomu svému již započatému předsevzetí dosti učiniti neměl, zvláště když jest tou nešťastnou příhodou krádeže k nedostatku peněz přišel, ješto se to nejednomu na podobných cestách i při jiných větších opatrnostech lidských přihází etc. Sumou tak mnoho žalostivě toho přednášel, že sem spravedlivou lítost nad nim měl, až i toho dokládal, že jak se tam dostane, o něj další starosti a vydání míti nemáme proto, neb jest konečného umyslu tam se opatřiti, osaditi i do živobyčí svého zůstati. Tak tedy pohnut jsa smluvil sem se s panem Černinem a oba dva spolu tovaryšstva za něj jsme žádali, aby se k němu láskou naklonili, zakázavše se předně jemu peněžitou pomoc učiniti. I dal to Pán Bůh, že jsou naposledy, ač těžce, k tomu povolili, a složivše se dle možnosti, každý něco jemu udělili a tak od té doby jeho v plavbě na svůj náklad jsme chovali.

23. dne měsíce srpna v neděli ráno šli sme do kostela a po vykonání služeb církevních pomalu sme se na cestu strojili, však ten den ještě v klášteře zůstali.

Kapitola XI.

Vypsání ostrova Cypru

Cyprus slove česky pěkný, čistý aneb květný, někdy sloul *Maccaria insula*, to jest z řeckého na česko blažený ostrov. V okrouhlosti své obsahuje 427, na dyl 200, na šíř 125 a místem méně mil vlaských. *Bordonius*. Ač *Strabo lib. 14.* okolo 800 mil vlaských okrouhlosti jeho, našich českých 160 pokládá. K půlnoci má proti sobě *Ciliciam*, k západu *Pamphiliam*, k straně polední *Phaeniciam* a k východu *Syriam* a zemi Svatou, jest, jakž obyčejně pokládají, 40 mil našich vzdálí od Jeruzaléma, takže všecky ostrovy toho moře příležitostí svou daleko převyšuje, netoliko pro mnohá města s porty bezpečnými vůkol země, ale pro blízkost a jakože uprostřed cesty všem do Egypta, *Syrie*, *Azie* Menší, řecké země, do *Vlach*, *Hispanie etc.* se plavicím pro sklady kupecké i všech potřeb opatření pohodlný jest.

**Položení
Cypru**

Plinius píše *lib. 4. cap. 12.* a *lib. 5. cap. 31.*, že jest v něm za starodávna bylo devatero království, ale nyní a od mnoha časův sotva jedním býti může. Všech časův byl a posavad jest nad jiné urodný a zemi Svaté na žádných urodách nemnoho napřed dal. Neb v něm šmaragdy, **Kovy jaké má** diamanty, jaspisy, křišťály, jakž to svědčí *Solinus*, na odpor

Pliniovi, kterýž *ult. lib. nat. hist.* píše, že by od velikého mrazu křišťál pocházel. Ale *Diodorus lib. 3.* praví, že velikým horkem co nejčistší voda v zemi se srazí a speče, mramory rozličných barev, měď a jiní kovové i kamenec nad jiné země nejlepší se nacházejí. Vína, medu, obilí, bavlny, kteréž semena každého roku na pole sejí a z těch semen, ješto nejsou větší než jako pecka z třešně, vyrostou křovíčka a na těch jakési šešulinky okrouhlé co nyšpule a ty jsou vnitř plné bavlny, co by jí nacpal, potomně se ta šešulinka, když dozraje, sama od sebe na čtvero rozpuke a z těch bavlnu vytahují. Ač sou i vnitř v bavlně ty semena, kteráž dobývají a potom k semenu zase chovají, zbytky pak do jiných krajin vozí a prodávají. Také ve všech východních krajinách neroste lepší bavlny jako v tomto ostrově.

Bavlna jak roste

Cukrových třtin aneb rákosí (z nichž cukr vaří) hojnost, soli a štěpoví k ovoci, jemuž u nás svatého Jana chléb říkáme, lesy veliké má. Při času svatého Ducha bývá žeň, potom dále v létě pusto od horka, až všecko vyprahne, v zimě nejpohodlnější a nejlepší pastvy bývají. Z kterýchžto příčin hned za času pohanstva nejrozkošnější v něm život obyvatelé vedli, až i ona *Venus*, již za bohyni pohané slavili a za paní rozkoše a milosti drželi, tam byt svůj měla i jménem toho ostrova jmenovaná byla, odkudžšlo, že kdo tehdáž věk svůj v rozkošech a chlipných žádostech strávití chtěl, do něho se vypravoval a tam spíše zůstal nežli odtad vyjel. Jakož pak chrámů Venuši oddaných množství tam bylo, při každém hájkové a stromoví rozkošné, v nichž mnoho nevěstek a manželek vdaných každého času bývalo, kteréž každému bez vybírání k vůli bývaly, domnívajíce se tím bohyni své službu a čest činiti, aniž to které z nich na ujmu poctivosti bylo, nýbrž od mužův, co u křesťanův k službě Boží do chrámu Páně choditi, tak tam do těch peleší nutkány a vysílány bývaly. *Iustinus lib. 18., Alex. ab Alex. lib. 1. c. 24. ex Lactantio.*

Bohyně Venus jak ctěna byla

Valerius Max. lib. 9. c. 1., Plutarchus de dignos. adulat., Athen. lib. 6. c. 6. píší, že v něm ženské pohlaví tak povolné a oulisné bývalo, až i cizím paním a kralovným sloužíc

v fraucimeřích, když na vozy aneb koně sedati chtěly, před ně na zem se kladly, aby po nich nahoru co po stupních vstoupaly, od čehož také tehďáž *scalulae*, totiž schůdky, nazývány byly.

V tom ostrově dělají šamlat, vlasky *cambe-llo*, z kozí srsti. Kteréžto kozy jsou veliké, srst mají měkkou, na způsob hedbáví, a dlouhá jim visí na píd i víc, z níchž ji co vlnu buď stříhnou, aneb sčeší, potom přidadouc tkají a spravují. Toho plemena koz Jeho Milost Císařská sem do Čech přivesti a jích na křivoklátském panství i jinde namnoze chovati dáti ráčí.

Kozy, z níchž šamlat dělají

Roste v něm také stromovičko malé, květ bílý a jako ružičky velmi vonné nesoucí, z něhož prášek vonný dělají a daleko jej vozí, slove *pulvere Cyprio*, prášek cyprský, jehož i já trochu u sebe mám.

Píše *Saxo lib. 12.*, že země toho ostrova žád-ného mrtvého těla přes noc nevytrpěla, ale každé, jak ve dne pochováno bylo, hned tu noc potom z sebe zas vyvrhla. Až *Ericus II.*, král toho jména dene-marský, s svou manželkou *Botildou* do Jeruzaléma putujíc, v tom ostrově hodinou smrti postižen jsa a maje umřítí, tělo své do nejhlavnějšího města vnesti a pohřbiti poručil, s tím dolože-ním, ač jest předešle země mrtvého netrpěla, že budoucně trpěti počne a bude. Což prý že by od té chvíle tak se státi mělo a posavad země mrtvá těla trpí. Jak se o tom dále smejšleti má, každý souditi může, kdo po-šetří, že jsou předešlých věků lidé toho ostrova i okolní, a zvláště pohané, těla mrtvá na prach pálili a ten teprv do nádob shromáždíc do země zakopávali, jakž to všickni staří historikové svědčí.

Země těl mrt-vých netrpěla

Vide Alex. ab Alex.

Přední města toho ostrova za starodávna bý-vala *Paphos, Salamis, Nimosina*. *Paphos*, nyní slove *Baffo*, při moři ležíc, stolicí biskupskou mělo. V tom mės-tě pohanská bohyně *Venus* chrám nákladný a vši chlipně žádos-ti plný měla a tu často bydlívala. O němž Rudolf Kirchherr v své *peregrinací léta 1350* píše, že tak rozkošný a jako okouzlený byl, když kdo toliko na zem se položil a v něm spal, znamenitě

Město Paphos

tělesnými žádostmi přese všechno spaní pokoušín a trápen byl, jako by ta země k hříchu ponoukala. Obraz její v tom chrámě

**Sv. Pavel
v něm byl**

stál z slonových kostí nákladně udělaný. Sv. Pavel v něm kázal, oslepil *Elimasa* čarodějníka a vládaře *Sergia* k víře Kristově obrátil, v Skutcích apoštol. v 13. kap. Bylo slavně vystavené, ale mnohým zemetřesením a spíše spravedlivou pomstou Boží pro nešlechternosti, kteréž se v něm dály před časy za pohanstva i potom, když v něm křesťané byli, zpustlo. Nebo jednoho času, když od krále toho ostrova sestra krále englického, kteráž tudy putujíc do Jeruzaléma, tu se zastavila, mocí násilnou poškrvněna jsouci, příčinou byla, že jest bratr její to město i jiná okolní mocí dobyv,

z gruntu vyvrátil a zkazil. Tak již pobožené a roztrhané posavad zůstává, ač je ještě znáti jest po slavně vystavených kostelních zdech, věžích a jiných zříceninách. Ukazují tam podnes při jednom zbořeném klášteře sklep a v něm jiných

**Jeskyně sedmi
ospalých**

sedm jeskyní, v nichž, praví, že by oněch sedm ospalcův, ješto někteří sto let spali, tehdáž leželo a odpočívalo. Jakož pak i to jistí, že v tom sklepe sv. Pavel s Barnabášem u vězení, když tam kázal, držán býti měl. *Breidenbach*, *Alexandri* falckraběte putování do země Svaté. Nedaleko od *Paphos* bydlel svatý *Hilarius* a svatý

Manna, rodilý z *Lucanie*, o nichž *in vitis Patrum* se vypisuje.

Tu také byl vrch vysoký a ze všech stran příkrý, na nějž toliko jedinou cestou jíti se mohlo, a nahoře dvě míle vlaské v okolku rovina se nachází, sloul někdy *Olympus*, na způsob onoho v *Azii*, potomně *Engaddi*, od podobnosti v urodách zahrady *Engaddi* v zemi Svaté při Mrtvém moři, o níž doleji na svém místě

oznámeno bude. Na tom vrchu bývala vinice, jíž rovné v světě se nenacházelo, od rozličného ovoce a rýví, takže někteří hroznové měli zrna co ořechy vlaské, jiní co švestky, jiní co žaludy, jiní jako hrách, černé, bílé, červené barvy, někteří bez jader, prohlidací jako voda, a skvostného vína, jakž to Šalomoun král svědčí a potvrzuje v své Písni, kapitole 1., těmito slovy: *Botrus Cypri dilectus*

**Vinice
znamenitá**

o němž se vypisuje.

meus mihi in vineis Engaddi. To jest: Hrozen z Cypru můj milý mně na vinicích engadských. V kteréžto vinici za časův panování králův cyprských *templari*, jsouce jí tehdáž v držení, přes celý rok 100 *sclavův* neb chlapův odsouzených a zajatých k vzdělání ji chovali a na tom vrchu zavřené je měli. Potom sloul *Constantia*, od *Costo*, otce sv. panny Kateřiny tak nazvaný, jakž tomu někteří chtějí, ale mně se vidí od latinského slova *constans* pocházeti, to jest stálý.

Salamis, nyní *Famagusta*, má slavný a bezpečný port na moři. Z toho města byl rodilý *Solon*, jeden z sedmi řeckých mudrců nejpřednější. Do něho také sv. Pavel s Barnabášem přišel, když se z *Cilicie* do Cypru připravil. *Actor. 13*. V tom městě byl svatý *Epiphanius* biskupem a v něm jest pochován, i svatá panna Kateřina odtud rodilá byla.

Salamis, nyní
Famagusta

Epiphanius.
Sv. panna
Kateřina

To město za oněch časův v tom ostrově bylo nejbohatější na všecky věci. Nebo když je křesťané drželi, nacházeli se tam měšťané, kteříž tak slavně dcery své chovali, že jakž *Kirchherr* píše, královna francká na vši své ozdobe tolik klénotů neměla, co jedna z nich na hlavě nosila.

A některého času jeden měštěnin soldánovi egyptskému z svého vlastního pokladu zlaté jablko drahým kamením obložené, totiž jedním karbunkulem, jedním smaragdem, jedním safirem a jednou perlou, na velikou žádost jeho za 60 000 zlatých prodal a potom zase to jablko od soldana za 100 000 koupiti chtěl, ale soldan ho prodati nechtěl. Těchto let stálo by za některékrát sto tisíc. A praví, že tehdáž nevěstky tam bydlely, kteréž na statisíce statku měly.

Bohatý
měštěnin

Nejlépe se mělo za panování Benátčanův a bylo od nich i biskupskou stolicí obdařeno, znamenitě opevněno, takže je *Bassa Mustapha*, tureckého tyрана *general*, sotva v jedenácti měsících a ještě s dobrovolným na veliké sliby a zakázky jeho odezdáním léta 1571 dobytí mohl, v jehož moci podnes zůstává.

Nimosina bylo pěkné město proti straně *Sidonu* a *Tyru*, při moři, do něhož z těch míst největší handl býval, i biskupskou stolicí mělo. A když město *Acon*

Nimosina

v zemi Svaté, předešle *Ptolomais* řečené, od pohanův křesťanům odjato bylo, stěhovali se do něho templáři a v něm znamenité paláce vystavěli, však po obecném zmordování jích ve všem křesťanstvu to město zemětřesením a vody mořské vystoupením z gruntu vyvráceno jest a posavad s velikými pěkných stavení a kostelův zříceninami zůstává.

Nicosia Čtvrté město od některého sta let vzešlo, jménem *Nicosia*, v znamenitě rozkošném místě, při vrších urodných a vinicemi dobrými osazených, z kterýchžto víno má tu vlastnost, že když se 6 neb 7 let chová, v bílou barvu se obrátí a jest silnější nežli u nás mnohé pálené, a kdo je chce pítí, musí devětkráté více vody, nežli jest vína, přidati.

V tom městě za křesťanského panování byla královská stolice, slavný dvůr a nejpřednější všeho království páni v něm bydleli. Nyní jest v moci turecké, jsouc od nich velikou silou a šturmem dobyto léta 1570 a lidé v něm postížení, urození i neurození, všickni bídne pomordováni byli.

V tom městě někdy ukazovali hrob na velikého muže, 12 pídí zdýlí, 7 zhloubí, 5 zšíří a 1 ztlouští, všecek z drahého jaspisového kamene udělaný, v kostele sv. Sofie, o němž se píše u nich, že jsou jej za času živobyčí Krista Pána dělali a k jeho pohřbu přistrojili, když slyšeli, že ho židé ukřižovati dali, nemajíce Cyprští k tomu žádné příčiny než tu, že o jeho divích a zázracích mnoho slychali. O tom hrobu na ten čas nic se neví, kde jest se poděl.

Mons Crucis Nedaleko od *Nicosie* jest vysoký vrch, slove *mons Crucis*. Na tom vrchu, dokud ten ostrov křesťané v své moci měli, byl kostelíček od sv. *Heleny*, císaře Konstantýna Velikého matere, vystavený, kteráž když tři kříže, totiž Krista Pána a dvou lotrů, jednoho na pravici a druhého na levici ukřižovaných, v Jeruzalémě v zemi zasypané našla a tudy domů do *Constantinopole* jedouc tam se zastavila, líbilo se jí položení toho vysokého vrchu, takže tu ten kostelík dala stavěti a do něho kříž lotra na pravici postaveného, s kusem malým pravého kříže Krista Pána oddala, aby tu chován byl, jakož pak po ten čas, dokud jej křesťané měli, vždycky se tu choval. Ale nyní neví se, kam jsou jej Turci poděli, než jsou pamětníci,

kteríž jej na větším díle stříbrnými plechy obložený vídali. A tak snad pro lakomství od Turkův polámán a rozházen jest.

Tento ostrov měl rozličné pány, a jakž se z paměti historikův nachází, domácí králové mnoho času ním vládli, potom jej Římané sobě podmanili, po Římanech na Řeky a císaře konstantinopolitánské připadl, až jej král englický *Richardus* z výš oznámené příčiny mocí opanoval a *Gvidoni Lusignano*, hraběti francouskému, kterýž z země Sváté vyhnán byl, a to za jistou sumu peněz postoupil.

Regentové

Římané.
Řekové

Francouzové

Kteríž on i potomkové jeho za drahý čas drželi a okolní země *Cilicie* a *Pamphilie* při moři s městy pod tributem měli, až přišlo, že jsou se dva bratří o království nesnadili, z nichž jeden mdlejší jsa, k soldánovi egyptskému utekl a druhý s pomocí Francouzův a *Catalanův* na veliké armadě do Egypta táhl, tam *Alexandrii* dobyl, vyplundroval, vypálil, i jiná některá města týmž způsobem zhubil, a tak s velikou kořistí domů se navrátil, potom pak brzy umřel. Z té příčiny soldán egyptský silnou armadu spraviv toho vyhnáného bratra a z nepořádného lůže poslého, jménem Jakuba, s sebou vzal, zemi opanoval a jej tam za krále vyhlásil, uvedl a dosadil, však na ten způsob, aby mu za to dobrodiní roční tribut na jistých ze jména jmenovaných věcech kupeckých dávati povinen byl.

Soldánové
egyptští mocní
byli

Král Jakub, jsa neženatý, vypravil se do Benátek tím umyslem, aby s pány Benátčany osobně se shledajíc proti nepřátelům, zvláště egyptským soldánům, se spolčil, mezitím spatřiv benátské *gentildonny*, zamiloval jednu chudou pannu, však rodu slavného, jménem Kateřinu *Cornaru*, a tu sobě vyžádav za manželku a královnu ji pojal, kteráž jemu ku poctivosti od pannův benátských za dceru svátého Marka s jistými *ceremoniemi* přijatá byla a z důchodu toho nového otce sto tisíc dukátův věna dosáhla a králi přinesla. Tak vedlé toho spříznění i pomoci pannův Benátčanův král Jakub své království utvrdiv, domu se navrátil léta 1472. Ale brzo umřel, královnu po sobě těhotnou

Královna
z Benátek
rodilá

pozůstaviv, kterážto ač synáčka porodila, avšak prostředkem smrti časné jej ztratila a osiřala. Nicméně zmužile sobě počínala a království se ujala, nechťic ho žádnému ani svěřiti, ani postoupiti, až naposledy na veliké a mnohé jednání panův Benátčanův i na slzavé prosby bratra vlastního a jiných přátel z Benátek k vyslaných k tomu přistoupila, že jest vlasti své tu vděčnost prokázala a Benátčanům království celého i pokojného léta 1484 postoupila. A sama letního času do Benátek se plavila, kdež od *Augustina Barbadica*, knížete, a senátorův na loď *Bucentauro* řečené s množstvím velikým jiných lodí a gondol, kteříž jí vstříc až k kostelíku sv. Mikuláše u portu ležícího vyjeli, slavně přivítána a do města na též loď *Bucentauro* s nejpřednějšími matronami s velikou radostí a triumfem všeho města vezena byla. Potom na palác slavně připravený uvedena a tu hned desíti hřivnami aneb librami zlata na znamení lásky

**Benátčané
královnu
chovali**

a přivítání darována jest, kdežto jí přitom i městečko *Asulum* při horách taurisanských ležící dědičně darováno a k tomu 50 liber zlata platu stálého, každoročně z měšce obecného do živobytí jejího vydáváno bylo, načež ona ctnostný a královský život zůstáváje až do smrti v stavu vdovském vedla. Jakž o tom o všem pěkně a obšírně *P. Bembus*, kterýž tehdaž při jejím dvoře byl, *hist. Venetae lib. 1.*, vypisuje.

Tim tedy způsobem když Benátčané Cypru dostali, jej pevnili a dobře spravovali, však i trybut pro uvarování zaneprázdnění soldánům takový, jaký král Jakub smluvil, dávali. Až léta 1517 sultan turecký Selim, přemohše soldána egyptského a jeho zemi podmaniv, ten trybut na se obrátil a na 8 000 dukátův peněžité sumy přivlastnil.

Naposledy jiný sultán Selim, syn Solimana císaře, vypověděv panům Benátčanům pokoj, veliké vojsko, totiž do 200 000 s *Mustaphou* baší, polním hejtmanem, na ten tak urodný a pěkný ostrov poslal, kterýžto dobyt nejprve *Nicosiam* a potom *Famagustam*, všecken pod moc tyranskou přivedl a podmanil, ješto ten ostrov Benátčané již devadesáte sedm let pokojně byli

**Turci vzali
Nikozii
a Famagustu**

drželi. Hejtmana, muže udatného v šedinách jeho, jménem *Marca Antonia Bragadina*, rodem z Benátek, tam za *potestata* a regenta vyslaného, Turci mimo přípověď a slib svůj s velikým a všelikterak vymyšleným posměchem, naposledy zaživa odříti a z kůže svléci dali, pro samou jeho udatnost, kterouž způsobil to, že jest Turkův do 50 000 při samém obležení *Famagusty* zahynulo a na placu zůstalo. Ale pomstil Bůh našich udatných rytířův ještě jinou Turkův záhubou. Nebo po třech měsících téhož léta 1571 páni Benátčané spuntovali se a smluvili s papežem, králem hišpanským Filipem a jinými knížaty vlaskými a vespolek velikou armadu, přes dvě stě galer, krom *galionů* a jiných velkých šífů, jichž množství bylo, vypravili, učinivši nad ní nejvyššího *don Iohan di Austria*, císaře Karla V. syna z levého boku a krále hišpanského Filipa bratra, *bastarda*. Kterýžto s pomocí Pána Boha svedl s tureckou armadou bitvu na moři u ostrůvků, jimž *Curzolari* blíž *Naupactu* aneb *Lepante*, za starodávna *sinus Corinthiacus*, moře Korintské říkají, a porazil ji zmordovav Turkův branných 25 000 a 8 000 jich zajal, galery a šífy všecky, jichž více nežli křesťanských bylo, kromě třicíti, kteréž časně utekly a do Konstantinopole se doplavily, dosáhl s kořistí nesmírnou a zvláště 18 000 duší křesťanských, kteréž tu vysvobodili a do křesťanstva svobodně dovezli. Ten ostrov podnes v turecké moci zůstává, a Bůh ví dokud. *Leuenclavius*.

Porážka Turkův od Jana de Austria

K zavírce i toho nám ku příkladu a výstraže dotknouti musím, že Pán Bůh netoliko z země Svaté, po několikráte pohánům z moci od křesťanův vzaté a pokaždé dobře osazené, i z tohoto ostrovu křesťany z hodných příčin od Turkův vytisknouti dáti ráčil, neb ač v tom pořadí ještě *Candii* a k nám bližší země máme, však Bůh milý ví, jak dlouho je držeti budeme, pro týchž hříchů páchání a nižádné jich umenšení.

Vezmu příklad v zemi Svaté z jednoho města, jménem *Acon*, jináč *Ptolomais*, a jiných slavnějších, jako Jeruzaléma, Týru, Sidonu etc., pomínu. To město po časích knížete Gotfrida z Bullionu, kterýž zemi Svatou dobyl a po něm ji potomci jeho nejdéle drželi

Města Acon skvostnost a sláva přílišná

(o čemž níže na svém místě vypsáno jest), bylo z kvadrátu a štukového kamene naskrz vystaveno a vůkol, co by kamenem dohodil, při zdech věže vysoké a brány mezi dvěma, k tomu zdi tak tlusté, že se na nich dva vozové minouti mohli, příkopy široké a hluboké vnitř i zevnitř města, nadto za druhými příkopy jiné zdi a valy mělo. Domové byli rovné vysokosti, vše z tesaného kamene, okna v nich malovaná řemeslnými díly a spíše pevnostmi nežli domy prostými slouti mohli, majíc mnohý z nich příkopy a mosty tak pevné, že po dobytí města dvacetí dní pořád pohané těch domův v městě dobývati musili, aniž by všech domův a pevností dobyli, kdyby oheň a přípovědi pohanské křesťany k dobrovolnému poddání se nepřivedly. Přes ulice z oken jednoho domu do druhého vyvěšeny a roztaženy byly aksamitové, damaškové a z jiných drahých věcí koberce, a to pro horkost slunečnou a zastínění chodících. Bydleli v něm okolní páni, hrabata a rytíři, jako kníže z *Cesaree*, z Antiochie, z Tiberias, z Sur, hrabě z Tripoli, Joppen, z Baruty a mnozí jiní, kteříž takovou pýchu provozovali, že k víře nepodobné bylo. Nebo na hlavách svých jako králové koruny nosili, drabanty, vartýře skvostně oděné chovali, svobody divné a obzvláštní práva při svých hradích a palácích nařizovali, a co kdo mohl nad jiného vymysleti, aby ho v něčem strany pýchy předčil, to činil, až naposledy upadše v nesvornost mnohé hříchy, ukrutenství páchali a potom od Saracenův s velikým krve prolitím odtud vytištěni byli a město rozbořeno jsouc posavad pusté zůstává. Tim způsobem dalo se i jinde po jiných městech v zemi Svaté, až křesťané utíkající před pohany to zlé i do okolních zemí a nejvíce do Cypru s sebou přinesli. Nebo v Cypru páni, rytíři a jiní možní lidé nic jiného nešetřili nežli pýchy a rozkoší a k tomu, jak by mohli důchody zlepšovati a poddané své obtěžovati. Kdo tam 3 000 důchodův měl, málo sobě toho vážili a nic jej za možného, než jako by u nás sto kop měl, pokládali. Avšak také to všecko na pýchu a marnou slávu utráceli, mnozí do některého sta psů loveckých měli, k nimž množství čeledi a holotů chovali, sokolářů 20 i více

Ankon jak Saracenové zbořili

Skvostnost Cyprských

a jiné zbytečné utráty vedli, že by snáze byli praporec soldátů ku potřebě nežli samé myslivce a psy chovati mohli. A nadto jaký život na štvání a lovích provozovali, když s fraucimery a s čeledí na měsíc i víc do pole táhli, pod stany bydleli, že poddaní profanty za níma voziti musili, a tam co nejrozkošněji v hojnosti všech potrav živi a veseli bývali.

Mnozí v takovou pýchu se vydali, že místem jako v *Nicosii* při dvoře královském i jinde lázně nákladné stavěli, v nichž lávce, svrchnice a všecky jiné potřeby buďto stříbrným plechem pobité, aneb z celého stříbra dělané mívali. Z toho o jiném hospodářství jejich každý souditi může, že jest z horšího kovu býti nemusilo. O tom Kirchherr, Štefan z Grumpenberku a jiní píší.

Z té tak nesmírné pýchy a marnosti co jest jiného zlého nepocházelo? A kdyžť jsou zevnitřními skutky tak těžce Pána Boha hněvali, kterak jsou ho vnitřními hněvati neměli? A protož vidíme, jak Pán Bůh při nich toho jistě dokázal, což předpověditi ráčil, že zlý strom zlé ovoce nesoucí vytné, i vyťalť jest nás a vykořenil z zemí těch nejurodnějších všeho světa, a jestli se nepolepšíme, strach, aby nás i v těchto zemích spravedlivý hněv Hospodina nepřikváčil a nepotřel. Čehož rač nás, Pane Bože, uchovati.

Kapitola XII.

O plavení se od ostrovu Cypru až k zemi Svaté

V pondělí den svatého Bartoloměje, to jest 24. dne měsíce srpna, my poutníci, jakž nás všech v počtu sedm bylo, na cestu sme se strojili a potřeby od šatstva a profantu, zvláště pak dobrého cyprského vína v soudku okolo půldruhého vědra napřed do šifu snášeti dali. Truhel pak, modrací, a co nás zaměstnávalo, tu v klášteře sme nechali a místo toho každý po pytlíku a karnýři sobě zjednali, košile své, a co tak drobného bylo, do nich vložili.

Neb již v brzkém čase putování naše po zemi od Jaffy nastávalo a byli bychom takové tíže s námi vézti nemohli, majíc dosti na tom, že sme pro naše osoby *camely*, totiž velbloudy, aneb osly k jízdě dostali. Nicméně pokudž bychom se k Cypru domů jedouc zase navrátiti měli, byli nám z kláštera naše tak zanechané věci vydati povinni.

Po obědích složili sme se vespolek a sebrali některý dukát a to *gvardianovi* a *conventu* za *Deo gratias* a místo almužny dali, v čemž s námi dobře spokojeni byli. A tak se všemi domácími i přespolními se rozžehnavše, každý s filcem na zádech na cestu k moři ve jménu Božím jsme se vydali, jsouce od *gvardiana* a těch dvou poutníkův vyprovázeni. Jakž sme pak na místo v *portu* přišli, byli tu Turci pohotově, kteříž clo vybírali,

těm sme naše všechny věci rozvazovati a přeštáratí dáti musili, ale když nic proti záповědi nenalezli, byli jsme s tím propuštěni. V tom pro nás plavci naši s malou lodičkou co polovice *gondole* k břehu přijeli a nás podvkráté do svého šifu svezli. *Gvardian* na břehu zůstal, požehnání nám dávajíc a chvíli se na nás dívajíc.

Když sme tedy z blízka náš milý šif spatřili, dosti sme se ho všickni ulekli domnívajice se, že by na způsob benátských jak strany velikosti, tak všelikého jiného opatření byl a zdaleka se nám zdál, jako by toliko *barca* byla. Ale zmejeni jsme, a kdybychom byli časně to věděli, nijakž bychom se do tak nebezpečného šifu nedali, a to proto, že zdýlí nebyl více nežli sedm sáhův a zšíří půl třetího, po svrchu nebedněný a nezavřený, toliko se dvěma plachtami. Tří *Suriani* samotní jej spravovali, s nimiž sme my, ani oni s námi slova mluvíti neuměli. Nemohše tedy jináče učiniti, na té lodí, kteráž *Caramusala* sloula, zůstati sme musili a plavci, jedouc ještě jednou k břehu, jakéhosi řeckého kněze *caloiera*, kterýž touž cestu s námi do Jáffy vykonati umyslu byl, [naložili], avšak ani ten Řek s námi, ani s plavci nic mluvíti neuměl, takž nás všech i s plavci na té lodí jedenácte osob bylo.

Vypsání lodí
suriánské

Vežli také do patnácti strychův bavlnového semene, které-
hož v Cypru nakoupili a do Jáffy na prodej plavili. To jest veliké na způsob pecky třešňové, však bavlnou zevnitř vůkol obrostlé, jak o něm napřed zmínka učiněná, bylo nám na té cestě pohodlné a místo peřin sloužilo, protože sme na něm líhali. Pod tím semenem velikou tíž od písku a kamení křemenného s několik vozův, pro samou váhu a tíž šifu, aby lehký a od větru aneb vln mořských převrácen nebyl, naladovali.

Před večerem, když malý větrík váti začal, vytáhl patron se dvěma svýma pacholky kotev z moře a jednu plachtu rozpustil, takže sme s pomocí Pána Boha pomalu, a to vždy nedaleko břehu od ostrova, kterýž nám po pravé straně ležel, zase zpátkem k západu slunce se ubírali a plavili, abychom vítr nadjeti a z něho k Jáffě k východu se obrátiti mohli, však brzy až do rána ten větrík utichl.

V outerý ráno 25. dne téhož měsíce špatně sme jeli a toliko tři míle vlaské od břehu byli, což vidouce marináři, zavrhli kotev do moře a plachty svázavše tu až do večera a přes noc na jednom místě jsme stáli.

Dne 26. v středu ráno okolo půldruhé hodiny přede dnem, když vítr od půlnoci se strhl, marináři vytáhli zas kotev a plachty spravivše dále sme se od ostrovu na moře pustili. V čas snídání vítr se od západu slunce tuhý, ač nám prospěšný, obrátil, ale že lodí malá a neopatřená byla, nesměli se marináři s ní v takovou prudkost pustiti, pročež velmi pracně zas k ostrovu se podávali a kotev blízko břehu zavrhli. Však tak velice sme byli zmítáni, až v našem životě všecko se převrátilo, nechutenství nás pojalo, že jako zbití, bez jídla na tom bavlnovém semenu jsme leželi.

27. dne téhož měsíce, totiž ve čtvrtek ráno, brzo po půlnoci vítr se proměnil a k naší cestě dobře vál. Tu marináři neobmeškali se spraviti a obě plachty roztáhnouti, že sme až do snídání tím příhodným větrem dobrý kus cesty utrhli, však když opět nám protivný vítr nastal, do moře kotev uvrhli a na místě až do půlnoci státi sme musili. Mezitím plavci spustili z lodí tu malou lodičku na moře a v ní se k břehu do jedné vsi plavili, odkudž dříví a vodu čerstvou zas zpátkem přivezli.

V pátek po sv. Bartoloměji, 28. dne téhož měsíce, od půlnoci nastal dobrý vítr, tu marináři, vtáhše lodičku do šífu i kotev a plachty rozpustivše, i jeli sme celou noc až do snídání vždy vedlé ostrovu, až sme k jednomu městečku, jménem *Limiso*, na míli vlaskou od břehu připlouli a tu, uvrhše kotev do moře a plachty spustivše, se zastavili.

Limiso bylo někdy veliké a pěkné město a při něm zámek nákladně vystavený a pevný, pro obhajování portu, kterýž tu příležitost byl a jest plavicím se do země Svaté. Od *Arnici* leží na 50 vlaských mil, českých učiní deset. Bývalo stolicí biskupskou a biskup v něm měl přes 7 000 dukátův, *canonici* pak po 250 ročního platu. Králové tu často dvorem bývali. Nebo na všelijaké urody od vína, obilí, ovocí, masa, oleje a na rozkošné zahrady

žádnému městu v Cypru napřed nedalo. Ale jakž někteří píší, léta 1492 skrze zeměřesení z gruntu vyvráceno jest, takže od té doby vystavené není, jiní praví, že jsouc od Genuenských mocí dobyto, podnes tak rozbořené zůstává, že ani zdí, ani příkopův neznati. Nicméně ještě jest něco domův nízce stavených, v kterýchž benátských kupcův faktoři bydlejí, majíce dosti pěkný kostelík klenutý, ostatek jsou toliko chalupy, v kterýchž Řekové, Turci, mouřeninové a židé bydlejí a tu své *meschity*, totižto turecký kostely, a lázně mají. *Stephan* z Gumperberku, *Iohan. Schwallart* a jiní v svých putováních o něm dostatečně vypisují.

Do toho městečka marináři, spustivše tu lodičku po provaze, jeli v ní, aby sobě potřeb najednali. Neb odtud naděje nebylo, abychom kde přistaviti mohli, až do Jaffy. My také neobmeškali sme marinářům peníze dáti pro nakoupení profantů a těžce nám přišlo jim tu naši vůli na rozum dáti samým ukazováním a divným ruk obrácením, byli bychom raději sami tam sjeli a se trochu poobčerstvili, projeli a opatřili, ale z jistých příčin sme nesměli. Nebo dokud sme byli v *Arnice*, slyšeli sme, že před málo kolikas dny, nežli sme k Cypru přijeli, dva řečtí poutníci, chtěje se do země Svaté plaviti, do tohoto *Limiso* městečka se dostali, a majíc toho potřebu, k studnici obecní vody vážiti šli a dčbán svůj po provaze tam spouštěli, kterýž však, když se utrhł a tam zůstal, přivedl jednoho z těch dvou, že jest tam slézti a jej dosáhnouti chtěl, ale nemoha sám sobě pomoci, do vody upadl a se utopil. Druhý pak tovaryš jeho, chtěje mu pomáhati, tam vlezl a též se utopil a umřel.

Příhoda v městečku *Limiso*

Poutníci dva se utopili

Tou nešťastnou příhodou Turci netoliko k žádné lítosti pohnuti, ale ani nouzí přivedeni nebyli, aby ty dva mrtvá vytáhnouti a je pohřbiti dáti měli. Nýbrž obeslavše Řeky, spolusousedy téhož městečka, jim netoliko ta těla mrtvá k opatření poručili, ale také nelítostivě na ně jistou sumu pokuty uložili, kteráž však na mnohé slzavé prosby a jednání jejich k 900 majdynů svolena byla (majdyn jest peníz stříbrný, u velikosti co zde u nás trojník, kromě že jest tlustší, a platí tak mnoho jako osm bílých peněz), a přes to všecko

Turci nelítostiví

studnici vyčistiti i vodu z ní vyvážit musili, jako by ta těla mrtvá ji zanečistiti a oni tím vinni býti měli. Z toho tedy nesousedského Turkův k svým spolusousedům křesťanům se chování měli sme výstrahu, aby vidouc nás poutníky, nevzali sobě k nám příčiny, takže by nás třebaš za tovaryše těch utopených poutníkův praviťi směli (jakž to jejich hloupá zlost dobře umí) a nás kromě posměchu i vězením a peněžitou pokutou netrápili.

Tak tedy plavci naši sami nám za málo peněz dostatek chleba bílého, velmi vajec, vína v hrozních s velikým naším zalíbením nakoupili. K večerou počal váti dobrý vítr, z té příčiny spravivše lodí odtud sme se k polední straně, od ostrovu odjíždějíc a jej za námi zanechávajíc, pouštěli.

Okolo dvou hodin na noc tužil se vítr a počal mořem čím dál tím víc pohybovati, takže okolo tří hodin na noc veliká bouře povstala, nás plachty spustiti přinutila a vždy se více rozmáhala i divně námi zmítala, jednáč jako na vysoký vrch vyzdvihovala, jednáč co do nejhlubšího oudolí, až hrozno bylo se dívati, pouštěla. Zvláště pak, když sme vlny jednu po druhé co největší vrchy proti nám a na nás se valící viděti musili, nebo ta nejmenší, kteréž tehdáž žádně tak malé nebylo co malá chaloupka, nás přikryti mohla, jsouce v strachu, že po té každě vlně do moře co nejhlouběji pohřizeni budem. K tomu lodí nepřikrytá, po vrchu až do spodku otevřená a jsúci stará bez přestání praštěla, nejináč než jako by se roztrhnouti měla. Pročež všickni, i marináři (jakž na jejich způsobu tehdáž znáti bylo) u velikém strachu a nebezpečenství jsme byli, na stokrát i více na smrt se oddali, Pánu Bohu poroučeli a bez přestání modlili.

Z našich poutníkův jeden, jménem pan *Antonio Donato*, křičel: „*Tripoli, Tripoli,*“ neuměje marinářům jiného návěští dáti, aby tu nejbliže k zemi, u *Tripoli*, města v Syrii slavného a pro dobrý port v kupeckých obchodech z té strany předního, kteréž proti nám leželo, se obrátili a životův retovati všechněm hleděli, ale ani tím neprospěl, neb nerozuměli, co on mínil, a kdyby byli rádi to učinili, nebylo možné, nežli kam nás vítr hnal, tam jeti a Božího milostivého opatrování a vedení očekávati. A tak majíce dosti

činiti s strachem pro bouři, i nadto měli sme nemalý nepokoj od velikých myší, kteréž u nás německé slovou, **O myších** ty, když sme pro mdlobu a bázeň na tom semenu leželi a smrti téměř očekávali, zhusta sem i tam po lodí a po nás, přes tváře i pod šaty naše ošklivě běhaly a nás děsily, i v nejhorlivější modlitbě nám překážely, z toho ještě větší hrůza na nás šla, že sme to běhání jejich za zlé *omen* a předcházející znamení budoucího našeho zlého byti soudili. Neb i já sem slýchal, že když který šíf potunouti má, myši v něm žádného stání nemají, sem i tam běhají, pískají a naposledy i po mastbaumích do košův nejvýš vybíhají, a jako by se tam zachovati mohly, se shromažďují. Při tom každý to věděti má, že není toho šífu, aby v něm myši, jako v jiném domě, nebylo, anobrž by docela nový byl, nebude dlouho na vodě, zrodí se v něm z těch nečistot, kteréž se ihned v šífu od lidí i od moře do něho naberou, též i v portích, když z jedněch šífův do druhých ladují, myši se dostávají, protože jsou od dřeva a myši tím spíše všecko v nich zvrtají.

V tom tedy nebezpečenství té bouře trvali sme na dobré dvě hodiny, potom pomalu vítr ulevoval, až dokonce utichl a tak trval do rána, vlny pak přece dosti dlouho námi zmítaly.

29. dne v sobotu, den památky stětí svatého Jana, povstal dobrý vítr od půlnoci, tu zdaleka jako skrze nějakú mlhu vrchy ostrovu Cypru sme znamenali, sice nic jiného viděti nebylo nežli nebe a vodu, tak v tom způsobu přes celý den a noc sme šťastně jeli.

V neděli 30. dne měsíce srpna, ač sme vítr od západu měli a sami se k poledni plavili, však dosti dobře sme cestu naši konali. O polednách spatřili sme zdaleka jeden šíf se třema plachtami, ten byl ještě jednou tak veliký, i něco větší nežli náš, kterýž cestou od Jaffy do Cypru proti nám jel. A když sme se přibližovali, dal nám náš *patron* návěští, abychom se neukazovali, ale položili, což sme tak učinili, však prvé než jsme se minuli, volal na ně náš *patron* a s níma zdaleka mluvil, vyptává se na cestu do Jaffy, nebo sám nevěděl, kde jest, dobře-li, čili zle se plaví. Pročež také někteří z nás zdržeti sme se nemohli, abychom se trochu očima vyskytnouti a pohleděti neměli, kdo jsou, i viděli

sme, že byli Turci a Arabové, ti mu rukama k polední straně ukazovali a k tomu volali. Z toho snadně jsme rozuměli, že jsou strany cesty naší spolu rokovali, a tak sme vesele touž stranou ten celý den a noc až do rána jeli, žádné země neviděvše, toliko nebe a moře.

V pondělí 31. téhož měsíce ráno, když se rozednívalo, utišil se vítr a tu nejprvé zdaleka na levé ruce zemi Svatou s velikou naší radostí a Pánu Bohu dík činěním jsme spatřili.

Vtom po dvou hodinách dobrý vítr od západu jíti počal a nás vedlé země Svaté až do poledne hnal, o tom čase sme Jaffu uhlídali a k ní se přibližovali, takže sme okolo nešporův do portu blíž břehu s naším šífem přistali a svázavše plachty kotev do moře uvrhli, Pánu Bohu z šťastného dopomožení do tak žádané Svaté země děkujícíe.

A tak sme od ostrovu Cypru z městečka *Arnici* v témdni, totiž od pondělka na den svatého Bartoloměje 24. dne měsíce srpna až do pondělího 31. dne téhož měsíce do portu Jaffy v zemi Svaté připlouli, což na tři sta mil vlaských, českých 60 učiní. Neb *Arnica* neleží na špic ostrovu, o němž sem napřed položil, že 40 mil českých od Jeruzaléma se pokládá, ale dál do země 20 mil. Z Benátek pak dva tisíce čtyry sta mil vlaských, českých 480 mil, v padesáti jednom dni cesty [sme] vykonali.

Kapitola XIII.

O přistání našem k zemi Svaté a vystoupení na břeh. Item vypsání města Jaffy aneb Joppen

Ačkoli tu slavný *port* všech časův byl a posavad zůstává, však že v tomto posledním držení jeho od pohanův nepilně byl vyčišťován a opatřen, nyní velmi mělký a od písku zanešený jest, takže jako před lety na ten čas s naladovanými šífy k samému břehu přistaviti nelze, a k tomu za starodávna vůkol té strany moře a portu naskrz břehové vysoko nanešení aneb nasypáni, kamenem štukovým až do moře vzděni a kruhy veliké železné, k nimž lodi na provazy přivazovali a ufasovali, v tom kamení olovem zalité byly, z nichž někteří podnes, jako i podemlené zdi, stojí a zůstávají. My majíce malou loď proti jiným, kteréž tu stály a obilí i jiné kupectví ladovaly aneb přivezly, nejbliže břehu sme přijeli a jiných daleko za námi v moři nechali, takže sme všecko na břehu poznati, s lidmi přistojícími mluvíti a jedni druhé slyšeti mohli.

Portus v Jáffy

I stálo toho času nemálo Turkův a Arabův na břehu, jedni nám se dívajíce, a kdo bychom byli na šífu, zvěděti žádostiví jsouce, druzí obchod svůj vedli, obilí, jehož v jakýchsi sklepích (o nichž níže víceji dotknu) hromady měli, ladovali.

My pak vidouc, že jsme dosti časně připlouli, návštějí sme patronovi dávali, aby do města *Ramy*, jakž mu o tom v Cypru při

smlouvě skrze tlumočnicka oznámeno bylo, ihned někoho pro truelmana poslal. Jest pak truelman osoba mnohých řečí povědomá a tlumočnickem přespolních, ten má některá privilegia a svobody obzvláštní, jsa jako nějakým glejtsmanem nařízený pro fedruňk poutníkům v těch zemích, od níchž za práci pokaždé plat má, i u vážnosti mezi pohany jest.

Poslal tedy *patron* jednoho přistojícího *Araba* a po něm o počtu osob, co nás jest, vzkázal, aby věděl truelman, kolik hovad aneb oslův pro nás přivesti má. Mezitím na zemi a na moře sme vyhlíželi a nic tak kratochvilného ani potěšeného od toho nevázně sobě počínajícího rozpustilého lidu neviděli.

Nebo ti, ješto kupecké věci z velkých šífův na lodích k břehu přivožovali, dosti své nevážnosti na sobě znáti dali. Z portu když zase s prázdnými lodmi, a to všickni naží, vyjížděli, tehdáž také moře dosti bouřlivé bylo a pro tuhý vítr, kterýž od západu vál, veliké vlny na břeh vyráželo. Z té příčiny velmi těžce a pracně od břehu s lodí odjížděti mohli, a když se domnívali nejlépe jeti, tu se zas nenadále vlna s nimi potkala, lodi kolmo nahoru vyrazila, a jako by ji na špic postavil, vyzdvihla, že ti *Arabi* dolů z ní do moře co nějaké hnilice padali. Nicméně málo na to dbali, ale povyskytna se nad vodu, po lodi zase plouli, až ji chytili, a vlezše do ní, přece tak dlouho se trmáceli, až se od břehu vymohli.

Po malé chvíli viděli sme v sukni turecké dosti nákladně oděného muže, s jedním mladým Turkem a s služebníky mouřeniny snědými, ti se k břehu s velikým dčbánem přibližovali a ten čistě vyplakovali. I domnívali sme se, že oni do těch sklepův k lochům nápodobných, kde to obilí bylo, pro víno půjdou a tím nás ctíti a darovati budou. Ale brzo nás těch trošův zbavili. Nebo ti dva Turci se dvěma mouřeniny na lodku vsedše k nám se s tím velikým dčbánem upřímo plavili, a jak nás dostíhli, do šífu vlezli, na písek koberec prostříti dali a se posadili, marinářům také plachtu přes šíf pro stín a horkost slunečnou přetáhnouti poručili a sem i tam se ohlíkali, až náš soudek, v němž vína do půl vědra zůstalo, spatřili.

**Pocta
joppenského
hejtmana**

Tu oni vesele sobě na ně ukazujíc a na soudek potloukajíc návěští a znamení nám dávali, abychom tím vínem dčbán jejich naplnili. To když se stalo, vzali jej a za sebou postavili a zase nám na náš dčbán ukazovali, abychom ten také natočili, což když jsme učinili a jim jej tolikéž podali, kterýmž teprva se podělovali, a tak dobře jim to dobré cyprské víno šmakovalo, že sou ho plné tři dčbány, jakkoli silné bylo, vypili, až více nemohli a viděli, že již na mále bylo. Tak uctiví a vděční byli, že nám sotva ostatek těch naklonků přáli, a vstavše dali se do přehledávání šífu, ale nic nenalezli, než některé haraburdy marinářův, z nichž clo míti chtěli, ale když *patron* jim odpíral, oni na svém stáli a obojí velice křičeli, až jeden mouřenín z písku kámen křemenitý co pěst veliký uchytíl a tím na jednoho plavce hodiv, o málo chybil, že ho v hlavu netrefil, byl by ho sice tu na místě nechal. Potom obojí strana ulevila a ti Turci s svým dčbánem vína nalitým odtud se pracně a s dobrým raušem na lodičku odebrali a na své místo odjeli. Tak sme teprva srozuměli, že ten jeden musil nějaký hejtman aneb správce na tom místě býti, jakož byl hejtman joppenský, maje v své moci dvě věže (o kterýchž doleji oznámím), v nichž bydlel, a tu vůkol spravoval. Druhý byl syn jeho se dvěma služebníky, jakž sme to potom od trucelmana vyzvěděli. Ale rádi sme jích pozbyli, abychom jen pokojně v lodí odpočívati a na trucelmana očekávati mohli. Nebo sme prvé z lodí vystoupiti nesměli, leč bychom chtěli do zajetí aneb v pokutu peněžitou upadnouti, dokavadž by pasportu aneb glejtu trucelman s sebou nepřivezl.

**Poutníci
nesměli z lodí
vystoupiti,
dokud glejtu
nedostali**

Avšak v noci ve tmě, když se všickni na břehu utišili, a kdo kde věděl, zalezli, z nás tří poutníci tíše také z lodí do lodičky sme slezli a k břehu až na mělčinu jeli a tu se s velikým strachem, ale pohodlně, nebo velmi parno bylo, koupali, kdežto sem čisté grunty portu zděného nákladně z velikého štukoví, kteréž již voda příkrývá, spatřil a pro lepší poznání jích po nich chodil, ano v jednom místě nohou do skuliny mezi dva kameny vkročil, takže o málo chybil, byl bych sobě skrze to nohu

zlámal. Po hodině zase sme se na lodičce k šífu našemu přivezli a tu do rána odpočívali.

V outerý, na den svatého Jiljí opata, to jest 1. dne měsíce září, ráno přijel trucelman, pro něhož sme poslali, z Rámy a ten byl křesťanem řádu, jenž slove *de la cintura*, to jest pasu. Nebo velikým pasem se opasují, a to prý původem svatého Pavla apoštola, o čemž doleji na svém místě více oznámím. Ten k nám na lodce se příplaviv vlaskou řečí mluvil, nás vítal a obšírně našemu předsevzetí vyrozuměv, jak bychom se ve všem a na vsí cestě k Turkům i křesťanům chovati měli, nás napomínal a vystříhal.

Potom přijel jeden slavně oděný Turek se dvěma služebnými pacholaty a nám všechny věci v karnýřích a filcích našich (zdali bychom co proti záповědi měli) přehledával a nic jiného nevzal, nežli co mu se hodilo a líbilo, jako hřebeny, štětičky, *confekty* a jiné pilné potřeby k zdraví posilnění. Tak nám toliko samých košilí zanechav, od nás na břeh odjel. Trucelman nemeškal za ním jeti a nám v jedné vesnici u sedlákův osly, na něž bychom vsedati mohli, zjednal, kteříž okolo nešporů přijeli. Tu z rozkazu trucelmana již aspoň jednou na lodičku vsedavše k břehu sme se odbírali a šťastně žádostivou zemi Svatou nejprvé líbati a potom nohama našima dosáhnouti a po ní jíti začali.

Bylo pak tu mnoho lidu a chasy turecké, kteříž nás obstoupili a o nás mezi sebou posměšně, jakž znáti bylo, rozmlouvali, ale nic nám neublížili a snad pro trucelmana ublížiti nesměli. A v tom my, jakž nám trucelman velel, oslův sme se chytali, a kdo dřív mohl před druhým do sedla dřevěného z prken sbitého, na němž jedna dešťka zpředu, druhá z zadu a zespod třetí okrouhlá, tlustým plátnem povlečená byla, bez třmenův vsedati chtěli. Ale vidouc, že tolik oslův, aby se každému z nás jeden dostati mohl, nebylo, protož na některém dva seděti musili a tou měrou s naším trucelmanem, kterýž také na oslu jel, se dvěma Turky na koních pro naši obranu zjednanými a s sedláky luky a šípkami opatřenými na cestu k Jeruzalému sme se

**Trucelman
řádu *de la
cintura***

**Vystoupení
poutníkův na
zemi Svatou**

vydali a od portu na vršek k východní straně, nechavše dvou věží (o nichž doleji) na pravé ruce, na rovinu přijeli, kdežto sme dobytka hovězího a koz veliká stáda viděli. Ta rovina místo jiného dříví a lesu samým olivovým a fíkovým jest porostlá, že mílo tudy jeti bylo.

Jaffa prvé sloulo *Ioppen* aneb *Iapho* a *Iaspha*, totiž z židovské řeči na českou krása, že krásné a pěkné bylo, o němž v knihách *Iosue 19.*, *2. Paral. 2.*, *1. Esdr. 3.* a jinde se vypisuje. Jméno jeho ukazuje, a to škrybenti jistí, že jest od *Iapheta*, syna Noe nejstaršího, před potopou nejprvé vystaveno bylo. *Plinius lib. 5.*, *Hieron. de locis Hebrae.* Bylo pak založeno a vystaveno na přívrší skalnatém a vysokém, vedlé moře Prostředzemního aneb *Mediterraneum*, od Jeruzaléma na čtyřiceti mil vlaských, českých osm učiní. Jsouc dosti pevné, i zámek pro obranu nad portem aneb přístavem lodí (jakž píše *Wolfgang Weisenburg*) mělo, kterýž byl velmi bezpečný a pohodlný, že v něm obyčejně armady, totiž množství šífův válečných, chovávali, a když těch nebylo, jakož i podnes není, loupežníci s svými lodími v něm se drživali a posavad s velikou škodou plavících se zdržují.

**Iaffa aneb
Ioppen město**

Port u Jaffy

Do toho portu dodávalo se dříví, kteréž král Šalomoun z hor libánských na stavení chrámů Páně voziti dal. *2. Paral. 2.*, *1. Esdr. 3.* V tom portu také Jonáš prorok do šífu vsedl, aby od tváři Páně utekl, a velryb jej za tři dni pozřel, *Ion. 1. et ibi Hieronymus.*

A ten port za času Machabejských pro jeho příležitost nejednou od jedné i druhé strany opanován byl, *1. Maccab. 10. 12. 13. 14.*, a tu od Jaffenských do 200 židů ztopeno bylo. *2. Maccab. 12.* Při něm, jakž *poetae*, zvláště *Ovidius de art. aman. lib. 1.*, *Solinus*, smejšleli, na jedné skále v moři ona krásná panna *Andromeda*, dcera královská, z závidi matky své, aneb jakž někteří chtějí, pro pýchu matky, ukradená, zavezená a obzvláště za ruce i nohy ukovaná byla, aby tehdáž od potvory mořské sežrána býti mohla, kdež potom *Perseus* král, kterýž tudy jel a o tom ukrutném skutku slyšel, ji vysvobodil a sobě za manželku pojal.

**Panna
Andromeda**

Město leží v pokolení *Dan* a bylo krajské, pokudž je křesťané drželi, i stolicí biskupskou a *suffraganea*. V posledním křesťanův panování vždycky hrabě za *gubernatora* aneb správci mělo.

Jaké bylo město

V tom městě sv. Petr apoštol byl hospodou u Šimona koželuha, v domě pod horou na samém břehu mořském, kdež potom na tom místě křesťané kaplu jménem svatého Petra vystavěti dali, jejížto zříceniny podnes viděti. Tu od *Cornelia*, setníka z *Caesarie*, na andělské zjevení vyslaní k Petrovi přišli. Tu sv. Petr u vidění viděl prostěradlo s nebe se spouštějící a zjeveno mu strany podělení všech

Vidění sv. Petra

národův pravdou evangelickou, když hlas z nebe slyšel: „*Surge, Petre, occide et manduca; quae Deus purificavit, tu ne commune dixeris*,” to jest: „Vstaň, Petře, bí a jez; co Bůh očistil, to nečisté býti neprav.“

V témž městě *Tabithu* vdovu sv. Petr vzkřísil, jakž o tom v Skutcích apoštolských v 9. a 10. kap. psáno stojí a *Hieron. in epita. Paulae et ad Eust.*, *Brocardus* a *Breidenbach* i jiní o tom také píší. Za času Krista zjeveného a brzo po smrti jeho bylo to město dvakráte od Římanův dobyto, mnoho tisíc židův a měšťanův v něm zbito a do konce vyvráceno a pokaženo, o čemž *sanctus Hieronymus in loc. Heb.*

Potomních časův vystavěli je křesťané, ale od žoldanův egyptských jsouc zbořeno, pak opět zase poněkud spraveno bylo. Až léta 1250 Ludvík, král franský, když do země Svaté s lidem válečným se vypravil a jemu to město nejprvé se poddalo, novou a pevnou zdí je obehnal a zámek s pevnými věžemi v něm vystavěl, a tak stálo, dokud je křesťané drželi, potom od žoldanův egyptských opět zbořeno a do dneška nevystavené zůstává, takže se v něm nyní nic celého nenachází, kromě dvě věže čtver-

Jaké neníčko Joppen zůstává

hranné z pěkného tesaného kamene, dosti pevné, vzdálí od sebe, co by kamenem dohoditi mohl. Nahoře na podlaze leží někteří železní kusové děl, aby hejtman joppenský a lid jeho, kterýž v nich bydlí, čím portu a sebe hájiti měli. Dole pod těmi věžemi u samého moře na břehu jsou klenutí skleповé z štukového

kamene, k západní straně, zpředu otevření a rozboření, o nichž sem nahoře doložil, že v nich obilí bylo a jiné věci. Před lety, dokud naschvální šífové do země Svaté plné poutníkův z křesťanstva pořádně jezdívali, bývali ti skleповé hospodou a spíše šatlavou poutníkův. Nebo jakž na zem vystoupili, všickni tam jíti musili, byť jích na sta bylo, a jeden přes druhého s dávením a tlačáním mnohých na smrt lézti musili a tu do líbosti Turkův ve dne v noci jako u vězení zůstávali, až je všechny ze jména popsali a s nimi se o dary a platy porovnali, jakž o tom o všem obšírněji píší *Salignac tomo 6. cap. 2., Vilhelmus Tyrius 10. bel. 7. 18. 21., 14. bel. 12., 14. bel. 15. 18. et 17. bel. ult., Vitriacus cap. 22. 58. 99. 100., Breidenbach, Iacob. Vormserius peregrinatione* i jiní mnozí.

**Skleповé,
do nichž Turci
před lety pout-
níky zavírali**

Kapitola XIV.

O přijetí do města Rámy a při tom vypsání téhož města

Rama Když sme nahoru od moře upřímo k Rámě vyjeli, jakž sem v předešlé kapitole položil, tu mohlo se viděti, kterak veliké a slavné to město Joppen bylo. Nebo množství zdí kostelních a palácův nákladných opodál od moře stojí a nyní mezi těmi rумы zahrady a pole zdělané jsou. Nedaleko po těch rovinách, asi na dvě míle vlaské, jeli sme mimo zříceniny městečka starožitého a za časův *Iosue* v 15. kap. známého, jménem *Iebneel*, majíc je po pravé ruce.

Potom asi druhé dvě míle vlaské, po levé straně viděli sme od cesty na čtvrt míle české rумы a zdi města někdy slavného, jménem *Lydda*, v jazyku židovském vykládá se užitečné, od Joppen dvou hodin cesty, o němž mnoho píše *Iosephus 20. ant. 8., 2. bell. 23., 3. bel. 2., 5. bel. 4.* a svatý *Hieronimus in loc. Hebr.* Také zmínka se činí o tom městě v 1. knihách Machabejských, 11. kap., kdežto je král *Demetrius* s městem *Rama* Jonatovi, synu Machabea, daroval. V něm svatý Petr Eneáše dnou zlámaného a do osmi let z luže nevstávajícího uzdravil, *Act. 9.* Potom bylo od *Cestia*, Římana a hejtmana vojska jejich, vyplundrováno a zkaženo za času zkázy

Jeruzaléma. *Pasc. itin. 177.*, *Iosephus supra alleg.* Sv. Jeroným píše, že po časích nazváno bylo *Tigrida*. Pokládají někteří, že v tom městě sv. Jiří stát byl a pochován, jakož od dávných časův hrob jeho v něm se ukazoval, vedlé čehož císař *Iustinian* Konstantinopolitánský slavný kostel tomu mučedlníku ku poctivosti vystavěti a město svatého Jiří jmenovati dal. Byla v něm stolice biskupská, však *suffraganea*. *Gvilh. Tyrius 7. bel. sac. c. 2.*, *Vitriacus, Salignac. tom. 6. cap. 4.*, *Breidenbach 9. Iulii.*

Na ten čas koliks chalup tam viděti, ale posavad Turci na místě kostela *meschitu* (a jakž jiní obyčejně, však nevlastně po vlasku *moschea* říkají), to jest kaplu sobě vystavěli a v ní hrob svatého Jiří jakožto rytíře ctí a u veliké vážnosti mají, kdo by se ho dotekl a tam putoval, sobě to za štěstí pokládá.

Okolo hodiny na noc v soumrak k městu *Rama*, od Joppen deset mil vlaských, našich pak dvě míle, sme přijeli a před městem s oslův zsednouti musili. Neb oni se domnívají, že by je křesťané a jiní, kteří *mahumetanského* náboženství nejsou, sedě na oslích aneb koních poškrvnili, pro jeho, kterouž pokládají, svatost, z té příčiny, že v něm *residenci* jest, *fachi* aneb *fakichi*, to jest biskupa aneb proroka jejich, ale kdo dolů zsedne a pěšky jde, jest, jako by poctivost a vážnost k tomu místu prokazoval. Podobně všudy, kde jsou hrobové jejich, i v městě Jeruzalémě, kteréž za posvěcené drží, šetřiti se toho musí, jakž o tom doleji položeno bude. Náš pak trucelman, jda před námi a my řadem jeden za druhým po něm, vedl nás skrze některé ulice do jakéhos starodávního domu skrze nízké dvěře, sotva půldruhého lokte zvýší, proti východu stojící. Jest zajisté ten dům nejonačejší a největší ve všem městě, někdy skrz jedno kníže burgundské jménem Filipa naschvále od pohanův koupený a místo hospody k dobrému poutníkům nákladem jeho s dovolením žoldána egyptského vystavený.

**Hospoda
v Rámě**

V tom domě jest plac aneb dvůr čtverhranný, vůkol jeho jsou skleповé klenutí a dvěře do nich otevřené. Při jedné straně ku poledni stojí pěkná hluboká studnice z tesaného kamene zděná

a v ní dobrá studená voda. Zadu pak za těmi sklepy jest jiný plac, okolo něho zed stará a něco sklepův pobořených.

Aloes kde roste Na tom dvoře, jako i jinde po zahradách při Rámě, roste mnoho koření drahého *aloes*, jak pro lékařství živým potřebné, tak také pro zachování mrtvých od zkázy a smradu, jakož čteme u sv. Jana v 19. kap., že Jozef z téhož města Rama myrrhy a aloes do sta liber k hrobu Krista Pána přinesl. Jest bylina silné vůně a listí má na tři prsty i víc tlusté a do půldruhého lokte dlouhé, kterouž také Jeho Milost Císařská v zahradě své při zámku hradu Pražského též tlustosti a dlouhosti míti ráčí, sice dosti draze se prodává a vzácná jest.

V tom tedy prvním placu ložirovali sme se do jednoho z do-
tčených sklepův, neb nás toliko sedm bylo, a v něm sme našli ně-
kolik rohoží, *store* vlasky řečených, po zemi roztažených, jíchž
sme místo peřin a loží požívati musili. Tu nám křesťané *de la*
cintura i Turci, obyvatelé Rámy, do domu kuřat, slepic, vajec,
chleba za laciné peníze hojnost přinesli, a ty nám náš trucelman
v svém domě připraviti dal a za to s námi na těch rohožích při
svičke povečeřel, zvláště pak toho dobrého cyprského vína, co
ho nám oni Turci v Joppen nechali, ochotně vypiti pomohl, až
sme se do vody dáti musili a tou, když vína nebylo, ač velmi ne-
rádi, zalívati. Po večeři trucelman odšel domů a my, co kdo měl
za filec, sobě pod hlavu podloživše do rána jsme tu odpočívali.

Nazejtří, 2. dne měsíce září, procházeli jsme se po těch skle-
pích a na dvoře, kdežto onde i onde mnoho jmén a erbův rytých
a rudkou na kamení štukovém psaných, vše poutníkův, kteříž tu
před námi byli, a to nejvíce z národu německého, jsme spatřili
a k nim i naše pro památku přidali.

Na obědích vyslal k nám do toho domu *sangiach*,
správce v Rámě *giacho*, to jest nejvyšší správce města, jakéhos
subassi s jinými Turky a tomu před jedním skle-
pem pěkný turecký koberec rozestřeli, na kterýž
se on samotný posadil, nohy křížem co u nás krejčí složil a skrze
našeho trucelmana od nás od každého obzvláštěně po desíti ciky-
ních (jest mince benátská aneb benátský dukát, kterýž tak mno-
ho platí co u nás uherský) s tím zakázáním, že nás bezpečně do

Jeruzaléma doprovoditi, jizdu za osly zaplatiti a pod svůj glejt přijíti chce, jináče že tam nebudeme moci, ale zpátkem domů že se vrátiti musíme, protože to jeho právo jest a sobě od velikého pána (císaře tureckého míně) moc danou má. Ale když sme naši chudobu a nemožnost předstírali, naposledy sme ho k tomu naklonili, že od osoby po šesti dukátích aneb cikyních přijal a od nás odšel. Sice aby byl v nejmenším poznal, že peněz více, nežli sme se stavěli a pošmourně na sobě znáti dávali, máme, byl by nás jináče natáhl, nercili neslevil, ale něco jiného vymyslel, aby příčinu měl větší sumu žádati a z nás ji, nemohl-li by dobrou myslí, tedy pohrůžkami, vězením a bitím, vymohl, jakž to oni dobře umějí a na jiných provedli.

**Plat Turkům
v Rámě**

Jest pak město Ráma starožitné, za Starého zákona levítům za vlastní oddané, na hoře *Sophim* v pokolení *Ephraim*, pročež na onen čas sloulo *Ramatha Sophim*, 1. Reg. 1., jináče *Ramula*, a jakž sv. Matouš v svém židovskou řečí psaném evangelium pokládá, *Haramathaim*, to jest na výsosti, odkudž *Arimathia* v jiných řečech slove, v kapit. 27.

Rama město

Bylo pak několik měst mimo to, kteréž také *Ramatha* neb *Ramah* sloula, jmenovitě *Ramah* v Gilead, kdežto král *Achab* byl prostřelen, 2. Paral. cap. 18. *Ramah*, jedna ves na cestě *Hebron* blízko *Thecua*, *Ramah* blízko *Sephet* zámku v Neftalim, *Ramah* u města *Silo*, kdež někdy *archa* Boží za dlouhé časy byla, totiž od Mojžíše až do Samuele, *Iud.* 18. 20., 1. Reg. 1. 2. 34., o němž Jeremiáš prorok v 31. kap., *Ozeáš* v 5., *Math.* 2. cap., *Vox in Ramah audita est*, hlas v Ráma slyšán jest, od Jeruzaléma 40 honův vzdálí. *Ioseph. ant.* 8. cap. 12. *Ramah* na hoře *Ephraim*, dvě míle od Jeruzaléma na půlnoci, kdež onen *levita* s ženinou svou bydlel a ji, pro nešlechtnost *Gibeonských*, mrtvou na 12 kusů rozsekal a po dvanácti pokoleních izraelských, žádaje jich za pomstu, rozeslal. *Iud.* 20. *Ramah* nedaleko *Bethlema Efrata* v zemi *Zuf*, kdež *Samuel* prorok, když k němu starší lidu izraelského do *Arimathie* přišli a prosili ho, aby jim krále volil, do toho města přišed, krále *Saule* ustanovil. 1. Reg.

**Jiná města tím
jménem Ra-
mah nazvaná**

8. 10. Ta tedy města všechna, protože na vrších ležela, *Ramah*, to jest vysokost, sloula.

Vlast Samuele proroka Ale v tomto našem *Rama* narodil se prorok Samuel a tu jako v vlasti své nejčastěji bydlel, až i umřel a pochován jest, *1. Regum 1. 2. etc.*, avšak po časích, totiž za císaře *Arcadia*, byly jeho kosti vykopány a do *Constantinopole* zavezeny a tam slavně chovány. *Sanctus Hieronymus adversus Vigilantium.*

Jozef z Arimathie Z toho města byl onen tejný učedník Krista Pána a senátor jeruzalémský Jozef z Arimathie, kterýž Krista Pána ukřižovaného s křížem sňal a v hrobě svém pochoval. *Mat. 27., Luc. 23., Ioh. 19.* Bylo dosti veliké i za časův křesťanského držení a pevné, stolice biskupská, a biskupu s *Liddou* městem vlastně náleželo, ale nyní, ač prostřední velikosti zůstává, však otevřené, pobořené a chatrné jako jiná v těch zemích města a městečka vystavené jest. Kostely dva křesťanské obrátili Turci v své *meschity* a znáti, že sou musili nákladní býti, jako dosti jinde v zahradách a zříceninách znamení starých a pěkných stavení se nacházejí. Bydlí v něm Turci, *Arabi*, mouřeninové snědí a křesťané *de la cintura. Brocardus, Breidenbach, Salign., Wilhel. Tyrius* a jiní.

Když se k večerou schylovalo, oznámil nám trucelman, abychom se strojili, že po půlnoci k Jeruzalému vyjedeme. Tak tedy nakoupili sme sobě provázků co malý prst tlustých a z nich sobě třmeny, jak kdo uměl a rozuměl, dělali. Nebo z Joppen dosti těžce sme toho zakusiti musili, když sme v těch tak (jakž nahoře oznámeno) neohebných sedlách bez třmenů jeli a na oslích se ubírali. Také sme sobě profantů od chleba a natvrdo vařených vajec opatřili a ve jménu Božím tím zážeji na odpočinutí šli.

Kapitola XV.

O vyjetí z města Rámy a co se na cestě dalo až k Jeruzalému

Ve čtvrtek, 3. dne měsíce září, okolo tří hodin přede dnem přišel trucelman a nás zbuditi chtěl, ale hotové našel, takž sme hned každý svůj filec na ramena vzavše z toho domu před dvířce vystoupili a tu osly, na nichž sme jeti měli, hotové našli. Však byli-li jsou z Joppen ničemní, shledali sme tyto mnohém horší, totiž malá oslata, bez uzdy, místo sedla toliko kus deštky aneb prkýnka, pro hřbet oslíka zespod srstí jakousi v žoku zašitou vycpaná a na svrchu, kde sme seděti měli, nic, takže sme sobě vpravdě raději šaty aneb slámu podložiti vinšovali, nežli na ta sedla bídná sednouti a na nich do Jeruzaléma přes vrchy a doly vysoké a hluboké jeti.

Nicméně, když jináče nebylo možné, na ně sme sedli a skrze město jeti počali. Vtom ještě v městě velel nám trucelman posečkati na některý lid turecký a glejtovní, kterýž sme podlé smlouvy s nimi učiněné tu najíti měli, ale ještě byli nepřijeli. Tak tedy čekali sme na ně dobrou chvíli, až se shromáždilo něco jízdných a něco pěších, s lučišti a šípkami, vše pro bezpečnost strany *Arabův*, kteříž tu všudy po horách bydlejí aneb sem i tam v houfích se toulají, s ženami, dítkami a hovady, žádného nešetříc, koho jen přepadnouti a přemoci mohou, byť on nejlepší Turek byl, jakž o tom níže víc doloženo bude.

Potom jeli sme spolu u veliké tmě, že jeden druhého sotva viděti mohl, neb bylo na nov měsíce. Když se rozednívalo, viděli sme okolo *Ramy* znamenitou rovinu, na níž obilí, ovoce, indiánské proso, melouny vnitř červené a velmi dobré, arabsky slovou *batiecae*, rejže, bavlna a jiné věci v hojnosti rostou, a táhnou se ty roviny na dyl od Joppen na polovici cesty k Jeruzalému, na šíř pak mnoho množství milí.

Na den ráno jeli sme asi na míli vlaskou po rovině. Potom hned k horám jeruzalémským se přibližovali a tu na jednom vršku jakési stavení od kamene na ten čas pobořené sme viděli, a jmenoval je nám trucelman sv. *Dinas*, a jináče *Castel de latrone*, že by na tom zámku lotr na pravici Krista Pána ukřižovaný předtim bydleti a loupiti měl. Od toho zámku vyšlo k nám na cestu několik *Arabův*, náš trucelman dal jim místo nás koliks *majdynů* (jest stříbrná mince, a tak mnoho jeden platí, jako u nás osm velkých aneb bílých peněz), s tím pokojně od nás odešli.

Nedaleko odtud na pravé ruce cesty jeli sme mimo rummy města starodávniho, jménem *Lobna* aneb *Lebna* a *Labana*, v českém jazyku kadidlo, snad že tu *aloës* a kadidlo rostlo, v pokolení *Juda*. Bydlel tu někdy král, kteréhož *Iosue* přemohl, *Iosu. 10.*, pak levitům přivlastněno bylo, *Ios. 21.* Potom za králův jůdských pro modlářství Joramovo od něho odstoupilo a brzo od Senacheriba, krále *assyrského*, bylo obleženo. *4. Reg. 8. 23., Isaiae 37.*

Dále jeli sme pod horou *Ephron*, na němž město *Ephron* a jiná městečka i vesnice ležely. *Iosuae 15.* To město *Iudas Machabejský*, že ho Efronští skrze ně pustiti nechtěli, do 25 tisíc lidu v něm pobiv, vypálil. *1. Macchab. 5., 2. Macchab. 12.* Nyní na té hoře nic není. *Hiero. in locis Hebr.*

Od té hory na čtvrt míle české jeli sme k místu rumu a zbořené zdi plnému, na němž někdy město *Aseca*, znamená česky pevnost, v pokolení *Juda*, Ammorejských nejprvé bylo stálo. *Iosuae 10.*

U toho města dopustil Pán Bůh, že kamení s nebe na nepřátely ammorejské utíkající před *Iosue* a syny izraelskými přšelo.

**Sv. Dinas
aneb Castel
de latrone**

**Ephron hora
a město**

Aseca město

Leží pak místo toto při údolí *Terebinthi*, to jest údolí od stromu *terebinthus* nazvané, vysokého, dlouhověkého a jahůdek libé vůně plného, z něhož k nám terpentýnu vozi; u kteréhož se Filistinští proti králi Saulovi válečně položili a ležení své na jedné straně údolí měli a na druhé Saul s lidem svým ležel, kdežto David toho velikého obra Goliáše zamordoval. *1. Reg. 17.*

*Vallis
Terebinthi*

Roboam, syn Šalomounův, to město vzdělal a upevnil, ale zase od Nabuchodonozora, krále babylonského, bylo vybojováno a zkaženo. *2. Paral. 11., Ierem. 34., 2. Esdrae 11.* Sv. Jeronym svědčí, že za jeho času dosti velké a vystavené bylo, *locis Hebr., Brocard. et Breidenbach.*

I jedouce dále mezi horami, okolo snídání přijeli sme do jakési doliny na místo, kdež někdy bylo město jmenem *Masfa* aneb *Mesepha*, jinák *Mitzpha*, na česko varta neb stráž, v pokolení Benjaminově. V tom městě bývala nejprve archa umluvy a tu se tehdaž lid k modlitbě scházel a Samuel soudy držival. *Iud. 20. 21., Iusuae 15. 18., Iosephus antiquitatum 6. cap. 2.*

Masfa město

Král *Aza* před časy je upevnil. *3. Reg. 13.* Za času zkázy Jeruzaléma bydlel v něm kníže *Godoliaš*, jehož *Nabuchodonozor* správcím země židovské ustanovil, a při něm prorok *Jeremiáš*. *Iere. 40. 41.* Na kterémžto místě křesťané před lety kostel pěkný vystavěli, jehož zříceniny podnes viděti, a ještě v něm i malování znáti, po němž, že křesťanský byl, rozuměti se může. Při tom kostele byla velmi čerstvá a studená voda, kteráž s vrchu dolů do jakéhoš koryta tekla, tak smejšším, že musí byti z studýnky *Nephtoa*, o níž se zmínka činí v *Iosuae 15. a 18. kap.* Nebo jakž *Saligniacus tom. 10. cap. 6.* svědčí, od ní se zlá, kamenitá a nebezpečná cesta začíná, jakž teď málo níže poznamenám. Jakž sme tu vodu uzřeli, z oslův sme zsedli a pod olívoví se zasadili, abychom, co sme s sebou přivezli, pojedli. A jistě byla nám ta voda velmi pohodlná pro horko, kteréž již, jakkoli dosti ráno bylo, nastávalo. Po dobré pak půl hodině zase sme na cestu se sšikovali a jeli skrze divoké, drsnaté a špičaté skalí i údolí, že se nám hned zpočátku v něm stýskati počalo a obojí, i my, i hovada, velmi

Vallis Raphaim jsme se upachtovali, a tu skrze začátek údolí *Raphaim*, na česko se vykládá obrův, jeli, kteréž až k Jeruzalému a z druhé strany k poledni několik mílí se táhne, místem jest velmi hojně, vína, oleje, pšenice a jiných urod hojnost vynášeje.

Po malé chvíli opět jsme k jakémus starému a zbořenému stavení přijeli a jináč souditi nemohu, nežli jakž *geographové* pokládají, že musí býti zříceniny onoho slavného a pevného města *Socho* aneb *Socho*, na česko ratolest, snad že tu plno ratolestí a stromoví *terebinthi* bylo, v pokolení Jůda, a podnes jest. Tu vedlé starých zdí nachází se kamenný mostek, pod nímž tekává potůček, ale tehdáž byl od horka vyschlý, z kteréhožto, praví, že král David kameny křemenité sobě vybral a nimi Goliáše, jakž výš položeno, zabil. *1. Reg. 17.*

Odtud jedouc na veliký a vysoký vrch, v naději, že již tam Jeruzalém bude, pracně sme se na něj vypravili, neb sme pěšky jíti a osly za námi pro nebezpečnost a ostrost cesty věsti musili, až sme po mnohém odpočívání vždy nahoru vylezli.

Nedaleko toho vrchu viděli sme na levé ruce položení města a zámku pevného *Emausu*, česky se vykládá silný aneb pevný hrádek, kteréž v Jůdstvu jedno z jedenácti měst krajských bylo, 60 honův od města Jeruzaléma, a jak *Siglerus* píše, cesty půltřetí hodiny vzdálí. U toho města porazil *Iudas Machabejský* vojsko krále *Antiocha*. *1. Maccab. 3. 4.* Bylo patria a vlast Kleofáše, kdež také praví, že by pochován byl. *Vitriac. c. 63., Fretellus pag. 20.* Tu Kristus Pán ode dvou učedníků při lámání chleba po svém zmrtvýchvstání poznán byl. *Lucae 24., Marci 16.*

Nicephorus píše *10. hist. 31.*, že za něho to městečko zemětřesením se zbořilo. Však předtim v času židovské války z rozkazu vladaře *Vara* ohněm vypáleno bylo, pro něžto *Iulius Africanus*, tehdejších časů škrybent, k císaři Markovi *Aureliovi Antoninovi* léta po narození Krista Pána 169 do Říma jel a za vystavení ho žádal, snad nejvíc pro jeho pěkné položení a čistých i rozkošných studnic dostatek. *Plinius lib. 5. cap. 14.*

Ioseph. lib. 7. cap. 26. pokládá, že za času *Vespasiana* císaře *Liberius Maximus* osm set drábův v pevnosti Emausu zanechal a ti že ji zpustili, a majíc pryč odtud se stěhovati, zbořili. Podnes mnoho vysokých zdí a pěkných zřícenin viděti jest a zvláště kostela, kterýž na tom místě byl vystavený, kde Kristus Pán s oněmi dvěma učedníky, Kleofášem a Lukášem, večereti ráčil. Dokud je křesťané drželi, byla stolice biskupská. *Breid., Vilhel. Tyr. 14. bel. s. 12., Hierony. in epistola Paulae et in cat. script. eccles.*

Píší někteří o jedné divné studýnce při Emaus, zvláště *Sozomenus hist. eccl. 5. c. 20.*, jehož tato slova jsou: Leží v Jůdstvu městečko *Nicopolis*, kteréžto evangelium Emaus jmenuje, před tím městečkem blízko rozcestí, tu kdež Kristus Pán od Kleofáše a druhého učedníka jinam se uchýliti chtěl, jest studénka velmi zdravá, z kteréžto když nemocní lidé aneb hovada pili, zdraví od svých neduhův učiněni bývali. A rozprávějí, že by někdy Kristus Pán s učedníky k ní přijíti a tu své nohy po cestě ustalé zmejti měl, a tak od toho času voda v ní té moci uzdravování nabyla. *Nicephorus 10. hist. 31.*

**Studnice
hojitedlná**

Dále odtud na též levé straně jsou zbořeniny města slavného prorockého aneb kněžského *Nob* aneb *Nobe*, a leželo blízko cesty téměř v oči Jeruzaléma. Tu král David, utíkaje před Saulem, chleby posvátné od nejvyššího biskupa *Abimelecha* s mečem Goliášovým přijal a příčinou byl, že dovědév se toho Saul, nejvyššího kněze a s nim jiné levity do osmdesáti pěti osob zmordovati poručil a město zbořiti dal. *1. Reg. 21. 22.*

Nobe město

Nyní tam jen koliksi chalup viděti, kteréž *Breidenbach Bethnopolis* a *Wilhel. Tyrius Berteniabile* jmenují. Za času sv. Jeronýma byla ves a odtud Jeruzalém spatřiti se může, *in locis Hebraeis*. Jakož pak sotva tři hony na tom vrchu, v rovině plné skalí a kamení od rumův jsme jeli a před námi město Jeruzalém vzdálí na čtvrt míle české spatřili. Tu vidouce je, hned sme velikou horlivou radostí dolů z oslův ssedali a někteří z nich se svalili, na kolena klekající, zemi líbající a Pánu Bohu z šťastného nám k tomu městu dopomožení, že jsme je přítomně spatřiti

a jeho dojíti mohli, děkovali. Sedláci pak, jimž ti oslíkové nále-
želi, každý svého vzal, a dostavše na spropití, od nás se odebrali,
my pak každý s svým filcem pěšky sme pomalu pěknou rovinou
k Jeruzalému se přibližovali.

Nicméně ještě v té cestě viděli sme některých honův od nás
ležeti na vrchu položení města *Gaba* neb *Ga-
Gaba město* *baon*, město kněžské, sloulo na česko výsost,
leželo v pokolení Benjamin nad udolím *Raphaim*, vedlé *Ciriath*
Ciriath Iearim *Iearim*, kdež David král porazil Filistinské, 2.
Reg. 5. A jest rovně ta výsost, na níž obě dvě ta
města blízko sebe stála, kdež archa Páně, po navrácení se jejím
z země filistinské, v domě Abinadaba postavená byla. 1. Reg.
7., 2. Reg. 6.

Po pravé ruce asi šest aneb sedm honův od města ukazovali
nám zbořeniny města někdejšího *Salem*, v němž
Salem praví, že král Melchisedech bydlel. Sv. Jeroným
psal, že za jeho živobyť ves na tom místě byla, *in loc. Hebr.* Nyní
nic není.

Sumou, co sme tu po těch horách na čtyry míle české k Je-
ruzalému jeli, všudy sme poznali předešlých židův a předkův
pracovitou snažnost, vzdělávání těch vrchů na vinice, zahra-
dy, rolí, kteréž, ač pusté, trním porostlé jsou, však vždy přece
zídkami a schůdky podezdívané zůstávají, k tomu, jak tu plno
měst bylo, znáti jest, což sem na té tak krátké cestě poznamenal,
že se čemu podiviti nad leností nynějších obyvatelův, jichž sotva
deset proti tisíci předešlých nyní se vychovává a živí. Avšak ta
strana vrchův k půlnoci vinicemi, olivovím, fíky, granátovými
jablky a jinými ovoci dosti urodná zůstává.

Když jsme byli okolo dvou honův od Jeruzaléma, trefil na
nás trucelman jeruzalémský, téhož řádu *de la cintura* jako prv-
ní z Rámy, kterýž naschválně nám vstříc vyšel. Nebo ten z Rámy,
nedaleko od Jeruzaléma nás za sebou nechav, napřed do města
sjel a gvardianovi do kláštera i tomu trucelmanu o našem pří-
jezdu oznámil.

Přišel pak s nim i *vicarius* téhož kláštera, a jakž se k nám při-
blížili, oba nás vlasky mluvíc vítali a na všelijaké věci vyptávali,

jako ku příkladu: odkud sme, jak se nám na cestě dařilo, co se při výjezdu našem u nás a v krajinách, z nichž sme vyjeli, dalo etc. Až v té rozprávce trvajíce k samé bráně města Jeruzaléma okolo času nešporního jsme přišli. Tak tedy vši cesty z Benátek až do Jeruzaléma dostalo se nám strávití padesáte čtyry dni, mílí pak vykonati z Benátek 488 a z Čech 582, jak po zemi, tak po vodě, vše českých.

Kapitola XVI.

O příchodu našem do kláštera svatého
Salvatora v městě Jeruzalémě

Dostavše se k bráně města, kteráž sloula Joppenská, dále sme jíti nesměli, ale tu mezi branou čekati musili, až pro nás *sotto bassa*, turecky *subassa*, hejtman zámku a soudce zločincův, s některými jinými v nákladných šatech přistrojenými sotva po dobré půldruhé hodině přišel a teprva nás **Examen při** první pro dlouhé čekání velmi tesklivé skrze truce-
bráně celmana dosti ještě dlouho, kdo a co i odkud sme, též i na jiné věci se vyptával, ale krátce odbyt, že bychom Francouzové a někteří Benátčané byli, a tak dále na jiné jeho otázky odpověd mu dána. Kázal nám tedy do města za sebou jíti a vedl se s námi skrze malé ulice, na levou ruku blízko zdí městských k straně půlnoční, až sme k klášteru svatého *Salvatora* přišli. Tu jakž sme do dveří vešli, naše filce a karnýře složití sme musili, kteréž nám Turci všecky přeštárali, však nic nevzali, ale pryč od nás z kláštera odešli a nás tu nechali.

Tu nás jeden bosák jakýmisi schody nahoru do *conventu* vedl, kdežto *gvardian* s jinými bratřími svými, příchodu našeho očekáváje, nás vítal a potom do *refectorium*, kdež obyčej měli jídati, vedl. Tu se bratří s námi známili a přátelsky rozprávěli, s nimiž sme se všemi mluvíti mohli, neb byli Vlachové přirození,

obzvláště jeden řádu svatého *Dominica* a rodem z Sicilie, kterýž málo koliks dní před námi z Konstantinopole přijel a tam se dostal, ten svým ustavičným a hlasitým mluvením i kratochvilním tehďáz i jindy tesklivou mysl a žádost pokrmů za chvíli nám ukrátil, až místo svačiny aneb kolací jídlo každému obzvláště na malé cínové misce přinesli, také dobrého jeruzalemského vína, jemuž sem na té vši cestě z Benátek podobně bílého a pěkného neviděl, pítí dali. Tu poseděvše a se poobčerstvivše byli sme skrže klášter po několika schodech do-
lův, do jakýchsi dvou komor, jedné vedlé druhé, uvedení, v kterýchž sme čistá s povlaky bílými a modracemi ustlaná lože našli, a když nám ty komory vykázali, do obou sme se lozirovali a v nich se rozhostili.

**Jaké pohodlí
v klášteře bylo**

Po malé chvíli přišel k nám *vicarius* oznamující, abychom nahoru přišli, že nám mniši dle starobylého oby-
čeje nohy mejti budou a již na nás čekají. Tak tedy davše jemu za odpověď, že se poslušně najíti dáme a za nim přijdeme, starali sme se, jak bychom nějak uctivěji a švárněji, nežli možné bylo po tak daleké a nepohodlné cestě, před ně předstoupiti mohli. V tom sme zhlédli nedaleko od těch komor čisternu, z kteréž sme ihned s ochotností vody navážili a tou sobě každý, jak mohl, naspěch sám nohy umyl, byla velmi studená a čistá, pročež v ní také víno v nádobách k stolu chladívati obyčej měli. Potom sme vyšli nahoru na jakýsi neveliký altán nedaleko *refectorium*, kdež nás gvardian s jinými bratřími očekával. Tu byl přes stolicí pěkný nový turecký koberec prostřený a vedlé něho vanička měděná s teplou vodou, vařenou s rozličným vonným a dobrým kořením, jako rozmarynou, levandulí etc.

**Obyčej noh
mytí**

Na tu stolicí velel gvardian vždycky jednomu po druhém sedati a noh svých dvoum mnichům podávati, kteříž je pilně a dobře umyvše, pěknými plenami aneb rouchami otírali a naposledy pravou nohu každému políbili, až nás všecky tak spořádali. Avšak dokud to mytí trvalo, gvardian s jinými bratřími a námi, kteříž sme tehďáz neseděli, všickni okolo toho, jehož jsou myli, klečeli a některé hymny zpívali, až sme všickni zmyti byli. Po té

lázni dali každému po voskové hořící svíci, a tak všickni bratří po páru ven z toho místa, gvardian za nima a po něm my týmž řádem do *ambitu* jsme šli a vůkol něho obcházejíc *Te Deum laudamus* zpívali, až přišedše do kostela začali *complet* a potom *letanii* zpívati. Po dokonání toho

Procesí

všeho předstoupil gvardian před jeden oltář, a obrátiv se k nám, pěknou řeč v vlaském jazyku učinil, oznamuje, že by před lety

**Zpráva o klášte-
ru hory Sion**

padesáti obydlí pravé a vlastní kláštera jejich na hoře *Sion* bylo, právě tu, kdež kaply a oltářové na předních místech skutkův a činův Krista Pána jsou, jako: kde jest s svými učedníky poslední večeri Beránka velikonočního držeti a velebnou svátost oltářní naříditi, kde svým učedníkům nohy vlastními rukama mýti i potom po zmrtvýchvstání jeho kde jsou apoštolé a učedníci pro strach židovský nejednou se skrývali a svá shromáždění mívali, jako tehdáž, když jest Pán Ježíš dveřmi zavřenými k nim všed, k nim „*Pax vobis*“, „Pokoj vám,“ řekl. A podruhé, v témž způsobu mezi ně přišed, svatému Tomášovi Didymovi makati se dáti a kde jest Ducha svatého v způsobu viditedlném na učedníky a církev svou nejprvé z nebe seslati ráčil, jakž o tom doleji na svém místě položeno bude.

Nyní pak od Turkův již z druhého vytištění jsouc, aniž možné jest do něho kterému křesťanu vjíti, leč by mahometánem býti aneb ohavnou smrt trpěti chtěl, když v tomto klášteře zůstávati musejí, že jsou z jistých *indulgencí* Jeho Svatosti papežské na místě oltářův, kapel a památek kláštera hory Sion jiní tři oltářové s týmž figurami do nynějšího přítomného přenesení a touž mocí a odpustky obdařeni, pročež abychom se nad tím nezastavovali, ale myslili, že tak platně na tom místě těch památek uživeme, jako bychom tam na hoře Sion osobně byli. A potom nám obšírně figury malované vykládal, i místa, jak jedno od druhého daleko bylo, ukazoval.

Po vykonání těch věcí každý z nás *Pater noster* a *Ave Maria* vyříkav, šli sme za gvardianem a jinými k večeri na jakousi siňci s kostelem se stýkající, že zed mezi nima jest, a tu jsme byli s potřebu na těch malých miskách traktyrováni, i potom,

dokud sme tam byli, na témž místě sme jídávali. Také přidal nám gvardian jednoho mnicha, kterýž nám přísluhoval, všecko strojil a přinesl. Gvardian pak s svými bratřími a s tím mnichem z Konstantinopole jídali v *refectorium*. Po večeri tehdáž i potom po každém jídle hned z té siňce do kostela sme šli a tu pomodlíce se do našich komor na odpočinutí se odebrali.

V pátek, to bylo 4. dne měsíce září, ráno vstavše šli sme z našich komor nahoru do kostela, kdežto sme mši slyšeli, a ten celý den v klášteře po cestě odpočívající a někteří z nás klášter procházající a jej spatřující jsme zůstali.

O tom klášteře mohl bych mnoho psáti a jej z gruntu, jak jest vnitř i zevnitř, i každý pokoj neb kout v něm vysvětliti, ale poněvadž se na tom místě žádné paměti skutkův Božích za starodávna činěných nenacházejí a jiní v svých knihách o něm mnoho píší, něco kratičce pro menší zaneprázdnění čtenáře upřímného vůbec dotknouti nepominu.

Kapitola XVII.

O způsobu kláštera svatého *Salvatora*, v kterémž nyní mniší řádu svatého Františka v Jeruzalémě se drží a jaký v něm život vedou

Stavení kláštera svatého Salvátora

Dotčený klášter jest od kamene dosti pěkně vystavený podlé obyčeje v zemích východních, totiž bez krovu, toliko s podlahami bitými, po svrchu cihlama a vápnem dláženými a z jedné strany pro dešť, když zimního času někdy prší, nebo v létě zřídka to bývá, aby voda spád měla, vrškem dolů nakřiveným, však jako altánové u nás pro chůzi dosti rovní. Ač místem nacházejí se domové a stará některá od křesťanův dělaná klášterská stavení s krovky vysokými, ale též od vápna a cihel, nápodobně některým starým pohanským (jakž tomu někteří chtějí), leckdes po městech Pražských se nacházejícím kostelíkům aneb kaplám. Jinde některá jiná stavení klenuté a okrouhlé krovky jako báně mají.

Bylo toho času v témž klášteře všech mnichův i s gvardianem patnácte a každý svou komůrku aneb *cellam* okolo ambitu měl, z níž rovnou nohou do kostela jíti mohl. Neb kostel, ambit a ty komůrky nejsou při zemi, ale jednoho pokoje zvýší od země, pospolu v čtverhranném způsobu, a pod tím vším stavením jest dvůr a místo prázdné, něco klenuté a něco trámy podštemflované. Kostel jest neveliký, však

veselý a ozdobný, v němž jsou tři oltářové, na nichž archy řezbami a malováním ozdobené stojí.

Mniši, když do kostela k službám sjíti se mají, místo zvonův a zvonění chřestaček užívají, nápodobných našim, kterýmiž pacholata u Veliký pátek po ulicích chřestají. Také v těch všech zemích žádného zvonce sem neviděl ani neslyšel.

Ten klášter jest vždycky zavřený, kdo chce do něho, musí na dosti veliké dvěře, spíše malým vrátím nápodobné a pevnou závorou založené, zatlouci, a jinudy se tam vjíti nemůže, netoliko pro reguli řeholy své, ale i pro strach od lidu tureckého, kteříž by se, a nejvíce ta nejhorší lůza arabské chasy, nestydatě a mocně do něho vetřeli a v něm sobě bydlo oblíbili, že by potom z něho nikdá nechtěli. An beztoho nebozí dosti s nimi činiti mají, neb každodenně jim chleba, peněz i pití udělovati a ven ze dveří vydávati musejí, chtějí-li bez násilného příkoří s pokojem býti.

Nemají pak k tomu klášteru tu v zemi Svaté žádných důchodův, platův stálých a gruntův, ale tím se vychovávají, co jim křesťané v těch a okolních zemích, jako v *Damascu*, *Alepu*, *Tripoli*, v *Alexandrii* a tak dále, kupecké obchody vedoucí a potom poutníci, kteříž se k nim dostávají, almužny dají a za to, když u nich jsou, stravou a jinými potřebami v klášteře od nich vychováni bývají. Nadevšecko to nejlepší pomoc mají od papeže, krále hispanského a z některých klášterův ve Vlaších, v španielské a francouzské zemi. Z německé, englické a jiných zemí scházelo se jim před časy mnoho, ale nyní málo, a někdy nic, avšak přece každoročně do několika tisíc dukátův dostávají. Ač dosti skrovně jim to postačuje, pro veliké tributy a platy, kteréž Turkům dávati, a obzvláště

**O důchodech
kláštera**

Jaké vydání

ně každému oficíru, správci a velkému pánu tureckému ode dvoru i odjinud, když mu se buď tudy jeti nahodí a do města Jeruzaléma aneb blízko něho přijede, dary rozdávati a vymyšlené *exactiones* a pokuty častokráte podstupovati musejí. Kromě co na stravu vzejde, jiné všecko jim se dražé propouští, a nejdražé víno, kteréhož bez *licenty* a dovolení *sangiacha* a správce jeruzalémského koupiti nesmějí.

Neb za samo dovolení, aby je v hrozních na vinicích koupiti, sami sobě presovati a do sklepův na svůj veliký náklad skliditi dali, přes tři sta cikýnův benátských dáti musejí. A nemalo ho přes rok spotřebují, protože mnoho v každém čase poutníkův tam bývá, také víno není tak silné jako v okolních zemích, neb může se ho více píti a tím méněji vody k němu přidávati.

K tomu ten obyčej v klášteře zachovávají, že v *refectorium* přes celý den konvici s vínem jednu a druhou s vodou a při níh sklenici na stole státi nechávají, tam kdokoli chce trunček učiniti, buď cizí, aneb domácí, sjíti a se napiti může, však ne do ožralství, ale pro žízně uhašení, bez dlouhého se tam meškání. Jiné potrav, jako od masa, často sobě i s nebezpečenstvím jednati musejí. Neb mnohé věci Turci v svém *Alcoranu*, totiž zákonu, zapověděné mají, kteréž křesťané za čisté rádi užívají, jako svinské maso, sadlo a jiné věci, o níchž doleji na svém místě oznámím. Bez svinské tedy divočiny (neb pitomé svině žádný ani chovati nesmí) když býti nemohou, kradmo ji sobě nositi dají a od křesťanů tam obydlí majících kupují. Jakož pak tehď přinesl jeden půl divoké svině v putně. A týmž způsobem ledacos jiného donášejí, zvláště tehď, když Turci své posty mívají a v tom čase ledajakés věci zapověděné mají, kterýchž kdyby se dověděli, že jsou křesťané tehď uživali, těžce by je pokutovali, ačkoli svobodu v náboženství a v svědomí míti každému dovolují.

Kapitola XVIII.

O placení Turkům za jednu chůzi k hrobu Božímu.
Item jak sme před kostel hrobu Božího na plac přišli

V sobotu 5. dne měsíce září vyšli sme z komor našich nahoru do kostela, a když po mši bylo, oznámil gvardian, abychom se hotovili, že po obědích do kostela hrobu Božího jíti máme, a k tomu abychom pro potřeby a procesí na svíčky oskové něco peněz složili. My tedy ptavše se *vicaria*, co by zapotřebí dáti bylo, a od něho vyrozuměvše, že by do desíti cikynův sotva stačilo, každý z nás šesti po půldruhém cikynu vikariovi, aby jích nakoupil, jsme dali.

**Svěc jak
mnoho potřeba
při spatřování
míst svatých**

Před obědy asi hodinu přišel od *sangiacha* vyslaný Turek s trucelmanem jeruzalemským (kterýž za mnichy tlumočil a jim ve všem posluhovati povinen byl), tomu Turku každý z nás naše jména vlastní a rodičův našich oznámiti sme musili, kteréž on do tabulek zapisoval. Potom žádal od každého obzvláště po jedenácti cikyních, totiž dva za propuštění skrze brány do města (což se nedávno před námi ukládati začalo a prvé toho nebylo), devět pak za odpuštění k hrobu Božímu. Když nás šest ten plat zouplna dalo, nechtěl na něm přestat, pravě, že toliko za šest

**Platu co se
dává pro dojití
hrobu Božího**

osob dostal a nás že sedm do města vešlo a se nachází, protož abychom za sedm osob dali.

Tu my skrze trucelmana všelijak sme se vylouvali a jemu zprávu dávali, že čím sme od osoby povinni byli, každý z nás neprodleně dal, ale že ten sedmý s námi přijel, my sme mu brá-niti nemohli, a také že mu peníze na cestě v šifu pokradli, že to zlou příhodou se stalo, pročež když co dáti nemá, že sám se uvoluje v klášteře zůstati a s námi k hrobu Božímu jíti nežádá.

**Nesnáz o pla-
cení za jedno-
ho bez peněz**

Slyše to Turek, zůřivě se stavěl a na konec nám oznámiti ve-
lel, chceme-li k hrobu Božímu přijíti a něčeho zlého ujíti, aby-
chom zaň zaplatili, že sme ho neměli s námi do země uvozovati.
Tak tedy vol neb nevol za toho *Lamperta* sme také dáti musili
a on s námi zároveň k Božímu hrobu i na všecka jiná svatá mís-
ta, kde sme byli, došel, s velikou nepřízní a nevolí dvou spolu
našich poutníkův, kteříž se na pana Černina a na mne s hně-
vem domlouvali, že sme příčinou byli v Cypru jeho s námi pojetí
a je tedky i prvé k nemalé škodě přivedli, naposledy Lampertovi
při navrácení se zase do křesťanských zemí životu jeho odpoví-
dali, že by jim to krví svou nahraditi musil. Ale naším pěkným
předkládaním z jednoho zlého i z druhého sešlo. Turek přijav,
co chtěl, od nás, z klášteřa odešel a my tim časněji k obědu šli.
Po obědě každý se strojil na pout a gvardian dal navařiti va-
jec natvrdo a vzíti poručil salátu, soli, octa, chleba do košíku
a vína do flaší, abychom v zavření kostela hrobu Božího měli
co večeřeti.

Když bylo okolo nešporův, gvardian s mnichy a my poutníci
vyšli sme ven z klášteřa, a jda trucelman před námi, šli sme skr-
ze díl města k straně východní za dobré hony cesty, až sme přišli
před kostel, v kterémž jest hrob Boží. Dříve pak, nežli se do kos-
tela přijde, jest plac a do něho dvěře ve zdi proti západu, těmi
dveřmi vcházejíce dolů po několika stupních ka-
menných až na ten plac sme kráčeli, a že čtver-
hranný jest, i z té strany od poledne proti půlno-
ci jdouc k kostelu delší o dobrý kus nežli širší,
dlažený širokým štukovým kamenem, sme poznali. Okolo toho

**Plac jaký před
kostelem
hrobu Božího**

placu jsou staré pobořené a snad i pohořalé při posledním dobývání města kaply a zdi, a některé do gruntu leží zasypané, do kterýchž sme pro pospíchání vjíti nemohli. Nebo viděli sme, že Turci před kostelníma dveřmi stáli čekajíce na nás.

Když jsme přes ten plac šli, ukazoval nám *vicarius* uprostřed něho kámen znamenáný, na kterémž praví, že by měl Kristus Pán, kříž svůj k smrti nesa a pod nim klesaje, z veliké mdloby padnouti. Těž nám ukazoval jednu kaplu nevelikou, blízko dveří kostelních, a do té byly dvěře proti poledni a oltář v ní k východu slunce. Na místě, kdež oltář jest, praví, že stála blahoslavená Panna Maria s svatým Jánem, miláčkem Kristovým, a jinými ženami tehdáž, když Kristus Pán na kříži viseti a k ní promluviti ráčil: „*Mulier, ecce Filius tuus*,“ totiž: „Ženo, aj, Syn tvůj,“ a učedníkovi: „*Ecce, Mater tua*“, „Aj, Matka tvá.“ *Iohan. 19.*

**Místo, kde
Kristus Pán
s křížem klesl
a padl**

**Místo, kde
blahoslavená
Panna
Maria stála
s sv. Jánem**

Kapitola XIX.

O vjití našem do kostela hrobu Božího a o procesí
při spatřování míst svatých v něm konané

Když sme k těm Turkům docházeli (jichž bylo osm pospolu a někteří z nich seděli na kamenných lavicích, koberci přistře-
ných, tak tu po stranách dveří kostelních od starodávna uděla-
ných), vystoupil jeden z prostředku jejich s klíči a dvěře kos-
tela zamčené otevřel. Tu hned jednoho po druhém počítajíce
dveřmi do kostela pouštěli, až nás všechny spo-
Dvěře do řádali, potom dvěře pilně zavřeli a zpečetili.
kostela hrobu Stojí pak ty dvěře proti poledni dvoje, jedny
Božího vedlé druhých, pěkným mramorem s nákladný-
mi figúrami vytesaným osazené. Jedny z nich, když se do kos-
tela jde, po pravé ruce, jsou zazděné, ale druhé do polovice se
otvírají a jest v spodnější polovici díra aneb okno, z kteréhožto
na plac i z placu do kostela hleděti se může.

A tak všedše již do kostela, šli sme nejprvé
Kapla hrobu před kapličku aneb sklípek, kdež jest hrob Boží,
Božího a tu sme napořád s nábožnou myslí klekli, ale
pan *Antonio Donato*, jak té kaply dosáhl, s hurtem na zem, jako
by omdlel, padl, což my vidouce, nemalo sme se lekli, nevěděvše
toho pádu jiné příčiny, jediné samou velikou horlivost jeho,

a po chvíli se upamatovav s námi po vyřikání některých modliteb zase vstal.

Odtud šli sme všickni do jakési kaply, kteréž mniši latinští (tak našeho gvardiana spolu s jeho *conventem* k lepšímu rozeznání tam jmenují) v držení byli, a ta sloula blahoslavené Panny Marie.

Kapla Panny Marie

V kteréžto kaple oblekl se gvardian v roucho, slove *pluviale*, kteréž jaké jest a co znamená, *Durandus lib. 3. de amictu cap. 1. in ration. divin. officiorum* vypisuje, a v tom nám pěkné napomenutí a probuzení v řeči vlaské učinil, jak bychom se v těch místech chovati a co o nich smejšleti měli, při zavírce pak za hodnou věc a nábožnou soudil, aby každý obuví noh svých zzul a bosýma nohama po těch všech místech chodil. Což také sám nejprvé vykonal a my po něm napařád, a tu davše každému z nás hořící svíci oskovou, v též kaple počal nám věci níže položené ukazovati.

A předně po levé straně oltáře vedl nás k almaře ve zdi, nápodobné oknu slepému, v té sme viděli kus sloupu kamenného, k mramoru podobného, při kterémž Kristus Pán byv přivázán tělem svým svatým v domě Pilátově bičován a ukrutně mrskán býti ráčil. *Math. 17., Marci 15., Lucae 22., Ioh. 19.*

Columna flagellationis

Ten kus jest veliký na dyl okolo tří pídí a okrouhlostí něco málo více, stojí za mřeží železnou, velmi hustou, do zdi vsazenou, uprostřed kteréž jest malé okenko a na zámek se zavírá, před nimž visí lampa ustavičně se svítící a hořící, na tom místě začali sme zpívati *hymnum* notou a textem teď položeným, až sme jej vyzpívali.

I. E I A fra tres chari ssmi, Chri sti mortis Mys te ria
Canamus, & ve sti gi a, Se quamur cor de fle bili.

1. *Eia, fratres charissimi,
Christi mortis mysteria
Canamus et vestigia
Sequamur corde flebili.*

2. *Qui poenam primi criminis
Delet vigore sanguinis,
Hunc ad columnam acriter
Caedit Pilatus pessime.*

3. *Cur sic, o crudelissime,
Flagellis eum percutis,
A quo vitam acceperas,
Vitam conaris rapere?*

4. *Cur tu, Columna, solvere
Tunc noluisti Dominum,
Cum te crudeles milites
Rigassent eius sanguine?*

5. *Cur non fregisti illico
Tunc te, Columna impia,
Dolore Christi nimio,
Flagellis tantis languidi?*

6. *Iam orans fudit sanguinem,
Qui potuit sufficere:
Nam gutta huius sanguinis
Thesaurus fuit omnium.*

7. *Nos ergo, qui diligimus
Hunc flagellatum Dominum,
Rogamus, ut criminibus
Suis ignoscat meritibus.*

8. *Gloria tibi, Domine,
Pro tanto fuso sanguine
Et alaparum copia,
Vultui sacro rigida. Amen.*

Antiphona

*Apprehendit Iesum Pilatus et ad columnam ligatum fortiter
flagellavit.*

Versus: Vere languores ipse tulit.

Responsorium: Et dolores nostros ipse portavit.

Oratio

*Adesto nobis, Christe Salvator, per tuam poenalem flagellatio-
nem et per tuum stillantem et aspersum sanguinem praetiosum
ut omnia peccata nostra deleas nobisque tuam gratiam tribuas
et ab omni periculo et adversitate protegas et ad vitae aeternae
gaudia nos perducas. Qui vivis et regnas cum Deo Patre.*

Po tom zpívání a vykonání tu náležitých ceremonii šli sme s procesí ven z kaply do velikého kostela, na levou stranu k východu, mezi zdí kostela a kůrem, k místům níže psaným.

Nejprvé *ad carcerem Christi*, to jest do vězení Krista Pána, zpívající *hymnum* prvnější melodií těmito slovy:

1. *Qui lucem dedit patribus,
Cum illos ab his tenebris
Eduxit et caelestibus
Ornavit donis gloriae.*
2. *Qui est Salvator seculi
Ac vitam propter hominem
Morti paratus tradere,
Obscuro datur carceri.*
3. *O dolorosa vincula,
Quae Dei Patris Filium
Tenetis velut pessimum,
Ut mortem detis corpori.*
4. *Dimittite hunc, solvite
A Iudaeorum vinculis,
Qui delictorum vincula
Solvit amore morteque.*

5. *Suffecerat iam tradere,
Cum Iudas ille voluit
Denariisque vendere
Pro tali brevi numero.*
6. *Solve tu, Iesu, animas
A criminum contagiis,
Quae pietate corporis
Tui sacri deficiunt.*
7. *Ob peccatores talia
Tulisti in te, Domine,
Ut tuam lucrifaciant
Et mereantur gratiam.*
8. *Ignosce nobis, Domine,
Qui peccatorum pondere
Gravamur hic quotidie,
Ut detur tibi gloria. Amen.*

Antiphona

*Ego te eduxi de captivitate Aegypti demerso Pharaone in mari
Rubro, et tu me tradidisti carceri obscuro.*

Versus: Dirupisti, Domine, vincula mea.

Responsorium: Tibi sacrificabo hostiam laudis.

Oratio

*Domine Iesu Christe, angelorum decor, gaudium et libertas
animarum, qui pro redemptione mundi capi, ligari, carcerari,
alapis coedi, flagellari et conspui voluisti, fac nos, quaesumus,
indignos famulos tuos, poenas et contumelias pro tui nominis
gloria laetanter suscipere, ut ad tuae pietatis consortium merea-
mur feliciter pervenire. Qui vivis et regnas cum Deo Patre in uni-
tate Spiritus Sancti, Deus, per omnia secula seculorum. Amen.*

Tu jsme přišli až do jakési tmavé kaplice, vy-
tesané v skále, od kaply Panny Marie třiceti
sedm krokův (mého vlastního počítání a měře-
ní ve všech těch místech) vzdálí, v kteréžto lampa hořela.

**Kapla carceris
Christi**

Po vyzpívání hymny gvardian stoje u oltáře tváří k nám obrácenou oznamoval, že by to bylo místo, v kterém Kristus Pán u vězení seděti ráčil, a to tehdaž, když jsou jej na kříž pověsiti měli, dokud všech příprav nepřihotovili. A ta kapla jest řečům a georgianům přivlastněná, kteříž v ní slouží a své věci chovají.

Několik krokův od té kaply jest malá kaplička, otevřená zpředu od vrchu až dolů, však uzká, že v ní sotva neveliký oltář stojí, na kterémžto místě Pána Krista z šatů jeho, kteréž k ranám jeho od mrskáni přilnuly, svlekli a jemu více bolesti přidali, vedlé prorocství svatého Davida v žalmu 68., kterýž takto poznamenal: *Quoniam quem tu percussisti, persecuti sunt, et super dolorem vulnerum meorum addiderunt.* Totiž: Nebo tomu, jehož si zbil, se protivili a bolest ran mých rozmnožili. Také na tom místě dali Kristu Pánu píti víno s žlučí smíšené. *Math. 27.* Ale u té kapličky nic se obzvláštního zpěvy a modlitbami nedálo, nýbrž šli sme dáleji *ad locum divisionis vestimentorum Christi*, k místu, kdež los o roucho Kristovo metali, zpívajíce *hymnum*:

1. *Canamus modo canticum
Ad Salvatoris gloriam
Dicamusque iniuriam,
Quam passus est ab impiis.*
2. *A Patre qui est genitus
A quo semperque gignitur,
Sed idem in essentia
Patris atque Paracliti,*
3. *Qui a caelorum sedibus
Descendit huc obediens
In habituque hominis
Proprietate moriens,*
4. *Qui caelos implet lumine
Ornataque sideribus
Et quem adorant angeli,
Vestitu privant milites.*
5. *Qui vitam dedit mortuis
Donatque sanctis gloriam,*

*Amore motus fervido
Et charitatis opere,*
6. *Qui vinum fundit vineis
Fructusque dat arboribus,
Suis privatur tunicis
Sicque nudus relinquitur.*
7. *Qui vestit volatilia
Diversisque coloribus
Ac ornat agros roseis,
Ipse privatur vestibus.*
8. *O gens iniqua, pessima,
Quis te ditavit crimine,
Ut sortem in has ponere
Vestes atque dividere?*
9. *Hic super sacratissimas
Vestes miserunt milites
Dantesque sortes omnibus,
Ut unusquisque raperet.*

10. *Hic locus est sanctissimus,
Ubi David oraculum
Completum est in sortibus
De Christi sacris vestibus.*

11. *Precamur ergo cernui
Te, Creatorem seculi,
Iam sic privatus vestibus
Nos indue virtutibus. Amen.*

Antiphona

*Milites, postquam crucifixerunt Iesum, acceperunt vestimenta
sua dantes unicuique militi partem.*

Versus: Diviserunt sibi vestimenta mea.

Responsorium: Et super vestem meam miserunt sortem.

Oratio

*Benigne Iesu Christe, qui pro nostra redemptione ab indignis
peccatorum manibus non solum in Cruce nudus suspendi et mori
voluisti, sed etiam tua sacratissima vestimenta partiri et donari
permisisti, concede, ut spoliati vitiis virtutibusque adornati tibi,
Deo vivo et vero, in caelesti gloria praesentari mereamur. Qui vi-
vis et regnas cum Deo Patre.*

Tu jest kapla na šedesáte pět krokův od kap-
ly *carceris*, před níž lampa hořící visela a v ní ol-
tář mezi půlnocí a východem. Tu nám gvardian
mluvil, že na tom místě, kde oltář stojí, rytíři los o sukni Krista
Pána po jeho ukřižování metali, *Ioh. 19.*, vedlé předpovědění
žalmu 21. *Diviserunt sibi vestimenta mea, et super vestem meam
miserunt sortem.* Rozdělili sobě roucha má, a o můj oděv los
metali, jakož jej celistvý podnes v *Triru* aneb v *Treviru* ukazují.
A jsou té kaply v držení armeniáni.

**Kapla divi-
sionis vestimento-
rum Christi**

Po vykonání toho šli sme dáleji *ad locum inventionis Sanctae
Crucis*, k místu, kde kříž svatý nalezen byl, a začali sme zpívati
hymnum:

1. *Ad Crucis locum pergere
Debemus et hanc quaerere,
Velut gesserunt martyres,
Qua meruerunt gloriam.*
2. *O Crux, miranda gloriae*

*Scala, ad coelos elevans,
Per quam ascendit Dominus
In ea fuso sanguine.*
3. *O Crux, arbor dignissima,
Qua mediante animae*

*Ascendunt ad coelestia
Et beatorum praemia.*

4. *O Crux, scala excelsior
Cunctis altis arboribus,
Aduva nos ab infimis
Ad coelos usque scandere.*

5. *Haec illa est altissima
Scala, quam iam sanctissimus
Iacob vidit in somnio,
Per quam pergebant angeli.*

6. *O Crux sic admirabilis,*

*Ornata Christi sanguine,
Quae cum sanctorum agmine
Mundum illustras lumine.*

7. *O Crux, arbor dulcissima,
Quae mortis das mysterium
Christi, et nobis pretium
Donasti atque gaudium.*

8. *O Crux, ave, spes unica,
Inventa hic ab Helena,
Per te sic nobis gratia
Detur et sursum gloria. Amen.*

Antiphona

*Orabat Iudas dicens: Deus, Deus meus, ostende mihi lignum
Sanctae Crucis; cumque ascendisset de lacu, perrexit ad hunc
locum, ubi iacebat Sancta Crux.*

Versus: Hoc signum Crucis erit in caelo.

Responsorium: Cum Dominus ad iudicandum venerit.

Oratio

*Deus, qui hic, in praeclara salutiferae Crucis inventione, passio-
nis tuae miracula suscitasti, concede, ut vitalis ligni pretio aeter-
nae vitae suffragia consequamur. Qui vivis et regnas. Etc.*

Ajdouce na šest krokův ke dveřům dosti velikým po levé ruce, vešli sme do níh, a tu hned se začínají schody dolů široké a kamenné, okolo devíti a dvacíti stupňův, k straně východní vedlé vrchu *Calvariae*. Po těch sme dolů šli až do čisté prostranné kaply, slove *capella sanctae Helenae*, to jest kapla svaté Heleny, a přes tu, od stupně posledního počítajíc, nohou rovnou jedenácte krokův do jiné nižší kaply, po jedenácti stupních kamenných dolův hlouběji jsme vešli, v níž jest oltář, okolo něhož vůkol a vůkol obcházeti se může. Po levé jeho straně jest výstupek a před nim římsa, aby do něho lidé nechodili, a jest táž kapla i výstupek z pouhé tvrdé skály vytesaný, před tím výstupkem visí několik lamp hořících a gvardian oznamoval, že na tom místě svatá Helena kříž Krista

Pána nalezla, o čemž něco pořádněji a obširněji položití musím.

Mezi horou *Calvariae* aneb *Golgatha*, to jest česky popravní aneb lebu zločincův, kteříž na tom vrchu odpravováni bývali, a mezi zdi městskou prvnějšího Jeruzaléma byla jáma aneb malé udolí, kdežto těla mrtvá a spáleniny kostí odsouzených (jako u nás pod šibenicemi jámy obyčejně udělané bývají) metávali. Do té tedy jámy když sou vojáci (neb u Římanův vojáci lidi odpravovali) hnáty dvoum zločincům, kteříž z obou stran Krista Pána ukřížováni byli, přelámali a pro svátek tehdáž nastávající těla jejich i kříže a při tom kříž Krista Pána (jehož tělo ku pohřbu vyprošeno a pohřbeno bylo, *Iohan. 19.*) a nápis s tabulí do též rokle spolu vházeli a těch časů přes zdi a z bran smeti a nečistoty tam zanášeli, až potom v letech 38 po smrti Krista Pána, když Jeruzalém zkažen byl, tak množství rumu po všech příkopích rozmetáno bylo, že jest kříž Krista Pána s jinými dvěma hluboko dole zasypaný zůstal a tak trval v těch neřádkách za tři sta let pořád. *Eusebius in vita Constant. lib. 3. cap. 24.*

Jakož pak týmž způsobem i hrob Páně, jako by naschvále se na to vydali, zasypali a přikryli a v potomním čase pohané z vnuknutí dábelského, aby proti Kristu Pánu a křesťanům potupu a zlost svou provedli, na místě umučení Krista Pána modlu Venuše a kostel z mramoru, na místě pak z mrtvých vstání Jupitera obraz, v Betlémě na místě jesliček a narození Krista Pána modlu a chrám *Adonidis*, lotra a miláčka Venuše, postavili, aby křesťané, když by ta místa navštěvovati a na nich se modliti chtěli, ta místa zohavená a jích pohanské bohy navštívití a je ctítí musili. *Hieron. tom. 1. epist. 13. ad Paulinum et tomo 3. in loc. Actor. apost. lit. H., Ambros. tom. 3. in orat. fun. Theod. imper., Paul. Nolan. epist. 11. ad Severum Sulpitium, Ruff. in Euseb. hist. eccles. lib. 10. cap. 7. et 8., Soc. 1. hist. eccles. 13.*

Pán Bůh pak všemohoucí svou nestíhlou moudrostí ukázal to, že není ukladu proti Hospodinu. Nebo jsouce těch časův

Místo *inventionis sanctae Crucis*

O nalezení kříže Krista Pána

Jaké místo, kde kříž Krista Pána vržen byl

Jak místa některá svatá zohavená byla

křesťané za mnoho let pod pohanskou a židovskou mocí, nercili těch míst a věcí svatých, ale ani svých životův hájiti a chrániti nemohli, nýbrž myslili snad, že všecko v zapomenutí přijde a skrze mnohá tehdejší ukrutenství křesťané mučednickou smrtí z světa shlazení budou, jakož již také málo památky, jak v spisích, tak na místech zohavených křesťané měli a věděli, jakž níže poznáme.

Až léta po narození Krista Pána 326 oslavil Pán Bůh přede vším světem jméno své, a jak předně učení křesťanské a náboženství z moci pohanův vytrhl a z pohanění vymohl, tak také

**Konstantýn
císař, první
křesťanský
potentát**

místa svatá a chrámy křesťanské osvobodil a od ohavností vyčistil. Nebo nastal císař Konstantýn Veliký a toho jména první, kterýž nejprvnější z císařův římských křesťanem byl učiněn a křesťanské jméno zvelebovati hleděl.

**Helena,
máteř císaře
Konstantýna**

Pročež císařová Helena, máteř Konstantýna, žena osmdesáti let docházející, vydala se z horlivé mysli na to, aby příkladem syna svého místa svatá v zemi Svaté navštívila a všelijak očistila a osvobodila. I vypravila se s vojskem syna svého z Konstantinopole upřímo do Jeruzaléma a tu všecko modlářství, modly a neřády zrušila a napravila, nejvíce se starajíc, aby paměti, spisy a věci svaté a svatých, skryté a založené, zas na světlo vyvesti mohla, jakož pak mnohé svatých a předešlých křesťanů spisy a těla mrtvá našla i místa svatá vyčistiti dala.

Nicméně vždy na kříž Krista Pána se vyptávala a pro tu příčinu židy svolávala, aby jí místo *Golgatha* ukázali. Ale oni o tom věděti nic nechtěli, avšak bojíce se hněvu jejího, jakéhos žida věci a paměti židovských povědomého, aby od toho se vyptala, jí představili.

Toho když císařová žádnými dobrými slovy ani sliby k tomu, aby místo to oznámil, přivesti nemohla, do studnice bez vody jej spustiti a hladem trápati poručila. Žid vida, že by žertu nebylo, po vytrpení hladu za některý den sliboval místo ukázati, a jsa z studnice vytažen, tak se zachoval a místo hrobu Božího ukazoval pravě, že tu nedaleko i *Golgata* jest a tu že by něco našli, jakž o tom z spisu starého děda svého poznamenání měl.

Tak tedy císařová množství vojákův a křesťanův pomocí dala široce plac ukázaný dobývat, rupy z něho vybírat a daleko pryč zavážeti, až se hrobu Božího dobrala, v kterémžto našla hřeby, jimiž Kristus Pán na kříži přibit byl, a korunu z trní, kterouž na své svaté hlavě k smrti nesl. A málo doleji stranou východní, však hlouběji, tři kříže pospolu neporušené a nedaleko jích tabuli s nápisem židovským, řeckým a latinským, s jakou radostí, každý křesťan upřímný souditi může, dosáhla. Že pak věděti nemohla, který by z těch tří pravý a vlastní kříž Krista Pána byl, s radou biskupa jeruzalémského, *Macaria* jménem, dala je k jedné nemocné a téměř umírající matroně snesti a v své i jiných přítomnosti modlitbu hlasitou skrze biskupa *Macaria* těmito slovy říkati: „Pane Bože všemohoucí, jenž jsi nám skrze Syna svého spasení prostředkem smrti a kříže dáti ráčil a těchto časův ráčil jsi v srdce děvky své vnuknouti, aby dřevo, na němž Spasitel náš viseti ráčil, hledala a našla, okažž patrně, který by z těchto tří křížů oslavený byl a podobenství pokuta, aby ta žena napoly mrtvá, hned jakž se jí dřevo prospěšné dotkne, od smrti zachována a živá byla.“

Tu když z těch tří křížů jeden na ni položili, nic nemocná lépe se neměla, potom druhý, aniž ten co prospěl, ale jakž třetí položili, hned po něm zdráva byla, povstala a chodila, s nesmírnou radostí všech přistojících, ano i na víru obrácením dotčeného žida, kterýž potom od hledání kříže *Quiriacus* latinským jazykem nazván byl, a praví, že on nejprvé řád rytířův *crucigerorum* vyzdvihl, také za času Juliana císaře mučedlnickou smrtí skonal. Odtud památka nalezení svatého kříže v církvi, aby každého roku třetího dne máje slavená byla, nařízena jest. *De consecrat. dist. 3. cap. Crucis.*

A tak dotčená císařová dala se do stavení a na místech předních skutkův Krista Pána, jako narození, umučení, zmrtevýchvstání, nanebevstoupení a jiných, slavné kostely vystavěla a založila, jichž do třicíti mnohými důchody a dary nadala.

**Hrob Boží
nalezen**

**Kříž Krista
Pána nalezen**

**Div při roze-
znání křížův**

Quiriacus

**Památka na-
lezení svatého
Kříže**

**Co vystavěla
Helena v zemi
Svaté**

**Kusy kříže
Krista Pána**

Obzvláště pak kus kříže v stříbrné truhličce v kostele hrobu Božího zanechala, s ostatním domů do Konstantinopole se navrátila a jeden hřeb do lebky aneb helmu císaře, syna svého, vdělati dala, druhý do uzdy koňské vložila, díl kříže císaři k schování dala a ten císař do obrazu svého, kterýž v Konstantinopoli na rynku Konstantinovu, na velikém sloupě z mramoru egyptského, *porphyrites* latině, červená a bílá oka majícího, postaven byl, vložil a zavřel. Třetí díl kříže sobě zanechala, kterýž s tabulí nápisu, s houbou, jedním hřebíkem a kusy trní z koruny v Římě v kostele *Sanctae Crucis* podnes býti svědčí. *Pagninus lib. interp. Hebr., Serran. de 7 Urbis ecclesiis, Onuphrius de 7 Urbis eccles. Kdo o tom o všem věděti žádostiv jest, může sobě přečísti Theodor. 1. hist. eccles. 18., Sozom. 2. hist. eccles. 28. 29. 30. et 50., Socratem, Ambrosium, Nicephorum lib. 8. cap. 29., Breviarium Roman., Petr. de Natal. in catalogo sanct. lib. 4. cap. 117. a jiné mnohé.*

Kapitola XX.

Obsahující další procesí k místům svatým

Již se zase k procesí navrátím. Když sme z kaply *Inventionis Sanctae Crucis* nahoru do kaply svaté Heleny se vracovali, zpívali sme *hymnu*:

1. *Nunc Helenae suffragia
Quaeramus primum laudibus,
Ut cum beatis meritis
Acquirat nobis veniam.*

2. *Devota Christi Helena
Crucem quaesivit fervida,
Quam reperit cum titulo,
Corona, clavis, lancea.*

3. *Quam Crucem ut acquireret,
Tulit timorem omnibus
Sub poena mortis illico,
Amore ardens coelico.*

4. *Inventa Cruce Domini
Canamus illi canticum:
Qui dedit talem gratiam
Donatque sursum praemium.*

5. *O Helena sanctissima,
Quae Crucem tantae gratiae
Amasti totis viribus,
Nos tuis iuva precibus.*

6. *Exaudi, Sancta Trinitas,
Preces sanctorum omnium,
Ut per eorum merita
Dones et nobis gloriam. Amen.*

Antiphona

Helena, Constantini mater, Hierosolymam petiit.

Versus: Ora pro nobis, beata Helena.

Responsorium: Ut digni efficiamur promissionibus Christi.

Oratio

Deus, qui inter caetera potentiae tuae miracula etiam in sexu fragili virtutem rectae intentionis corroboras, praesta, quaesumus, ut sanctae Helenae reginae exemplo, cuius studio desideratum Regis nostri lignum Sanctae Crucis detegere dignatus es, ea, quae Christi sunt, iugiter indagare et te favente consequi mereamur. Per eundem Christum etc.

Kapla sanctae Helenae jaká jest A tak sme zase do kaply sv. Heleny, skrze níž sme predešle šli, se navrátili a po vyzpívání hymny ukazoval gvardian v též kaple stolici z mramoru vytesanou, v které sv. Helena, když kopati a kříže hledati dala, dělníkům se dívati obyčej mívala, a jakž někteří svědčí, po nalezení svatého kříže v ní modlitby své vykonávala.

Ta kapla jest dosti ozdobně štukovým kamenem dlážená a po obou stranách lavičky z skály vytesané má, klenutí těž tesané, kromě že nahoře uprostřed otevřené jest pro světlo, kteréž skrze malou vížku do kaply vpadá, a jsou v ní dva oltářové, při nichž několik hořících lamp visí.

Potom vyšli sme z té kaply zas oznámenými schody nahoru do velikého kostela a začali sme zpívati hymnu:

*1. Christi iam impropria,
Quae tulit, et ludibria
Canamus, et purpuream
Vestem, sputa et alapas.
2. Iam flagellato corpore
Christi Iesu effunditur
Sanguis ab his crudelibus
Ave rexque clamantibus.
3. Perfundunt vultum sanguine
Ficta corona capiti,
Quam ponunt illi milites,
Spinarum, sed arundine.
4. Heu, qui semper gloriae*

*Honorisque meruerat
Coronam, cur sic vepribus
Circundant et aculeis?
5. Fundamus vultum lachrymis
Pro pietate Domini,
Vultum cuius sic impii
Fuderunt sputi sordibus.
6. O tu, Iesu sanctissime,
Concede nobis pretii
Partem sacrati sanguinis,
Quem tunc fudisti capitis.
Amen.*

Antiphona

Ego dedi tibi sceptrum regale et tu capiti meo imposuisti spinam coronam.

Versus: Posuisti, Domine, super caput eius.

Responsorium: Coronam de lapide pretioso.

Oratio

Domine Iesu Christe, qui humano generi condolens coronam spinarum in tuo sacratissimo capite suscepisti et sanguinem tuum pro salute omnium fudisti, respice ad indignas preces nostras, ut a te clementer exauditi indulgentiam et remissionem omnium peccatorum nobis tribuas per tuam magnam misericordiam et pietatem. Qui vivis et regnas cum Deo Patre etc.

I šli sme dále okolo kůru na pět krokův a přišli do jedné kaplice, slove *improperiorum*, totiž posměchu a zlého přičítání, okrouhle stavené na východ, ta jest dřevěnou mříží přehrazená, stojí v ní oltář a při něm lampa hořící. Pod tím jest kus sloupu kamenného, na kterém Kristus Pán ráčil v domě Pilátově seděti, když mu na hlavu jeho svatou korunu z trní stavěli, posmívajíce se a říkajíce: „*Ave, rex Iudaeorum,*“ et *dabant ei alapas*, to jest: „Zdráv buď, králi židovský,“ a poličkovali ho. *Ioh. 19.* Ten kus jest pod oltářem za mřížkou dřevěnou. Kaply té jsou v držení křesťané abissinští, kteříž z *Aethiopiae* přicházejí. Z té kaply jdouc dále zpívati sme začali hymnu:

Kapla *improperiorum*

*1. Ad montem nunc Calvariae
Pergamus cunctis laudibus,
Ut Christus sua gratia
Ignoscat nobis omnibus.*

*2. Ad montem sanctum ibimus
Devoti totis viribus,
Iesumque contemplantibus
In Cruce fixum pendere.*

*3. Ad montem hunc
sanctissimum*

*Eamus, ubi sanguinis
Christus tunc sacrificium
In Cruce pendens obtulit.*

*4. Ad locum hunc pervenimus,
In quo Salvator seculi
Se obtulit pro omnibus
Et hic emisit spiritum.*

*5. Ecce, locus sanctissimus,
Sacratu Christi sanguine,
Qui hic salutem animae*

Invenit Crucis opere.
6. *Confixa clavis viscera,*
Tendens manus, vestigia:
Redemptionis gratia
Offerta est hic hostia.
7. *O sacer sanguis victimae,*
Salutis nostrae animae,

In hoc fusus Calvario
Ex Christi Iesu corpore.
8. *Gloria tibi, Domine,*
Pro nostro passo scelere.
Infunde nobis gratiam,
Quam acquisisti sanguine.
Amen.

Antiphona

Ecce, locus, ubi Salvator mundi pependit, ex latere cuius sanguis in redemptionem et aqua ad nostrorum criminum ablutionem exivit. Venite, adoremus.

Versus: Adoramus te, Christe, et benedicimus tibi.

Responsorium: Quia per Sanctam Crucem tuam hic red(emisti mundum) etc.

Oratio

Deus, Pater aeternae pietatis et infinitae charitatis, qui furorem irae tuae, quem nos pro peccatis nostris merebamur, hoc in loco super Filium tuum unigenitum, totius humani generis Redemptorem, ostendisti, cum ipsum in Cruce suspendi permisisti, aceto et felle potari, clavis et lancea vulnerari voluisti, concede nobis, indignis servis tuae sanctissimae maiestatis eiusdem Filii tui doloribus compatientibus, ut fructum tantae passionis et mortis eius in aeternae felicitatis gloria perfrui mereamur. Per eundem Christum, Dominum nostrum.

A přišedše na osmnácte krokův, uhnuli sme se něco málo proti polední a přišli k schůdku kamennému neširokému, tím, jdouc nahoru proti straně východní devět stupňův, jsou dvěře, skrze kteréž sme prošli a potom se zase uhnuli proti straně polední a šli nahoru jiných devět stupňův opět skrze jiné dvěře a těmi sme přišli do kaply, slove *montis Calvariae* aneb *Golgatha*, hory lebu aneb popravy, a tu zpívající šli sme na šestnácte krokův okolo přes kaplu, kterouž uprostřed firhaňkem zastřenou sme našli. Za tím firhaňkem byl oltář pěkný a veliký, při němž mnoho lamp

**Kapla montis
Calvariae**

skrze jiné dvěře a těmi sme přišli do kaply, slove *montis Calvariae* aneb *Golgatha*, hory lebu aneb

hořelo, a při něm ukazoval gvardian místo, na kterém Krista Pána znak na zem položili a roztáhli, ruce a nohy k kříži přibili a tak tuze tělo jeho svaté natáhli, že se mohly sčisti všechny kosti jeho, jakž to předpovědíno v žalmu 21. těmito slovy: *Foderunt manus meas et pedes meos, dinumeraverunt omnia ossa mea.* To jest: Probili ruce mé i nohy mé, sečtli všechny kosti mé.

Podlé toho místa ve zdi k straně polední jest okno ven na plac před kostel a při tom oknu ke zdi kaply *Calvariae* jest připojená kaplička neveliká, v níž jest oltář na východ. O té nám gvardian pravil, že na tom místě toho oltáře Abraham syna svého jednorozeného Izáka z rozkazu Božího obětovati chtěl. *Genes. 22. cap.* Ačkoli nacházím u jiných škrybentů, jako *Hieronyma in Genes. 22. et in 2. Paral. 3., Concilio Nicaeno 2. act. 4,*

**Kapla, kde
Izák obětován
býti měl**

Iosephum 15. antiq. 14. et 6. bel. 6., že to místo, kdež Izák měl obětován býti, leželo v městě Jeruzalémě a podnes býti má na hoře *Moriah*, k východu slunce, a byla tvrdá a příkrá skála, toliko z jedné strany, totiž východní stezkou přístup majíc, však nahoře velikou šíř a rovínu měla, na níž Abraham ten skutek vykonati chtěl. Potom koupil ten vrch král David od Ornana Jebuzejského a oltář na něm Pánu vzdělal za to, že anděl Páně, kterýž ruku svou s dobytým mečem na město Jeruzalém, aby v něm lidi morem bil, vztáhl, tu přestal. *1. Paralip. 21.* A na tom místě také král Šalomoun chrám svůj nákladný jeruzalémský vystavěl. *2. Paralip. 3., Ioseph. antiq. Iudaic. lib. 23. et 24.* Po-

tom obrátili sme se zas zpátkem, jdouce k místu, *ubi crucifixus fuit Christus*, kde Kristus Pán ukřížován byl, a zpívali sme:

**Kapla cruci-
fixionis Christi**

*1. O amor desiderii,
Nostrae salutis pretium,
Qui pedes, manus percuti,
Hic extendisti Crucique.
2. Decreti tunc chirographum
Christus extingui cupiens,
Hic crucifigi manibus*

*Permisit atque pedibus.
3. Nec tantis in doloribus
Oblitus erat Virginis,
Tensis in Cruce brachiis
Ipsam reliquit virgini.
4. Et hunc illi sanctissimae
Matri donavit juvenem,*

Quem diligebat fervide,
Ex charitate nimia.
5. O gutta Christi sanguinis,
Valoris tanti pretii,
Quae infiniti meriti

Fuisti nostris cordibus.
6. Gloria tibi, Domine,
Pro effusione sanguinis,
Quem hic fudisti vulnere,
Ut nos ditares meritis. Amen.

Antiphona

Ego quasi agnus innocens ductus sum ad immolandum, postquam carnem meam totam verberibus repleverant ita, ut numerare valerent omnia ossa mea, et pupugissent caput meum spinis et vepribus, foderunt hic manus meas et pedes meos ferreis clavis configentes Cruci.

Versus: Ipse vulneratus est hic propter iniquitates nostras.

Responsorium: Cuius livore sanati sumus.

Oratio

Domine Iesu Christe, Fili Dei vivi, qui hunc sacratissimum locum pro salute humani generis precioso sanguine tuo consecrasti, ad quem hora tertia baiulans Crucem duci voluisti, ac demum hora sexta Cruci affixus pro peccatoribus exorasti matremque dolorosam, Virginem, virgini comendasti, concede, quaesumus, ut nos et omnes, qui hic tuo precioso sanguine redempti sumus et tuae passionis memoriam celebramus, eiusdem passionis beneficium consequi valeamus. Qui vivis et regnas etc.

A v též kaple přišli sme k místu, kdež sou Krista Pána bolestně a žalostivě na kříži roztaženého a přibitého o polednách svátku Velikonočního, an na to mnoho tisíc lidu patřilo, s křížem do díry v skále hory *Calvarie* vytesané postavili a nad nim nápis na

Nápis na kříži	tabulce dřevěné rukou Pilátovou napsaný byl
Krista Pána	v těchto slovích:

ישוע ברצרי מלך היהודים

Ἰησοῦς ὁ Ναζαραῖος ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων
IESUS NAZARENUS REX IUDAEORUM

Mat. 27., Marci 15., Luc. 23., Ioh. 19.

Byl pak kříž s Kristem Pánem naschválně od židův tím umyslem, jako by na to svaté město hleďti hoden nebyl, tváří k západu a hřbetem k městu postaven a obrácen, avšak i v tom tajemství Boží bylo, jako znamení jasné tváří a *per consequens* milosti a zasloužení jeho k pohanům a k nám od židův obrácení a přenešení, vedlé proroctví Jeremiaše proroka řkoucího, *cap. 18. Sicut ventus urens dispergam eos coram inimico, dorsum et non faciem ostendam eis in die perditionis eorum*, totiž: Větrém východním rozptýlím je před nepřítelem, hřbetem a ne tváří obrátím se k nim v čas bídy jejich. A žalmu svatého Davida 63. *Oculi eius super gentes respiciunt*. To jest: Oči jeho spatřují národy. Odkudž někteří původ toho berou, že k východu oltářové v kostelích křesťanských postaveni bývají a lid k též straně obrácený se modlívá, jako by k tváří Krista Pána se obraceli, o čemž teologové více píší.

**Kam Kristus
Pán tváří
vise na kříži
obrácen byl**

Tim tedy způsobem jsa Kristus Pán pověšen nahý, trním a mrskáním pobodený a zraněný, okrvavený a mezi dvěma zločinci postavený, jakž Izaiáš prorokoval, 53.: *Cum sceleratis reputatus est*, totiž: S přestupníky počten jest, na tři hodiny trval.

**Veliké tryzně-
ní Krista Pána**

Židé, farizeové a jim podobná sběr, i ten jeden spolutrpicí lotr na kříži všelijakým rouháním mu se posmívali, takže s velikou ovšem a nesnesitelnou srdce bolestí toho všeho doslýchati a viděti musil. Avšak za ně se modliti ráčil, řka: „*Pater, dimitte illis, non enim sciunt, quid faciunt*,“ totiž: „Odpusť jim to, otče, neboť nevědí, co činí.“ Až poroučeje duši svou milou Otcí svému nebeskému, v hodinu devátou, dvacátého pátého dne měsíce března, léta od narození svého třicátého třetího a třech měsícův, život svůj dokonati ráčil. *Greg. Nazianz. in tragaed. Christus patiens, Hier. in Mar. c. 15., Iohan. Damasc. lib. 4., Beda in Lucae 23.*

Po dokonání zpěvu ukazoval gvardian hned blízko dveří, jimiž sme nahoru přišli, skálu, na níž stáli tři dřevění křížové s figůrami vyřezanými těla Krista Pána a dvou lotrův, tak jakž sou viseli. A o těch místech povídal, že tu předešle při umučení

**Díry křížové
v skále**

Krista Pána praví křížové stáli. Ač někteří píší, že drobet málo příze k západu stranou a od díry, do které kříž Krista Pána vstaven byl, okolo čtyř krokův z pravé strany i též z levé stojí dva nevysoké sloupky kamenné a okrouhlé, z každé strany jeden, že by na těch místech stáli měly, kde stály kříže těch dvou lotrů, kteří s Kristem Pánem ukřížováni byli, kromě kříže figurovaného Krista Pána, kterýž něco málo příze k východu v skále stojí, a v staré díře skály nic není. Ta jest sama o sobě v skále okrouhlá, co by se dvě pěsti v okršlku směstknati mohly, na dvě pídi hluboká, na svrchu mědí osazená a obitá, proto aby ji žádný neobrážel, nebo do tohoto času již by ji sami poutníci, by co hora velká byla, dávno po malých kouscích odrážejíc odnesli. A jak *Ioh. Pascha, Ioh. Montevilla* a jiní píší, že před lety stříbrným plechem obitá byla s tímto textem, kterýž podnes na měděném vyrytý zůstává: *ὁ θεὸς βασιλεὺς ἡμῶν πρὸ αἰῶνος εἰργάσατο σωτηρίαν ἐν μέσῳ τῆς γῆς, hoc est: Hic Deus Rex noster ante secula operatus est salutem in medio terrae.* To jest: Tuto Bůh Král náš od věkův působil jest spasení uprostřed země. *Psalmo 73.*

Podnes ještě ti figurní křížové a obrazové na ních tváří k západu obrácení jsou, tím způsobem, jakž sem výš dotekl, že jest Kristus Pán tváří k témuž západu od židův obrácen byl. Mezi děrou kříže Krista Pána vlastní a děrou kříže lotra na levici jest té rozpukliny (o níž v evangelium *Mat. 27.* zmínka se činí) začátek zšíří okolo lokte pražského, a místem méně i víc, a táhne se dolů skrze pouhou skálu až do druhé kaply, která pod hořejší hory *Calvariae* jest, o kteréž níže oznámím.

**Rozpuklina
skály**

O této rozpuklině v skále zmínku činí *Sal. tom. 7. cap. 4., Ioh. Pascha descript. 214. et c. 222.*, že jest tak hluboká, když jsou někteří tíž olova dolů spouštěli, dna dosáhnouti nemohli. A mnozí soudí, že ta propast až do pekla jíti musí, aby jakož po pravici lotr do ráje vzat, tak druhý po levici s té strany rozpukliny do pekla skrze díru příkladem *Chore etc., Num. 16.,* pohřížen byl. *Hieron. in Marci 15., Breidenbach 12. Iulii* píše, že v té rozsedlině za jeho času barvu krve Kristovy, jak z kříže teci musila, viděti bylo. My sme toho nyní

neviděli, ani tak dalece šetřili, a kdyby posavad nějaké znamení té krve zůstávalo, bezpochyby žet by ji nám byl gvardian ukázal.

Ta pak kapla hory *Calvarie* jest čtverhranná a klenutá, uprostřed stojí veliký kamenný sloup, na kterémž se klenutí zdržuje. Na tom stropu znáti, že jest někdy pěkným vykládáním kousky kamennými, malováním a pozlacováním, *opere musivo*, o němž nahoře v kap. 2. sem položil, ozdobený byl, ale nyní od světél a lamp učazeno, že znáti není, co za figůry jsou. Dlážděná jest velmi pěkným rozličných barev pulerovaným mramorem. V ní jsou tři oltářové na východ postavení, jeden největší, tu kdež Krista Pána na kříž přibíjeli. Druzí dva menší z té strany dveří kaply k straně půlnoční, z nichž jeden jest na pravé straně díry rozpuklé skály u samé zdi v koutě, tu kdež nejprvé, když tělo Páně s kříže ku pohřbu Josef z Arimatie snal a jiní do lůna matky blahoslavené Panny Marie je položili, a jakž *Ioh. Pascha d. 225.* pokládá, třinácte krokův od místa, kde kříž stál. Druhý pak jest na levé straně té rozsedliny.

**Forma kaply
*Calvariae***

Při všech těch oltářích visí mnoho hořících lamp a jsou jí v držení *caloieri*, řečtí kněží. Však nicméně též i latinští mniši své náboženství v též kaple vykonávají a toho svobodu mají.

Pod tou kaplou hory *Calvarie*, když se do kostela dolů sejde, na levé ruce *Golgata*, jest jiná kapla, jménem blahoslavené Panny Marie a svatého Jána, v níž jest proti východu oltář a při něm lampa hořící. Za tím oltářem jest skála a v té od vrchní kaply *Calvarie* přece až dolův patrně znáti tu rozsedlinu v skále, již sem málo výše dotekl, a nechodí se do ní s procesí, ale já sem do ní všel, obcházeje zas podruhé všecek kostel po vykonání procesí, a jsou jí v držení *iacobitae*.

**Kapla
blahoslavené
Panny Marie
a svatého Jána**

V té kaple z obou stran stojí na sloupích malých hrobové z mramoru někdejších králův jeruzalémských za křesťanského věku neporušené. A nachází se předně nápis krále Gotfrida z Bullionu prvního, v těchto slovích: *Hic iacet inclitus dux Gottefridus de Bullion, qui totam istam terram acquisivit cultui Christiano, cuius anima regnet cum Christo.* To jest: Tuto jest

**Hrobové
králův
v Jeruzalémě
křesťanských**

pochován velikomocný kníže Gotfrid z Bullionu, kterýž všecku tuto zemi pro náboženství křesťanské dobyl, jehožto duše, dejž Bože, ať kraluje s Kristem Pánem naším.

O životu jeho a jiných po něm sedmi králích, kteříž tu pochováni leží, ačkoli doleji dostatečně psáti budu, však také místo *epitaphium* od některého dobrého člověka za času jeho králování komponovaných těchto veršův pominouti nemohu.

*Francorum gentis, Sion loca sancta petentis,
Mirificum sidus, dux hic recubat Godefridus.
Aegypti terror, Arabum fuga, Persidis error.
Rex licet electus, rex noluit intitulari
Nec diademari, sed sub Christo famulari.
Huius erat cura sua Sion reddere jura
Catholiceque sequi pia dogmata juris et aequi,
Totum schisma teri circa se jusque foveri,
Et sic cum superis potuit diadema mereri.
Militiae speculum, populi vigor, anchora cleri.
Huic virtute pari frater datur associari,
Balduinus insignis, gentilibus et ferus ignis.*

To jest:

Sláva národu franckého,
do země Svaté jdoucího,
tuto jest pochován Gotfrid,
před nimž se třás barbarský lid.
Ten, ač byl volen za krále,
však chtě Kristu sloužit stále
nedal se korunovati
a králem titulovati.
O Sion a ctný rád jeho
staral se času každého,
miloval zdravé učení,
nenáviděl rozdvojení.
Tak koruny věčné dostal,
neb v boji svatém dobře stál,
jsa za baštu kněžstvu ctnému
a za příklad vojsku svému.

Toho Baldvina, druhého krále jeruzalémského, nachází se na jednom z těch hrobův tento nápis:

*Rex Balduinus, Iudas alter Machabaeus,
Spes patriae, vigor ecclesiae, virtus utriusque,
Quem formidabant, cui dona tributa ferebant
Cedar, Aegyptus, Dan et homicida Damascus,
Proh dolor, in modico clauditur hic tumulo.*

To jest:

Baldvin, král jeruzalémský,
druhý Jůdas Machabejský
vlasti a církve retoval
a v tom se zmužile choval.
Mnozí se ho strachovali
a jemu dary dávali,
Cedar, Egypt, Damašek, Dan.
Nicméně tak veliký pán,
křesťanů zástupce stálý
shrnut jest v tento hrob malý.

A ještě jeden jednoho Baldvina, osmého krále jeruzalémského, tam stojí v těchto slovích:

*Septimus in tumulo puer hic regum tumultatus
Est, Balduinus, regum de sanguine natus,
Quem tulit e mundo sors primae conditionis,
Ut paradysiacae loca possideat regionis.*

Sedmý z rodu královského,
v maličkosti věku svého
tuto pochován Baldvin král,
tak brzo jej Bůh k sobě vzal,
aby v ráji se radoval
a věčně v nebi kraloval.

Kapitola XXI.

O procesí k některým jiným místům, a zvláště k hrobu Božímu

Místo, kde Kristus Pán mazán byl Z kaply hory *Calvarie* šli sme zase po schodech 18 stupňův dolů do kostela, k místu, *ubi Christus fuit unctus*, kde Kristus Pán mazán byl po smrti, a začali sme hymnum zpívati:

1. *Ad Iesum modo ungere
Devotionis oleo
Pergamus omnes fervide,
Ut nos inungat gratia.*
2. *Qui pietate nimia
Nomen effusum oleum
Habet atque dulcissimum,
Cordis ungamus lacrymis.*
3. *O tu, excelsa pietas,
O Iesu, ardens charitas,
Qui mortem morte destruis,
Sic vitam donas mortuis.*
4. *De cruce iam depositus
In Matris suae brachiis
Repositus, ut creditur,*

In loco isto ungitur.
5. *Contempla Matrem lachry-
mis
Plenam atque maeroribus
Dolore mortis Filii,
Cuius amore moritur.*
6. *Sicque Iohannes adfuit,
Qui Matrem loco Filii
Recepit, virgo Virginem,
Pro pietate mortui.*
7. *Veni, Ioseph sanctissime,
Tu, Nicodeme, propere
Huc cum mixtura aloe
Ac mirrhæ Iesum ungere.*
8. *Nunc ergo super sydera*

<i>Preces pro nobis fundite</i>	<i>Quae meruerunt cingere</i>
<i>Ad Iesum, Dei Filium,</i>	<i>Corpus Iesum sanctissimum</i>
<i>Quem hic unxistis mortuum.</i>	<i>Et id unguentis ungere.</i>
<i>9. Quem hic in munda sindone</i>	<i>11. Gloria tibi, Domine,</i>
<i>Ligastis et cum linteis</i>	<i>Decus tibi perpetue,</i>
<i>Tantisque aromatibus,</i>	<i>Honor tibi, sanctissime,</i>
<i>Ipsum rogare precibus.</i>	<i>Pro unguentorum nomine.</i>
<i>10. Beata vestra brachia,</i>	<i>Amen.</i>

Antiphona

Unguentum effusum, nomen tuum, ideo adolescentulae dilexerunt te.

Versus: Dilexisti justitiam et odisti iniquitatem.

Responsorium: Propterea unxit te Deus, Deus tuus.

Oratio

Dulcissime Iesu Christe, qui in tuo sanctissimo corpore tuorum condescendens devotioni fidelium, ut te verum Regem et Sacerdotem ostenderes, inungi ab eisdem tuis fidelibus voluisti, concede, ut corda nostra unctione Spiritus Sancti valeant ab omni infectione peccati continue praeservari. Qui vivis et regnas.

A šli sme na západ od schodův osmnácte krokův vzdálí, až sme proti dveřům kostela, jimiž sme puštěni byli, přišli a spatřili sme místo na zemi dlážené černým a bílým mramorem, jako by tu hrob býti měl. Gvardian ukazoval nám na ně vypravujíc, že jsou Josef z Arimatie a Nikodém tělo Páně s kříže sňavši mastmi vonnými z *aloës etc.* mazali a v plátno čisté obvinuvše do hrobu položili, *Ioh. 19.*, kdežto tehďáz několik lamp hořelo.

Po dokonání tu zpěvův povinných šli sme dál *ad gloriosum Christi sepulchrum*, to jest k hrobu Božímu, zpívajíce *hymnu*:

<i>1. Ad locum iam sanctissimum,</i>	<i>Cunctis Christi fidelibus</i>
<i>Sepulchri Christi corporis,</i>	<i>Pergamus nos cum iubilis</i>
<i>Eamus totis mentibus</i>	<i>Fervore moti spiritus.</i>
<i>Quaerentes Iesum laudibus.</i>	<i>3. Ecce, Ioseph decurio,</i>
<i>2. Ad locum tam amabilem</i>	<i>Arimathea nomine,</i>

*Qui Christi corpus unxerat,
Cuius erat discipulus.*

*4. Et Nicodemus pariter
Cum sanctis quoque aliis
Tulerunt hoc in proprio
Sepulchro, pleni lachrymis.*

*5. In hoc exciso lapide,
In quo nunquam quis fuerat,
Perunctum ponunt mortuum
Corpus Christi sanctissimum.*

*6. Tunc currunt duo pariter
Ad gloriosum tumulum,
Sed praecurrit citius
Iohannes Petro iunior.*

*7. Iohannes tamen ingredi
Non vult, pro reverentia
Pastoris iam ecclesiae,
Intus tantum prospiciens.*

*8. Tunc vidit lintheamina,
Quibus cum aromatibus
Corpus Iesu ligaverant,
Sacratumque sudarium.*

9. Iesum tamen non viderant,

*Qui iam liber a mortuis
Fuit peracto tempore
Dierum trium spatii.*

*10. Iam anima sanctissima
Ad inferos descenderat,
Ut lumen daret mortuis
Ad coelosque perduceret.*

*11. Contrivit portas aereas
Ligavitque Luciferum
In poenis his perpetuis
Sua virtute propria.*

*12. Sic ergo tulit animas
Atque sanctorum corpora,
Quae resurgentes pariter
Conduxit ad coelestia.*

*13. Unitur post haec anima
Sacrato Christi corpori,
Cum in utroque fuerit
Excelsamet Divinitas.*

*14. Resurgit tunc in gloria
Passurus nunquam amplius,
Sed vita beatissima
Usurus et perpetua.*

*Quando vero non circundatur tribus vicibus, dicatur hic Gloria
tibi, Domine.*

*1. Resumpsit Iesus omnia,
Quae patiens amiserat:
Et sanguinem et alia
Ad unionem corporis.*

*2. Revolvit tunc ab ostio
Sepulchri huius lapidem,
Ut legitur, sic angelus
Ad Resurgentis gloriam.*

3. Fit terraemotus maximus,

*Quo perterrentur milites.
Ruunt terrore homines
In terram velut mortui.*

*4. O Divina potentia,
O Summa sapientia,
Qui post tormenta talia
Resurgit tanta gloria.*

*5. Surgunt mane mulieres,
Cum super terram tenebrae*

*Essent adhuc, sed anxiae,
Cuius erant discipulae.*

*6. Pergunt in prima sabbati
Aromatum huc copiam
Portantes, his ut ungerent
Corpus Iesu sanctissimum.*

*7. Tunc Iesum non inveniunt,
Sed vident solos angelos,
In albis hic sedentesque,
Qui dicunt ipsum vivere.*

*8. Ex his ergo miraculis
Ac tantis his prodigiis
Pergunt huc gentes omnium
Regnorum atque partium.*

*9. Ad hunc currunt ex partibus
Mundi totius homines
Ac etiam mulieres,
Omnes amore anxii.*

*10. Ex Orientis partibus
Et Aquilonis montibus
Meridiei plagisque
Et ab Occasus omnibus.*

*11. Festinant Parthi Medique,
Sic Elamitae properant*

*Atque Mesopotamii
Simul et Cappadotii.*

*12. Ex Pontique provincia,
A regione Libiae
A Phrigeriaque populi,
Omnes amore properant.*

*13. Gentes sic ex Pamphilia
Et ex Aegypti partibus
Atque totius Asiae
Ad locum hunc perveniunt.*

*14. Pergunt Romani, advenae,
Omnes furore calidi
Ob Christi reverentiam
Ac Matris suae Virginis.*

*15. Agamus ergo gratias
Simulque cum his omnibus,
Ut suam ob victoriam
Donet nobis et veniam.*

*16. Gloria tibi, Domine,
Pro tantis donis gratiae,
Quibus ditasti animas,
Quae tuam colunt gloriam.
Amen.*

Antiphona

*Quem totus mundus capere nequiverat, hic uno saxo clausus fuit,
atque morte iam perempta inferni claustra penetravit.*

Versus: Surrexit Dominus de hoc sepulchro, alleluia.

Responsorium: Qui pro (nobis pependit in ligno) etc.

Oratio

Domine Iesu Christe, qui in hora diei vespertina de Cruce depositus, in brachiis dulcissimae Matris tuae, ut pie creditur, reclinatus fuisti horaque ultima in hoc sacratissimo monumento corpus tuum exanime contulisti et die tertia, mortalitate deposita,

gloriosus ex inde resurrexisti, angelos quidem eiusdem resurrectionis testes apparere iussisti, tribue, quaesumus, ut nos et omnes, quos in orationem comendatos suscepimus, qui de tua passione et morte memoriam facimus, resurrectionis tuae gloriam consequamur. Qui vivis et regnas etc.

Hrob Boží Od místa pomazání na čtyřeceti kročejův
přišli sme k hrobu Božímu, v kterémž Kristus
Pán pochován býti a z něho z mrtvých třetího dne vstáti ráčil.
Mat., Marc., Lucae ult., Ioh. 20. Na místě pak hrobu aneb nad
Sklípek před hrobem Božím hrobem jest nyní kaplička aneb sklípek, v němž
dotčený hrob Boží jest, však proti východu připojená k ní jiná kaplička, jako nějaká síňka, se
vně samým zevnitřním pohleděním nerozezná.

Před tou přední kapličkou, kteráž jest proti východu, jsou z obou stran vně přede dveřmi kamenné lavice, půl čtvrtá lokte pražského zdýlí a tři čtvrti lokte zšíří. Na těch, kdož chce, posedí, zvláště z mnohých a rozličných řehol mužů i ženy z níže položených křesťanův, kteříž tam své náboženství dnem i nocí konají.

Do té přední kapličky jsou dvěře neveliké proti východu, skrze něž když se vejde, vnitřek se vidí čtverhranný, šest kroků zdýlí a tolik zšíří, a jest po stranách vnitř vůkol taflovaná, i na zemi pěkným mramorem podlážená. Klenutí svrchu jest z samé celistvé skály vytesané tak, jakž za času Krista Pána bylo.

Kámen, na němž anděl Páně Marijím se ukázal Na zemi v té kaple leží kus kamene čtverhranného, tři čtvrti lokte pražského zdýlí, tolik zšíří a zvejší jednoho lokte, právě před dveřmi sklípku hrobu Božího; pravili nám, že by na něm anděl Páně seděti měl, když se po zmrtyvýchvstání Marijím ukazoval. *Mathaei 18.* Do té kapličky jsou proti poledni dvě okna a jedna díra čtverhranná vytesaná a ještě jedno okno na půlnoci, však přes to všechno nevelmi se tam svítí.

Z té kapličky teprva jde se maličkými a nízkými dvírkami do jeskyňky hrobu Božího pravého a ty dvěře byly zavaleny tím velkým kamenem, o nějž se Marie staraly a mezi sebou pravily, řkouce: „*Quis revolvat nobis lapidem ab ostio monumenti?*“ To jest: „Kdo nám odvalí kámen ode dveří hrobových.“ *Marci ult.*

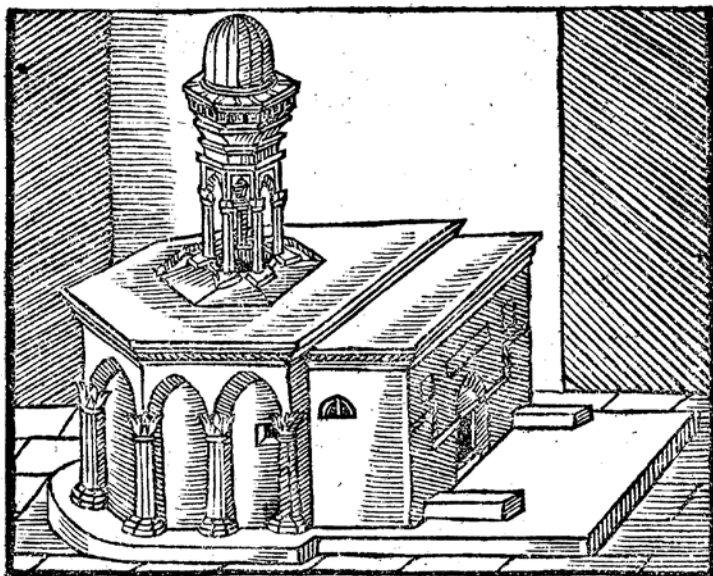
Ten sklípek hrobu Božího jest vnitř od východu proti západu zdělí čtyry kroky a zšíří tolikéž, zvýší pak v prostředku na půl čtvrtá lokte pražského. Po stranách jest taflovaný mramorovými a alabastrovými kusy a dlážený mramorem, ale vrch zůstává z samorostlé skály vytesaný, tak jakž byl za času Krista Pána.

**Sklípek hrobu
Božího**

Hrob Krista Pána jest při stěně půlnoční té jeskyňky, zevnitř též pěkným bílým mramorem obložený, pro bezpečnost a zachování ho před poutníky i jinými tam vcházejícími, z nichž by každý po kousku od něho míti chtěl; a má dýlky mého vlastního měření tři lokty a jednu čtvrt pražskou, na šír pět čtvrtí lokte, výšky od země jeden loket a tři čtvrti. Na svrchu jest velikou mramorovou tabulí z celého kusu přikrytý, na níž mniší místo oltáře mši slouží a jí nehýbají.

**Hrob Krista
Pána**

Do té jeskyňky hrobu Božího není žádných oken, pročež krom lamp, kteréž tam dnem i nocí hoří a na železných prutích visí, žádného světla není; a jest obojí, i jeskyňka i sklípek přední, ze tří stran vnitř i zevnitř okrouhle stavená tak, jakž upřímnému

čtenáři k lepšímu vyrozumění, nejináč než jak v kostele podnes sama o sobě stojí a zevnitř se spatřuje, tuto vlastní vyřešování dal sem položit.

**Figúra hrobu
Božího**

Při tom staveníčku hrobu Božího, na západní stranu k jeskyňce hrobu Božího jest jiná kaplička co malá komůrka přistavená, ale v té sem nebyl, a jsou jí v držení *iacobitae*.

Vyzpívavše v přední kapličce hrobu Božího, klečíc na kolenou, hymnum s antifonou, vyšli sme odtud k místu, *ubi Christus apparuit Magdalenae in forma hortulani*, to jest, kdež jest se Kristus Pán Magdaléně v způsobu zahradníka ukázati ráčil, a začali sme zpívati.

1. *De Magdalena fervida
Quaeramus nunc, quid vide-
rat:*

*O tu, Christi discipula,
Dic nobis, quid apparuit?*

2. *Sepulchrum cum sudario,
Et testibus angelicis
In albisque sedentibus,
Haec meis vidi oculis.*

3. *Meum quaerebam Domi-
num,
Sed tota plena lachrymis
Hinc inde currens, rediens
Et mori secum cupiens.*

4. *Euntibus discipulis
Non ibam ego illico:
Igne amoris anxia
Ardebam desiderio.*

5. *O vitae nostrae gloria,
O nostrae amor animae,
Clamabam ut insipiens,
Amore eius languida.*

6. *Ipse post haec apparuit,*

*Sua divina gratia,
Licet tunc non cognoverim,
In hortulani habitu.*

7. *Sed qui donavit mortuis
Vitam et hos ab inferis
Reduxerat ad gaudia,
Me consolari voluit.*

8. *Noli, devota, plangere,
Maria, quod quiescere
Oportet ab his lachrymis,
Imple cor tuum gaudiis.*

9. *Ad ipsum cito adii,
O tu, mi dulcis Rabboni,
Dixi et pedes protinus
Tunc osculari volui.*

10. *Sed ille, quia omnia
Nondum sciebam optime,
Ad Patrem quod ascenderat,
Noli, inquit, me tangere.*

11. *Gloria tibi, Domine,
Et nobis hic ignoscere
Digneris, nam ex cordibus
Mariae huic credimus. Amen.*

Antiphona

Surgens Iesus mane prima sabbathi apparuit hic Mariae Magdalenae, de qua eiecerat septem demonia.

Versus: Maria, noli me tangere.

Responsorium: Nondum ascendi ad Patrem meum.

Oratio

Benignissime Domine Iesu Christe, Alpha et Omega, qui mane prima sabbathi Magdalenam lachrimabiliter te querentem primum inter peccatores in hoc loco apparere voluisti et ei te affabilem iucundis confabulationibus et vultu desiderabili praeuisti, concede nobis, indignis famulis tuis, ut sacratissimam faciem tuam gratiarum plenam in coelesti gloria meritis tuae resurrectionis videre valeamus. Qui vivis et regnas cum Deo Patre in unitate Spiritus Sancti etc.

Od hrobu Božího na třiceti krokův obrátili sme se k straně půlnoční, naproti kaple Panny Marie, a tu k místu přišli, na kterém jest v zemi vdlážděný kámen veliký, okrouhlý, z bílého mramoru a v něm uprostřed díra a od toho blízko druhý takový kámen mramorový v témž dláždění, však bez díry.

Gvardian nám vypravoval, že jsou ta místa, kde Kristus Pán po svém zmrtvýchvstání v způsobu zahradníka Maří Magdaleně se ukázal a řekl: „*Mulier, noli me tangere*,“ totiž: „Ženo, nedotýkej se mne,“ a tu na místě toho jednoho kamene s děrou že Kristus Pán, na druhém Maria stáli. *Ioh. 20.* Odtud šli sme dále k kaple *Virginis Mariae*, Panny Marie, a tuto poslední hymnum zpívali.

Místo, kde se Pán Kristus Maří Magdaleně po vzkříšení ukázal

*1. Regina mundi coelique,
Laetare super sydera,
Quem meruisti parere,
Vidisti ipsum vivere.*

*2. Surgens Christus ab inferis
Primo tibi diluculo*

*Venit cum omni iubilo,
Ut daret tibi gaudium.*

*3. Quem crucifixum corpore
Die vidisti tertia,*

*Surrexit iam in gloria
Et corporis et animae.*

4. *Ex istis ergo omnibus
Sit Trinitati gloria*

*Ac tibi, Matri Virgini,
Atque nobis in patria. Amen.*

[*Antiphona*]

Versus: Gaude et laetare, Virgo Maria, alleluia.

Responsorium: Quia surrexit Dominus vere, alleluia.

Oratio

Deus, qui per resurrectionem unigeniti Filii tui, Domini nostri Iesu Christi, familiam tuam laetificare dignatus es, praesta, quaesumus, ut per venerabilem genitricem eius, Virginem Mariam, perpetuae capiamus gaudia vitae. Per eundem Dominum nostrum Iesum Christum Fī[lium tuum].

Versus: Dominus vobiscum.

Responsorium: Et cum spiritu tuo.

Versus: Benedicamus Domino.

Responsorium: Deo gratias.

Versus: Divinum auxilium maneat semper nobiscum. Amen.

Tempore Quadragesimae dicantur subscripta.

Versus: Ora pro nobis, sancta Dei Genitrix.

Responsorium: Ut digni efficiamur promissionibus Christi.

Oratio

Concede nos, famulos tuos, quaesumus, Domine (Deus, perpetua mentis et corporis sanitate gaudere).

Caetera vero ut supra.

Jdouce na čtrnácte krokův, přišli sme do též kaply Panny Marie, z níž sme nejprv vyšli, a tu dozpívavše zpěvy, gvardian přistoupiv k prostřednímu oltáři oznamoval, že tu, kde nyní ten oltář stojí, jest místo, na němž Kristus Pán nejprvé se Mariji, matce své, po svém zmrtvýchvstání ukázal.

**Místo, kde se
Kristus Pán
nejprve matce
své po zmr-
tvýchvstání
ukázal**

Jsou v té kaple ještě druzí dva oltářové, jeden na pravé straně, druhý na levé, a všickni

k východu obrácení. Jeden jest, při kterémž kus sloupu od bičování Krista Pána stojí, o němž napřed položeno. Druhý při zdi k půlnoční straně, při němž před lety nahoře dotčený kus kříže Krista Pána od Heleny císařovny v Jeruzalémě zanechaný se choval a ukazoval, ale nyní ho není a zajisto se neví, kde jest se poděl.

Po vyzpívání *lithanie* vykonali sme procesí a svíce zhasili. Odtud sme šli do *refectorium*, který jest při kaple zadu k straně půlnoční. A tam nás mniši uvedli do jakési malé, tmavé, klenu-té světničky, v kteréž bylo ohniště a malý stolček. Tu gvardian s mnichy a my s nimi sme se posadili, chleba, salátu a některé vejce natvrdo vařené pojedli a tak se poobčerstvili.

Po té večeri *vicarius* a my poutníci šli sme zase do koste-la, vždy bosýma nohama, a všecka v procesí zhladnutá místa znovu zchodili a lépe nežli prvě spatřili. Po vykonání toho šli sme zase do *refectorium*, neb již noc byla nastala, sice bychom byli rádi větší chvíle k tomu užili. Gvardian kázal nám do ja-kéhos starého tmavého sklepu ukázati, v kterémž po stranách od země nad kolena zvýší od kamene a cihel byly zděné lavice, na půldruhého látra zšíří a zdýlí přes všecek sklep.

Na těch byly rohože a některé modrací po vrchu, na něž sme se položili a k spaní oddali, ale velmi zlou a ne-pokojnou noc sme měli pro všelijaké neřesti, blechy, štěnice etc., kteréž z velikých nečistot od množství tam bydlících a časem zavřených lidí rozličných sekt pocházejí, jakž doleji položeno bude.

**Nepoklidno
v kostele**

Kapitola XXII.

O spatřování týchž svatých míst. O přirovnání kostela hrobu Božího k kostelu svatého Víta na hradě Pražském, až i o navrácení se našem do kláštera svatého Salvátora

Okolo tří hodin přede dnem, a to v neděli ráno před památkou narození Panny Marie, 6. dne měsíce září *vicarius* přišel do sklepu, kdež sme leželi, a nás k jitřní zbudil. I vstavše vyšli sme ven do kaply Panny Marie a tu zůstali, až se jitřní vykonala. Potom nás *vicarius* vůkol do všech míst svatých znovu vedl, a tu majíc s sebou *corony*, páteře, křížky a jiné obyčejné věci k tomu nashvále nakoupené od křesťanů rozličného náboženství, kteříž je dělají a do kláštera houfem nosí, s mnohými jinými pěknými věcmi, řezbami a fasováním, jako obzvláště kříže z dřeva, vnitř vydlabané a v nich ze všech míst svatých kousky kamenkův přilepených aneb vsazených a sklem prohledacím přikrytých, a jiných těm podobných věcí tak nakoupených, majíc toho na svazky, jimi sme místa svatá dotýkali, je na ně kladli a potom zas do karnýřův schovali.

Po vykonání toho v jeskyňce hrobu Božího slyšeli sme mši čtenou, a když se mše dokonala, počalo se rozednívati, takže sme mohli každý, kde se mu líbilo, po kostele se procházeti a já, maje ingoust aneb černidlo s sebou, spisoval sem sobě věci výš i níže poznamenané dosti obšírně a to sem do vlasti své s velikým nebezpečenstvím přivezl. Nebo Turci, kdyby byli to zhlédli,

mohli by mne za zrádce a špehéře (jako bych věci regimentu a tejnosti i pevnosti jejich se dotýkající spisoval) držeti, a snad i proto trestati.

Co se vypsání kostela, v kterémž hrob Boží jest, dotýče, po-
něvadž jsou jiní a obzvláště Oldřich Prefát v knize svého pu-
tování obšírně všecko jeho stavení a gruntovně poznamenal,
tam čtenáři upřímnému předně ukazujíc; nic-
méně přece něco pro doložení toho výslovněji
vyjádřím a napíši. Dvěře do kostela jsou proti
poledni, v témž položení jako dvěře kostelní
svatého Víta k palácu ven, a krom těch jedněch dveří žádných
jiných do něho není.

**Vypsání
kostela hrobu
Božího**

Vnitř v kostele svatého Víta v kaple svatého Šebestiána, kdež
nyní sakristia jest, rozuměj, že jako by v kostele hrobu Boží-
ho byla kapla blahoslavené Panny Marie, v níž tolikéž *sacristia*
a za ní *refectorium* jest, přirovnati se může. Odtud jdouc okolo
kúru u svatého Víta k východu, ta první kapla po *sacristii*, slo-
ve svatě Anny, jest nápodobně položením, jako by kapla vězení
Krista Pána byla.

Druhá kapla po ní u svatého Víta slove sv. Voršily a jedenác-
ti tisíc panen, v níž se páni z Perštejna kladou, jest, co by bylo
místo, kdež sou houbu v octě a žluči namočíc píti Pánu Kristu
dávali.

Třetí kapla svatého Jána, v níž Břetislav, kterýž na lovu aneb
na štvání byl zabit léta 1100, a Bořivoj, bratr jeho, téhož koste-
la svatého Víta kantor 1124, knížata česká, Vratislava, prvního
krále českého, synové, pohřbení leží, jest, jako by byla kapla v je-
ruzalémském kostele, kde jsou o sukni Krista Pána los metalí.

Čtvrtá kapla slove svatého Apolináše, v níž páni Berkové své
pohřby mají, jest, jako by byly dvěře dolů do kaply svatě Heleny,
kdež tři křížové nalezeni byli.

Pátá slove svatého Stanislava, kdež nyní páni z Šternberka
se pohřbují, a v ní také leží pochováni dva čeští králové, oba
jménem Přemyslové, jinák Otakarové, z nichž jeden jest, ješto
proti císaři Rudolfovi, toho jména prvnímu, v bitvě léta 1278
zabit byl, jako by byla kapla, v níž pod oltářem stojí sloup, na

kterémž Pán Kristus seděti ráčil, když mu na hlavu jeho korunu trnovou kladli.

Šestá slove sv. Alžběty, tu jest, jako by byl schod nahoru proti východu na pavlač, kde nyní Jeho Milost Císařská tejně rady a komorníci stávají a svá místa mají, rozuměj, jako by na té pavlači nahoře byla kapla hory *Calvariae*.

Sedmé, jdouc dáleji k západu v kostele svatého Víta, naproti dveřům kostelním na zemi, tu kde kámen z mramoru nad hrobem dobré paměti urozeného a statečného rytíře, pana Mikuláše Miřkovského z Tropčic a na Miřkově, Jeho Milosti Císařské rady, hejtmána hradu Pražského a nejvyššího písaře v království českém, kterýž pochován jest léta 1575, jako by bylo místo, kde Pána Krista mazali, nežli jsou ho do hrobu vložili.

Osmé, uprostřed toho placu před kůrem pod varhany, kdež nyní hrobové jsou císaře Karla Čtvrtého a jiných českých králův, z bílého alabastru za mříží železnou, stojí v témž položení kostela hrobu Božího kapla a jeskyňka hrobu Krista Pána.

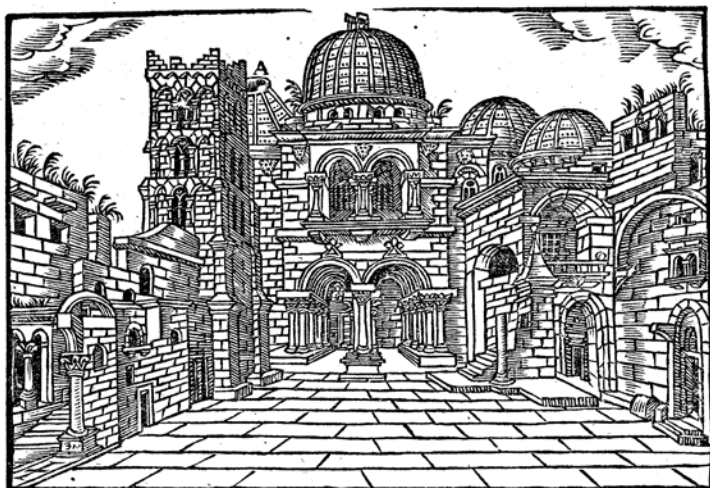
Deváté, odtud zase jdouc k straně půlnoční k *sacristii* aneb svatého Šebestiána, před oltářem sv. Doroty jest, jako by bylo místo těch dvou kamenův, z nichž na jednom Kristus Pán, po zmrtvýchvstání Maří Magdaléně se ukazujíc, s ní mluvil a Maří Magdaléna na druhém stála.

Sumou v tom kostele hlavním hrobu Božího, nákladně od mramoru, díla *musivaeo* (v němž sloupův 10 mramorových z kusu jednoho okrouhle vytesaných a jiných šest z kamene čtverhranně zděných) vystaveného a někdy za držení křesťanského od zlata a stříbra nad míru obohaceného, místa jsou skutkův Krista Pána, umučení, pohřbení a zmrtvýchvstání, pod jedním přikrytím a v jednom stavení zavřená, nápodobně kaplám dotčeným v kostele svatého Víta, však dáleji stojí kapla jedna od druhé v kostele jeruzalémském nežli v kostele svatého Víta, jakž se to vedlé poznamenání krokův nahoře poznati může. Jest také ten chrám stavení nápodobně okrouhlého jako svatého Víta, i kůr v témž položení jest, avšak prostrannější jeruzalémský a něco nižší od země do kůru nežli u svatého Víta a v něm jest uprostřed díra

Kůr jaký

mramorem obkládaná, o níž nám pravili, že by měla uprostřed světa býti. Ale o jistším a podobnějším prostředzemním světa místě nahoře sem dotekl. Toho kůru jsou v držení řekové a v něm sami své náboženství konají.

Také kostel jeruzalémský nemá žádných Jaké okna
oken jako kostel svatého Víta, ale toliko v střeše na straně západní velikou díru okrouhlou a nepřikrytou, skrze níž se dole v kostele nebe spatřiti může, kterou tam dosti světla shůry jde a jest zšíří na dva sáhy, sroubená z trámův dřevěných a na zdi kostela postavených, nápodobně co nějaký okrouhlý veliký komín aneb lufta, a stojí uprostřed ambitu, právě nad kaplou hrobu Božího; sice jinde všechno stavení krovů okrouhlými a olověnými plechy obitými přikryté zůstává. Jakž se to vše zevnitřně s placem a dveřmi proti poledni stojícími v této nashvále sem postavené figůře spatřiti může.

Tuto se již zase k předsevzetí svému navrátím. Když bylo okolo dvou hodin na den, oznámil nám *vicarius*, abychom se do kaply Panny Marie sešli. To když se stalo, přistrojil se gvardián do roucha mešného, pěkně a draze z zlatohlavu udělaného, maje korunu biskupskou na hlavě. A vedlé něho jiní dva mniši,

totižto *diaconus* a *subdiaconus*, kteří evangelium a epištolu zpívali, též se přistrojili do *habitu*, slove *dalmatica*, o němž, co významává, píše *Guilhel. Durand. lib. 3. cap. 11., lib. 2. c. 9.*

I vyšli sme z té kaply, mniši napřed a my za nimi, a šli do jeskyňky, v které hrob Boží jest, a tu gvardian zpíval velkou mši, však pro uzkost místa sotva sme se poutníci v kapličce před jeskyňkou směstknali a mniši v kostele před kapličkou zůstali a *Kyrie, Et in terra, Patrem* a jiné věci zpívali. Po vykonání toho dal gvardián všem požehnání a napřed vyšel se dvěma mnichy, kteříž epištolu a evangelium zpívali, a my za nim do kostela, kdežto po třikráte okolo kaply hrobu Božího zpívající *Te Deum laudamus* sme obešli a již na výchoz z kostela se strojili.

Po dobré hodině přišli Turci v čas poledne ke dveřům kostelním, a otevřevše je, nás všecky ven pustili, takže
Navrácení se do kláštera sme hned odtud přes týž plac před kostelem šli a touž potom cestou do kláštera svatého Salvátora se navrátili a tu oběd hotový našli, jehož sme v bázni Boží s radostí požili.

Kapitola XXIII.

O vyjití našem na horu Olivetskou, odtud do Betanie a o jiných místech svatých na té cestě

V pondělí u *vigilii* narození Panny Marie, to jest sedmého dne měsíce září, po vyslyšení mše na svitání šli sme hned s *vicariem* kláštera skrze město Jeruzalém pěšky k bráně jedné, kteráž k straně východní stojí a slove s. *Stephani*, to jest brána svatého Štěpána, předešle za času Starého zákona a Krista Pána sloula *porta Vallis*, brána Udolí, protože z ní do udolí Jozafat se scházelo. Jakož i my tou branou šli **Vallis Josaphat** sme s vrchu dolů do udolí Jozafat k potoku Cedron, tou cestou, kterouž Kristus Pán po večeri poslední do zahrady na hoře Olivetské k modlitbě jíti ráčil. *Iohan. 18.*

Jest pak udolí Jozafat, jináč udolí Cedron, **Udolí Jozafat** kteréž také sloulo udolí Hor, široké a hluboké mezi městem Jeruzalémem a horou Olivetskou a z té strany města naskrze jde a se táhne; prostřed něho rozkošný potok Cedron běží. A ačkoli za času římského panování od Tita a Adriána císařův nemálo zřícenin, rumu a jiné prsti při zkáze města Jeruzaléma do něho vmetáno bylo, avšak až podnes dosti hluboké zůstává. Slovo židovské Jozafat, latině *Dominus judex est vel Dominus judicabit*, vykládá se česky: Pán jest **Co vyznamenává** soudce anebo Pán bude souditi. Odkudž jsou

dvojí, jedni, ješto to udolí jménem krále Jozafata pobožného a soudce dobrého, 2. *Paralip. 17. a 19.*, nazvané pokládají, druží, ješto z textu prorokův Joele 3. kap. a Zachariáše 14. kap. uznávají, že by proto tak sloulo, poněvadž v něm ten nejvyšší a spravedlivý soudce Kristus Pán souzen a jat byl, potom na nebe z hory Olivetské hned nad tím udolím vstoupil, že také na též místo z nebe k soudu sstoupí a živé i mrtvé v něm souditi bude. *Liranus ad Ioel. 3. cap. et Zachar. 14. cap.*

Iosephus bello Iud. lib. 5. cap. 1. píše, když jsou Zachariáše proroka, syna *Barucha*, uprostřed chrámu židé zamordovali, že jej potom přes zdi chrámové do udolí Jozafat shodili. 2. *Paralip. 24.* Byl také v tom udolí za starodávna obecného lidu krchov, 4. *Reg. 23.*, *Ierem. 26.* Nyní se v něm Turci pochovávají, tím umyslem, že blíže toho místa, ano hned na místě soudu Božího v den poslední budou, a prvé nežli se jiní národové k soudu sejdou, oni odbyti budou. V tom také udolí oni pobožní králové jůdšští Aza, Ezechiáš a Joziáš spálili modly a rytiny pohanské. 3. *Reg. 15.*, 4. *Reg. 23.*, 2. *Paral. 15. 29. 30.*

Torrens Cedron Potok Cedron latině se vykládá *tenebrae, tristitia*, česky tmy a zármutek, snad proto, že od černé mastné země černá a kalná v něm voda bývá, aneb jakž někteří vykládají, pro figůru zármutku a truchlivosti Krista Pána nejednou přes něj přecházejícího, až i tehdáž, když nejprvé jat jsa, do vězení veden byl. *Iohan. 18.*

Vychází pak ten potok z strany východní Jeruzaléma a tou stranou skrze všecko udolí Jozafat, kteréž od půlnoci svůj začátek běře a na díle k poledni se obrací, až naposledy k východu se skonává, běžíc přijímá k sobě vody z studnic *Siloah* a *Gion*, odtud skrze udolí *Gehennom* přes roviny pouště do moře Mrtvého padá a tam se tratí. *Hieron. in loc. Heb., Iosephus 8. antiq. 1. et lib. 9. cap. 7.* Když král David před synem svým Absolonem utíkal, *omnes flebant voce magna et universus populus transibat, rex quoque transgrediebatur torrentem Cedron*, to jest: Plakali všickni hlasem velikým a všecken lid přecházel, i sám král přešel potok Cedron proti cestě, kteréž vede na poušť. 2. *Reg. 15.*

My sme šli přes něj po malém kamenném mostku o jednom oblouku, tudy, kudy Kristus Pán s učedníky svými přejíti ráčil. *Ioh. 18.* Tehdáž žádné vody v něm nebylo, než pravili nám, že zimním časem a z jara, když pršívá, dosti hrubě se rozvodňuje a do něho z hor okolních voda se sbíhá. Dno jeho křemenité a velmi kamenité jest.

Ten mostek, praví, že císařovna Helena vystavěti dala, na kterémžto místě prvé toliko lávka byla, a jakž někteří píší i nám to *vicarius* ustně svědčil, že to dřevo bylo z té lávky, z kteréhož sloup kříže Krista Pána udělán byl. *Breid. 14. Iulii, Sal. tom. 8. c. 6.* Od toho mostku šli jsme k východu, a to k hoře Olivetské.

Mostek

Hora Olivetská leží od Jeruzaléma k východu slunce, vzdálí cesty dne sobotního, *Actorum 1. cap.*, a jakž *Iosephus 20. antiq. 12.* píše a ji pěti honův a vrch hory šesti honův pokladá. Byla hora vysoká a okolo Jeruzaléma nejvyšší, z níž se všecko město a ulice v něm spatřiti mohly a podnes mohou. Jest urodná, stromoví olivového (odkudž Olivetská nazvána), fíkového, palmového, citronového, pomorančového, bobkového, cypřišového, granátového, mandlového a myrtového hojnost, obilí všelijakého, vinic a kvítí vonného dostatek na ní roste, avšak místem jest skalnatá.

Hora Olivetská

Na vrchu té hory král David utíkaje před synem svým Absolonem s pláčem a bosýma nohama Bohu se modlil. *2. Reg. 15.* Na téměř vrchu syn jeho Šalomoun vystavěl výsost *Moloch* modle a jiným modlářstvím jej zprznil. *3. Reg. capi. 11.* Jaké skutky Kristus Pán a Spasitel náš na něm konal, to níže pořád poznamenáno se najde.

Jdouce tedy nahoru, přišli sme na rovný plácek kamením narovnaným ohražený, jako by se tu teprv kostelík stavěti měl, pravil nám o něm *vicarius*, že by na tom místě jeda Kristus Pán na oslátku do Jeruzaléma plakati a města litovati měl slovy: „*Quia si cognovisses et tu,*“ etc. To jest: „Ó kdyby poznalo i ty,“ etc., jakž o tom sv. Lukáš 19. kap. šířeji vypisuje.

Místo, kde Pán Kristus nad městem plakal

Do té hradby na ten plácek nesměli sme vjíti pro Turky, že to místo sobě posvěcené a svaté drží, toliko před tou zídou sme klekli, a jak kdo mohl, nábožně se pomodlili. Načetl sem od brány svatého Štěpána, skrze níž sme šli, až k tomu místu pět set krokův.

Místo, kde sv. apoštolé víru obecnou křesťanskou složili

Odtud jdouce tři sta krokův dále nahoru, přišli sme na místo, kde sou apoštolé Páně *Symbolum fidei*, totiž dvanácte článkův víry křesťanské, počínající se *Credo in Deum etc.*, Věřim v Boha Otce etc., jednomyslně složili; nyní není tu nežli rum a kamení. Ač jiní jistí, že jest na

hoře Sion, jakž doleji oznámeno bude, skládáno bylo.

Místo, kde Kristus Pán modlitbě učedlníky učil

Od toho místa výš nahoru se berouc na osmdesáte kročejův přišli sme na místo, kde Pán Kristus učedlníkům svým modlitbu svou *Pater noster*, totiž Otče náš etc., vydati a je jiným dobrým věcem učiti ráčil, jakž to z počátku kapitoly svatého Matouše 5. až do 8. poznati se může. Znáti, že tu někdy kaplička byla, ale nyní všecka pobořena jest.

Kde se učedlníci Krista Pána tázali na znamení příchodu jeho posledního

Jdouce dále nahoru okolo sta krokův, přišli sme k místu, na kterémž Kristus Pán seděti ráčil, když k němu učedlníci přistoupili, totiž sv. Petr, Jan, Jakub a Ondřej, tážíce se na znamení příchodu jeho posledního a světa skonání. *Mat. 24.*, *Marci 13.*, *Lucae 21.* Z toho místa nejlépe se vidí položení města a nynějšího chrámu Šalomounova, ježž Turci drží a do něho žádného křesťana nepouštějí, takže sme odtud zevnitřní stavení jeho, plac vůkol něho a někdejšího chrámu Šalomounova místo dosti dobře spatřiti mohli a na tom přestati musili.

Odtud jdouc výš nahoru okolo 50 kročejův, přišli sme téměř na vrch hory k jakémus starému, velikému a zbořenému stavení aneb kostelu, při kterémž na polední straně malá jeskyňka aneb sklípek stojí, o němž nám *vicarius* vypravoval, že jest tu bytem byla ona pobožná žena, jménem *Pelagia*. O kteréž se píše, že jest veliká,

Kde sv. Pelagia byla

Odtud jdouc výš nahoru okolo 50 kročejův, přišli sme téměř na vrch hory k jakémus starému, velikému a zbořenému stavení aneb kostelu, při kterémž na polední straně malá jeskyňka aneb sklípek stojí, o němž nám *vicarius* vypravoval, že jest tu bytem byla ona pobožná žena, jménem *Pelagia*. O kteréž se píše, že jest veliká,

známá a slavná tehdáž hříšnice aneb *cortisana* v městě *Antiochii* byla, bohatstvím, rozkoší a slávou nad jiné v tom městě oplývala, a jakž svatý *Hieronymus in vitis Patrum folio (mih)* 41. píše těmito slovy: *Ecce transiit prima mimarum Antiochiae sedens super asellum et processit cum suma fantasia adornata ita, ut nihil videretur super ea, nisi aurum et margaritae et lapides praetiosi, nuditas vero pedum eius ex auro et margaritis erat cooperta; cum qua maxima erat pompa puerorum et puellarum in vestibus pretiosis amicta, et torques aurea super collum eius; quidam praecedebant, alii vero sequebantur eam. Pulchritudinis autem et decoris eius non erat satietas omnibus secularibus hominibus. Quae transiens per nos totum implevit aerem ex odore musco vel caeterorum suavissimorum odoramentorum flagrantia. Quam ut viderunt episcopi (congregati ante januam basilicae martyris Iuliani), ita nudo capite et omni membrorum compage sic inverecunde transire cum tantis obsequiis, ut nec velamen super caput positum nec super scapulas, ingemuerunt et quasi a peccato gravissimo averterunt facies suas. Beatissimus autem Nonius episcopus eam diu respiciebat et suspirans graviter dixit ad episcopos: Quid putatis, dilectissimi, quantas horas fecit in cubiculo suo haec mulier lavans et componens se cum sollicitudine animi et intentione ad spectaculum ornans, ut corporali pulchritudini et ornatui nihil deesset, quatenus omnibus placeat, ne turpis videatur esse suis amatoribus, qui hodie sunt et crastino non. Ergo et nos habentes Patrem in caelis omnipotentem, sponsum immortalem, donantem bene custodientibus promissiones, quae habent divitias caelestes et aeterna praemia, quae extimari non possunt, quae oculus non vidit nec auris audivit nec in cor hominis ascenderunt, quae paravit Deus diligentibus se. Quid enim plura loquor, habentes repromissionem faciem illam magnam et splendidam et inaestimabilem vultum sponsi videre, cui Cherubin respicere non audent, non ornamus neque detergimus sordes de miseris animabus nostris, sed dimittimus eas negligenter jacere. A málo níže modlil se týž biskup Nonius, řka: Domine Iesu Christe, ignosce mihi peccatori et*

*Nonius
episcopus*

indigno, quia unius diei ornatus meretricis superavit ornatum animae meae; illa promisit placere hominibus et fecit, et ego promisi tibi placere et mentitus sum propter pigritiam meam. To jest: Jela tudy na oslátku nejpřednější města Antiochie laryně, vypravivši se dle nejvyšší možnosti z pouhé své libosti, takže na ní nic nebylo viděti nežli zlato, perly a drahé kamení; nohy pak její, tu kdež obnaženy byly, zlatem a perlami ozdobeny byly. Okolo ní šlo množství pacholat a děveček, drahým rouchem oděných, sama měla zlatý řetěz na hrdle, a šli jedni před ní, druzí za ní; nemohli se její krásy a ozdoby lidé světšší dosti nahleděti a nasytiti. Kterážto když mimo nás jela, všudy okolo povětří pížmem a libou vůní jiných věcí naplnila. Jak ji biskupové spatřili (kteříž tehdaž tu před vraty kostela mučedníka Juliána shromáždění stáli), že s nepřikrytou hlavou a jinými oudy těla tak nestydatě s takovým množstvím sluh, žádného přikrytí na hlavě ani na ramenou neměvši, tudy jede, vzdechli a jako od nejtěžšího hříchu tváře své odvrátili. Blahoslavený pak biskup *Nonius* dlouho na ní hleděl a velmi těžce vzdechši řekl k biskupům: „Co se vám zdá, nejmilejší, kolik jest hodin v pokoji svém tato žena umývá a stroje se s velikou myslí, péčí a pilností, aby vidína byla, strávití musila, tak aby tělesné ozdobě a okrase její ničehož se nedostávalo. Hle, jak se všem zalibuje, chtěc svým miláčkům se zachovati, kteříž dnes jsou a zítřa nebudou. My tedy majíce Otce na nebi všemohoucího a ženicha nesmrtného, darujícího těm, ješto jeho zaslíbení se drží, bohatství nebeské a takové dobré, kteréž se šacovati nemůže, kteréhož oko nevidělo, ucho neslyšelo a na srdce lidské nevstoupilo, a ty a takové věci milujícím sebe připraviti ráčil. A co mám mnoho o tom mluvíti, majíce zámluvu, že tu jasnou, stkvoucí a předrahou tvář ženicha našeho uhlédáme, na níž cherubínové patřiti nesmějí; však neobmýváme mrzkostí a poškrvn ubohých našich duší, neozdobujeme jich, ale na ně nic nedbáme, nýbrž opovržených zanecháváme.“ A málo níže modle se týž biskup řekl: „Pane Ježíši Kriste, smiluj se nade mnou hříšným a nehodným, neb hle, šperky a strojení za jeden den jedné nevěstky převýšilo ozdobu duše mé. Ona slíbila se

líbiti lidem, a to plní, já sem pak tobě slíbil se líbiti, a zklamal sem pro lenost mou.“

Tyto řeči něco obšírněji proto sem tuto doložil, že jsou plné dobrého naučení a aby se tím větší dobrota a milost Boží při svaté *Pelagii* poznati mohla, kteráž ji z takových velikých tělesných žádostí světa vytrhla.

Nebo abych pořád o ní řeč dokonal, píše dále týž sv. Jeroným v slovích obšírnějších, že se trefilo nazejtří tomu biskupu Nonniovi slovo Boží kázati a sv. *Pelagii* v dotčené slávě a pompě na tom kázání býti. Kterážto když je slyšela, tím velice v mysli své pohnutá byla, až potom více a dokonáleji jeho slýchajíc na víru křesťanskou srdečně se obrátila, bohatství své rozdala a sama vzavši na se oděv mužský do země Svaté na horu Olivetskou, tu kdež Kristus Pán na nebe vstoupil, se vypravila a z jedné strany vedlé kostela dala sobě dotčený sklípek s jedním okýnkem a dveřmi malými ustavěti a tu do smrti bydlela, od každého za osobu mužského pohlaví držána byvši, až po smrti, když ji mýti měli, že žena byla, poznali a s velikou slávou od tehdejších křesťanů jest pochována.

K tomu tedy velikému pobořenému kostelu přišedše, spatřili sme položení jeho, že jest široce okrouhlý býti musil a vůkol špicí na kopci té hory vycházel. Uprostřed něho právě na vrch hory stojí kaplička zevnitř okrouhlá, však hranatá na osm rohův a z kamene štukového, a jakž znáti jest i praveno nám bylo, stála za starodávna uprostřed stavení kostela velikého, nápodobně jako kaplička hrobu Božího uprostřed kostela svého. Ten kostel i s tou kapličkou byl od sv. Heleny vystavený, jsa tolikéž co kapla jeho okrouhlý, a při něm klášter, sloul svatého Marka. Nyní jest všecko krom dotčené kaply pobořeno a něco místem zdí vysokých stojí. *Eusebius in vita Const. lib. 3. cap. 42.*

**Kostel a kapla
na hoře
Olivetské**

Do kaply jsou dvěře k straně západní a musí se po schodech kamenných, kteréž velmi zasypané jsou, do ní jíti. Před tou kaplou sedělo několik Turkův a starých bab tureckých, ti nás do ní pustiti nechtěli, až sme jim prvé koliks mejdynů dali. I všedše do ní viděli sme, že také vnitř okrouhlá jest a klenutí dosti

vysokého, na dyl i na šíř *ex diametro* po šesti kročejích, bez ol-táře, kromě na polední straně stojí ve zdi jedna věc vytesaná jako nějaká aršička. Proti ní při zemi v skále samorostlé sivé

**Šlepěje Krista
Pána na hoře
Olivetské**

barvy a víc náčerné jsou vytlačeni dvou noh člo-věch šlepějové, a to bosé nohy tak, jako by mi-strovsky do vosku vytištění byli. O těch pravil nám *vicarius*, že sou šlepěje Krista Pána, když

jest v přítomnosti učedlníků svých, rozžehnav se s nimi, na ne-besa vstoupil a těch posledních šlepějí na znamení svého bytu a člověčenství na světě zanechati ráčil. *Lucae 24., Mar. ult.*

Jsou pak ty šlepěje prsty obráceny proti poledni a patami na půlnoci. Šlepěji od pravé nohy jest dobře znáti, ale levé téměř nic, nevím, z jaké příčiny; snad, jakž nám pravili, že od poutníkův před lety po kouskách odraženy byly, kterýchž nyní žádný uraziti nesmí. Jiní praví, že Turci ten levý šlepěj do svého chrámu, kterýž jest na místě, kde Šalomounův chrám stál, v celosti odnesti dali a tam jej ctí a za svátost drží. Ač pak *Onuphrius* v knize *de septem Urbis ecclesiis* píše, že jej v Římě mají a ukazují.

**Vůně libá
z šlepějí
pocházející**

Když sme ty šlepěje vedlé obyčeje líbali, cíti-li sme z níh a z toho kamene vůni libou a velmi příjemnou, jako by fialou natřeni byli, až sme se nad tím divili, ale *vicarius* nám oznámil,

že vždycky takovou vůni z sebe vydávají. Píše *Paulinus Nol. episc. epist. 11. ad Severum*, že jest to místo těch šlepějí žádnou věcí, ani od kamene, ani jakým kovem přikryto aneb obdláženo býti nemohlo, nebo všecko přeč vyhodilo. A sv. Jeroným *tom. 3. in loc. Heb., Act. apost. lit. M.* praví, že v tom kostele v kapličce, dokud za jeho časův stál, vždycky nad tím místem šlepějův díra v klenutí byla a nijakž zaklenutá býti nemohla, takže od země až do vrchu k nebi otevřino bylo.

**Kde se andělé
apoštolům
ukázali
po vstoupení
Krista Pána**

V té kapličce jest také místo, kde se svatí an-dělé v bílém rouše stkvoucí v člověčí postavě apoštolům po vstoupení Krista Pána ukázali a k nim řekli: „*Viri Galilaei, quid statis aspicientes in coelum?*“ To jest: „Muži galilejští, co tu stojíte a k nebi hledíte?“ *Actor. 1.* Ač pak

vicarius jiné nám místo k straně půlnoční ukazoval, že by se ten skutek andělský na něm státi měl, a tu stojí podnes jakás stará věže. Ale vedlé textu Písma, kteréž dí: *Ecce, duo viri astiterunt juxta illos*, totiž: Ej, dva muži postavili se vedlé nich, netrefuje se, aby tak daleko býti mělo, jako ta věže od kaply stojí, neb od tud jest tak daleko, co by třikrát z lučiště vystřeliti mohl, aneb na tři hony.

Na vrchu té hory Olivetské král David, když před Absolonem, synem svým, utíkal, se modlil, *2. Reg. 15.*, a žalm třetí tam složil. Na témž král Šalomoun vystavěl *Astaroth*, modle sidonské, kostel ženám svým k vůli, kterýž král Joziáš zbořil. *3. Reg. 11.*, *4. Reg. 23.* A Kristus Pán často se na něm modlíval, jakž o tom *Lucas 21. 22. 23.* a *Ioh. 8. 18.* píše.

Kapitola XXIV.

O sjití z hory Olivetské do Betanie a k jiným
místům až do Jeruzaléma

Od toho místa vzali sme před sebe cestu k Betanii a jdouce z druhé strany vrchu viděli sme zdaleka proti východu díl Mrtvého moře; potom sšedše dolů nechali sme hory Olivetské na pravé straně, obracejíce se k Betfagi. Však na cestě při stráni vrchu potkaly se s námi dvě turecké ženy aneb sedlky, nesoucí veliký košík čerstvých fíkův na trh do města. Tu my ustavše od chůze i od horka s velikou chutí všechny ty fiky sme od nich za dva majdyny, to jest jakoby u nás za šestnáct bílých peněz, koupili a zasadili sme se tu na zemi okolo jakéhos širokého kamene, na kterémž nám je vysypaly. Dalo se nás deset osob do nich, a velmi dobré byly. Nicméně čtvrtého dílu sme jích snísti nemohli, takže vstavše odtud, na tom kamenu jsme jích nechali a odešli, jdouce přímo k místu Betfagi. Bylo pak Betfage ves při hoře Olivetské, nedaleko od cesty, kteráž z Betanie do Jeruzaléma vedla, obydlí a v držení kněží jeruzalémských.

Betfage

Co vyznamenává

To slovo Betfage znamená, jakž někteří vykládají, dům fíkův, a to od množství urodných fíkův, kteříž tam v hojnosti rostli a podnes vůkol rostou; jiní vykládají dům ust, aneb dům smírce, orodovníka aneb

prostředníka, jako by Mesiáše Krista Pána (kterýž v té vsi oslici a oslátko sobě přivesti poručil, na ně vsedl, jel do Jeruzaléma, aby je z manství ďáblova vysvobodil) duchovním smyslem znamenalo. *Mat. 21., Marc. 11., Lucae 19., Ioh. 12.* Nyní tu není viděti než rupy a hromady kamení.

Betfage od místa vstoupení Krista Pána na hoře Olivetské jest okolo půl míle vlaské aneb půl čtvrti míle naší české. Odtud šli sme přece dolův po té stráni hory Olivetské k východní straně, a nedaleko pošedše, ukazovali nám místo, kde Kristus Pán učedníkům svým řekl: „*Ecce, ascendimus Hierosolymam,*“ „Ej, vstupujeme do Jeruzaléma.“ *Mat. 20., Marci 10., Luc. 15.*

Potom byvše proti Betanii, uchýlovali sme se na levou ruku, a vtom nás potkali dva Arabové opatření luky a šípy. Ti nakrátkce chtěli od nás peníze míti, *vicarius* pak, ješto dobře arabsky uměl, počal jim odporovati a odmlouvati, až je vždy spokojil, ukázav jim na ony nedojedené fíky, kteréž sme na cestě nechali, ty aby sobě za to vzali. Nevím pak, zastihli-li jsou je či nic, šlif sou tam a my dobrý sme před nimi pokoj měli.

Odtud minuvše Betanii, cestou, která jde k Jerichu, přišli sme k jednomu velikému kamenu vyrostlému z země. O tom nám pravili, že na něm Pán Kristus seděti ráčil, když k němu sv. Marta a sv. Maří Magdaléna, obě sestry Lazarovy, přišly a řekly: „*Domine, si fuisses hic, frater meus non fuisset mortuus,*“ to jest: „Pane, kdyby ty tu byl, bratr náš byl by neumřel.“ *Ioh. 11.*

Kámen, na němž Kristus Pán seděl

Odtud třiceti krokův dále přišli sme na místo, kde byl dům svaté Maří Magdaleny, v kterém bydlela. Znáti, že tu byla nějaká kaplička, ale nyní zbořená, toliko kus zdi stojí a ostatek rum a kamení.

Dům Maří Magdalény

Potom šli sme dále k straně půlnocní okolo 100 kročejův, až k místu, kde bydlela svatá Marta, sestra Lazarova a Maří Magdalény, u níž často Kristus Pán býval, *Math. 21., Mar. 11.*, obzvláště tehdáž, kdyžto Marta pečovala o Krista Pána a chtěla, aby jí Maria (poslouchající u noh Kristových řečí a kázání jeho) pomáhala, kteréžto řekl Kristus: „*Martha, Martha, sollicita es; Maria optimam partem*

Dům Marty

elegit, quae non auferetur ab ea,“ to jest: „Marta, Marta, pečlivá jsi. Maria dobrou stránku vyvolila, kterážto nebude odňata od ní.“ *Lucae 10.* Tu nyní stojí kus jakési zdi, ostatek rumu a kamení, a leží od Betfage okolo půldruhé míle vlaské. Dále odtud obrátivše se zas k Jeruzalému na západ a jdouc okolo půl míle

**Co slove
Betania**

vlaské, tu sme teprva vlastně do Betanie přišli. Slove *Betania, domus passionis, humilitatis et obedientiae Domini*, totiž dům utrpení, pokory

a poslušenství Páně, u figůře umučení a pokory Krista Pána. Někteří vykládají *domus exauditionis et responsionis Domini*, to jest dům vyslyšení a odpovědi Hospodina. Bylo městečko, v němž mimo výš psané osoby bydlel Lazar, bratr Marie a Marty, kteréhož Kristus Pán čtvrtý den v hrobě pochovaného z mrtvých vzkřísiti ráčil. *Ioh. 11.* Nyní jest tu jakás chatrná víska, v níž Arabové bydlí v chaloupkách malých a žádného jiného mezi sebou netrpí. Pročež jak sme tam došli, přišli sme k jakýmsi zdem starým a tu očekávali, až by ti přišli, kteréž sme k Arabům poslali o připuštění nás do jeskyňky hrobu Lazarova, kterouž Arabové zavírají a v své moci i u veliké vážnosti mají. Neb vědí, jaký se v něm zázrak při Lazarovi stal, a jemu věří.

Po dobré chvíli přišli někteří Arabové a nám ze mzdy otevřeli. Tu my dřív, než sme tam vešli, několik oskových svíček sme rozsvítli, kteréž sme z Jeruzaléma k tomu přinesli, a po patnácti stupních dolů do kapličky skrze jakous uzkou při samé zemi díru, čtvermo po rukou a nohách, jeden za druhým jsme lézti musili. V té teprva jest na půlnoční straně sklípek aneb jeskyňka v zemi dosti hluboko, jednoho sáhu zdýlí a zšíří tolik, zvýší něco více nežli tří loktů, v tom Lazar mrtvý ležel.

**Hrob
Lazarů**

rozsvítli, kteréž sme z Jeruzaléma k tomu přinesli, a po patnácti stupních dolů do kapličky skrze jakous uzkou při samé zemi díru, čtvermo

po rukou a nohách, jeden za druhým jsme lézti musili. V té teprva jest na půlnoční straně sklípek aneb jeskyňka v zemi dosti hluboko, jednoho sáhu zdýlí a zšíří tolik, zvýší něco více nežli tří loktů, v tom Lazar mrtvý ležel. Stojí v té kapličce přední oltář, na tom místě, kde (prý) Kristus Pán stál, když na Lazara „*Lazare, veni foras,*“ totiž: „Lazaře, poď ven,“ volal. V té také kaple praví, že sv. Maří Magdaléna sedm let pořád pokání činila a se zdržovala. Jest pak v obou tma a žádného tam okna není, než musí se světlem svítiti.

Tu jsou také ještě jiné dvě kaply, jednu Turci a druhou Arabové za své *meschity* mají, a do nich sme jakýms oknem nahlédli,

ale nic obzvláštního tam neviděli. O sv. Lazaru mnoho Francouzové píší, jak jest byl v *Marsilii*, v krajině *la Provence* řečené biskupem a tu že podruhé umřel, mnoho divův a skutkův dobrých učiniv. Tělo aneb kosti těla jeho každého roku ukazují, i na procesí v truhle stříbrné a pozlacené po městě nosí.

Před lety 500 byl tu v Betanii od královny z Melisendy vystavený klášter jeptišek a řádu svatého Lazara, kteréž černou sukni, přes ní plášť černý a na něm napřed zelený kříž za habit nosily. *Vilhel. Tyrius bel. sac. lib. 15. cap. 26. et 18. cap. 27., Vitriac. cap. 58.* Nyní jest všecko pobořeno.

Odtud na šedesáte krokův přišli sme, kde Lazar příbytek a dům svůj měl. Tu ještě podnes viděti jest dosti zdí a zbořenin, sklepy klenuté, kus věže vysoké z tesaného kamene stavené, příkopy vůkol a jiná znamení; a po nich se souditi může, že tu spíše hrádek a tvrzka nežli prostý dům býti musil. Jakož pak chtějí tomu někteří, že jest Lazar bohatým a předním člověkem byl a tak čistě vystavené obydli měl. Leželo v rohu městečka z té strany Jeruzaléma, od města na dvě míle vlaské.

Navracejíce se k Jeruzalému, šli sme na 100 kročejův vrškem nahoru a přišli na místo, kde stál jakýsi dům čtverhranný, dosti veliký, bez krovu, vnitř klenutý. Ten dům ukazujíc nám *vicarius* pravil, že by měl býti to dům onoho Šimona malomocného, u něhož když jednoho času Kristus Pán večeřel, přistoupila žena, totiž Maria Magdalénská, sestra Lazarova, ku Pánu, a zlámavši nádobu alabastrovou, vylila drahou mast nardovou na hlavu jeho, že od ní všecken dům vůní naplněn byl. *Math. 26., Marci 14.*

Odtud šli sme na půl míle vlaské přece vrchem nahoru, nechavše hory Olivetské po pravé straně, a tu sme, mezi vinice, olivové a fíkové zahrady přijdouc, viděli hromadu kamení vedlé cesty ležeti, o níž nám *vicarius* zprávu dával, že na tom místě stál onen neplodný strom fíkový, kterýž, když Kristus Pán jda z Betanie do Jeruzaléma ohledoval a z něho fíky míti se nadál, ale žádného ovoce na něm nenalezl, zlořečením jeho usechl. *Mat. 21., Marci 11.* Ten

Dům Lazarů

Dům Šimona malomocného

Fíku uschlého místo

zajisté, jakž nám to též *vicarius* vypravoval, znamenal lid izraelský tehdejší, ješto se stkvěl zevnitřní tvárností, ale neměl ovoce víry, jakž o tom Kristus Pán zmínku činí u svatého Lukáše v 13. kap. a Izaiáš 1., Jerem. 8., Ezechiel 17., Ozeáš 2. 9., Joel 1.

Potom začali sme z vrchu dolů do údolí Jozafat okolo míle vlaské kráčeti, až na jakýsi čtverhranný plácek kamennou hradbou osazený, o němž nám *vicarius* oznamoval, že uprostřed něho

Kde se Jidáš oběsil

za času Krista Pána stál onen strom, na němž se Jidáš oběsil, o čemž sv. Matouš 27. kap. píše. *Broc. iti. 6., Salig. tom. 8. c. 5.* píší, že za času je-

jich ukazovali strom, latině *sycomorus* řečený, za to mám, že jakž se nyní tam jmenuje, fík faraonový, o němž doleji psáti budu, na kterém se Jidáš oběsil; ale ten byl z té strany Betléma mezi výcho-

Tu nyní židé svůj krchov mají

dem a polední. Málo pod tím nešťastným místem židé, kteříž v Jeruzalémě bydlejí, podnes krchov svůj mají a jsou ne bez příčiny sousedé zlým osudem svého krajana a zrádce Krista Pána.

Od toho místa šli sme na 200 krokův až do údolí Jozafat k potoku Cedron a odtud k městu, však jinou cestou nežli prvé, totiž vysokým a příkrým vrchem vedlé zdí jeruzalémských, mají město po pravé ruce, až k jakés fortně se dveřmi železnými, skrze něž vešedše do města, šli sme přímo až do kláštera svatého Salvátora a tu sme ostatek dne odpočívali.

Kapitola XXV.

O spatření některých míst v městě Jeruzalémě

V uterý den památný narození Panny Marie, to jest 8. dne měsíce září, vstavše ráno na usvítě, vyšlo nás všech sedm poutníkův s *vicariem* a jinými nám přidányi z kláštera pro spatření některých míst v městě.

Tak nejprvé jdouc ulicí proti východu 300 krocejův, přišli sme k jakés staré veliké bráně, kteráž z štukového kamene stavená a překlenutá jest, od spodku pak země až něco málo přes polovici zazděná a do vrchu potom otevřená stojí mezi domy do ulice proti východu. O té nám *vicarius* vypravoval, že jest za starodávna od Jebuzejských řečená *porta Iebus*, totiž brána Jebus, a od soudův *porta Judiciaria seu Judicialis*, totiž Soudná brána, protože u ní staří židé sedávali a soudy drživali. Tu koho na smrt odsoudili, hned jej odtud skrze tu bránu na popravu vyvesti dali. Pročež i tou branou vyvedli ven z města Krista Pána, aby jej ukřižovali. Ta brána byla v starých zdech jeruzalémských proti straně západní postavená. *Nehem. 3., ibidem Liranus, Deut. 22., Ruth. 4., Iohan. 19., Hebr. 13., Brocard. iti. 6., Salig. tom. 8. cap. 7.*

Porta Iudiciaria. Brána Soudná

Odtud šli sme touž ulicí na 80 kročejův, tu nám *vicarius* ukazoval na pravé ruce jakýs dům, při němž jest nahoru ke dvercím pět stupňův kamenných, a vypravoval o něm, že jest někdy byl té pobožné ženy Veroniky, kteráž když viděla mimo dům svůj

**Sudarium
Veronicae**

Krista Pána zkrvaveného a ztrzyzněného vesti, rouchy bílé z své hlavy sňaté jemu podala, aby se ní po tváři utřel; což Kristus Pán vděčně přijíti a na znamení toho jí tu rouchu vraceje, obličej svůj na ní tak vlastně, jako by vymalovaný byl, zanechati ráčil. Tu rouchu ukazují v Římě v kostele svatého Petra na hoře Vatikánské. *Betleh. in descr. loc. pass. Christi feria 5., Onuphrius de 7 Urb. eccles. cap. 4.*

Od domu svaté Veroniky vedli nás dále tou ulicí, takže sme se pomalu až naproti půlnoci v ní obrátili a šli na 120 krokův.

**Domus divitis
epulonis.
Dům boháče
hodovného**

Tu nám *vicarius* ukazoval dům veliký z štukového kamene vystavený, praví, že jest na tom místě, na kterém onoho bohatce skvostně hodujícího a Lazarem chudým pohrdajícího, jakž *Lucae 16.*, vystaven. *Breid. 14. Iulii, Salig. tom. 8. cap. 6.* Odkudž ten důvod jde, že jest řeč Krista Pána o tom bohatci nemusila býti v přísloví a smyšleně mluvená, ale v skutku stalá a v duchu vševědoucnosti od Krista Pána přivozovaná.

Dále odtud jdouce touž ulicí na půlnoci do 20 krokův, přišli jsme k jakémus klenutí přes ulici, to jest na větším díle pobořené. Pod tím nám *vicarius* ukazoval místo a pravil, že se tu Kristus Pán, když na smrt veden byl, k ženám plačícím obrátil a promluvil, řka: „*Filiae Hierusalem, nolite flere super me, sed super vos ipsas et super filios vestros,*“ to jest: „Dcery jeruzalémské, neplačte na mne, ale samy na sebe a na syny vaše.“ *Lucae 23. Salig. tom. 8. cap. 7.* píše, že to klenutí byla kaplička, a tak pobořená stojí.

Od toho místa 50 krokův, vždy tou ulicí až k konci jdouc, přišli sme k jednomu nárožnímu domu, u něhož troje rozcestí šlo. *Vicarius* oznamoval, že veden byv Kristus Pán na smrt

a kříž nesa, v rohu u toho domu, jako na rozcestí, klesal a ze mdloby veliké padal; pročež obávající se žoldněří a židé, aby jim na cestě neumřel, přinutili Šimona Cyrenenského, kterýž ze vsi šel, kříž Krista Pána nesi a jemu polehčovati. *Mat. 27., Mar. 15., Lucae 23., Breiden. 14. Iulii, Pas. d. 208. 209.*

**Kde Kristus
Pán pod
křížem klesal**

Dále obrátili sme se do jakési malé uličky napravo proti východu, kudy Kristus Pán z radního domu k smrti veden byl, až na horu *Calvariae* 80 krokův.

Tu po pravé straně stojí kostel dosti veliký a klenutý, však s krovem obořeným; o něm oznamoval *vicarius*, že to místo jest, kdež blahoslavená Panna Maria s svatým Janem a jinými pobožnými ženami stála, a Krista Pána tak ztrápeného vésti vidouc, žalostivě padnouti a omdlévati musila.

**Kostel, kde
Panna Maria
na Pána Krista
na popravu
vedeného se
dívala**

Na tom místě někdy císařovna Helena dotčený kostel vystavěti a jej Panny Marie nazvati dala, a nejprvnější z křesťanův, po krvi znamenáných po zemi šlepějích syna svého na horu umučení putovala, odkudž původ procesí křížové býti praví. *Pas. d. 207. 208., Sal. tom. 8. cap. 6.*

**Původ procesí
křížové**

Od toho kostela jdouc dále do ulice proti východu na 80 kročejův přišli sme na místo, kteréž řecky sloulo *lithostrotos*, totiž kameny dlážděné, židovskly *gabatha*, to jest místo vyvýšené aneb vyšší, latině *tribunal*, stolice aneb trůn soudce, na němž římsí vládařové proti zločincům ortele vypovídati obyčej mívali, a byl trůn kamenný, k němuž se po stupních nahoru chodilo. Nynější dala císařovna Helena vystavěti onomu za času Piláta nápodobný, a jest prampouch aneb pavláčka podklenutá z štukového kamene přese všecku ulici, od jednoho domu až k druhému napříč, co nějaká prostřední vrata vysoký. Na tom prampouchu Pilát, vládař židovský, dav Krista Pána na něj přivesti ubičovaného, židům ukazoval, rka: „*Ecce, homo*,“ to jest: „Aj, člověk,“ jináč se nenadav, než že když ho ubičovaného uhlídají, jej propustiti

Gabatha

žádati budou. A když všecken lid volal: „*Crucifige*,“ to jest: „Ukřižuj,“ Pilát přede všemi ruce umýval, řka: „*Innocens ego sum a sanguine justis huius*,“ to jest: „Neviněť sem já od krve spravedlivého tohoto.“ *Mat. 27., Ioh. 19., Marc. 15., Lucae 23.* A potom Krista Pána na smrt odsoudil, jakými pak slovy, o tom evangelistové svatí nepíší.

Ale nacházejí se *authores*, ješto ortel a výpověď Pilátovu tehdejší proti Kristu Pánu *traditione patrum* poznamenali, a nachází se jeden originál starý na pergameně psaný v bibliotéce

**Ortel aneb
výpověď
Pilátova proti
Kristu Pánu**

Jejich Milostí císařův římských z domu rakouského v městě Vídni při Dunaji, kterýž takto zní: *Nos, Pontius Pilatus, praepositus iudex in Hierusalem, sub potentissimo monarchiae imperio, Tiberio Caesare, cuius felicissimum imperium conservet Altissimus cunctis seculis. Nos sedentes pro tribunali ob zelum iustitiae et synagogae Iudaeorum, repraesentatus est nobis IESUS NAZARENUS, qui temeraria assertione filium Dei se dixit; cum paupercula matre natus sit, regem Iudaeorum se praedicat opusque Salomonis se destruere jactat populumque et legem Mosaicam revocat. Quibus omnibus auditis et cognitis crucis patibulo damnatione mori proscribimus una cum latronibus. Ite, abducite eum.*

Tohoto naschválně vyložiti sem na česko nechtěl pro veliké rouhání proti Synu Božimu a aby se nad tím sprostnější čtenáři nehoršili. Praví, že byl dosažen tento ortel v městě Vídni, kteréž leží při řece *Rhodanu*, v krajině *Delphinatu* království francského, latině slove *in Gallia Lugdunensi*, kdežto podnes tvrž

O Pilátovi

Pilátovu starou jako zámek od kamene vystavěnou u města, jménem *la maison du Pilate*, ukazují, byvši to město *coloniae Romanorum*, jako by se tu Pilát naroditi a po odsouzení Krista Pána od císaře do toho města zaslán a tam do smrti zůstávati a odsouzen býti měl. *Gregorius Turonensis*. Ač pak *Eusebius hist. eccl. lib. 2. cap. 7., Niceph. lib. 2. cap. 10., Ioseph. lib. 18. cap. 11., Eutropius lib. 7.* píší, že jest pro odsouzení Krista Pána na smrt u císaře Tiberia a po něm

Caia císaře v nemilost upadl a z zoufalství a strachu pokuty sám sebe zabil a o hrdlo připravil, ale kde to bylo, nedokládají.

Švejcaři pak ukazují jezero pod jedním vysokým vrchem, kterýž Gebrochner Berg aneb Pilátus Berg jmenují, mezi *Lucern* městem a Unterwalden, nedaleko silnice do Vlach, přes Gothartberk aneb *Alpes Lepontinas*. To jezero jmenují Pilátus See, totiž Pilátovo, s tím doložením, že by se v něm Pilát utopiti měl, a jest hrozná i nebezpečná, když co nejmenšího někdo do něho hodí, netoliko povětrí hrozná způsobí, ale i povodeň, kteráž okolní krajině mnoho škody nadělá, vydává.

Jezero v Švejcařích, v němž se Pilát utopil

Jiní pokládají jinou a mému zdání podobnější formuli: *Iesum Nazarenum, subversorem gentis, contemptorem Caesaris et falsum Messiam, ut majorum suae gentis testimonio probatum est, ducite ad communis supplicii locum et cum ludibrio regiae majestatis in medio duorum latronum cruci affigite. I, lictor, expedi cruces. Salig. tom. 8. cap. 7., Adrichom. in theat. Ter. Sanctae.*

Jiná výpověď proti Kristu Pánu

Navracující se k místu *gabatha*, píše *Ioseph. 18. ant. 5. a 2. bel. 8., Euseb. 2. hist. eccl. 6., Niceph. 2. hist. eccl. 10.*, že po kolikas málo letech po smrti Krista Pána židé se bouřili v Jeruzalémě proto, že Pilát poklad jejich chrámový, *corban* nazvaný, na tok vody aneb *aquaeductum* (kteráž ode tří set honův do města vedena byla) obrátil. Pročež ho židé, když do Jeruzaléma přijel a na soudné stoličce se posadil, s velikou bouří obstoupili. On pak, přezvědév příčinu toho jejich pozdvižení, rozkázal tejně vojákům svým mezi lid se přimísiti a je (dav jim návěstí) kyjmi bít a rozehnat, což se i stalo, a mnoho jích netoliko do chromoty, ale i do smrti potlučeno a zbito.

Židé se zbouřili proti Pilátovi

Brzo potom jiný vladař *Florus* množství předních z židův před touž stoličce zbičovati a za městem ukřižovati, i potom jiného lidu množství, starých i mladých, po městě zmordovati dopustil, *Ioseph. 2. bell. 14. 15.* Vedlé proroctví jích vlastního, kteréž před tou stoličce pronesli: „*Sanguis eius super nos et super nostros*

Florus vladař židův potrestal

filios," to jest: „Krev jeho na nás a na naše syny.“ *Ioh. 19.* A Izaiaše proroka v 3. kap.: *Ruit enim Ierusalem et Iudas concidit, quia lingua eorum et adinventiones eorum contra Dominum, ut provocarent oculos majestatis eius. Agnitio vultus eorum respondit eis et peccatum suum quasi Sodoma praedicaverunt.* To jest: Nebo se obořil Jeruzalém a Jůda padl, protože jazyk jejich a skutkové jejich čelí proti Hospodinu k dráždění očí slávy jeho. Anobř sama nestydatost tváří jejich svědčí proti nim, hřích zajisté svůj jako Sodomští ohlašují.

Od toho prampouchu jdoucím vždy proti východu na 26 krokův po levé ruce ukazoval nám *vicarius* jakýsi dům od kame-

**Soudní dům
Pilátův** ne vystavený, pravě, že na tom místě za času Krista Pána stál Pilátův palác a dům vládařský, latině *praetorium*, kdežto vládařové bydlívali

a tu vartu římských vojákův držívali. Na ten se chodilo po stupních mramorových nahoru, kteříž nalezeni byli při vyčišťování města za času Heleny císařové. Po časích vzati jsou odtud a vezení do Říma, kdež jích nyní 28 ukazují před kostelem svatého Jána Lateranenského a po ních se do něho chodí, však obyčejně po kolenou, a to dvakrát s velikou horlivostí od těch, ješto se zásluh dobrých skutků za to nadějí, protože Kristus Pán po ních

**Krůpěje krve
Krista Pána** dvakrát nahoru na palác i dolů ven z něho veden byl a některé krůpěje krve své drahé na ně upustiti měl, kteréž až posavád mřížkami železnými přikryté jsou a tu od množství líbány bývají. Obyčejně slove *Scala Santa. Adrichomius fol. 155. theat. Ter. Sanctae.*

Ten palác Pilátův byl pod pevností a zámkem *Antonia* a šla z něho pavlač aneb galerie na sloupích a prampouších do té

Soudná stolice pevností. A to jest ten prampouch, na němž na té pavlači soudná stolice stála a Kristus Pán na ní židům k odsouzení představen byl, o čemž málo výš oznámeno jest.

Z té pavlače byl Kristus Pán do palácu aneb soudného domu Pilátova veden a v něm od žoldněřů v síni (kteráž sloula *stratapedon*, tu kdež stráž a *guardie* vládařův obyčej měla stá-
vati a vartovati a sloula *cohors praetoria*, jako u nás praporec

nejvyššího) z šatů svlečen, k sloupu přivázán, ukrutně bičován a po svém svatém těle zraněn, potom rouchem šarlatovým odín, trnovou korunou korunován, třtinou místo *sceptrum* obdařen, posměšně králem nazýván, uplván, pohlavkován a přes hlavu bit býti ráčil. *Mat. 27., Lu. 23., Ioh. 18. 19.*

**Kde Kristus
Pán z šatů
svlečen
a ukrutně
bičován**

Na tom místě před lety byl kostel od křesťanů vystaven, ale nyní od Turkův k obydlí vládaře tureckého obrácen a dosti nákladně mramorovým kamenem místem ozdobně vystaven jest.

Od toho Pilátova domu obrátili sme se jinou ulicí na levou ruku proti půlnoci a přišli sme na 28 krokův k velikému a pěknému domu proti poledni ležícímu, zevnitř na ulici od pěkného a černého pulerovaného kamene mramorového vystavenému, do něhož sme jíti nesměli. O něm nám *vicarius* vypravoval, že stojí na tom místě, kde někdy dům krále Herodesa, k kterémuž Kristus Pán od Piláta veden byl. *Lucae 23.* Ač jiní jej dále býti pokládají, od domu Pilátova k straně západní, nedaleko od kláštera svatého Salvátora, kdež Turci školu pro mládež svou mají. *Breiden. 14. Iulii. Iosephus 6. bell. 6.,* jaký byl a kde stál, pěkně vypisuje. Takže se souditi jináče nemůže, než že na tom místě stál rathauz židovský, *gasith* v jazyku židovském a od řeckého *συνέδριον*, *sanhedrin* nazvaný, kdež se starší scházivali a věci obecné řídili. V tom místě byli apoštolé mrskáni. *Act. 5.* Tam sv. Štěpán stoje před nimi viděl nebe otevřené a slávu Boží. *Act. 6. 7.* Aneb onen palác nárožní, o němž Nehem. 3., v kterémž, jakž tomu někteří chtějí, Kristus Pán beránka velikonočního s učedlníky jísti ráčil, neb byl jako dům hostinský, aneb dům královny adiabenské, kteráž se na víru křesťanskou obrátila a v Jeruzalémě bydlela. *Ioseph. 6. bell. 7.*

**Dům
Herodesův**

**Kde Kristus
Pán beránka
jedl**

Od toho domu obrátili sme se zpátkem a šli k straně východní 168 krokův na místo, z kteréhož sme viděli na pravé straně dlouhé loubí z kamene klenuté, co nějaká ulice aneb ambit klášterský, a táhne se od půlnoci k poledni. Skrže to loubí viděli

sme plac a chrám turecký, kterýž od některých chrám krále Šalomouna slove, protože na tom místě stojí, kde onen krále Šalomouna stál.

Chrám Šalomounův Ten starý a předešlý chrám Šalomounův sloužil chrám Páně a svatyně, ležel na hoře *Mori-ah* a vystaven byl z bílého mramoru štukového, tak hladce v hromadu spojovaného, že se téměř žádného znamení, aby to skládáno bylo, poznati nemohlo. Dříví cedrové rozličně řezané toliko samo k tomu potřebováno bylo. Stěny, podlaha, střecha, oltář, 11 svícňův, 11 stolův, brány, pavlače a jiné potřeby, vše zlatými plechy přetažené a obité byly, takže se z daleka hledícím slunce z hory sněžné vycházeti, nežli střecha zlatá na bílém stavení býti zdála. *2. Para. 3. 4. 5. 7.* A stavěl jej král Šalomoun sedm let pořád, dělníkův potřeboval 153 000. *3. Reg. 5. 6. 7. 8. 9.*

Kdy byl zkažen Ten chrám po 441 letech byl od krále Nabuchodonozora babylonského z gruntu vyvrácen a spálen a stál 70 let pustý a nevystavený, jako i lid izraelský tolik let v zajetí babylonském trval. *4. Reg. 25., 2. Paralip. 36.* Po těch 70 letech kníže židovské jménem Zorobabel zase jiný chrám na prvním místě pořád 46 let tak slavně a nákladně stavěl, že jest tehdáž za nejpřednější všeho světa i od pohanstva (necili židův) jmín a držán byl. *1. Esd. 3. 5. 6.*

Kterýž král Antioch zbořil Kterýžto chrám po letech 354 od krále Antiocha syrského zohaven, obloupen a na díle i pobořen byl. Však po třech letech udatný rek Jůdas Machabejský dobyl ho a vyčistil, opravil a zlatem a jinými drahými věcmi ozdobil, že jest poněkud prvnější slávy své dosáhl. Přesto pak všecko, aby před utoky nepřátelskými bezpečnější býti mohl, jej zdmi, baštami tak dobře zpevnil, že potom sám osobně, byv od sta a dvacíti tisíc lidu pohanského v něm obležen, se obrátil a jej nedobytý učinil. *1. Macc. 6., Ioseph. 14. ant. 8. et 7. bell. 4. 9.*

Po 100 letech byl na den sobotní židovský od slavného knížete římského *Pompeia* vybojován a zlezen, takže v něm do

12 000 židův tehdyž pomordováno bylo, a *Pompeius* s některými hejtmany svými po všem chrámě se procházel i do svatyně svatých všel, poklady a bohatství v něm spatřil, jim se divil; ale nic odtud nevzal, nýbrž chrám vyčistiti a služby v něm jako prvé konati poručil. *Iose. 14. ant. 8. et bell. 5.*

Po několika letech, když se chrám místem ssul a bořil, Herodes, král židovský, léta šestnáctého před narozením Krista Pána, to jest 46, nežli Pán Kristus kázati začal, všecken chrám obnovil a znova v devíti letech a šesti měsících vystavěl. *Ioh. 2., Ioseph. 15. ant. 14.*

Byl pak ten poslední chrám Herodesův větší, krásnější a mnohem pevnější nežli první Šalomounův, jehož *Iosephus* a *Egisippus lib. 1. cap. 35. 36.* dosti vypsati a vychváliti nemohou. Stavení z mramoru výborného rozličných barev, dříví drahého a zlatem a stříbrem hojně ozdobené bylo, zdi vůkol všecky z mramoru a trojí věže, v každých zdech nárožní čtyry, na 400 loket vysoké, a jiné tak náramně vysoké, že kdo z nich do údolí Kidron hleděl, tomu oči pocházely a dolů zrak jeho dostačiti nemohl. *Ioseph. 15. ant. ca. 14.* A na tu nejvyšší věž byl Kristus Pán od ďábla uveden, kterýž k němu řekl: „*Si filius Dei es, mitte te deorsum,*“ to jest: „Jsi-li syn Boží, spusť se dolů.“ *Mat. 4.*

Bran do něho a v něm bylo mnoho, některé 90, některé 80, 60, 40, 20 loket zvýší, 40, 20 široké, všecky zlatými a stříbrnými plechy obité, a některé z metallu lité, takže dvě stě mužův každého dne brány u chrámu otvírati a zavíratu musilo. *Ioseph. lib. 2. contra Appionem.*

Nejvíce slavný byl pro skutky Krista Pána, kteréž v něm činil, vedlé proroctví *Aggaea* proroka, 2. kap., jakž to obšírně evangelistové svatí vypisují. Avšak nic mu to proti hněvu a spravedlivé Boží prchlivosti nespomohlo. Nebo léta 586 po založení ho skrze Zorobabele a 90. léta po vystavení ho od Herodesa byl chrám ten poslední i město Jeruzalém do konce a z gruntu vyvrácen a zkažen.

Císař *Vespasianus* a syn jeho *Titus*, Římané, oblehli město i chrám a po dlouhém ho dobývání

**Chrám
Herodesův**

**Mnoho bran
do chrámu**

**Týž chrám
slavný pro
skutky Krista
Pána**

**Obležení měs-
ta Jeruzaléma**

jejich vojáci brány pozlacené ohněm zapálili, že se z nich zlato slívalo, a útok do chrámu učinivše, tak mnoho lidu židovského zmrdovali, že z chrámu do placův a síní chrámových potokové krve tekli.

Císař pak vida, že se oheň rozmáhal a stavení chystal, rozkázal a sám pomáhal hasiti, chtě to nákladné a ku podivu krásné stavení zachovati, ale moc a uložení Boží nedala ho retovati, nýbrž čím víc hasili, tím víc hořelo. Pročež nevěda *Titus* zbytí, běhal semotam po chrámě, a což mohl, vynášeti dal a sám všecku slávu jeho s podivením velikým i žalostí spatřoval, až již více pro oheň nemohl, rozhorliv se nad židy, že příčinu dali k zkáze takového stavení; ostatek, co oheň nezkazil, s hněvem zbořiti a rozmetati poručil. A právě téhož dne a měsíce jako onen první od krále babylonského dobyt a zbořen jest 10. dne *Augusti*, totiž srpna. *Ioseph. lib. 7. bell. 9. 10. 18.*

Nemohu i toho pominouti, abych nedotekl některých chrámových věcí, jako archy umluvy, dvou kamenných desk v ní, Mojžíšovy holi, prutu Aronového, stolu zlatého a chlebů na něm, svícnu zlatého. Ty věci se čtyřmi sloupy mosaznými dal *Titus* při zkáze chrámu vynesti a zachovati. Potom je s sebou do Říma zavezl a tam mezi jinými věcmi v triumfu, totiž v příjezdu svém do města, před sebou nésti dal a potom do chrámu svého pohanského *Pacis*, totiž pokoje nazvaného, zavřel a schovati dal. Kteréžto věci, totiž archa, však bez zlata, dsky Mojžíšovy, hůl Mojžíšova a Aronový prut, i chleby posvátné s těmi čtyřmi sloupy v Římě v kostele svatého Jána Lateranenského podnes v kaple přední ukazují. *Onuphrius de 7 Urbis ecclesiis.*

A stojí posavad brána z pěkného štukového kamene mramorového, blízko kostela svaté Marie Nové, ku poctivosti *Titovi*, když do Říma v triumfu jel, stavená, a slove *arcus triumphalis Titi*, vlasky *il' arco di Tito*, na němž viděti *Tita* na voze a v něm

dva koně a dva jednorožce zapřehené jeti, archu umluvy, zlatý svícen o sedmi ratolestech, stůl zlatý a jiné chrámové nádoby vytesané, kterých tehdy v triumfu všechněm ukazoval. Vedle čehož dosti podobné jest, že vlastně ty kusy některé (ač skrze války a časté vyplundrování města Říma od Gotův a jiných národův zlata a drahých ozdob zbavené) tam se chovají a ukazují.

Martianus antiq. Rom. cap. 26., M. Attil.

Serran. de 7 Urb. eccl. Po 60 letech po té zkáze pozdvihli se znovu židé a chrám na starém místě stavěti začali, ale císař *Aelius Adrianus* 580 000 židův pomordovav ostatní zdi a stavení města a chrámu do konce rozmetati dal. *Niceph. lib. 3. c. 24.*

**Židé chtěli
zase chrám
stavěti**

Po letech 227 povstal Julián císař, *Apostata*

řečený, totiž že od víry křesťanské odstoupil, aneb zrádce víry křesťanské, tak aby řeč a proctví Krista Pána, že kámen na kameni zůstatí nemá, zlehčil a zahanbil, *Mar. 13.*, dovolil

**Císař Julián
Apostata
jim k tomu
pomáhal**

židům, svolav je a dav jim z královského důchodu pomoc, aby chrám i město zase stavěli a své oběti v chrámě konali. Židé nemeškali s velikou žádostí nesmírnou sumu k tomu stavení od kamení a vápna přichystati etc. a jiných potřeb zhotoviti; místo vyčistili, vyrumovali s takovou chtivostí, že ženy jejich svou okrasu ženskou od zlata na to oddaly a samy rupy v svých klíních a fěrtoších nosily. Ano k tomu stavení motyk, krací, háků, lopat a nůží z stříbra sobě nadělati dali. Když pak dělati začali a množství tisíc jích ve dne snažně pracovalo, z Božího dopuštění v noci to všecko zase se zbořilo a vyvrátilo. Hlíny a vápna nescíslný počet na hromadu nanesli, kdež nena-

**Zázrak na
židech při sta-
vení chrámu**

dále prudký vítr se strhl a s velikým děšením a hřmotem všecko dělníkům mezi oči rozfoukal a je od díla zahnal. A když s tím se vším přece od svého předsevzetí upustiti nechtěli, nejprve znamenité zemětřesení povstalo a je náramně předěsilo. Naposledy, když ohroživše se přece stavěli, z vybraných gruntův vyšel oheň a množství jích spálil, množství jích stavení zařítilo.

Znamení křížů na šatech židovských V túž noc a druhou po ní vidíno bylo na nebi znamení kříže jasné a stkvoucí, a na šatech židovských plno křížův náčernalých a šerých, kterýchž nikoli vytrítí ani vymazati nemohli. Pročež poznavše teprv moc Boží, rozběhli se a mnozí na víru křesťanskou se obrátili. *Hist. tripart. lib. 6. cap. 42. 43., Sozom. 5. hist. eccl. 21., Niceph. 10. hist. eccl. 32.*

Nynější chrám Šalomounův Po časích začali na tom místě křesťané stavěti a nynější chrám, kterýž posavad stojí, vystavěli, ač se jistotně neví, kdo jest jej vystavěl. Někteří pokládají císaře Karla Velikého léta 713 po narození Krista Pána, jiní některého z řeckých císařův, jak jest koli, slavné stavení bylo a jest.

Léta 1099 když jej kníže Gotfrid z *Bullionu* dobyl, byl ohražený chrám a zdmi opevněný, v němž do 10 000 Saracenův (kteříž jej 463 léta drželi a jím vládli) pomordoval. Potom Gotfrid jej zlepšil, kanovnický vůkol něho vystavěl, důchody veliké k němu oddal a s potomky svými na 88 let jeho v držení byl. *Vilh. Tyr. lib. 8. hist. bel. sac. c. 20. et lib. 9. c. 9.* Potom ho zase pohané dobyli a od toho času v moci pohanské zůstává.

Nynější způsob chrámu Jest pak na ten čas chrám ten veliký a vysoký, okrouhle, však osmihranně stavený, z divných barev a naschvál strojených kamení, že se blyští co zrcadlo. Vůkol při zdech stojí mnoho sloupův mramorových, pěkně tesaných, a jdou vůkol a vůkol něho schody kamenné štukové, střecha olovem obitá a uprostřed ní nad krov vyhnaná věž s mnoha okny po všech stranách, na kteréž jest krov chocholatý a okrouhlý, též olovem přetažený, a nejvyš pozlacená makovice a nad ní půl měsíce špicemi k nebi obrácenými.

Brány chrámové Stojí na velikém placu, kterýž jest vůkol zdmi ohražený, a v nich čtyry brány na plac, nad každou vížka podobná jiným, kteréž obyčejně při svých *meschitích* mívají.

První brána První brána naproti západu sloula *Speciosa*, to jest Pěkná, *item Sur, porta Regis, 2. Paral. 9., Neem. 3., Actor.*

3., před kterouž onen chromý a od přirození sklíčený od svatého Petra byl uzdraven.

Druhá proti ní na východ, nad údolím Joza-
fat, sloula a podnes slove *porta Aurea*, Zlatá
brána, protože pozlacená byla. *Ezechiel 43. 44.* A byla i posavad
jest ve zdech městských. V té bráně se svatý Joachym s svatou
Annou potkal. *Breid. 14. Iulii.* Skrze tu Kristus Pán na oslici jel
do Jeruzaléma. *Math. 21.*

Druhá brána

Léta páně 628 císař *Heraclius* obdržev vítěz-
ství nad *Cosdroem*, králem perským, a dostav
od něho částku kříže Krista Pána (kteréhož císařová *Helena* v Je-
ruzalémě nechala a týž *Cosdroes* před lety 14, než od *Heraclia*
poražen byl, města Jeruzaléma dobyl a mezi jinými věcmi i ten
kus kříže s sebou odvezl), do Jeruzaléma slavně, na pěkném koni,
v ozdobě císařské, skrze tu bránu Zlatou řečenou vjeti chtěl; ale
žádnou měrou skrze ni projeti nemohl, až se nad tím i zděsil
a zkormoutil, dokud k němu biskup jeruzalémský Zachariaš ne-
přistoupil a neřekl: „Milý císaři, tou svou slávou Krista Pána své-
ho, kterýž na oslici skrze tu bránu projel, v pokoře nenásleduješ.“
Tim mu navrhl, že jest ssedv z koně korunu a ozdobné roucho
z sebe složil a prostý oděv na se vzav, teprv do brány všel, skrze
níž ten kus kříže na ramenou nesl, až na místo
vrchu *Calvarie* do kostela, odkudž jej byli Perša-
né vzali. A odtud svátek Povýšení svatého Kříže,
aby 14. *Septembris*, to jest měsíce září, pamato-
ván byl, nařízen jest. *Hist. exalt. s. Crucis, Breviar. Rom.*

Císař Heraclius

**Původ svátku
Povýšení
sv. Kříže**

Ta brána jest nyní všecka zazděná, že se skrze ní choditi ne-
může. A chtějí tomu, že jest nikdy zbořená nebyla, nýbrž v ce-
losti zůstala, tak jakž za času Krista Pána byla, kromě dveří, tím
způsobem, že když chrám bořen byl a k té straně údolí Jozafat
rumy se svázely, že jest byla zavezená a zasypaná a potom tak
v celosti nalezená.

Třetí jest ku poledni, kde palác krále Šalo-
mouna byl, k straně hory Sion, o níž 1. *Par. 26.*
Od té nedaleko jest kostel veliký, dlouhý a vysoký, [s] střechou

Třetí brána

Kostel Panny Marie, kde první síň Šalomounova byla

olověnými plechy obitou, kdež prvé byl klášter, a sloul Panny Marie, protože na tom místě obětována byla. Byla pak na tom místě *porticus Salomonis*, totiž síň Šalomounova, *Ioh. 10.*, do níž se po několika stupních nahoru chodilo, pěkným mramorem dlážděná a nepřikrytá, kromě že vůkol pěkné ambíty na mramorových sloupích překlenuté byly střechou pozlacenou, pod nímiž se mohli lidé v suše procházeti, když pršelo; dvěře některé byly stříbrem, jiné zlatem obité, jakž o tom *Ioseph. 15. ant. 14. et 2. bell. 16. et 6. bell. 7. etc.* Do té síně sám národ židovský (muži a ženy) a žádný jiný choditi nesměl pod ztracením hrdla a modlivali se v ní pod jasným a otevřeným nebem.

Simeon starc Krista Pána na své ruce vzal

Na té síni a na tom místě nynějšího kostela Panny Marie onen starc Simeon vzal na ruce své děťátko Pána Ježíše a pověděl: „*Nunc dimittis servum tuum, Domine, secundum verbum tuum in pace, quia viderunt oculi mei salutare tuum.*“ Totiž:

„Nyní propouštíš, pane, služebníka svého podlé slova svého v pokoji, nebo viděly oči mé spasení tvé,“ etc. Tam také svatá Anna prorokyně k dítěti Ježíšovi přistoupila a pěkně o něm prorokovala. *Lucae 2.* Tam Kristus Pán obyčejně kázával. *Ioh. 10.,*

Kde pokladnice stála

Marc. 12. Tam také apoštolé svatí obyčejně se zdržovávali. *Act. 3.* Na té síni pokladnice stála, u které anděl Páně v zlaté zbroji onoho Heliodora pohana na zem porazil. *2. Macc. 3.* Z toho kostela Panny Marie Turci svůj *meschit* udělali.

Čtvrtá brána

Čtvrtá brána jest proti půlnoci, u kteréž sme to dlouhé klenuté loubí viděli, jakž výš oznámeno.

A tak my hledíce tu zdaleka na ten kostel a prvé také s hory Olivetské jej spatřivše, na tom sme přestati musili, neb jsme dále pro ujiti nebezpečnosti hrdla aneb zapření víry křesťanské jíti nesměli. Ale šli jsme odtud na 180 krokův a skrze dvěře po několika stupních kamenných přišli sme na plac dosti veliký, k krchovu nápodobný a zdí obehnaný, na němž stojí kostel pěkný a veliký a jsou do něho dvěře proti západu, vnitř jest klenutý a veselý.

Do kteréhož všedše, viděli sme na pravé ruce kapličku nízce a do země postavenou, překlenutou a tmavou. O té pravil *vicarius*, že na tom místě sv. Anna, bába Krista Pána po mateři, porodila blahoslavenou Pannu Mariji. A na tom místě kostela že jest dům sv. Joachyma, manžela svaté Anny, byl. A ten kostel že jest sv. Helena vlastně a klášter při něm pro jeptišky vystavěti a jej jménem svaté Anny nazvati dala, však to oboje Turci křesťanům odjali. Nicméně proti obyčeji jiných svých *meschitů* přece někdy, když se jích křesťané dosti naprosí a jim to dobře zaplatí, teprv je do něho pouštějí, jako tehdejšího času při našem navštěvování míst svatých dovolil *sangiach* gvardiánovi s námi do něho jíti, protože byl toho dne svátek a památka narození Panny Marie; v němž sme služby, mše a zpěvy konali a potom mniši do kláštera svého a my poutníci s *vicariem* k spatření některých jiných svatých míst se obrátili.

**Kde se
Panna Maria
narodila**

**Kostel svaté
Anny**

Kapitola XXVI.

O vyjití poutníkův ven z města do údolí
Jozafat k spatření některých míst

V předešlé kapitole oznámeno bylo, že sme se u kostela svaté Anny, mniši s gvardiánem a my poutníci s *vicariem*, rozešli; oni domův do kláštera, my pak od toho kostela na 200 krokův přišli

Brána svatého Štěpána sme k bráně městské, řečené svatého Štěpána. Od té šli sme dolův s vrchu do údolí Jozafat 358 kroků a přišli sme k jednomu kamenu z tvrdé skály v zemi vězícímu, na kterémž jest znamení a obraz člověka vytlačený, jako by do hlíny vytištěný byl. O němž nám *vicarius* oznamoval, že jsou židé vyvedše svatého Štěpána skrze dotčenou bránu, jej na tom kamenu ukamenovali. *Actor. 7.* A ten kámen tak od pádu těla jeho jako vyrytý zůstal. A to první mučedlník pro pravdu víry křesťanské byl.

Kde svatý Štěpán ukamenován Odtud přešedše potok Cedron, obrátili sme se na stranu půlnoční a přišli pod horu Olivetskou na 162 krokův,

Obraz jeho na kamenu vyrytý až k jakési jeskyni v skále vytesané, do kteréž sme dolův po několika stupních šli a ji vnitř vysokou, prostrannou a víc okrouhlou nežli čtverhrannou našli. Světlo do ní šlo skrze díru po vrchu dolův vytesanou. Stojí v ní oltář proti východu, prostě z kamení narovnaný a na vápno

nezděný, a znáti, že jest někdy klenutí z skály bylo barvou modrou a s hvězdičkami zlatými na způsob nebes malované.

V té jeskyni aneb kaple při straně polední a samé zemi jest jiná malá jeskyňka v skále, o té nám *vicarius* oznamoval, že se v ní Kristus Pán jednou, podruhé i potřetí modlil, žádaje Otce svého nebeského: „*O Pater, si possibile est, transeat a me calix iste,*“ totiž: „Otče můj, jest-li možné, nechť odejde ode mne kalich tento.“ *Matt. 26., Mar. 14. ca.* Až se potom i krvavým potem, s hořkou smrtí se potýkaje, potil, kdež mu se anděl Páně ukázal a jeho potěšoval. *Lucae 22.* Píše svatý Jeroným, že za času jeho ta kaplička tu byla, *in loc. Hebr.*

**Kde se Kristus
Pán krví potil**

Po vyjití z té jeskyně viděli sme okolo ní všudy vůkol pole a stromoví, takže se souditi může, že tu každého času za starodávna zahrady býti musily a nějaká malá víska za času Krista Pána, *Gethsemane*, totiž olivové údolí aneb pres řečená, snad proto, že tu byl pres, v němž olej z oliv presovali a tlačili; do těch zahrad, a zvláště do jedné nejčastěji Kristus Pán s učedníky svými chořoval a v ní se krvavým potem, jakž výš položeno, potil. *Lucae. 22.*

Gethsemane

Od dotčené jeskyně na 30 krokův šli sme zpátkem k západu a přišli k jakémus stavení klenutému, dosti dlouhému a širokému, zvýší zevnitř od země na čtyry lokty pražské bez krovu, nápodobnému nějaké čtverhranné věži.

Od dveří toho klenutí, kteréž jsou proti poledni, měl *vicarius* klíč a nám je otevřel. I vešli sme tam dolův jako do nějakého sklepu, po schodích z bílého mramoru tesaných, širokých osmi krokův, a 50 stupňův, a přišli dole do kaply dosti veliké a vysoko klenuté, do níž od strany východní jest jedno okno, kterýmž světlo vchází, a jest pod samým tím oknem oltář ke zdi východní připojený. Od toho oltáře nedaleko stojí jiná kaplička čtverhranně stavená, však v témž klenutí a zavření té kaply, okolo ní se může vůkol obcházeti a dvírkami nízkými do ní dvojími, jedněmi od poledne, druhými od západu vcházeti. Jest vnitř půl čtvrtá lokte na šíř, tolik na výš i na dyl, a klenutí okrouhlého, jako ta velká, v níž stojí.

K východní straně jest hrob z bílého mramoru, přikrytý tabulí z téhož kamene, a jde přese všecku dýlku kapličky, vysoký jest sedm čtvrtí lokte, ale ne tak široký, a hrubě nápodobný hrobu Krista Pána. Tu nám *vicarius* vypravoval, že ten hrob jest, do něhož tělo blahoslavené Panny Marie od apoštolův pochováno bylo, o čemž, jak se dalo při její smrti a po pohřbu, vypisuje široce *Niceph. lib. 2. hist. eccl. ca. 21. 22. 23.*

My tehdy bosýma nohama do té kapličky všedše, zpívali sme hlasitě *Magnificat* a po dozpívání klekše na kolena modlitby některé říkali, až naposledy *letanii* sme vyzpívali.

Ten hrob vnitř viděti se nemůže pro veliký kámen, jímž přikrytý jest, nápodobně hrobu Krista Pána, a hoří vůkol něho mnoho lamp, mám za to, že je Turci tam chovají. Nebo Turci a jiní Saracenové tu kaplu a hrob u veliké vážnosti mají, i také jeden klíč od ní v své moci drží, a tam jiné křesťany (krom latinských) z uplatku pouštějí. Ten hrob i ty kaply dala svatá *Helena* vystavěti. *Niceph. hist. eccl. 8. cap. 30.*

Poté vyšli sme do velké kaply, a jdouce k schodům, viděli sme k západní straně studnici dosti hlubokou v zemi, vody v ní čisté a studené hojnost, a teprv těmi schody, jimiž sme dolů sešli, zase sme nahoru vycházeli. Však uprostřed schodů na levé straně k východu našli sme výstupek do země a malou kaplici klenutou bez oken, tmavou, že se s světlem do ní choditi musí. V té sme viděli dva hroby kamenné nápodobně oltářům, o kterých nám *vicarius* pravil, že ten, kterýž jest na východní straně, jest hrob svatě Anny matky a druhý na půlnoční straně svatého Joáchyma, otce blahoslavené Panny Marie.

Hrob svatě Anny a svatého Joáchyma

Na druhé straně přes schody na západ naproti jest jiný výstupek ve zdi a v něm jeden hrob, ten že jest Jozefa, zasnoubeného manžela Panny Marie, *vicarius* nám tvrdil a svědčí to *Sal. tom. 9. c. 1., Pas. des. 184. et 197.*

Hrob svatého Jozefa

Vyšedše nahoru ven, šli sme k straně polední, okolo 100 krokův, k jednomu velikému kamenu, téměř do paždí člověku z země vycházejícímu, o tom pravil *vicarius*, že Kristus Pán

u něho svým učedníkům svatému Petru, Jakubovi a Janovi čekati veleb, dokud by se nepomodlil. *Mar. 14.*

**Kde učedníci
spali**

Od toho místa 20 krokův na straně polední jest jakási zídka ze dvou stran, toliko z narovnaného kamene, co nějaká ulička, a zvýší půltřetího lokte. Mezi tou zídkou ukazoval nám *vicarius* plácek, na němž měl Jidáš Krista Pána políbením zraditi a tím znamením židům ho ukázati. Odtud 10 krokův dále byla hromada kamení; má býti místo, na němž svatý Petr Malchovi ucho utál a Kristus Pán jemu je zase přisadil.

**Kde Jidáš
zradil**

**Kde svatý
Petr Malchovi
ucho utál**

A šedše odtud dolů k polední straně, podlé potoka Cedron, spatřovali sme některá místa, jako jeskyni svatého Jakuba, hrob Absolonův, Zacharyáše proroka, svatého Petra etc., o čemž jinde při vypisování mapy starého Jeruzaléma podlé cifer víc položím. Potom dávajíc se zase k západní straně na horu Sion, vedlé zdí městských, až sme přišli k bráně *porta Iordani*, totiž Jordanská, a tou vešli do města a šli mimo zámek jeruzalemský přímo do kláštera našeho a tu ostatek dne, totiž od nešporu až do večera, odpočívali.

Nebo jakž sme z pouti přišli, bylo nám od *gvardiána* oznámeno, abychom tím časněji jedli a se přihotovili, že ještě toho dne v samý večer k Jordánu a místům okolním jeti máme. Což sme z nás čtyři, pan Černín, dva jiní a já, s radostí uslyšeli, protože jak sme toho žádostiví byli, tak těžce nám šlo vyjednavání k tomu dovození u *sangiacha* jeruzalemského, že sme se o to s *gvardiánem* starali, a že nic neobdržíme, obávali. Avšak vždy *gvardián* urovnal se s Turky, že za sebe a mnichy své 70 a za nás čtyry poutníky 30 dukátův dáti připověděl.

**O strojení se
k Jordánu**

Aby pak vědomé bylo, jak těžká a nečastá ta jízda v ta místa bývá, souditi každý z toho může, že co tu *gvardián* byl a mniši jiní, žádný z nich v té straně nebyl a bezpochyby že jsou k tomu při přítomnosti jiných poutníkův před námi časté příčiny dávati musili; jakož i tehdaž mnoho o to pracovali, až s pomocí Boží

**Jak se těžce
k Jordánu
přichází**

vždy objednali. Z těch příčin zajisté Turci nerádi v tu stranu, nercili sami, se vydávají, ale ani poutníkův nepouštějí, aby od množství Arabův a jiných z té strany loupežníkův (jakž toho mnoho příkladův jest, že sou pro poutníky na žádost křesťanských potentátekův ode dvora konstantinopolitánského i domluvy a kapitoly, jako by se to jejich nedohlídáním dalo, mívali), kterýmž odolati nelze, netoliko obloupeni, ale dokonce pomordováni nebyli.

Jakož pak někteří svědčí, že se třefovalo, když v tu stranu křesťanské poutníky Turci doprovázeli, že zdaleka velbloudy pásti aneb houf Arabův býti spatřivše, zpátkem se zase obrátili, aneb jim se pokořovali a nebohých křesťanův, mohouce často většímu houfu odepřiti, nebránili; tak udatní Turci a své vlastní kůže milovníci v té straně se nacházejí. K tomu také rádi sobě na poutníky, kde mohou, nové daně vymejšlejí a zoumyslně všecky věci nesnadné činí a stěžují, aby tudy na nich více peněz

**Za chůzi
k Jordánu sto
dukátův dáno**

vytáhli. Jakož pak *sangiach*, *cadi* a jiní v Jeruzalémě oficirové za tu cestu několik set dukátův míti chtěli, a to ještě teprv po dlouhém rozmyšlení, mají-li nám tam jeti dovoliti. V čemž oni ve všem velmi chytře, přísně a tejně sobě počínati umějí, až, jakž výš položeno, sto dukátův za tu cestu smluveno.

Tak tedy *sangiach* dostav 100 dukátův slíbil, že nás na svůj náklad silně doprovoditi dá a od nejvyššího nad Araby z té strany Jordánu glejt na svůj groš až zase do Jeruzaléma vyjedná.

Náš pak *gvardian* s trucelmanem starali se o potřeby na takovou cestu a dal připraviti na studeno několik velkých hovězích a skopových pečení, vajec na tvrdo vařených, chleba, vína etc., k čemuž zvláštní osel, aby to nesl, potřebován byl.

Na závěrku této kapitoly, aby pobožný a žádostivý čtenář pořádné vyměření cesty a chůze Krista Pána od místa jetí jeho až na vrch *Calvariae*, kdež jej na kříž dali, věděti a tím spíše kdekoli doma po zahradách aneb jinde pro lepší probuzení a v paměti mysli své složení přetěžkého i bolestného putování Krista Pána za nás a naše hříchy uvažování podobnou dalekost cesty sobě vyměřiti mohl, položím tuto vlastní vyměření všeho, tak

jak sem sám svými kroky změřil a sčítl. A dělí se ta cesta na dvě, jmény obzvláštními.

Od toho místa Jidašového zrazení skrze znamení políbení až k domu Pilátovu jmenuje se latinsky *via Captivitatis*, to jest cesta Zajetí Krista Pána.

Od domu Pilátova až na horu *Calvariae* slove *via Crucis*, totiž cesta Kříže, aneb *via Dolorosa*, totiž cesta Bolestná.

Via Captivitatis, cesta Jetí, začíná se mezi těmi dvěma zídkami a odtud na 225 krokův k straně polední jde se dolův podlé potoku Kidron na místo, kde ves Getsemany stála, kdežto Kristus Pán svých osmi učedníkův nechal, ne vzav s sebou nežli tři do zahrady k modlitbě. Odtud vedlé břehu potoka 100 krokův k mostku kamennému na jednom prampouchu. Pod tím mostkem na polední stranu okolo dvou kročejův jest v samé skále, kudy voda jde (kteráž však tehdáž nebyla), znáti několik šlepějův bosé nohy, o nichž nám *vicarius* vypravoval, že židé vedše Krista Pána svázaného tudy, přes mostek ho nevedli, ale skrze vodu přes potok táhli a tu, jako by i poklesl, na znamení svých šlepějův do skály dosti hluboce vytištěných zanechati ráčil, z čehož znáti ukrutné táhaní a vedení Krista Pána od těch zrádných židův.

Via Captivitatís. Cesta Zajetí Krista Pána

Někteří pokládají, že jest Kristus Pán z toho mostku naschvál od židův do vody byl svržen a v ní zmáčen, a tak proroctví svatého Davida v žalmu 109. naplnil: *De torrente in via bibet*, totiž, na cestě se z potoku napije.

Kristus Pán od židův z mostku do vody shozen

Od mostku až na místo, kde Annášův dům byl, do něhož Kristus Pán nejprve veden, do dvou tisíc krokův jest. Odtud k domu Kajfáše 330 krokův, dále do domu soudného aneb paláce Pilátova 1000 krokův, potom k Herodesovu paláci 350 krokův, odkudž, jakž mnozí smejšleji, jinou cestou na 600 krokův zase k Pilátovu domu přiveden. A potud jest cesta zajetí a vedení jeho svázaného, kteréž učiní suma 4605 krokův.

Via Crucis, cesta Kříže (protože tu Kristus Pán kříž svůj, na němž přibit byl, nésti ráčil)

Via Crucis. Cesta Kříže

aneb *via Dolorosa*, to jest cesta Bolestná, začíná se od domu Pilátova a jde k místu, kde sou Šimona Cyrenského ku pomoci přinutili, kteréž jest od Pilátova domu 210 krokův.

Odtud k domu svaté Veroniky jest 192 krokův. Odtud k bráně staré Jeruzalemské, skrz niž byl Kristus Pán vyveden, 80 krokův. Od té brány až na horu *Calvarie*, kdež ukřižován byl, 336 krokův. Suma té cesty učiní 818 krokův.

Kapitola XXVII.

O výjezdu z Jeruzaléma k Jerichu, k řece
Jordánu a jiným místům

Spravivše se mniší s *gvardianem*, osob 15, a my 4 poutníci (tři ostatní pro skrovnost peněz v klášteře zůstali) osly nájemné sme dali přivesti a každý, vzav jednoho za uzdu, pěšky jdouc skrz město až za bránu Jordánskou sme je vedli a tam teprv, když se již smrkalo, na ně vsedli. Odtud sme k straně východní jeli a po malé chvíli do *Betanie* přijeli, kdež sme se zastaviti musili, pro očekávání na naše průvodce Turky, kteříž za námi z Jeruzaléma vyjeti a k nám se připojiti měli.

Výjezd z Jeruzaléma k Jerichu a jiným místům

Po dobré hodině přijeli k nám Turci na 13 koních, pěších pak a jimž osli náleželi přes 30, všickni zbraněmi opatření, s luky a dlouhými oštipci, takže se nás tu shledalo do 70 osob, a poté vyrazili se Turci rejtaří před námi na cestu, my jich následovali a vůkol nás a mezi námi pěší ze všech stran, a tak sme se ve jméno Boží v samou noc odtud hnuli.

I dávali sme se proti východu mezi vrchy a skály do jakéhos údolí, a tu se začíná poušť, kteráž se táhne několik milí až za Jericho. A jeli sme při malém světle měsíčním, kteréhož tehdáž první čtvrt nastala, až k jednomu místu a vrchu skalnatému, osm mil vlaských od *Betanie*, na němž někdy bylo městečko

Bahurim
zámek
a městečko

a zámek *Bahurim*, což se vykládá vybraný, o němž se zmínka činí 2. Reg. 3., že jest onen *Phaltiel* až k němu ženu svou *Michol* vyprovázel a s ní se tu s pláčem rozžehnal.

Nedaleko při stráni toho místa *Semei*, kterýž v něm obyva-
telem byl, králi Davidovi, tudy na poušť k Jerichu před synem
svým Absolonem utíkajícimu, zlořečil a naň z vrchu dolův ka-
mením házel. 2. Reg. 16., 3. Reg. 2.

Kámen, na
němž Pán
Kristus
odpočíval

Nedaleko odtud ukazuje se kámen v údolí,
nápodobný mramoru, o němž se zmínka činí
v knize Jozue 15. kap., a jmenuje se kámen *Boem*,
syna Růbenova; leží při cestě na levé ruce, když
se z Jeruzaléma jede. Pravili nám, což dosti podobné jest, že kdy-
koli Kristus Pán tudy do Jericha putoval, že často na témž kame-
nu posedíc odpočíval.

Málo dále od toho městečka zbořeného a do gruntu vyvráče-
ného jedouc, v jakési dolině sme se zastavili a hovadům našim
obrok dávali a zatím pospali, kteří sme chtěli.

Po hodině zase Turci na koně a my na osly vsedali a jeli sme
skrze veliké hory zlou skalnatou cestou, takže
s námi nejednou oslové i koní padali. Jakož pak
s jedním chudinou bosákem mnichem již leti-
tým osel jeho mezi skalím padl a jemu nohu pod
kolenem zlámal. Nad čímž sme všickni zarmou-
cení byli, zvláště že nebyl, kdo by ho uvázal a hojil; z čehož veli-
kou bolest a mdlobu snášel, až i ty Turky k lítosti pohnul, takže
jeden z nich ssedši z svého koně jemu ho přivedl a na něj vsed-
nouti pomohl, sám pak na osla, na němž ten mních jel, vsedl.

Od *Bahurim* ujevše půl míle české, přijeli sme k jinému vr-
chu aneb hoře, na němž nám kusy starých zdí ukazovali a pra-
vili, že tu zámek *Adomin* neb *Adumim* (to jest
krvavé místo) byl. *Ioh. 15.* Sloulo také *Maledo-
mim*, *Hier. in lo. Heb.* Bylo právě uprostřed cesty mezi Jeruza-
lémem a Jerichem a pomezí pokolení Jůda a Benjamin. Ten
zámek vystavený byl pro stráž putujících, aby z něho glejt sobě
bráti a bezpečně přes poušť k Jordánu a dále jinam putovati

Adomin

mohli, pro veliké loupeže a mordy, kteréž se v těch místech vždycky až do těchto časův dály a dějí. Na té poušti nedaleko odtud onen nebohý člověk, kterýž z Jeruzaléma do Jericha putoval, mezi lotry upadl, kteříž ho obloupiли a těžce zranili. *Lucae* 10. kap. Táhnou se pak od toho místa a zámku hory pusté až k moři Mrtvému za Engaddi, o nichž doleji oznámím.

Od toho místa jedouce těma zlýma cestami předce k východní straně, vyjeli sme z hor, když se počalo rozednívati, a to bylo v středu po narození Panny Marie, to jest 9. dne měsíce září, a jeli rovinkou, až sme okolo hodiny na den přijeli k jednomu vysokému vrchu pustému, beze všech porostlin, toliko z pouhé skály. Kdež sme z našich oslův zsedli a na týž vrch se jíti strojili, Turci pak rejtaři, hned jak sme z hor vyjeli, upřímo do Jericha jeli a tam na nás čekali.

Jest pak vrch ten týmž jménem, jako poušť okolo něho, *Quarantena*, totiž čtyřiceti dní, nazvaný, protože na té poušti vrchu Kristus Pán, postív se čtyřiceti dní a nocí, od ďábla pokoušín byl. *Math. 4., Mar. 1., Lucae 4.*

**Vrch
Quarantena,
totiž Pokušení
Krista Pána**

My tedy majíce některé z pěchoty turecké, kteříž napřed šli a nám cestu ukazovali, i lezli sme na ten vrch nahoru jeden za druhým, po stezce uzké k straně západní velmi nebezpečně. Nebo z pravé strany jest skála vysoká a hladká, nahoru se jako stěna vynášející, při kteréž se držeti ani zachytiti nemůže. Z druhé, levé strany dolů jest údolí mnoho set láter hluboké a též skála rovná co nějaká zed, takže toliko ta uzká cesta a po straně v té skále příkře nahoru vytesaná jest, až sme do polovice toho vrchu s velikou prací a strachem vylezli a tam jakousi jeskyni v té stěně skály dosti velikou a prostrannou našli, kteráž na polední stranu otevřená jest.

O té jeskyni pravil *gvardian*, že v ní Kristus Pán 40 dní a nocí se postiti ráčil a do ní pokušitel ďábel s kameny přistoupl, chtěje, aby Kristus Pán z nich chléb sobě učinil. *Matt., Lucae 4., Mar. 1.*

**Jeskyně prvního
pokušení
Krista Pána**

Tu nám na jakémisi velikém kamenu z skály vyrostlém *vicarius* mši četl, a má býti ten kámen, na němž Kristus Pán seděti

Kámen, na němž Kristus Pán seděl

ráčil, a jest nápodobný k nějakému oltáříku; jakož pak zprávu dávají, že císařová *Helena* dala tu jeskyni ozdobiti oltářem a malováním jako nějakou kaplu, ale nyní se toho nic nespátruje, všecko sešlo, toliko ta jeskyně tak prostá zůstává.

Hůra vrchu druhého pokušení Krista Pána

Nahoře pak na špicu toho vrchu jest zbořená kaplička, a má býti na tom místě, kde jest satan pojal Pána Ježíše a jemu království a země ukazoval, slibujíc mu je dáti, jestliže by padna jemu se klaněl.

Ačkoli na míli českou jest odtud jiný vrch, kterýž od obyvatelův křesťanských v té zemi *mons Diaboli*, totiž vrch Dáblů slove, o kterémž praví, že by na něm měl ďábel Kristu Pánu království světa ukazovati, ale mně se nevidí, protože vrch *Quarantena* mnohem vyšší jest a také mnohem více se z něho spatřiti může.

Z toho vrchu jest viděti z jedné strany *Arabii* Skalnatou i Pustou, zemi moabskou, ammonitskou, z druhé strany hory *Armeniae*, velmi vysoké, na níž se, jak staří psali, koráb Noe po potopě postavil. *Munsterus* a jiní *cosmographové*. Z třetí strany galilejskou zemi, kudy Jordán teče, a Samaří, z čtvrté zemi júdskou a města některá paměti hodná, ze všech stran, dosti patrně v svém položení, o níž by bylo mnoho psáti, toliko některých doložím.

Z té strany k řece Jordánu, kteréž sme s okršlkem Mrtvého moře dosti veliký díl z vrchu spatřili, bylo nám ukazováno místo a říceniny někdy města slavného, při udolí *Achor* (o němž níže budu psáti) ležícího, jménem *Gilgal* aneb *Galgala*, totiž okrouhlé udolí, od položení okrouhlého a pěkného udolí, kteréž, jakž zdaleka znáti, v tom místě bylo. To město leželo mezi Jordánem a Jericho, od Jordánu do padesáti honův. Tu jsou synové izraelští, přešedše Jordán, nejprve stany své v zemi zaslíbené rozbili. Tu Jozue všechny zrozené na poušti podruhé a neobřezané nejprve obřezal. Na tom místě synové izraelští nejprvnější

Kde se koráb Noe po potopě postavil

Galgala

Synové izraelští přišli do země zaslíbené

Velikunoc slavili, ovoce země té jedli a mana jim z nebe přesti přestala. Tam archa umluvy Páně za některý čas v stánku stála.

Tu také 12 kamenů, na znamení dvanáctera pokolení izraelského z Jordánu přinešených, položeno bylo. *Iosuae 4. 5. 15.* A rozuměti, že sou ti kamenové mnoho časův tam zůstávali, ale potom buď od Jeroboama, aneb potomkův jeho rozmetáni byli. Neb tehdáž hned od umyslu Božího odstoupili a to kamení jináč, nežli proč postaveno bylo, vykládali, tu chrám a oltář vzdělali, slavnou pout a falešnou službu Boží sobě zarazili a Boha tu milostivějšího nežli jinde hledali, jakž se to z prorokův Ozeáše 2., Ezdreáše 12., Amosa 5. kap. poznati může. Tam Saul od Samuele na království pomazán byl. *1. Regum 7. 10. 11. 13. 15. cap.*

Ehud, třetí soudce izraelský, v Gilgal, kdež židé modlám pohanským obětovali, přijal dary od synův izraelských, kteréž Eglonovi, králi moabskému, donesti měl, a když toho krále potom až do smrti probodl, utekl zase do Gilgal. *Iudic. 3.* Prorok Eliáš, maje býti do nebe vzat, s Elizeem nejprvé do Gilgal přišel. *4. Reg. 2., Hieron. in loc. Hebr.*

Viděli sme také položení města *Hai*, kteréž Jozue ohněm vypálil, *Iosu. 7. 8.*, okolo čtyř milí vlaských od hory *Quarantena*. A od *Hai* na 2 míle vlaské vrch, na němž bylo město *Luz*, česky líska aneb lískoví, jsme spatřili. U něhož když patriarcha Jákob, odpočívaje na jednom kameni, řebřík od země až k nebi dosahující a anděly Boží vstupující a sstupující po něm viděl, a Bůh mu svrchu nad tím řebříkem slib svůj obnovil, nazval to místo *Bethel*, to jest dům Boží. *1. Mojžíš. 28.* Na tom místě *Bethel* potomně bylo město přistaveno k *Luz*, a sloulo oboje *Bethel*. Do něho k tomu kamenu chodívali se synové izraelští modlívati, bezpochyby žeť jest v nějaké schránce a pod střechou byl. Nebo Jeroboam, král bezbožný, postavil tam tele zlaté, na znamení, aby tam lid obětoval, a z jeho správy desatero pokolení izraelské do Jeruzaléma aby nechodilo. *3. Reg. 12.*

**12 kamenů
synův
izraelských**

Prorok Eliáš

***Hai* město**

***Luz* město**

**Jákob
patriarcha**

***Bethel* město**

A z toho přišlo, že jsou proroci jméno města *Bethel* převrátili na *Bethauen*, totiž dům hřícha, nepravosti aneb modly. *Amos 3., Osee 4. cap.*

Za času svatého Jeronýma byl nad tím kamenem kostel vystavený a v něm také hrob *Debory*, chůvy *Rebky*, kteráž tam pod dubem pochována byla, ukazovali. *1. Gene. 35. cap.* Nyní tam všecko pobořeno, ač ještě ten kámen ukazují, a leží malá víska na tom místě.

Nahleděvše se do vůle, obrátili sme se zase dolů, a jak těžce a nebezpečně nahoru, tak mnohem těžěji dolů sme lezli. Jakož pak jeden mních obtížného těla nevěděl, jak zase měl dolů sjíti, pro Boha mne prosil, abych ho neopouštěl, ale jemu dolů pomáhal, takže obávaje se, aby dolů nespádl, s velikou těžkostí nad ním se slitovati, jej za ruku vesti, jej zdržovati a jemu nohy dostavovati [jsem] musil etc., téměř jako nějaký slepý slepého, když se bojí, aby oba nepadli, semotam makají a nastupují, tak nám se dostalo činiti, a to bosýma nohama po křemenitém

**Nebezpečné
jití z hory
Quarantény**

písku, abychom nepoklouzli, až sme vždy s pomocí Pána Boha dolů se dobrali a jako z mrtvých vstavše vespolek se radovali.

Způsob té hory dal sem tuto, pokudž pamět má dostačila, v kontrfektu postaviti.

**Kontrfekt hory
Quarantény,
na kteréž
Kristus Pán
pokoušín byl**

Kapitola XXVIII.

O příjezdu našem k studýnce Elizeové a do Jericha

Majíce čas dále jeti, vsedli sme na osly a jeli k straně východní na dvě míle vlaské, a to až k jakémus silnému pramenu. Nebo když sme z těch pouští skalnatých vyjeli, uhnuli sme se drobet od východu k straně půlnoční nalevo, k hoře *Quarantena*, kteráž jest poslední z hor jůdských z té strany Jericha. Jdou pak tu vůkol až k řece Jordánu roviny a viděti přes Jordán něco rovin, až se hory *Arabiae* Skalnaté, vlastně země moábské, počínají a jmenují se roviny aneb poušť Jericho.

**Studnice
Elizeová**

Na té poušti v místech jistých staří svatí proroci, Eliáš a Elizeus, své prorocké školy mívali, kdež také esseové, židovští filozofové, svá cvičení drživali a bydlívali, *Plinius*. Pod jejichž kázní svatý Ján Křtitel zveden byl, jakž o tom někteří smejšlejí.

Na té rovině blízko Jericha byl onen král jůdský Sedechiáš jat od vojska chaldejského a do *Reblatam* k králi Nabuchodonozorovi přiveden. *4. Reg. 25., Jerem. 39.* Dříve nežli sme k té studýnce dojeli, jeli sme mimo stavení pobožené a veliké, na způsob nějakého kláštera, ale nemohl sem se doptati, co by bylo.

Ten pak pramen jest tak silný jako mēlké poltrubí, kteréž z sebe tak mnoho vody, co by dvě kola mlejnská potřebovala,

vydává. U samého našli sme veliký fíkový strom, pod nímž sme se rozlosovali a zasadili. Slove ten pramen *fons Helisaei*, česky studnice Elizeova, protože prvé v něm byla voda nezdravá a hořká, ale na žádost měšťanů z Jericha Elizeus vzal soli do nádoby, ji do něho uvrhl a požehnání dával a jej zdravý a sladký učinil. 4. Reg. 2. *Archelaus*, syn Herodesa krále, nadělal z něho mnoho struh, aby pole, louky a zahrady vodou jeho zalíval, *Joseph. 5. bell. 4.*, kterýchž až posavád mnoho jest a bez nich by nic nerostlo.

Bylo vůkol hlavního potoku mnoho olivových stromův, nápodobně luhu hustému u nás, a nám rozkoš a chládek dávaly, protože co sme v júdské zemi byli, žádného potoku čerstvé a silné vody sme neviděli a nenašli. *Gvardian* pak dal profanty s osla bráti a rozdával sám mezi nás, takže sme tu obědvali. Když sme pak víno, kteréž sme s sebou měli, vypili, přestali sme na vodě, nebo velmi dobrá a dosti čerstvá byla.

Ale ta lotrovská chasa turecká z pěšího lidu velikou nám nechut a zošklivení té vody činila. Neb jak se k pramenu dostali, hned z svých košil se svlekše nazí do té vody skákali a v něm svá nečistá těla obmývali a chladili, my pak pro velikou horkost a žízeň přece sme ji pít musili.

Okolo té chvíle příběhlo k nám několik Arabův nahých s dětmi z Jericha, toliko měli okolo pasu jakési fěrtuchy z hustých nití navázané, na půl lokte zdýlí, na hlavě jako jiní Arabové kus rouchy obvinuté měli. Byli lotří těla suchého, jen kosti a kůže, opálení a černí, oči měli v hlavě veliké a vpadlé, pysky vysedlé a zuby ošklebené a kůže jim z tváře visela; jejichž kontrfekt tuto položený máš.

**Kontrfekt
Araba nahého**

Ti příběhli se na nás dívati, a kde by co nám ukrasti mohli, čekali, ale nedali jim naši Arabové k nám přistoupiti, protože sami co kočky na myši na nás číhali. Nebo tak hladoví lotří jsou, že smějí a směli nám, když jsme chléb jedli, pozadu za námi se příkrasti a nám, třebaš když sme jej u huby drželi a z něho kousali (neb tu mnoho ukrajování po kousku dobrá chut k jídlu nedopustí), z ruky vytrhnouti a s nim uteci. Však důvěrně jedni s druhými o něj se po kousku podělovali,

aby každý také z něho aspoň koštoval, což oni sobě za mnoho pokládají, jako by u nás něco od konfektův bylo, a to proto, že ta ničemná lůza zahálí, žádných rolí nevzdělává, a tak jest drahý a divný chléb u nich, že ho mnohý do roka (krom co zahradních věcí, zelí tureckého, okůrek, angůry, mléka dobytčího a jiných věcí, čímž se živí) nezakusí. O čemž níže víc oznámeno bude.

Potok z toho pramene jde k straně Jericha a odtud do Jordánu vpadá, vůkol něho všudy země urodná a plodná jest, mezi jinými věcmi růže z Jericha jmenovaná, jest **Růže z Jericha** vonná a veliká, lístí má nápodobně fíkovému, o níž *Ecclesia*. v 24. kap. zmínku činí. Vozí se do křesťanstva suchá a mají ji v dobře spravených apatykách. Nebo mezi jinými věcmi ženám těhotným k snadnému porodu a neplodným k početí dobré býti mají; a poněkud sem tomu uvěřiti musil, když sem nad jiná místa a obydlí Arabův v Jerichu mnoho dětí viděl, že znáti bylo, že tam ženy zatvrzeného života býti nemusejí.

O těch růžích píše *Salign. tom. 9. c. 6.*, že by, jsouce v noci narození Krista Pána suché a zavřené, tehdaž se vždycky otvírati a tůž noc zase zavřítí měly, na znamení (prý) porodu panského.

Nedaleko od té studnice mezi půlnocí a vý- **Udolí Achor** chodem začíná se údolí malé jménem *Achor*, česky strašlivé aneb Strašín, v němž onen zloděj *Achan* pro krádež byl ukamenován, protože ukradši z loupeží nepřátelských prokletých a zapověděných od Boha, pro něj Bůh lid všecken izraelský trestal, dokavád losem Božím vyjeven a ode všeho lidu ukamenován nebyl. *Iosuae 7.*

Již tehdy dosti podpočinuvše, jeli sme mezi zahradami rozkošnými, avšak ne tak urodnými, jako prvnější byly toho času, když v té zemi synové izraelští bydleli, neb tu rostl balsam, palmy a jiné věci, kterýchž nyní není etc. Do těch zahrad naši Arabové nejednou vběhli, a chytivše okůrku neb angury, do ní co do syrové řípy hryzli a s chutí ji snědli, i za to často od lecjakés baby kamením vyprovázáni byli. My jedouce na míli vlaskou, do Jericha sme přijeli a tu některá místa shlédli.

Znáti, že to město veliké bylo. *Iosephus* je **Jericho město** jmenuje *Oza, 15. ant. 5. et 5. bell. 4. Ptolomaeus, Hiericus*. Sloulo také *palmarum civitas*, totiž město palmy, od množství palm tam rostoucích. *Deut. 34.* Mělo zdi pevné, a jakž někteří smejšlejší, smolou z moře Mrtvého místo vápna s kamením zadělávané, *Iosephus*, kterěz ponejprvé synové izraelští, když do země zaslíbené přitáhli, skrze mocnou ruku

Boží porazili tím způsobem, že samy padly. Lid v něm všecken pomordován, král oběšen, město vyvráceno, a kdož by je budoucně stavěti chtěl, od Jozue proklatý byl. *Iosuae 6.*

Potom za dnův krále Achaba, když onen *Hiel Bethelský* zase znovu město Jericho stavěti začal, při zakládání gruntův syna svého prvorozeného, a když brány postavil, nejmladšího ztratil, vše vedlé slova Páně. *3. Reg. 16., Ioseph. 5. bell. 4.*

Po mnoha letech teprva král Herodes, ten, kterýž nevinné dítky zmordoval, ujal se města toho a nejprvé je po jeho zkáze opravdově zdí ohradil a upevnil, v něm *amphitheatrum* a palác nákladný vystavěl. *Ioseph. bell. 16.* Ale zle toho zažil, nercili na svém těle, když se červy rozlezl, ale i synové jeho, když je sám dal pomordovati, což se všecko vedlé zlořečení Páně prvního stalo.

Za času zkázy Jeruzaléma bylo to město podruhé z gruntu od císaře *Vespasiana* a Římanův vyvráceno. *Ioseph. 14. ant. 10.* Ale zase potom od *Adriana* císaře vystaveno, však opět od žoldánův egyptských a nejposléze zkaženo, jakéž posavád zůstává. Nicméně jakož od vystavení ho od *Hiele* až do Herodesa krále bylo v mírném způsobu a pobožní lidé v něm živi byli, jako za času Eliáše proroka synové proroctí, totiž studenti pobožnosti, a žáci Písmům svatým se učící v něm bydleli, k nimž Eliáš a Elizeus často chodívali, *4. Reg. 2.,* tak také po druhém zboření od *Vespasiana* byly v něm školy křesťanské vznešené, ano i město a vůkol něho kraj bylo duchovenství a *patrimonium* biskupův. *Tir. 11. bell. 5., 4. bell. 12.*

Nyní tam koliks chalup chatrných jest, a není nežli víska a v ní věže čtverhranná dosti široká bez krovu, na způsob vlaských holubníkův. V té věži našli sme naše turecké rejтары hospodou, a pravili, že by byla díl domu onoho **Dům Zachea bohatého** Zachea bohatého, hejtmana nad celnými, kterýž aby Krista Pána viděti mohl, na fík planý vylezl a od Pána uhlídán, zavolán, i v domě navštíven byl. *Lucae 19.* Za času svatého Jeronýma fík ten ukazovali, ale nyní ho tu není.

Kapitola XXIX.

O přijetí našem k Jordánu řece, moři
Mrtvému a zase do Jeruzaléma

V Jerichu nedlouho se pozdrževše, jeli sme východní stranou po rovině sami s naší pěchotou a přijeli k jakémus starému zbořenému stavení, toliko že místem kusy zdi a ostatek hromady řícein stojí. O něm nám pravili, že na tom místě svatý Ján Křtitel, kázic pokání, bydlel, a leží od Jericha 4 míle vlaské. Do toho obydlí měli farizeové z Jeruzaléma kněží a jahny k Janovi poslati, aby se ho otázali, byl-li by on Kristus, aneb Eliáš, anebo prorok? Načež té odpovědi dostali, že není Kristus, ani Eliáš, ani prorok, ale hlas volajícího na poušti, aby Pánu Kristu cestu připravil. *Ioh. 1.* Ač já držím s textem evangelickým, kterýž jiné místo klade těmito slovy: *Haec in Bethabara facta sunt trans Iordanem, ubi erat Iohannes baptisans, totiž:* To vše stalo se v Betabaře za Jordánem, kdežto Jan křtil. Nicméně nepřim se, aby na tom místě nebydlíval, když poodpočinouti a prázdnot k modlitbám míti chtěl. Neb obyčejně na poušti bydlel, kobylky a med lesní jidal, *Math. 3,* a jakž *Nicephorus hist. eccl. lib. 8. c. 30.* pokládá, že jest byla jeskyně, kterouž svatá *Helena* pěkným kostelem na památku obhradila, ale nyní sme toho nic nespatriili.

**Dům svatého
Jána Křtitele**

Poušť sv. Jana Křtitele Ta poušť od Jericha až k Jordánu nazývá se od křesťanův jináče a vlastně poušť svatého Jana Křtitele, snad od toho příbytku jeho. Nic na ní viděti není, než něco málo koz černých, kteréž tu Arabové z Jericha a z okolních hor na větším díle pasou, a ty dlouhé a vi-
suté uši co u nás nejušatější myslivecký neb vodní pes mají.

Odtud sme jeli na jednu míli vlaskou až k samé řece Jordánu, a bylo o polednách, když sme se tam dostali, právě k tomu místu, kde Jan svatý Krista Pána pokřtil v Jordáně, jakož pak na tom místě kaplička byla a sloula svatého Jána, ale nyní tu nic není. *Math. 3.*

Tu se bylo čemu dívati, jak předně Arabové, odpásíc své pasy a košile přes hlavy smekše (nebo byli něco poctivěji a více po městsku nežli oni naháčové z Jericha, totiž v samé toliko košili a pasem opásaní, oblečení), tak my někteří poutníci a mniší jeden před druhým šaty svlekajíce do vody jsme pospíchali, oni aby se vychladili, my pak nadto více abychom na příklad Krista Pána v ni se pohřížili a tou zevnitřní živelnou vodou pro skutky v ní mnohé od Boha učiněné a očité toho zkušění myslí naše poobčerstvili a k většímu a horlivějšímu dík činění probudili. Nebo ten obyčej jest u všech v té zemi obyvatelův a tam putujících křesťanův, že na způsob trojího ve jménu Trojice svaté pokřtění aneb splakování každý buď sám třikrát do vody se potune, aneb svému tovaryši potříkrát na se vodu líti dá, a zase druhému totéž učiní. My sme se sami do vody potříkrát pohřížili a potom semotam, jak kdo uměl, v ní plovali.

Jest pak Jordán, židovskoy *Iarden*, řeka neveliká, a spíše by říčka slouti mohla, každému křesťanu z Písem svatých známá a slovútná. Prejští se z hor libánských ze dvou studnic, z nichž jedna slove Jor, druhá Dán, a scházejí se spolu potokové z nich obou u města *Caesarea Philippi*, blízko brány městské, společným jménem jmenuje se Jordán. Odtud, nedocházejíc moře Galilejského, vpadá do jakéhos hlubokého údolí, v němž stojí jezero na 30 honův široké a 60 dlouhé, jménem *Meron* neb *Merom*. *Hierony. in loc. Hebr. lit.*

M. Item Samachonitis, totiž Samachonitské, Ioseph. 5. ant. 9. et c. 3. bell. 18., jináč Ain, totiž oko, že v položení břehův svých podobenství oka mělo.

Odtud k východu bera se, dělá se několika potoky větší k městu Kafarnaum a tu do moře Galilejského aneb jináč jezera Genezaretského a Tiberiadského, od těch míst nazvaného, vpadá, vedlé vypsání *Plinia lib. 5. c. 15. nat. hist.* šestnácte vlaských milí dlouhého a šesti širokého. Skrže to moře jde prostředkem a z něho mezi moabskou a júdskou zemí skrže údolí velmi rozkošné a urodné, dlouhé, na 23 vlaské míle se táhnoucí, jiných několik říček, jako jsou *Cison, Dibon, Iezrael, Taphuae, Carith,* potok z Elizeové studnice, *Iazera, Arnon,* s sebou pojímaje, divně se točí, jakoby jinam nežli do moře Mrtvého, vždy do něho jako bezděk (*Plin. lib. nat. hist. 5. c. 15.*) teče, a tu hned jméno i dobrotu trátí. Neb se s tím smradlavým mořem směšuje, že ryby, kteréž tam někdy zajdou a se pustí, buď hned zpátkem uplejvají, aneb zemřítí musejí a mrtvé po moři se nacházejí. *Hier. tom. 1. epist. 28. ad Lucinum.* Ač tomu někteří chtějí, že z toho moře, skrže něž prostředkem jíti má, vychází v *Arabii,* ale hned na některé hony odtud zase do propasti jakési padá a v ní se trátí. Dlouhost jeho učiní vlaských 100 a českých dvaceti mil.

**Dlouhost
Jordánu**

Voda jordánská jest vždycky kalná a bahnitá, od zemí tučných, skrže něž teče, a tehdáž z obou stran břehův, jakž sem spatřil, byly dalece se rozšiřující bahna, však vyschlá a od horka velice zpukaná.

V času žně, kteráž v zemi židovské bývá brzo po Veliké noci, Jordán nad povahu jiných řek, kteréž pro horka a sucha vyprahnou, bývá největší, že se daleko z břehův vylévá, jakž to vše podnes široce znáti jest.

Vůkol něho mnoho porostlin od proutí všelijakého roste a jako hájové jsou, s množstvím zvěři všelijaké, až i lvů a leopardů a jiných litých zvířat, kteréž jinde v zemi, pro pouště ničímž neporostlé, schrány své míti nemohou.

Skrže ten Jordán toho času, když v něm největší voda byla, Pán Bůh pro dokázání moci své zázračně lid svůj izraelský pod

Místo, kudy synové izraelské Jordán suchou nohou přešli

správou Jozue suchou nohou (neb se vody rozstoupily) převedl a do země zaslíbené uvedl. *Ios. 3.* A jest to místo, kudy jsou přešli synové izraelské, vedlé položení *Galgali*, proti němuž jsou přišli, nechavše Jericha na pravé ruce, anebo jakž text Bibli svaté dokládá, na východ slunce města Jericha, jest okolo dvou hodin cesty od Betabary a místa, kde Kristus

Eliáš a Elizeus

Pán pokřtěn býti ráčil. *Ios. 4.* Týž Jordán přešli suchou nohou Eliáš a Elizeus, proroci svatí, na tom místě, kde Jan svatý křtil. *4. Reg. 2.* V Jordáně koupal se malomocný Náman z rozkazu Elizea proroka, a byl uzdraven. *4. Reg. 5.* Týž prorok Elizeus dovedl toho, že sekera železná v Jordáně na vrch vody vyploula. *4. Reg. 6.* A Kristus Pán že v něm pokřtěn, o tom výš oznámeno jest.

Tehdáž když sme tam byli, byla malá voda, ale však hluboká, takže sem v ní, přeplynuv ji šestkrát a uprostřed se pod vodu pustiv, do dna dostačiti nemohl. Pročež znáti, že musí tejná a nebezpečná voda býti. Neb nám také oznamovali, že každého času putování k ní některý se v ní utopil, ač z nás, díka Bohu, tehdáž žádnému se toho nepřihodilo, kromě jednoho mnicha, kterýž ač dobře plovati uměl, ale však byl by brzy přehlíd a se utopil, kdyby mu byli dva Arabové na pomoc nepřispěli, kteříž ho chytivše a na břeh již odpolu mrtvého vytáhše nohama zhůru vyzdvíhli a vodu, kteréž se již byl přes vůli svou napil, z jeho ust vypouštěli a tak pomalu křísili, že sme ho potom sotva zaživa zase do Jeruzaléma dopravili.

Mnich byl by se v Jordáně utopil

Někteří z nás přinesli sme s sebou z Jeruzaléma plechové pocinované flašky, naschválně koupené, do kterýchž sme sobě té vody jordánské (napivše se jí prvé do vůle) nabrali, a ji každý z nás do vlasti své přivezti umysl měli; ale že některým neopatrností na cestě vytekla anebo jináč k zkáze přišla, takže žádný, kromě já, pěknou, čistou a neporušenou vodu z Jordánu s sebou do Čech sem dopravil. A poznávám pravdivé býti, co o té vodě

Voda jordánská trvánlivá

obzvláštního vypravují, že sama ze všech jiných vod nikdy se nezsmradí a nezkazí, byť třeba sto

let chována byla. Nebo viděl sem na šífích, že jiné vody velice se brzo pokazí, červy a jinými neřády naplní, že se často čerstvá obnovovati musí a časem na moři větší nedostatek vody nežli jiných profantů a potřeb bývá, zvláště když jest horko veliké, že tehdáž nejspíše se zsmradí. Tato pak, ač se kalná z řeky Jordánu vezme, však se brzo ssadí, a čím dál tím čistší bývá, což se na mé, kterouž posavad za sebou mám, spatřiti může.

Léta 1604 v neděli po sv. Matouši, apoštolu Páně, když jest Pán Bůh všemohoucí urozené paní, paní Barboře Harantové z Stropčic, manželce mé nejmilejší, pomoci a nám manželům společně dcerku na tento svět dáti ráčil a já potom ve čtvrtek po sv. Václavě tomu nemluvnátku křtem svatým posloužití sem dal, tou vodou jordánskou bylo pokřtěno a jménem *Rosina Elizabetha*, totiž Rozína Alžběta nazvána jest. Pán Bůh všemohoucí z milosti své svaté rač ji nám rodičům ku potěšení, k své pak cti a chvále božské pěstovati, chrániti a zachovati.

Když sme se za dlouhou chvíli koupali, napomínal nás *gvardian*, abychom se zpátkem strojili a horka nastávajícího ujeli. Tak my se přistrojivše, ještě sme se na *valete* semotam ohlíďali a z druhé strany naproti nám říceniny jakési viděli, o níchž nám pravili, že jest na tom místě *Bethabara* městečko bylo. A slove v židovském jazyku přívoz aneb dům přívozu, kdežto obyčej byl lidi přes řeku převožovati. A poněvadž ustavičně množství lidu u toho přívozu, a bezpochyby v množství mílich jediného (protože tu Jordán nejvyšší a nejužší břehy má a netak daleko se rozvodňuje), převážeti se dávalo, z té příčiny svatý Jan Křtitel na tom místě nejprvé pokání kázati a křtiti začal, aby ustavičné posluchače míti mohl. *Iohan. 1., Hieron. in lo. Heb. var. c. 58.*

Málo na stranu *Bethabary* a 2 míle vlaské odtud bylo městečko a zámek nejpřednější ve všem Júdstvu, *Macherus* aneb *Macherunt* řečené, židovsky sloul meč, že z té pevnosti jistý meč na buřiče, od vojákův v něm se zdržujících, vycházel.

Dcerka
má Rozína
Alžběta vodou
jordánskou
pokřtěna

Bethabara
přívoz aneb
dům přívozu

Macherus
zámek

Ten zámek ležel na vysokém vrchu a měl okolo sebe veliké a velmi hluboké příkopy, takže kdož do nich dolův hleděl, hlava mu se, jako by závrat měl, točila. Zdi byly vysoké 160 loket, ven z skály vystavené. Vnitř stavení a palác Herodesův z mramoru slavný, že je i *Plinius lib. 5. c. 16.* za nejpřednější a nejpevnější stavení po Jeruzalému pokládal. To město Římané chytrostí a dobrovolným židův odevzdáním dobyli a je z gruntu vyvrátili. *Ioseph. 7. cap. 25. bell. Iud.*

**Sv. Jan Křtitel
kde stát jest**

V tom zámku byl stát svatý Ján Křtitel. Nebo jakž tomu učitelové církve místo dávají, král Herodes *Antipa* nejčastěji a nejvíce tam dvorem svým býval a tehdaž na tom zámku byl, když svatého Jana k vůli tanečnice nestydaté stíti rozkázal. Rozuměti pak, že jest král Herodes k Macheruntu tudy přes přívoz u Bethabary, kdež Jan svatý křtil, táhnouti musil a tu od svatého Jána trestán byl, až jej za to do vězení s sebou do Macheruntu zavezti dal. Neb není podobné, aby svatý Jan, milujíc poušť a jí zvykši, v tom svém z velbloudové srsti rouše za dvorem královským bezděčně táhnouti a jezdit měl.

Iosephus o jeho vězení a stětí na témž zámku svědčí *lib. 18. antiq. cap. 10.*, ale klade jinou příčinu, totiž tu, že se král Herodes obával, aby se lid učením jeho nepohnul a něco nového před sebe nevzal.

Viděli sme také asi míli českou od *Bethabary* hory *Abarim*, jejichž vrchové slovou *Nebo*, a špice jedna nad jiné nejvyšší a země židovské nejbližší *Phasga* neb *Pisga*.
Hora Phasga *Num. 21. 25. 27. 33., Deut. 3. 4. 32. 33. 34., Hier. in lo. Heb., 2. Machab. 2.*

Na té nejvyšší hoře Pán Bůh ukázal Mojžíšovi, služebníku svému, zemi zaslíbenou *Canaan*, 5. Mojžíš. 34. A jak svatý Jeroným *ad Fabiolam de mans. Iudae 1.* píše, nedaleko odtud, v údolí *Moab* proti *Bethphogor*, od anděla týž Mojžíš pohřben býti měl. *Deut. 34.* Po spatření a vyrozumění těch věcí jeli sme drobet k polední straně, na dvě míle vlaské vzdálí, a to k moři Mrtvému. To moře slove jináč *Sodomiticum*,

**Kde Mojžíš
pochován**

Moře Mrtvé

od města Sodomy, *Asphaltides* od řeckého slova, latině *bitumen*, smola, *mare Salsum*, moře Slané. *Gen. 14.*

Před zkázou sloulo místo toto údolí hájův, *Gen. 14.*, aneb *vallis illustris*, údolí jasné, protože urodami, háji a jinými potřebami dobře obdařené bylo, takže za ráj držáno býti mohlo, Jordán skrze ně šel a je svlažoval, jakž to posavád (ovšem pak před lety) znáti, že kudy teče, tu všudy zemi urodnou činí. A bylo v něm pět měst: *Sodoma, Gomora, Adama, Zeboim* a *Bala*, kteréž potom *Segor* nazváno. *Genes. 14.*

Ta přední města krom *Segor*, kteréž k žádosti Lotově zanecháno bylo, od Boha přísně a spravedlivě skrz oheň nebeský s lidmi, hovady a s okolní krajinou zkažena byla, takže nyní na tom místě strašlivé jezero, kteréž ohněm, sirou a smolou hoří a vře, do dnešního dne stojí. *Genes. 19., Deut. 29., Sapient. 10.*, že vlastně *os inferni*, usta pekelná slouti může.

Jest veliké. *Plinius lib. 5. c. 16.* pokládá, že dlouhé jest 100 000 krokův, 25 tisíc nejširší a 6000 krokův nejužší. *Iosephus 5. bel. Iud. 5.* píše, že jest dlouhé 500 *stadia*, to jest honův, učiní 50 mil vlaských a našich deset, široké 150 honův, učiní 15 mil vlaských, české tři. *Strabo* a jiní jináče pokládají, ale já na těchto dvou starých a pilných autořích přestávám.

Jest pak věc hrozná a žalostivá viděti, jak ta voda ustavičně z sebe vydává páru aneb mlhu černou, smradlavou a nezdravou, a to každého dne až do poledne hustou velmi, jakž sme s hory *Gvarantena* i s hory Olivetské u Jeruzaléma patrně viděli, od poledne světlejší a něco subtilnější, a tehdáž sme blízko k němu přijeli, když ta tmavá a hustá mlha byla minula. Odkudž ne nadarmo Mrtvé moře slove, za příčinou svého zlého a jedovatého dymu, od něhož netoliko zvířata a hovada, ale i ptáci, když přes ně létají, umírají. A také, že jako mrtvé od žádného větru pohnuto nebývá a vln v něm není, ale toliko, co by vřelo, stojí.

Vůkol něho na míli zšíří, počnouc od té strany, kde Jordán do něho vpadá, všecko pusté a pohořalé jest, až se i v těch mezech jakési ovoce, jablkům nejzdrárnějším podobné a krásné, nacházeti má, kteréž kdo otevře, vnitř plné popela a smradu naplněné nalezne.

To moře má tu povahu, že všechny věci povrchu vznáší, aniž se v něm kdo utopiti může, jakž o tom *Ioseph. lib. 5. bell. 5.* svědčí, že císař *Vespasian* přijel tam, aby to jezero spatřil. I dal do něho některé hrdla odsouzené rukama naopak svázanými uvrci, ale oni povrchu zplejvali a do hlubokosti jeho pohřížení býti nemohli, jako by je něco mocí zdržovalo a ven pudilo. *Plinius lib. 2. cap. 106.* A zase naproti tomu věci mrtvé se potopí. Svíčka rozsvícená se nepotopí a nezhasne, ale když se vně zhasí a do vody dá, hned se potopí.

Vyhazuje také ta voda z sebe smoly veliké štáfy, kteréž semotam po ní zplejvají, tu Arabové na lodkách, když se k břehům blízko přiblíží, lapají a ji nejvíce do Egypta prodávají a donášejí. Neb tou těla mrtvá pomazují a obkládají a do země zakopávají, že neporušená bývají, odkudž k nám docházejí *mummiae*, lékařství výborné a drahé, o níchž v druhém dílu poznamenám. Též šify ní posmolují a trvánlivé od shniloty činí, protože nad jinou smolu k tomu výborná jest.

Iosephus v knize 5. o válce židovské píše, že když jasno bývá a od břehu se kdo opodál do něho na lodce pustí, že ještě opálená města a věže u vodě spatřiti může a že toho nejedni za časův jeho zkusili. Téměř pak vůkol všeho jezera jdou vysoké a pusté hory, kteréž jak kde s kterou zemí mezují, jako s moabskou, jůdskou, také poušť Jůda, poušť *Moab*, poušť Jericho, Engaddi etc. se jmenují. Pod těmi horami v Jůdstvu jsou podnes veliké, urodné země, obzvláště u Engaddi, kteréž podnes tak slove, a někdy sloulo *Hazezon Thamar*, od palmoví nazvané. 1. Mojžíš. 14.

**Engaddi,
beránková
studnice**

**Kde balsam
rostl**

Engaddi pak, to jest beránková studnice, byl hrad a pevnost v místě veselém a urodném, ne-daleko od toho místa, kde sme se na moře Mrtvé dívali, blízko *Segor*. Nebo tu pod vrchem Engaddi byla zahrada královská veliká, na způsob obory nějaké, v nížto a nikdež jinde za času Herodesa krále ten vznešený balsam a mnoho jiného drahého ovoce rostlo. Ač před lety i u Jericha a ve všem tom okolním kraji balsam rostl, ale z dopuštění Božího a z hodné pomsty čím

dále tím více země neurodou scházela, až toliko v té samé zahradě naschválně štípen a draze vážen byl.

Nicméně i to ostatní balsamové stromovíčko, když jest Herodes panoval a Krista Pána do Egypta v dětinství jeho s Marijí, matkou jeho, zahnal, také s Spasitelem naším všecko dobré jinam jako se přestěhovalo, až i ten drahý balsam, byvši z závistí a nepřízně proti židům od *Cleopatry*, královny egyptské, na *M. Antoniovi, triumvirovi*, totiž všech východních krajin pánu, vyžádaný a od ní do Egypta vykopaný a odvezený a v jedné zahradě sazený a štípený, v kteréž podnes zůstává, jakž o tom v druhém dílu psáti budu.

U Engaddi jest ta jeskyně, v níž se Lot s svýma dvěma dcerami při zkáze Sodomy ukryl, neb v *Segor* nezůstal. *Genes. 19.* A snad jest to táž a jedna jeskyně, v níž David před králem Saulem utíkáje, uřezal kus podolka pláště Saulova. *1. Reg. 24.* Mezi mořem pak a Engaddi byl ten sloup solný, v kterýž žena Lotova, když se proti poručení Božímu zpět ohlíkala, obrácena byla. *Genes. 19., Sapient. 10., Lucae 17.* Mnozí za prvnějšího i za našeho věku, že by posavád státi a patrný býti měl, to svědčí, ale já sem ho neviděl. *Ioseph. 1. ant. 12., Brocard. itin. 6., Breid., Salig. tom. 9. cap. 6.*

Nachází se v těch končinách okolo moře Mrtvého hádě neveliké, jménem *tyrus*, barvu má šedivou, červenými fleky skropenou, a to jest slepé, maje v sobě tak litý jed, že mu žádné lékařství odolati nemůže, ale vše, co by ním napuštěno bylo, utáto býti musí. Dělalj z něho velice dobrý a nejdražší dryák, nejvíce v *Cairu* v Egyptě, neb je tam Arabové nosí a za veliké peníze prodávají. Musí je nejprve, nežli je zabijí, rozhněvati, a když se rozhněvá, hledí tak, jako by mělo oheň na jazyku, potom mu hlavu a konec ocasu utnou a z ostatku strojí dryák etc.

A tak pobyvše tu chvíli při moři, jeli sme od něho zase k Jerichu, a než sme Jericha dojeli, přijeli sme k jakémus zbořenému

**Balsam
do Egypta
přenesen**

**Jeskyně,
v které Lot byl**

**Kde David
Saulovi podolka
kus uřezal**

**Kde solný
sloup stál**

Had tyrus

**Dryák dobrý
z téhož hada**

kostelu, kterýž znáti, že jest byl pěkně z štukového kamene stavený. Ten ukazujíc nám pravili, že na tom místě v jedné chaloupce, kdež prvé poušť byla, jakž i podnes zůstává, svatý Jeroným samotný čtyry léta pořád se zdržoval a pokání činil, od čehož drahně časův *vas-ta solitudo Hieronimi*, totiž velká poušť svatého Jeronýma sloula, a ten kostel tu na památku vystaven byl.

Odtud sme do Jericha, nad míru od horka zemdlení a od cesty ustalí, přijeli. Nebo v tom kraji jest nemírná horkost, rovně jako kdyby kdo do lázně zatopené všel, země tak zapálená, že po ní bosýma nohama nelze choditi, kromě těch Arabův, kteříž všemu navykli. Ruce se nám také, když sme nimi uzdy oslův drželi, od slunce zpukaly a bolestně nás svéděly. Neb tu na rukavice darmo mysliti pro strach, aby je Turci za železné armbanty nevyfrejmarčili, soudíce takového za velikého pána křesťanského a špehéře býti, aby ho tím spíšeji šacovati příčinu měli.

Ač pak větrík tehdáž vál, kterýž oni za dosti chladný sobě pokládali, ale nám z Europy poutníkům tak čerstvý se zdál býti, jako by z lázně zatopené vypuštěn byl. Sumou sotva sme odpolu živí Jericha dojeli, a to po nešpořích. Naši mniši někteří z veliké mdloby z oslů na zem padali a pěkně ssesti z nich nemohli; a téměř všickni sme na zemi v stínu leželi a tu, až by horko k večeru minulo, odpočívali, vodou čerstvou z studénky Elizeové pomalu se občerstvujíce.

Když večer nastal po západu slunce, Turci jízdní vyšli ven z oné prvé dotčené věže a na své koně a my na osly vsedali. I podávali sme se zase zpátkem, při měsíčním světle, k Jeruzalému.

Okolo půlnoci přijeli sme k jakémus velikému domu, hned u cesty stojícímu, v kterémž byl plac čtverhranný, zdmi obehnaný, avšak místem i dům, i zdi placu pobořené byly, neb v něm žádný bytem nebývá. Pravili nám, že jest byl obecní hospodou, *caravanasarai* po turecku, totiž pro poutníky a pocestné, jakž o podobných doleji obzvláště psáti budu. U zdi sme se zasadili a tu na hodinu odpočívali, až nás Turci zase zbudili, a odtud jsme zase přes celou noc až do rána jeli.

Ve čtvrtek po narození Panny Marie, to jest 10. dne měsíce září, když slunce vycházelo, jedouc vždy cestou naši, přijeli sme k jakés malé studýnce, jménem Apoštolské, za tou příčinou tak nazvané, že se u ní Kristus Pán s svými učedlníky, když do Jericha etc. z Jeruzaléma putoval, zastavovati a z ní píti ráčil, jakž to dosti podobné jest. My tehdy ssedli sme z oslův našich, a tu vodu z ní na čitrobu pili. Teče z ní maličký pramínek, že by se houbou zastaviti mohl.

**Studýnka,
z kteréž Pán
Kristus s učedlníky svými
píti ráčil**

Odtud jeli sme dále k *Betanii*, a potom do Jeruzaléma v čas snídání, s velikou radostí a ochotností, neb se nám zdálo, jako bychom se na nový svět dostali.

Vší cesty z Jeruzaléma přímo do Jericha učiní dobrých vlaských milí pětmecítma, a k Jordánu z Jericha pět, českých spolkem šest mil učiní. Ač jiní přes čtyřiceti pokládají, ale přičítají k tomu, co se stranami zajíždí na horu *Quarantenu* a jinam, což by ovšem více neb méně, vedlé cesty některého poutníka, učiniti mohlo.

Kapitola XXX.

O spatření některých míst svatých v Jeruzalémě
a vně za městem na hoře Sion

V pátek 11. dne září, poodpočinuvše po té zlé cestě až do nešporů, vyšli sme po nešporích s *vicariem* ven z kláštera, a šli, i truelman s námi, k jednomu místu 350 krokův od kláštera vzdálí, o kterémž nám pravil *vicarius*, že by bylo to místo, na němž se Kristus Pán po svém zmrtvýchvstání nejprve s ženami potkal, pozdravujíc jích slovy těmito: „*Avete*,“ to jest: „Zdrávy buďte.“ A ony přistoupily a chopily se noh jeho a klaněly se jemu. *Mat. 28.*

Odtud sme šli 150 krokův dále, nedaleko od brány Jordánské, tu nás *vicarius* uvedl do jakéhosi dosti velikého kostela, staveného z štukoví, a drží jej v své moci křesťané armenští. Do něho dveřmi proti západu postavenými všedše viděli sme, že klenutý byl, na čtyřech sloupích postavený a vprostřed díra v klenutí, skrz niž světlo jde do kostela.

Na levé ruce jest kaplička klenutá a malovaná, v níž několik lamp hořelo. V té při straně východní stojí oltář kamenný, kterýž má na tom místě býti, na kterémž svatý Jakub Veliký, apoštol Páně, z poru-

**Kde svatý
Jakub Veliký
sstat**

čení Herodesa krále stát byl, *Act. 12.*, od čehož slove týž kostel svatého Jakuba Velikého. Před lety byl tu špitál od Španielův vystavený a nadaný, jehož důchody k sobě Turci obrátili.

Za času Krista Pána byl tu ryňk a trh pro ryby a ovoce. A za vládaře *Flora* správy z rozkazu jeho vojáci římsští všecko na tom ryňku lidem brali a loupili, je mordující a domy vytloukající. *Ioseph. 11. ant. 2. et 2. bell. 14. 15. 16.*

Vyšedše z toho kostela, šli sme skrze bránu Jordánskou, železnýma plechy obitou, ven z města na horu Sion, 335 krokův od dotčeného svatého Jakuba kostela, až k jakési ohradě zděné, a v té jest neveliký kostelík, na tom (prý) místě ustavený, kde prvé za času Krista Pána byl dům Kajfašův, nejvyššího biskupa, kterýž onu radu židům dal: *Quia expedit unum hominem mori pro populo*, totiž, že jest užitečné, aby člověk jeden umřel za lid. *Ioh. 18.* Do jeho domu Kristus Pán svázaný přiveden a v něm posmíván, uplván i políčkován byl. *Matt. 26.* a jiní evangelistové.

**Dům Kajfaše
kde stál**

V tom kostelíku na oltáři místo stolu jest hrubý kámen čtverhranný, pídi velké ztlouští, půl šesté dlouhý a půl třetí široký, krom na jednom konci, kdež ho kus malý ulomeného jest, kterým byly dvěře hrobu Krista Pána zavalené. Na levé straně toho kamene jde se malýma dveřmi do jakéhos sklípku, v kterémž Kristus Pán, dřív nežli se rada židovská sešla k Kajfašovi, držán býti měl.

**Kámen hrobový
Krista Pána**

Vně před kostelíkem v té ohradě, ješto byla *atrium pontificis*, totiž síň biskupova, ukazuje se štěp pomorančový, kde svatý Petr třikráte Pána Krista zapřel. Těž tu stojí kus sloupu z kamene bílého, na kterém tehdaž kohout státi a zakokrhati měl. Toho kostelíku i té ohrady jsou v držení armenští křesťané, a sloul u svatého *Salvatora*. Svatá *Helena* dala jej vystavěti. *Niceph. 8. c. 30. hist. eccl.*

**Kde svatý Petr
Krista Pána
zapřel**

**Kde kohout
zakokrhál**

Potom vedl nás *vicarius* skrze armenův obydlí, po jakýchsi schodech kamenných nahoru na altán, kdež armenové líhají, jedné podlahy zvýší, a přes zed na poledne nám ukazoval klášter

Kláster hory Sion hory Sion, v kterémž předešle mníši naši bydleli a z něho, jakž nahoře dotknuto, od Turkův vy-tísknuti byli.

Ten byl od toho místa, z kterého sme hleděli, co by se jednou z lučičště dostřeliti mohlo, a nesměli sme se nežli tejně každý z nás, hlavu toliko pod oči přes zed vyzdvihši, dívati, pro ty lotrovské kněží turecké, kteříž velmi bedlivě okolo svého *meschitu*, v kterýž klášter hory Sion obrátili, obcházejí, aby se žádný z jiného náboženství k jejich místům posvěceným nepřiblížil a jich, jakž za to mají, nepoškrvnil.

Jaká místa svatá v klášteře hory Sion Leží pak téměř v polovici vrchu hory Sion a dosti prostranné i pěkné stavení býti musí. Nebo obsahuje v svém zavření předně dům večere poslední a nejsvětější Krista Pána s učedlníky. *Mat. 26., Mar. 14., Lu. 22., Ioh. 13.* V kterémž místě zavřenými dveřmi k učedlníkům všed, jim se po z mrtvých vstání ukázal. Dechv na ně, Ducha svatého jim dal a moc hříchy odpouštěti a zadržeti. V tém dni svatému Tomášovi ruce a boky raněné dal makati. *Ioh. 20.*

Dům blahoslavené Panny Marie, v kterémž po vstoupení na nebe Syna svého s svatým Jánem apoštolem bydlela, kdež po čtrnácti letech po vstoupení Páně umřela, mající let věku svého 63, a na tom místě od křesťanův kostel Panny Marie byl ustaven. *Niceph. 2. hist. 3. et 21., Euseb. in chron.* Obsahuje v sobě také místo, kde jsou po vstoupení Páně na nebe svatého

Sv. Matěj na apoštolství zvolen Matěje na místo Jidáše zrádce losem k apoštolství povolali. *Actor. 1.* Item kde na apoštolství shromážděné Duch svatý v způsobu ohnivých jazykův seslán byl, *Actor. 2.,* kde prvním svatého Petra kázáním 3000 osob na víru křesťanskou obráceno bylo, kde svatý Jakub prvním biskupem jeruzalemským učiněn byl, svatý pak

Duch sv. na apoštolství seslán Štěpán, s jinými šesti, za jahny voleni byli. Tam také apoštolé nejprvnější sněm církevní drželi a tu se spolu rozžehnávali, když po světě kázati odjíti měli. *Actorum 6.*

V též ohradě byl hrob svatého Štěpána, Nikodéma a Gamaliele, preceptora svatého Pavla apoštola, kteříž mučedlnickou smrtí zemřeli a do 360 let v údolí Jozafat zahrabáni byli, až za času *Honorio* císaře pěkná vonná těla jejich nalezena, tu blízko domu večere Páně pochována a pěkným hrobem ozdobena byla. *Beda in martirol., Brev. Rom., Vil. 8. bel. sac. 5.*

Hrob sv. Štěpána, Nikodéma a Gamaliele, preceptora svatého Pavla

V tom klášteře byl celý sloup, na němž byl Kristus Pán přivázán a bičován, kteréhož kus v kostele hrobu Božího zůstává (jakž o něm výš zmínka jest) a druhý kus v Římě v kostele svatého Petra z *Vaticanu* se ukazuje.

Sloup, u něhož Kristus Pán bičován byl

Císařová *Helena* dala ta místa slavným stavením ozdobiti a ve zdi klášterské zavřítí, ale byla několikráte od *Tamerlana* Tantara a jiných pohanův, kteříž Jeruzaléma dobyli, z většího dílu pobořená, však z většího dílu od křesťanův a mnichův svatého Františka, dokud tam bydleli, opravená. Však vždy některá nevystavená zůstávají, jako kostel domu Panny Marie, okolo něhož toliko zídka stojí, a některá jiná místa, kterýchž sme dobře spatřiti nemohli. *Hier. tom. 1. epist. 27. ad Eustoc., Brocard. iti. 6., Breid. 12. Iulii, Salign. tom. 7. cap. 2. et 3.* o tom klášteře obšírněji vypisují. Turci jej u veliké vážnosti mají a v něm bez obuví chodí, jakož i mnichy z něho léta 1561 do kláštera svatého *Salvatora* vyhnali.

Při tom klášteře jest kaplička, na tom místě vystavená, kdež někdy za času krále Davida stánek z *cortin* na 40 let stál, až Šalomoun král chrám vystavěl a z toho stánku archu umluvy do chrámu přestěhoval. *2. Reg. 6. 7., 1. Par. 16., Hier. ibid., Ioseph. 7. ant. 4.* V tom stánku David po cizoložství svém a mordu nad Uriášem provedeném sedm žalmův kajících složiti a říkati měl. Indianští kněží tu kaplu v držení měli, ale od Turkův jim odňatá jest.

Nedaleko kaply hrobu Davidova ukazovali nám krchov pro samé katoliky domáci a přespolní, však za přespolní musí *convent* dáti jistou sumu peněz *sangiachovi*.

Palác Davidů Na témž vrchu proti západu, za krchovem a klášterem ukazovali nám kopec, kde předešle zámek a palác krále Davida a jiných králův jůdských stál. Byl na nejvyšším místě hory Sion postavený a pevně pro ochranu města a chrámu ohražený. Před časy Davida krále bydleli v něm Jebuzejští, kteréž David vyhnal a nákladně jej, dostav od krále *Hirama* Tyrského kamení, dříví cedrového a řemeslníků, opravil a vystavěl, a stolicí královskou v něm ustanovil. 2. *Reg.* 5. 7. 11., 3. *Reg.* 1., 1. *Paral.* 17. Sloul dům Davidů, dům královský, trůn a dvůr Davidů etc.

Toho zámku potom král Antioch syrský *Epiphanes* dobyl a z něho židy ssuzoval, až ho zase Šimon Machabejský po dlouhém obležení dosáhl. 1. *Machab.* 1. 13. 14., *Ioseph.* 6. *bel.* 6.

Slavní dva palácové Caesareum a Agrippium Za časův Krista Pána v jiná stavení byl obrácen. A jinde byli slavní dva palácové, kteříž se s chrámovým stavením od mramoru a jiného bohatství srovnati mohli, něco blíž k západu, od krále Herodesa aškalonitského vystaveni a ku poctivosti římskému císaři Augustovi a Agrippovi, zeti císařovu, *Caesareum* a *Agrippium* nazváni byli. *Ioseph.* 15. *ant.* 11. *et* 1. *bel.* 16. *et* 6. *bel.* 6. Nyní (když to vše při zkáze Jeruzaléma pobořeno bylo) plno rumu a řícenín na tom místě zůstává.

Hrob krále Davida Nedaleko od paláce Davidova na též hoře Sionské byl pohřeb krále Davida a po něm některých potomkův jeho. 3. *Reg.* 2., 1. *Paralipomen.* 29.

Iosephus lib. 7. *ant.* 12., 13. *cap.* 16., *de bello Iud.* 1. *lib.* *cap.* 2., *Egesip. lib.* 1. *cap.* 1. píší, že jest král Šalomoun do hrobu krále Davida, otce svého, veliké poklady vložil, ale po 1300 letech od jeho smrti Hyrkánus biskup, byv od Antiocha v městě Jeruzalémě obležen, že ten hrob Davidův otevřel a tři tisíce hřiven zlata z něho vzal, pět set z nich Antiochovi dal, aby odtrhl a jeho při pokoji zanechal, ostatek na jiné potřeby obrátil. Potom Herodes král z lakomství, chtěje také něco pokladu složeného užiti, hroby ty otevřítí dal, ale peněz žádných, než toliko některé zlaté a stříbrné nádobí tam našel, a ty hroby bílým mramorem

ozdobiti dal. Kdež sobě Turci nad místem tim meschit vystavěli a žádný tam z křesťanův nesmí. *Nicephorus lib. 8. cap. 30.* píše, že jest sv. Helena hrob jeho po levé straně kláštera k západu nad zemi vyvýšiti a ozdobně okrášliti dala.

Pod strání hory Sion proti západu viděli sme rybník Bersabe, tak podnes řečený, od Bersabe, ženy Uriáše, kterouž král David z paláce svého mejti se spatřiv k cizoložství požádal. A mohla tu někdy Uriášova zahrada býti, protože, jakž *Iosephus* píše, *ant. lib. 7. cap. 7.*, Uriášův dům v té straně nedaleko paláce královského byl a Uriáš byl jeden z předních rekův aneb hejtmanův královských. *1. Paral. 11.* Ten rybník jest nápodobný sádce malé a hráz na polední stranu z obou stran kamením vyzděnou má, přes níž sme také z Jeruzaléma do Betléma jeli, ale tehdáž žádné vody v něm neviděli.

**Rybník
Bersabe**

Po spatření dotčených věcí obrátili sme se zase zpátkem do Jeruzaléma touž branou Jordánskou, okolo 200 krokův. I přišli sme k jakémus dvorečku zdí ohraženému, v němž kostelík malý čtverhranný jest a dvěře do něho proti západu. Těmi když sme do něho vešli, nic sme neviděli, nežli že klenutý byl a k němu proti východu připojený malý kůr a po levé straně kůru jakás malá, obdloužní klenutá kaplička. Na tom místě všeho stavení státi měl dům Annáše biskupa, kterýž při obležení Jeruzaléma buřiči do gruntu vypálili. *Ioseph. 2. bell. 17.* V tom Kristus Pán před Annášem svázaný divně tázán, posmíván, až i od jednoho z služebníkův jeho poličkem udeřen byl. *Iohan. 18.*

**Dům Annáše
biskupa**

Před kostelíkem na tom ohraženém plácku stojí starý a veliký olivový strom, na kterém toho času mnoho olív bylo, a z nás každý sobě z něho pro památku kus větvičky utrhl. O tom pravil *vicarius*, že když k Annášovi Kristus Pán veden byl (dřív než se kněžstvo některé a snad i sám biskup přihotovili a chvíle se prodlívala), k tomu stromu přivázán býti měl. A snad z kořene neb z kmene pravého vyrostl teprv po zkáze Jeruzaléma, poněvadž není podobné, aby od ohně pro veliký nedostatek dříví

**Strom, k ně-
muž Kristus
Pán přivázán
býti měl**

při obležení města celý zachován býti měl, ani potom, když po několikráte město rumem a popelem leželo a kámen na kameni nezůstal.

Kostel
ad Sanctos
Angelos

Toho kostela v držení sou armenové a slove *ad Sanctos Angelos*, totiž u svatých Andělův. Okolo toho dvorečka mají armenové své komůrky na způsob malého kláštera.

Dům
sv. Tomáše

Odtud šli sme na 500 krokův a přišli v roh jedné ulice, kde státi měl před lety dům sv. Tomáše, apoštola Páně; kdež potom kostel byl, ale nyní jest zbořený.

Porta Ferrea,
brána Železná

Žalář, v němž
sv. Petr seděl

Odtud sme šli na pravou ruku do jakési uličky a z ní sme se zase na levou ruku obrátili a přišli nedaleko kostela hrobu Božího k jakési staré bráně, kteráž po kusích a na díle stála. O té nám pravili, že před lety sloula *porta Ferrea*, brána Železná. Od té brány nedaleko ukazovali nám místo, kde jest někdy žalář stál, do kteréhož král Herodes *Agrippa*, ten, kterýž svatého Jakuba stíti dal, svatého Petra vsaditi poručil a v něm jeho pilně hlídati dal, kterýžto však v noci ve snách od anděla Páně probuzen a skrze trojí stráž proveden, až i skrze onu železnou bránu do města vyveden byl. *Actor. 12.*

Palác
Herodesův

Ta pak brána Železná byla v palácu krále Herodesa, kterýžto palác byl v straně západní města při zdech městských, nedaleko hory *Calvariae*. Byl vystavený od Herodesa, pod nímž se Kristus Pán narodil, z pěkného mramorového kamene, velmi nákladně a skvostně, ozdoben krásnými prampouchy a mramorovými sloupy a jinými věcmi od zlata a stříbra se trpytícími vnitř i zevnitř. Byl oběhnán zvláštní zdí z bílého mramoru stavenou, zvýší 30 loket, vůkol něho zahrady rozkošné a jiné věci slavné byly, nadto nade všecko tři věže z pěkného bílého mramoru měl, jmény *Hippicus*, *Phaselus* a *Mariamne* nazvané.

Hippicus,
Phaselus,
Mariamne

Hippicus byla čtverhranná, 85 loket zvýší, s dvojí střechou, jednou nad druhou, od jednoho jeho přítele nazvaná. *Phaselus* 90 loket vysoká (na způsob *pharus* alexandrinského, totiž věže

v portu, na níž v noci oheň a ve dne dým býval pro plavící se na moři, o níž na svém místě doleji oznámím), ku poctivosti bratra jeho *Phasela* vystavená. *Mariamne* po krásné manželce jeho jmenovaná a 55 loket vysoká.

Těchto tři věži císař *Titus*, když všechno město jeruzalémské vypálil, proto státi nechal a lidem válečným je osadil, na znamení a památku, aby budoucí po těch věžech poznati mohli, jak pěkné a slavné město Jeruzalém býti musilo. Potom pak od císaře *Adriána*, když jsou se židé zprotivili, do gruntu pobořené byly. *Ioseph. 6. bell. 6. 12., ant. lib. 14. c. 22. et 16. c. 5. et 17. c. 14.*

V tom paláce byl jest Kristus Pán od Piláta *Herodesovi Antipovi galilejskému*, králi země židovské a svatého *Jana Křtitele* morděři, *praesentován*, posmíván a v bílém rouše, jako by nesmyslným byl, zase vypraven. *Lucae 23.* Nyní jest na tom místě škola dětí tureckých. *Breidenb. 14. Iulii.* A před lety, za času křesťanského držení, byl palác rytířův jeruzalémských, totiž jináč hrobu Božího.

To vězení tehdy svatého *Petra* bylo nazad za palácem a placy, na nichž troje varta královská stráž držeti obyčej měla. Skrže ty všechny placy a varty prošel sv. *Petr*, a vyšed branou *Železnou*, kteráž se před andělem a sv. *Petrem* sama otevřela, šel do města, kteráž sloulo nižší, a z něho zase se obraceje, druhou branou pod dvorem královským do města, kteráž sloulo druhé a nové, do domu *Marie*, matky *Jana Marka*, jednoho z 70 učedníkův *Páně*, přišel, v kterémž se často apoštolé a jiní svatí shromažďovati obyčej mívali, až i v času vězení svatého *Petra* za něho na modlitbách v něm trvali. *Actor. 12.* Na kterémžto místě domu jest kostel vystavený, tmavý a starého díla, ježž drží křesťané *suriánští*, v kterémžto sme byli, a jest 60 krokův za místem vězení svatého *Petra* k straně *půlnoční*.

**Vězení
sv. Petra**

**Dům Marie,
matky sv. Jana,
z 70 jednoho**

Poté šli sme zpátkem k východu slunce, k místu, kteráž se stejká s placem hrobu Božího, tu jest kostelík a při něm věže dosti vysoká a prostranná bez krovu. Na tu věž sme vešli a z ní město spatřovali. Znāti pak po děrách, kterýchž sem v podlaze

přes 20 načetl, skrže než provazy dolů vycházely, že někdy mnoho zvonův v ní viseti musilo; nyní tam nic není nežli prázdné podlahy a nahoře pouhé zdi vůkol hrubě scházející.

Dům
Zebedeův O tom kostele a té věži pravil *vicarius*, že na tom místě stojí, kde prvé byl dům Zebedeův, kdež se sv. Jan Evangelista a Jakub apoštol naroditi měli. Za času křesťanského držení byla tu škola a kolej, nyní jej řekové v své moci mají. Tohoto kostelíka i s věží kontrfekt spatřiti se může při vymalování kostela hrobu Božího s jeho placem.

Po vykonání té pouti navrátili sme se k straně západní a přišli v soumrak do našeho kláštera. Ten večer bylo nám od *guardiana* oznámeno, abychom se hotovili, že nazejtří ráno do Betléma pojedeme, což vše s radostí sme slyšeli i přijali.

Kapitola XXXI.

O vyjetí našem z Jeruzaléma do Betléma
a co sme na té cestě spatřili

V sobotu po památce narození Panny Marie, to jest 12. dne měsíce září, ráno okolo hodiny na den přijeli sedláci turečtí s osly před klášter, a my poutníci s *patrem vicariem* a trucelmanem vsedše na ně, jeli sme skrže město a z něho ven mimo zámek jeruzalemský, nechavše ho po levé ruce, skrže bránu Joppenskou, tou, kterou sme nejprv do Jeruzaléma přijeli. A hned podlé brány dali sme se nalevo dolů z vrchu mezi zdmi městskými z jedné a zahradami i vinicemi z strany druhé.

Dřív pak nežli sme z vrchu dolů sjeli, viděli sme zdaleka jakéhos Turka se dvěma služebníky za sebou, všechny tři na koních, měříc do města nahoru proti nám. *Vicarius* věda obyčej turecký (když který vzácný a slavný Turek s křesťanem a jiného náboženství člověkem se potkati a minouti má, tehdy že křesťan a kdokoli jiný povinen jest jemu čest učiniti tím způsobem, že dolů z hovada ssednouti a pěšky státi, z cesty se vyhnouti, a než ten Turek mine, zase vsedati ani dále kráčetí nemá), volal a napomínal nás, abychom nemeškali tak uctivě proti dotčenému Turku se zachovati, a my sme ho poslechli. Ale pan *Anton* *Donato*, byv opodál za námi a dobře od přirození neslyšav,

**Jaká se na
cestě uctivost
Turkům činiti
musí**

když *vicarius* volal vlasky: „*Descavalcate*,“ to jest: „Ssedněte dolů“, domníval se, že naň volá: „*Cavalcate*,“ to jest: „Jeďte,“ pročez nessed z osla svého, ale bodl osla nohama, za námi pospíšiti a nás dohoniti usiluje. Což vida Turek, k posměchu sobě to bera, jel stranou ke zdi vinice a z ní kamení bral, tím umyslem, aby s panem *Donatem* nepřátelsky se potkati mohl. Ale srozuměl tomu pan *Donat*, pročez nercili ssedl, ale strachem spadl a svalil se z osla na zem na hřbet, až kozelec převrhl a nohy zdvihl. Turek to vida zasmál se a jel pokojně svou cestou.

My vsedše zase jeli sme dolů mimo rybník *Bersabe* a přes jeho hráz, o němž sem nahoře psal. Odtud sme se uhnuli proti

Hora Gihon poledni, dávajíc se nahoru přes vrch Gihon řečený. Ten vrch anebo vlastněji hora ležela od Jeruzaléma na západ slunce před branami Rybnou a Starou, pod ním bylo údolí nepřístupné a z té strany město pevné činící.
2. Paralipomen. 33., Iosephus antiq. lib. 7. cap. 15.

Na té hoře byl král Šalomoun korunován a na království pomazán, *3. Reg. 1.*, snad u figůře, že ten vrch uprostřed světa stojí, jakž se znáti může, *2. Paralip. 32.*, aby znamenal Krista Pána, kterýž uprostřed světa na kříži dřeva na hoře *Golgatha* povýšen, kteráž díl a kus hory Gihon jest, a tak na království všeho světa potvrzen byl.

Uprostřed světa stojí Z té hory tekla studnice, o níž se činí zmínka *2. Paral. 32., 4. Reg. 18.*, a sloula *Nepthoa*, jináče a vlastněji Gihon, česky se vykládá srdce, že jako srdce uprostřed těla, tak tato uprostřed světa vycházela, jakož pak i někteří teologové, když v prvních knihách Mojžíšových v 2. kap. o řece *Gihon* z ráje pocházející psáno stojí, tuto studnici a potůček z ní vycházející rozumějí; ale vedlé soudu mého figurně se může rozuměti. Nebo vlastně vedlé textu mám

Studnice Gihon za to, že znamená *Nilus*, kteráž mouřeninskou zemi obchází, až skrze Egypt do moře vpadá.

Nilus řeka Když sme nejvyš nahoře byli, ukazoval nám *vicarius* jakousi věž starou čtverhrannou, na pravé straně opodál od cesty, a slove věže *Gihon*; tak se do

mejším, že jest byla nad studnicí hořejší hory *Gihon* vystavená, z níž vodu po trubách do města vedli. 4. Reg. 20., 2. Paral. 32.

Odtud jeli sme mimo jakýsi veliký strom, nápodobný u nás dubu velikému, a stál po levé straně, vlasky jej *terebinto*, latině *terebinthus* jmenovali, o němž se v herbářích obšírně vypisuje. Pod tím prý Panna Maria, chodíc z Betléma do Jeruzaléma a zase zpátkem, odpočívati obyčej měla. A jest k tomu pohodlný a může od toho času tu býti.

**Strom
terebinth**

**Pod kterým
Panna Maria
odpočívala**

Neb jest velmi trvánlivý a vždycky se zelenající, jakož i *Iosephus* svědčí, že onen terebint (o němž v prvních knihách Mojžíšových v 35. kap.), pod nímž Jakob modly zakopal, ještě za jeho časův čerstvý stál. A sv. Jeroným *in loc. Hebr. in Balanus* píše, že týž terebint 24 mil vlaských vzdálí od Jeruzaléma, blízko hrobu Josefova, u města *Neapolis*, totiž nového Síchem, ještě čerstvý stál. A druhý, o němž 3. Reg. 13., u *Bethel*, pod nímž onen muž Boží (kterýž Jeroboamovi, modlám obětujícímu, z rozkazu Božího zlořečil a pomstu Boží ohlašoval) odpočíval. Jest pak tento terebint betlémský dvě míle vlaské vzdálí od Jeruzaléma, a Turci a pohané jej u veliké vážnosti mají.

Odtud jeli sme na jakýsi kopeček, na němž věže pobořená stála; pravili nám, že někdy dům sv. Simeona byl, kterýž Krista Pána děťátko na své lokty bral. O jeho jiném příbytku nahoře také oznámeno.

**Dům
sv. Simeona**

Odtud na čtvrt míle vlaské přijeli sme k jakési čisterně okrouhlé, a jmenuje se studnice Tří králův, protože tu tři králové, když z Jeruzaléma do Betléma jeli, se zastavivše, hvězdu, kteráž jich vůdčí do Betléma byla, viděli a poznali; o níž svatý Matouš v 2. kapitole. Co by mohl z lučiště dostřeliti, od té studnice na pravé straně na vršku stálo kus zdi. Znáti, že tu někdy byl kostel, na tom místě, kde (prý) anděl Abakuka proroka za vrch hlavy vzal a jej s jídlem, kteréž svým žencům nésti chtěl, do Babylona k Danielovi, kterýž tehdáž v jámě lvové seděl, donesl. *Daniel. ult. cap.*

**Studnice Tří
králův**

**Dům proroka
Abakuka**

Kostelík Eliáše proroka Dále na půl míle vlaské po levé straně blízko od cesty viděli sme v jakési zahradě kostelík došti čistý. Na tom prý místě postavený, kde se Eliáš prorok naroditi měl, byl tu někdy klášter, ale nyní jej Turci drží. U toho má býti studnice, z níž ač voda dobrá býti nemá, však proto, že z ní Eliáš prorok často pívati měl, u veliké vážnosti jest, a blízko ní má ležeti veliký kámen, na němž znamení hlavy, ledví a sedění, a sumou zpodpírajícího se člověka viděti, a to od Eliáše proroka tak vytlačeno býti má. My sme tam nebyli.

Od toho kostelíka viděli sme na cestě hada zabitého, velikého na tři lokty zdýlí a tlustého co ruka člověčí, však poněvadž jinačejší byl, nežli u nás vidáváme, jej sem tuto vykontrfektovati dal.

Okolo míle vlaské stojí na pravé straně v poli kus zdi staré a okrouhlé mezi mnohým rumem, kdež někdy dům patriarchy Jáкова býti měl. 1. Genes. 33.

Dům patriarchy Jáкова
Kamenný hrách

To pole jest nyní velmi neurodné a na něm množství kamení drobného okrouhlého, názluté barvy, nápodobného zrnům hrachovým, kteréž (prý) od času putování Krista Pána na tom poli býti mají. Kdyžto jda Kristus Pán cestou, ptal se jednoho rozsívajícího, co by rozsíval, a on odpověděl, že kamení, tím se Kristu Pánu posmívaje. On říci měl, když

Historia o Kristu Pánu a rozsevači

tedy kamení rozsíváš, nechť jest tu kamení. Těch zrn kamenných přivezl sem s sebou do vlasti své a jích něco ještě za sebou mám. Od Arabův slovou *ommos* a latině *cicer arietinum*.

Přibližující se již k Betlému, viděli sme na pravé straně státi kostel v poli se dvěma okrouhlými a chocholatými sklenutými krovky a okolo něho zídka čtverhrannou, jakož i kostelík čtverhranný jest, na každém pak rohu jeho stojí sloup kamenný, a na těch teprv klenutí, pod nimž jest hrob dlouhý kamenný, však uzký a čtyř noh vysoký, a vedlé toho z každé strany jeden hrob menší. O tom velikém hrobu pravili nám, že jest Ráchel, manželky Jakoba patriarchy, kterýž on sám dělati dáti měl, v prvních knihách Mojžíš. 35. kapitole. Turci sobě nyní meschit z něho udělali.

**Hrob Ráchel,
manželky
Jákovovy**

Odtud jest cesty dvě míle vlaské do Betléma. I dávali sme se přece cestou, až sme okolo míle vlaské vzdálí od Betléma přijeli a tu údolí a přes ně na druhé straně vršku Betlém spatřili, kdež nemeškaje z oslův sme ssedli a na kolena klekše Pánu Bohu z ochrany jeho svaté děkovali. Potom sme do toho údolí pěšky sešli a přes ně z druhé strany teprva k Betlému došli. Avšak dříve nežli sme k klášteru přišli, šli sme přes jakési místo k západní straně, kde někdy brána Betlemská stála, a tu spatřili čisternu hlubokou, v kteréž byla čistá a dobrá voda. A to má býti ta čisterna, o níž čteme, že když se jí Davidovi v městě před nepřátely zavřenému zechtělo, až i tato slova promluvil: „*O si quis daret mihi aquam de cisterna Bethleem, quae est in porta,*“ totiž: „Ó kdo mi dá vody z čisterny betlémské, kteráž jest v bráně.“ Tu tři udatní rekové jeho vydali se prostředkem vojska Filistinských, svých nepřátel, a šli až k čisterně, a nabravše ní vody, k Davidovi beze škody přinesli. Kterýžto nechtěl píti, ale raději obětoval ji Pánu Bohu, řka: „Odstup to, abych před obličejem Boha mého to učinil a krev mužův těchto abych pil, neb s nebezpečenstvím životův svých přinesli jsou mi vody.“ 1. Paral. 11. Od té čisterny šli sme přímo k klášteru, a počítají z Jeruzaléma k němu šest mil vlaských, to učiní něco více nežli míli českou.

**Položení
Betléma**

**Studnice
u Betléma**

Kapitola XXXII.

O vjití našem do kláštera betlemského a o způsobu kostela blahoslavené Panny Marie

Přišedše před klášter, vyšel proti nám *gvardian* betlemský s jinými svými mnichy, kteříž nás vítali, potom nás vedl skrze malé a nízké železné dvěře (pro strach Arabův tak opatřené, aby se jim s dobyt看em svým do něho nevpravili) do kláštera, až k velikým kostelním vratům, před nimiž od těch dvířek vysoká překlenutá podsín stojí. Skrze vrata jak sme vešli do kostela, viděli sme 32 sloupův mramorových, pěkných, vysokých, pulirovaných, a jeden každý z celého kusu udělaný byl. Stojí těch sloupův po každé straně kostela 16, a to rozdílne čtyřmi řady, osm blízko od kostelní zdi a opět jiných osm před těmi, a tím způsobem i z druhé strany kostela, a byli netoliko nyní, ale hned těch časův, když postaveni jsou, za obzvláštní a nejpřednější v křesťanstvu držáni. Na těch sloupích stojí *navis ecclesiae*, to jest prostředek kostela. Kostel není doklenutý, než kůr samý s svými kaplemi, takže se v něm může až do střechy hleděti, kteráž jest z pěkného dřeva udělaná a zevnitř navrchu jest olověnými plechy pobitá.

Vypsání kostela betlemského
32 sloupů mramorových
Klenutí kůru pěkným malováním ozdobený

Klenutí kůru a zdi kostelní ještě jsou místem pěkným malovaným *musirovaným* dílem, Sta-

rého a Nového zákona historiemi, obkládány a tak pěkně a mistrovsky udělány, jako by čerstvými barvami vnově vymalovány byly, kterýmž sem rovných v Jeruzalémě, v Benátkách a nikdež jinde neviděl; ostatek toho malování aneb vykládání (pravili nám) že by před lety jeden žoldán egyptský měl dáti vylamovati a do *Cairu* k ozdobě palácu svého dáti odvezti.

Ten kostel jest všecken dlážený bílým kamenem mramorovým, a jest zdýlí okolo 88 a zšíří okolo 30 kročejův. Kůr kostela povýšeně stojí proti východu dosti veliký, do kteréhož se po několika stupních nahoru jíti musí, a jest zpředu od vrchu až dolův do kostela otevřený, v němž jest toliko jeden oltář.

Pod tím kůrem dole v zemi jest kapla, v níž se Pán Kristus naroditi ráčil, o kteréž níže psáti budu.

Kapla Narození Krista Pána

Vně před kůrem toho kostela stojí dvě kaplice po stranách okolo něho, jedna z pravé a druhá z levé strany, obě proti východu obrácené. Ta z pravé strany kůru na poledne jest okrouhle stavená i sklenutá a do kostela od země až do vrchu otevřená, a v ní oltář slove *altare circumcisionis*, to jest oltář Obřezání, protože na tom místě stojí, kde Kristus Pán obřezán býti měl a nejprvé za nás hříšné svou drahou krev vyliti ráčil, a tu mu dáno jméno *Jesus*, Ježíš. *Luc. 2.*

Kapla Obřezání Krista Pána

Druhá kapla z levé strany kůru proti půlnoci jest též na ten způsob stavená a v ní oltář slove *trium regum*, totiž Tří králův, protože na tom místě viděli hvězdu, kteráž je vedla, se zastaviti a státi, a jakž někteří chtějí, i spadnouti k místu, kde Kristus Pán ležeti měl. Jakož pak místo ukazují blízko dveří též kaply po pravé ruce, kdež rozsedlina v zemi aneb díra do země jest.

Kapla Tří králův

Při těch kapličkách z obou stran kůru jsou při zemi dvěře v šíjích proti sobě, jedny na poledne a druhé k půlnoci, a v těch sou do země schody s několika kamennýma stupni, kterými se může dolů pod veliký kůr do kaply narození Krista Pána jíti.

Kostel betlémský blahoslavené Panny Marie

Sumou ten kostel jest nákladný i veselý, a slove blahoslavené Panny Marie, kterýž císa-

řová Helena nejprvé vystavěti dala a císař Konstantýn jej dra-
hými čalouny a jinými dary od zlata a stříbra obohatil. *Niceph.*
8. hist. eccl. 30. Potom *Eudoxia* a *Placidia*, manželka a sestra
císaře *Theodosia* mladšího, nejvíce jej od mramoru a *musirova-*
ným dílem okrášlily a přitom jiná místa v zemi Svaté stavěly,
jakž to *Zonaras*, *Nicephorus* a jiní škrybenti svědčí. Jsou ho
v držení řečtí kněží *caloieri* řečení, ale co sme tam byli, žádného
řeka sem v něm neviděl.

Ač Turci sobě také pokládají nějaké místo v tom kostele míti,
nebo nad jiný národ u veliké vážnosti jej mají a k němu své časté
pouti vykonávají, jakž to svědčí *Iohannes Baptista Morus*, kterýž
mezi nimi byl knězem pohanským, a to též o Arabích a mouře-
ních píše, že Hod narození Krista Pána slaví
a jej *Almilia* v svém jazyku jmenují. Také ten
obyčej jest, že každý *cady*, turecký soudce, když
se na úřad v Jeruzalémě dosazuje, hned potom
do Betléma jeti a ten kostel navštívití musí, a tehdaž jej se vši
jeho čeledí mníši kláštera betlémského povinni sou za první den
vychovatí, jiné pak dny, jak dlouho tam bude, obyvatelé betlém-
ští ho vychovati mají.

**Pohané
ctí kostel
betlémský**

Kapitola XXXIII.

O procesí, kterouž sme k místům svatým
v kostele betlémském vykonávali

Okolo půl hodiny po našem se do kostela dostání, nakoupiv nám zatím *vicarius* náš oskových svíček od *maronitův* a křesťanův *della cintura* za naše peníze, strojili sme se s *guardianem* betlémským k procesí v jedné kaple, kteráž jest při straně půlnoční při samém kostele vystavená, dlouhá, však uzká a dosti vysokým klenutím opatřená, ta slove panny Kateřiny. Oltář v ní stojí v kůru proti východu, kterýž jest přehražený, a za tou přehradou stolice, v kteréž mníši sedávají a každodenně své *horas* říkají, postavená jest, nebo tu samou kaplu nad zemí a potom pod zemí ostatní kaply v své vlastní moci drží. A oznámili nám, že se na tom místě oltáře Kristus Pán svatě panně Kateřině ukázati měl a jí předpovědíti, že od tyрана *Maxencia* mučedlnickou smrtí odpravena býti má, a protož že se taková odpustková v ní jako na hoře Sinai, kde pochována leží, dosahují.

**Kapla panny
Kateřiny**

Poté vzal na se náš *p. vicarius* roucho mešné a někteří mníši komže, a všickni sme szuli obuv naší a vyšli z té kaply, nesouce v rukou svíce hořící, *guardian* s *vicariem* a mnichy napřed, my za nimi upřímo k západní straně zpátkem se obracujícíe,

začavše zpívati *hymnum*, touž notou, jak sme zpívali v kostele hrobu Božího, v těchto slovích:

1. *Nunc ad praesepe Domini sacratum
Pergamus omnes offerentes Deo
Ex corde preces propter Iesu nomen,
Dulce per omne.*
2. *Omnes amore moti contemplemur
Puerum sanctum, deitate plenum,
Ut sic ad Patrem sua nos perducatur
Morte crudeli.*
3. *Ad nos pervenit, sanctus pietate,
Carne indutus, qui a Patre Deo
Genitus fuit ante mundi lucem,
Gignitur tamen.*
4. *Hoc nato cantat angelorum caetus
Gloria Deo ac aeterno Patri:
Sit illi semper atque pax in terra
Omne per aevum.*
5. *Pulchrior coelo vultu, mente, corde,
Iacet cum brutis, humilis ac plorans,
Crimina nostra cupiens rigare
Lachrimis suis.*
6. *Dum hic de Matre nascitur, in coelo
Oritur stella mundumque illustrat,
Qua mediante currunt cito magi,
Christi amore.*
7. *Munera portant aurum, thus et mirrham,
Deferunt nato puero jacenti
Ad pectus sacrum Virginis beatae
Isto in loco.*
8. *O amor tantae pietatis tuae,
Quem ostendisti nascens hic de sacra
Matre, sed virgo permanens intacta
Gratia tua.*
9. *Gloria tibi, genitori Patri,*

*Qui hunc misisti Redemptorem sanctum,
Ut nos ab hoste liberaret omnes
Sanguine suo. Amen.*

[*Antiphona*]

Versus: Hic notum fecit Dominus, alleluia.

Responsorium: Salutare suum, alleluia.

Oratio

Deus perpetuae et immensae bonitatis, qui coaeternum et consubstantialium Filium tuum Spiritus sancti operatione nostra mortali carne vestiri voluisti et de sacra et intacta Virgine in hoc loco nasci et a magis atque pastoribus adorari fecisti, concede nobis, ut eundem Filium tuum, quem tota mente ac totis viribus nos diligere debemus, eadem sacra et beatissima Matre eius intercedente apud tuam clementissimam charitatem mediatorem habere mereamur. Qui tecum vivit et regnat in unitate Spiritus sancti, Deus, per omnia secula seculorum. Amen.

Vtom sme přišli k jakés šjí, do níž sme vešli co do sklepu po 18 stupních kamenných dosti povlovně, k jedné kaplici aneb jeskyni, slove Nemluvňátek aneb Nevinných děťátek, a jest pod zemí, tmavá, o níž doleji oznámím.

**Kapla
Nemluvňátek**

Z té sme se obrátili nalevo, jako na polední stranu, a šli tak pod zemí jakousi šjí v skále vytesanou, dvou loket pražských zšíří a tři loket a jedné čtvrti zvýší, okolo desíti krokův zdýlí, trochu se točící až na stranu východní; tu sme přišli do kaply, kde se Kristus Pán, Spasitel náš, z blahoslavené Panny Marie bez její poškrvny pro nás hříšné na tento svět v člověčenství našem naroditi ráčil. Ač pak z druhé strany jinými schody kostela do též kaply také se choditi může, o čemž výše oznámeno, ale poněvadž se tuto povlovněji jde, těmi jdouce procesí naši sme konali.

**Kapla Naroze-
ní Krista Pána**

Ta kapla, v níž se Kristus Pán naroditi ráčil, tehdáž marštal aneb chlév pro hovada byla, jakž o tom svědčí svatý Lukáš v 2. kapit., když píše:

**Pán Kristus
se v chlévě
naroditi ráčil**

Et peperit Filium suum primogenitum et pannis eum involvit et reclinavit eum in praesepio, quia non erat locus in diversorio, totiž: I porodila syna svého prvorozeného a v plénky ho obvinula a položila jej v jeslech, neb neměli místa v hospodě. Kde pak jesle v těch krajinách bývaly nežli v chlévích, buď pod zemí, jako tuto u Betléma, pro příhodnost vrchu a skalí, buď nad zemí pod střechou, a to pro veliká horka, pro něž dobytek jako u nás vně vystáti nemůže.

Křesťané potom to místo rozšířiti a z něho kaplu udělati dali, zvláště *Helena* svatá, o níž píše *Niceph. 8. lib. c. 30.*, kteráž ji modlami pohanskými od *Adriana*, císaře římského, poškrvněnou po 180 letech našla, vyčistila a nad ní kostel stavěti dala. *Hieron. contra error. Ioh. episc. Hieros.*

Jest ta kapla zdýlí od západu proti východu 15 krokův, zšíří 6 krokův, vysoká okolo šesti loket, po stranách, ač všecka prvé v skále pouhé vytesaná jest, však z horlivosti veliké předkův do-tčených od země až do vrchu klenutí rozličného mramoru, por-fíru a jaspisu tabulemi jest vysazená a přepěkně taflovaná. Strop klenutý stojí na třech sloupích z bílého mramoru, dílem *musirovaným*, od zlata a lazůrové barvy draze ozdobený, ale nyní pro množství lamp, kteréž tam ustavičně hoří, hrubě očazený.

V té kaple uprostřed proti zdi východní jest malý výstupek do kaply otevřený a nahoře prampouch okolo půldruhého lokte široký, jako nějaký *lunet* neb *hemiciclus*. Pod tím jest kámen

**Místo, kde se
Kristus Pán
naroditi ráčil**

z bílého mramoru tenký, do zdi vsazený, od země zvýší do pasu, na kterémž sami katolici mši sloužívají. Na tom jest vyryto po stranách černými literami v řeči latinské: *Hic de Virgine*

Maria Iesus Christus nasci dignatus est, totiž: Tuto se Ježíš Kristus z Panny Marie naroditi ráčil. Nad kamenem jest tabule dřevěná místo archy při stěně východní toho výstupku, na ní stojí malováno narození Krista Pána, jak Panna Maria s Josefem a pastýři nad děťátkem klečí.

Pod kamenem jest dole dlážení, od země o jeden stupeň vyšší nežli jiné v kaple, a v něm jest díra okrouhlá tří prstů zhloubí, okolo ní v mramoru jest vytesaná veliká hvězda. Tu nám

gvardian betlemský vypravoval, že se pod tou děrou Kristus Pán naroditi ráčil. Z obojí strany toho místa jsou ony dvěře a stupně, kterýmž se nahoru do kostela vchází, jichž sem nahoře dotekl.

Od toho místa narození Krista Pána, něco málo na pravé straně proti poledni, stojí opět jiný výstupek čtverhranný, dosti veliký, zdílí čtyř a zšíří tři kroků, vysoký čtyři lokty a do kaply otevřený, v skále vytesaný, však na 5 čtvrtí lokte pražského hlouběji postavený nežli kapla, a má tři stupně kamenné.

Stojí v něm proti východu oltář z mramoru, na kterémž stojí tabule dřevěná místo archy a malování na ní, jak tři králové Kristu Pánu děťátku dary obětují. *Gvardian* nám oznamoval, že na tom místě tři králové se klaněli, dary od mirry, kadidla a zlata oběrovali. *Mat. 2.*

**Místo, kde tři
králové Kristu
Pánu dary
obětovali**

Naproti tomu oltáři dole při zemi k straně západní u stěny jest jakési korýtko z samorostlé skály vytesané, dlouhé dvou krokův a široké jednoho kroku a něco víc nežli půl lokte hluboké, a slove jesličky, latině *prae-sepe*, jsou bílým mramorem osazené. O něm pravil *vicarius*, že jsou to ty pravé jesličky a místo, v nichž Kristus Pán položen býti ráčil; ačkoli v Římě v kostele *al Santa Maria Maggiore* aneb *Rotonda* na Vánoce také pravé jesličky ukazují, ale jsou kus aneb díl těchto, a tak oboje pravé býti mohou.

**Jesličky Krista
Pána**

Na jednom štku mramorovém, jímž jesličky obloženy sou, viděti vyrostlinu velmi misternou osoby aneb kontrfektu člověka v mníšském oděvu s kápí, tváří a bradou dlouhou. O té pravili, že by byla osoba svatého Jeronýma, když pokání čině v těch místech (jakž doleji položím) tu znamení svého zanechatí měl.

**Kontrfekt
sv. Jeronýma
v mramoru**

Když sme již tu kaplu a místa v ní dosti dobře zhlídli, *vicarius* jeruzalemský přistoupil k oltáři, totiž tomu tenkému kusu mramoru nad místem narození Krista Pána, vzav ornát na sebe mši sloužil, a po vykonání toho všeho obrátili sme se zase zpátkem k straně západní a šli skrze tu šíji oznámenou, až sme k kaple Nemluvnátek přišli, kteráž také z pouhé skály vytesaná a s svými vejstupky dosti veliká

**Kapla
Nevinnátek**

jest, vysoká půlčtvrta lokte pražského. Stojí v ní oltář a na něm jakési malování místo archy, za tím oltářem jest vytesaná jeskyňka, v níž, pravili, že mnoho nevinňátek od Herodesa krále pomordovaných pochováno leží. *Mat. 2.*

Z té jeskyňky jsou dvěře v koutě, a to v stěně západní; skrze ty přišli sme do jiné jeskyně, též z skály vytesané, dlouhé čtyř krokův a tři široké, na vysokost předešlé podobné. V té na pravé straně, do ní vcházeje, jest hrob mramorový, od země na dva lokty pražské vysoký, široký pěti čtvrtí a dlouhý téměř přes celou jeskyni.

**Hrob svatě
Pauly
a Eustachie** O tom hrobu pravili, že jest svatě Pauliny aneb Pauly a Eustachie, dcery její, kteréžto byly rodičky z Říma, rodu starožitného *Corneliův* a *Gracchův*, a byvši obráceny na víru křesťanskou, daly se do země Svaté, aby tam bydlely, oblíbenější sobě místo v Betlémě, kdež již prvé od svatě Heleny kostel vystavený byl. Tu ona dala na svůj groš klášter (kterýž podnes stojí okolo kostela) vystavěti, a byl tehdaž na čtyry díly rozdělený. V jednom byli mniší a ve třech ženské pohlaví a panny, kteréž ona všemu dobrému učila a cvičila, pod velikou kázní uzavírala, že nikdy ven nevycházeły, krom v neděli do kostela, aniž kdo z mužského pohlaví tam vjíti směl. V tom klášteře trvala do 20let, až i skonala a pochována jest v tom hrobě, kterýž sobě sama dala vytesat, o čemž sv. Jeroným, za jehož času živý byly, mnoho píše *in loc. Hebr.* A jím na památku *epitaphium* složil v těchto slovích:

Nad hrobem

*Scipio quam genuit, Paulae posuere parentes,
Gracchorum soboles, Agamemnonis inclyta proles,
Hoc jacet in tumulo: Paulam dixere priores,
Eustochii genitrix, Romani prima senatus,
Pauperiem Christi et Bethlemitica rura sequuta.*

Nade dveřmi jeskyně

*Aspicias angustum praecisa rupe sepulcrum?
Hospitium Paulae est, coelestia regna tenentis.*

*Fratrem, cognatos, Romam patriamque relinquens,
Divitias, sobolem, Bethlemi conditur antro.
Hic praesepe tuum, Christe, atque hic mystica magi
Munera portantes Hominique Deoque dedere.*

Z té jeskyně šli sme dále skrz dvěře uzké proti západu a přišli do jiné jeskyňky z skály vytesané, něco prostrannější nežli ta, z které sme vyšli. V té stojí opět jiný hrob mramorový nad zemi vzdvižený dvou loket, dlouhý tři loktů bez čtvrti a široký pěti čtvrtí, v kterémž pohřben byl sv. *Eusebius*, učedník a věrný pomocník svatého Jeronýma při vykládání Biblí svatě z řeči židovské do slovanského a potom do latinského jazyku. V též jeskyni od toho hrobu jdouc tři kroky, proti západu při stěně v koutě jest opět jiný hrob mramorový, od země zvýší půldruhého lokte, široký též půldruhého a dlouhý půlčtvrta lokte. V tom hrobě bylo pochováno tělo svatého Jeronýma, kterěž na ten čas i s výš položenými v Římě se ukazuje.

**Hrob
sv. Eusebia**

Onuphr. de 7 Urb. eccles.

Z té jeskyně jsou dvěře uzké a nízké v stěně půlnoční, skrz ty sme šli po jakýchsi čtyrech kamenných stupních a přišli do čisté a dosti veliké klenuté kaply, kteráž jest o dobrý díl vyšší ven z země nežli předdotčené kaply a nahoře v klenutí jest do ní díra prolomená, skrz tu světlo jde do vnitřka, a v ní oltář kamenný proti východu stojí. Ta kapla slove *studiolum beati Hieronimi*, totiž komůrka svatého Jeronýma, protože v ní mnoho let bydlel, Biblí svatou vykládal a jiné mnohé spisy spisoval, kteříž posavad z většího dílu až do našich časův dochováni jsou. Živ byl okolo léta po narození Krista Pána čtyrstého.

**Komůrka
sv. Jeronýma**

Odtud sme se zase zpátkem obrátili skrz dotčené jeskyně a potom těmi schody, kterýmiž sme dolů šli, nahoru do kaply svatě panny Kateřiny, odkudž sme s procesí vyšli, a tak tehďáž konec pouti učinili a do *refectorium* šli, kdež sme s bázní Boží poobědvali.

Kapitola XXXIV.

O spatřování některých míst vně
okolo kláštera betlémského

Když bylo okolo nešporův, *gvardian* s mnichy a my poutníci šli sme do kaply svaté panny Kateřiny a zpívali sme tam nešpor. Po nešpoře vyšel s námi *gvardian* ven z kláštera, neb náš *vica-rius* pro veliké horko v klášteře zůstal.

I obrátili sme se proti východu a dávali sme se udolím, až sme mimo jakousi ves šli, kteráž nám jdoucím po pravé ruce ležela, totiž proti poledni, a jmenuje se *villa pastorum*, totiž ves
Ves pastýřův pastýřův, z níž oni pastýřové, jímž andělé narození Krista Pána zvěštovali, býti měli, a leží od Betléma půl míle vlaské.

Od té vsi uchýlili sme se k půlnoční straně, na jakés urodné a pěkné pole, plné olivových stromů, o nichž pravili, že za časův Krista Pána tu byly, pročež podnes turecký císař toliko polovici tributu z nich bře, mimo jiné, od nichž ještě jednou tolik dávati se musí, a táhne se několika honův. V tom poli přišli sme před jakousi vinici, kteráž byla ohrazená hradbou kamennou do paždi zvýší.

Do té nás uvedl *gvardian* a v ní ukazoval kusy zbořeného stavení a mnoho rumu, až i sklep jeden, co by kapla byla pod zemí proti východu, do něhož na poledne jest hrubá prodělaná

díra, skrze níž řícenin téměř do polovice toho sklepu napadalo. My tedy tou děrou do něho sme lezli a poznali, že jest kapla byla, dlouhá 12 a široká 6 krokův, bez oltáře (snad doleji zasutý byl), a vedlé všech *circumstancí* znáti, že jest nákladný kostel na tom místě býti musil, a jakž nám pravili, že sloul *Angelus ad pastores*, totiž u Andělů. V tom podzemním sklepě viděli sme mnoho střepův a hrncův plných popela a uhlí, kteréž tam mouřeninové a Arabové, aby kouřili a kadili, vnášejí. Nebo té kaply a místa okolního pohané hrubě sobě váží, netoliko pro skutek Boží na něm stalý, ale i pro některé jiné příčiny. Skutek Boží jest ten, že jsou andělé na tom místě pastýřům stádo pasoucím narození Krista Pána zvěstovali, chválíce Boha s množstvím rytířstva nebeského a řkoucích: „*Gloria in excelsis Deo*,“ totiž: „Sláva na výsostech Bohu“ etc. *Lucae 2*.

Kostel *Angelus ad pastores*

Na tom místě ještě za Starého zákona stála věže a sloula židovsky *ader* neb *eder*, latině *turris gregis*, česky věže stáda, byla jako varta a stráž v poli betlémském pro stáda, jichž se tu mnoho každého času pro dobrotu a množství pasteve pásávalo.

Věže stáda

U té věže bydlel za některý čas patriarcha Jákob a stádo své tu pásal. *1. Genes. 35*. Pročež pohané, smejšlejíce dobře o andělich a patriarchích, šetří sobě takové památky.

Jákob patriarcha

Jiná příčina, proč sobě toho místa šetří, jest tato, že nedávno jakýsi Arab, chtěje nedaleko odtud zahradu svou ohraditi, bral kamení štukové, jehož tu mnoho leží, a chtěl je odnáseti, jakož ho již něco i odnesl. Ale že netoliko on, ale všickni jeho děti, hovada a co živého bylo, domem jeho, kterýž se na ně obořil, se zasulo, pročež tak se toho skutku pohané strachují, jináče nemyslic, nežli že se to pro to odnešené kamení stalo. A odtud ani kameníčka drobného, ani ratolístky a bylinek po těch říceninách rostoucích, ani nic jiného neberou, ale když kdo z křesťanův co před nimi odtud nese aneb ulamuje, horší se nad tím a toho jemu činiti zbraňují. To místo míli vlaskou od Betléma leží.

Odtud obrátili sme se zpátkem do vsi pastýřův a přišli k studnici hned při začátku vsi, v níž mnoho vody bylo. O té pravili nám, že jdoucí tudy Panna Maria pít chtěla, ale žádný jí z obyvatelův té vody navážiti nechtěl, takže modléci se, voda v té studnici nadmouti se a až nahoru vystoupiti měla, jíž se ona napila. K nám jsou se ti nepřízniví pastouškové přívětivější stavěli v tom, že jeden přes druhého s provazem a koženým okovem běžel, aby jí nám navážil a pít dal, však bezpochyby proto, aby od nás některý majdyn za to dostali, to činili.

Voda z studnice k modlitbě Panny Marie nahoru vystoupila

se, voda v té studnici nadmouti se a až nahoru vystoupiti měla, jíž se ona napila. K nám jsou se ti nepřízniví pastouškové přívětivější stavěli v tom, že jeden přes druhého s provazem a koženým okovem běžel, aby jí nám navážil a pít

Nedaleko od té vsi ukazovali nám na levé ruce 11 olivových stromův, kteréž jakýsi Arab aneb mouřenin konventu betlémskému po smrti své poručil, na ten způsob, aby se za jeho duši po smrti modlili, kterýchž oni až posavad požívají.

Blízko odtud na straně polední ukazoval nám *guardian* vrch, na němž ještě velké kusy zdi a věží viděti; o tom pravil, že jest tu někdy byla znamenitá pevnost Jeruzaléma a kraje okolního hlavní klíč, sloula *Bethsur*, *Ios*. 15. Jozef nazývá ji *Betferon*, 13. ant. 19. Za času sv. Jeronýma sloula *Bethsoron*, jako by řekl dům skály aneb dům skalnatý, protože na tvrdé skále a mezi horami vystavená byla a ležela, při počátku z té strany údolí *Raphaim*, míli od Jeruzaléma. Král *Roboam* a Jůdas Machabejský po něm nejvíce ji zpevnili. 2. *Paral.* 11., 2. *Esd.* 3.

Bethsur hrad pevný

někdy byla znamenitá pevnost Jeruzaléma a kraje okolního hlavní klíč, sloula *Bethsur*, *Ios*. 15. Jozef nazývá ji *Betferon*, 13. ant. 19. Za času

Liziáš ji oblehl, ale nadarmo, Antioch král ji zradou dostal a Jonata Machabejský ji zase opanoval. 1. *Mach.* 4. 6. 9. 10. 11, 2. *Mach.* 11. 13.

Nedaleko od toho *Bethsur* má býti studýnka, v níž onen komorník královny *Candaces* z země mouřeninské od sv. Filipa pokřtěn byl. *Actorum* 8.

Kde komorník královny Candaces pokřtěn

Od té vsi šli sme blíže k Betlému a přišli k jakés kaplici malé klenuté, však zpředu i zadu

něco pobožené; o té pravili, že na tom místě někdy Josef s Pannou Marijí bydlel, když od anděla ve snách do Egypta povolán byl. *Mat.* 2.

Odtud sme se uhnuli v stranu kláštera asi 100 krokův proti poledni, k jakémus starému pobořenému stavení, v němž mezi rupy a kusy zdí viděli sme malé a nízké dvířce proti půlnoci, skrze něž se jde do jakési uličky do skály tesané, dlouhé a nízké, do níž sme i my jeden po druhém s světlem vlezli. Když sme jí sehnuvše se prošli, přišli sme do jakéhos sklepu tmavého bez okna, v kterémž na východ jest oltář, vše z skály vytesáno. Tu nám *gvardian* pravil, že v něm blahoslavená Panna Maria s děťátkem Kristem Pánem, dřív než do Egypta utekla, pro strach Herodesův se skryla a v něm děťátko své kojiti měla, kdež že se musila částka drahého mléka jejího na zem dostati. Nebo v pouhé černé tvrdé skále jest jiný kus skály bílé barvy a měkký, že se strouhati a snadně odrážeti může, jako hlína armenská a latině *bolus armenus* řečená. Ta jest vůně aromatické, jako by strojená byla, a praví, že má dobrá býti šestinedělkám a jiným kojným ženám, kteréž mléka nemají, když ji v nápoji aneb v jídle požívají. A tomu tam tak hrubě věří křesťané i Turci, že ji do dalekých zemí zavožují a mnoho s dobrým prospěchem (i hovadům, aby dobře dojily, ji dávajíc s vodou smíchanou) užívají, kteréž sem i já kus s sebou do *patriae* přivezl.

Skrejše Panny Marie

Slinovatá skála

Když sme všecko, co potřebí bylo, zhlídli, zase sme se do kláštera navrátili, a chvílku poodpočinuvše, šli sme všickni do kaply sv. panny Kateřiny a tam *complet* zpívali, odtud zase do *conventu* k večerí, po večerí do jakési komory, v níž rohože na zemi a koliks modrací na nich rozprostřené byly, na ty sme se položili a tu noc dobře odpočívali.

Kapla sv. panny Kateřiny

Kapitola XXXV.

O druhé procesí k místům kostela
betlémského, item o způsobu města a kláštera
a o navrácení se zase do Jeruzaléma

V neděli, 13. dne měsíce září, ráno okolo hodiny na den *guardian* se všemi námi šel do kaply sv. panny Kateřiny, a tu oblekv se v roucho mešné, mši zpěvavou konal, poté šli sme do velikého kostela a z toho tou jednou šíjí a schodem, jakž výš o nich oznámeno, dolů pod velký kůr do kaply Narození Krista Pána, a tu byly dvě mše čtené konány, jedna na oltáři z tenkého mramoru a druhá na oltáři obětování darův, před jeslemi.

Po skončení toho všeho vyšli sme zase do kostela a odtud do *refectorium*, kdež sme našli stůl přistrojený, za něj vsedše a mníší za obzvláštní tabulku, s chutí sme obědvali a z daru Božího dobrých krmí i dobrého vína dosti sme měli.

Okolo dvou hodin po poledni někteří z nás poutníkův zpovídali se *guardianovi* betlémskému dole v kaple sv. Jeronýma, z kteréžto sme vyšli do kaply sv. panny Kateřiny, a *guardian* s jinými mnichy začal zpívati nešpor, po nešpoře všickni sme szuli obuv a vzali po svíci rozsvícené a touž jako předešle cestou sme šli do kaply, v které se Kristus Pán naroditi ráčil. A tu *guardian* začal *Magnificat anima mea Dominum etc.*, totiž Velebí duše má Hospodina etc., až do konce zpívati a my po něm, až došedše do kaply před oltář, tu sme klekli. *Guardian* pak přistoupiv k samému oltáři některé

modlitby říkal, potom sme začali zpívati letanii a vyšli z kaply nahoru do kostela velikého, v němž sme třikrát okolo kůru obešli, až zase do kostela svaté panny Kateřiny sme se navrátili a tu ostatek letanie dozpívali, a tím způsobem pout betlémskou vykonali.

Dříve pak, nežli zavírku kapitoly učiním, vypsání Betléma i také kláštera položiti chci.

Bethlehem na česko se vykládá dům chleba, protože jest v znamenitě hojném kraji, u figůře pak, že se v něm Syn Boží, ten pravý živý chléb nebeský, kterýž z nebe sstoupil, naroditi ráčil, jakž sám o sobě svědčí. *Ioh. 6.* Sloulo to město před časy Efrata, to jest urodné, kteréž od ženy Kálefovy, již Efrat říkali, jakž někteří smejšlejší, tak nazváno bylo. *Hieron. in Psal. 131.* Vpravdě jest vůkol něho položení pěkné a posavad stodolou Jeruzaléma slouti může. Leželo v pokolení Júdovu, pročez jmenuje se *Bethlehem* Júdovo, pro rozdíl od jiného města, kteréž také *Bethlehem* sloulo a leželo v pokolení Zabulon. *Ios. cap. 19.*

Betlém, dům chleba

Leží od Jeruzaléma k straně polední, na jednom dosti vysokém vršku na dýl, takže se dlouhost jeho od východu až k západu táhne a ze všech stran uzké jest. Sumou v té zemi okolní neviděl sem tak rozkošné a všech urod zemských od ovoce, obilí a vína hojné cesty, jako tato z Jeruzaléma až do Betléma a odtud málo něco dále byla. Neb se tu v půl míli české hory júdské pusté, skalnaté a neurodné začínají. Takže tam člověk nad tou neobyčejnou hojností velikou radost srdce pocituje a zdá se, jako by se v tom kraji narození Spasitele svého znovu rodil. Vedlé všech těch urod, kteréž ještě podnes, jako narozením takového dárce všemohoucího Krista Pána občerstvené jsou, vděčnost jakouž takouž k většímu probuzení nás k dík činění prokazují.

Položení jeho

Z toho města posel a v něm bydlel i pochován jest onen Ebzan aneb Abesan, soudce izraelský, kterýž měl třiceti synův a třiceti dcer, kteréž všecky za živobytí svého oženil a rozevдал. *Iudicum 12.*

Abesan, soudce izraelský

Odtud byl *Elimelech*, kterýž do země moábské z příčiny hladu odšel a tam sobě syn jeho

Elimelech

Ruth za manželku pojal, kteráž po smrti jeho s svou švegruší do Betléma přišla a *Booza* sobě vzala, s ním *Obeda* zplodila, od níhž *Isai*, otec krále Davida, sám král David a předkové Krista Pána podlé těla pošli. Jakož potom také Betlém sloulo město Davidovo, že v něm týž král David narozen a vychován byl a tu v horách jůdských a vůkol města stádo otce svého pásł. *1. Reg. 16.* Sv. Jeroným *in loc. Heb.* píše, že za jeho časův ještě hrob *Isai* a předkův některých krále Davida stál. Vedlé čehož hodné učiněno jest, aby sloulo *patria* Krista Pána a nejprřednějších předkův jeho, jakž to všemu křesťanstvu povědomé jest. *Ruth. 1., Mich. 6., Math. 1. 2., Luc. 2.*

Po smrti krále Šalomouna Roboam, syn jeho, to město nákladně vystavěl a ozdobil. *2. Paral. 11.* Ale častokráte při zkázách Jeruzaléma pobořeno bylo a chatrné bývalo, až i *Micheas 6.* prorokoval: „*Et tu, Bethlehem Ephrata, parvulus es in millibus Iuda,*“ totiž: „A ty, Betléme Efrata, maličký jsi mezi tisíci Jůda.“

Za držení křesťanův Gotfrid z Bullionu a bratr jeho *Balduin* to město nad jiná opravovali a v něm nejprvé biskupství a biskupa vyzdvíhli, jemuž pod správu aškalonitskou církev a mnohá jiná města oddali. *Vilh. Tyr. 11. bell. sac. c. 12. et 12. bell. 13. etc.*

Nyní zajisté ovšem chatrné jest, že sotva ves býti může, domy v řícininách porůznu, místem toliko jeden sklípek neb jeskyně pod zemí Arabům a křesťanům *della cintura* za příbytek jest. Nebo z většího dílu tam křesťané *della cintura* bydlejí a dovoleno sobě mají vinice štípiti a víno prodávati, sic žádný Turek netoliko pro zákon, ale i pro přísnou vrchností své zápověd, té svobody, ač by rád chtěl, nemá, o čemž doleji dotknu. Avšak vedlé přísloví: čím lepší země, tím horší obyvatelé, nachází se to při nich pravdivé. Nebo velmi nebezpečno jest mezi nimi v Betlémě a vůkol obcovati; jestliže sami člověka nepřepadnou, aspoň ho jiným okolním Arabům v horách prozradí a potom se s nimi o loupež rozdělí.

Klášter betlémský na špici východní města leží, tu kde někdy zdi městské stály, a bylo stavení veliké a nákladné, že se posavád jako nějaká pevnost zdaleka býti zdá. Na větším díle nyní

**Betlém nyní
špatná ves jest**

**Způsob
kláštera
betlémského**

Nyní zajisté ovšem chatrné jest, že sotva ves býti může, domy v řícininách porůznu, místem toliko jeden sklípek neb jeskyně pod zemí Arabům a křesťanům *della cintura* za příbytek jest. Nebo z většího dílu tam křesťané *della cintura* bydlejí a dovoleno sobě mají vinice štípiti a víno prodávati, sic žádný Turek netoliko pro zákon, ale i pro přísnou vrchností své zápověd, té svobody, ač by rád chtěl, nemá, o čemž doleji dotknu. Avšak vedlé přísloví: čím lepší země, tím horší obyvatelé, nachází se to při nich pravdivé. Nebo velmi nebezpečno jest mezi nimi v Betlémě a vůkol obcovati; jestliže sami člověka nepřepadnou, aspoň ho jiným okolním Arabům v horách prozradí a potom se s nimi o loupež rozdělí.

pustý jest, pro malý počet osob v něm se zdržujících. Nebo toliko *gvardian* sám šestý s mnichy v něm bydlí. Jsou řádu sv. Františka a jeruzalémskému *gvardianovi* poddaní, a od něho svých všech potřeb dostávají. Tehdejší *gvardian* betlémský rozzený Francouz a mníši všickni Vlachové byli.

Při tom klášteře byla někdy velmi pěkná věže, a něco jí ještě stojí, z té se mohlo spatřiti položení města *Hebron* i krajiny vůkol *Mambre*, a mimo Betlém také k ním cesta z Jeruzaléma vede.

**Hebron město
společnost
neb účastnost
vyznamenává**

Bylo pak město Hebron (v naší řeči slove společnost neb účastnost, latině *participatio*, snad pro duchovní obecenství s největším patriarchou Kristem Pánem) nejstarší v zemi *Canaan*, na vrchu rozkošném v pokolení Jůda ležící.

Sloulo jináče *Kiriath Arba*, totiž město čtyř mužův, protože v něm čtyři patriarchové pochováni jsou, totiž Adam, Abraham, Isák a Jákob, item Eva, Sára, Rebeka, Lia etc. Aneb jináč vykládá se město obrův, protože v něm obrové velicí bydleli, kteréž synové izraelští pomordovali. *Ios. 15.* Založeno bylo od zlořečeného Kánana, od něhož posli Jethejší, a ti je za času Abrahama, u nichž byl pohostinu, jako i Isák a Jákob, drželi. *Genes. 13.*

Když Jozue zemi *Canaan* opanoval, mělo svého zvláštního krále, jehož synové izraelští oběsili, a město Kálebovi za dědictví dali, kterýž z něho svobodné kněžské město učinil. *Ios. 20.* Král David v něm nejprvé na království byl korunován, a v něm sedm let panoval. *2. Reg. 5.*

**Král David
v něm
korunován**

Do toho města chodívali židé navštěvovati míst a hrobův, kde patriarchové leželi, a tam modlitby konali, jakož i Absolon pod tím fortelem svou zradu proti otci svému tam konal. *2. Reg. 15.* Za času křesťanův stolice biskupská v něm byla. Nyní jest pobořené, však souditi se může po těch pozůstalých říceninách, že slavné a veliké město býti musilo. Jest však od starého *Hebronu* v pěkném a urodném údolí nový *Hebron*, ves chatrná, a leží okolo jeskyně, kde hrobové patriarchův jsou.

**Kde Abraham
bydlel** To údolí sloulo před lety *Mambre*, v němž také Abraham pod stany bydlel a tu anděly jdoucí, aby Gomoru a Sodomu vyvrátili, k sobě na nocleh přijal, jim pod velikým dubem, jakž jej 70 vykladačů jmenují, aneb *terebinthem*, jakž *Iosephus* píše, nohy myl, od čehož potom dotčený strom od mnoha časů až do panování císaře Konstantýna Velikého

**Dub v údolí
Mambre** ctěn a příliš vážen byl, takže pod ním veliké modlářství a kouření židů i pohané činivali. Až jej sv. Helena zazditi a podlé něho kostel vystavěti dala, s přísným poručáním císařským k biskupu jeruzalémskému, aby tu modlářství vykonávati nedopouštěl. Jakž to obšírně *Nicephorus 8. eccl. hist. 30.* pokládá. *Hier. in epist. Paulae, in loc. Heb.*

**Pod nimž
potom židé
i pohané veliké
modlářství
provozovali**

**Jeskyňě
dvojitá** V tom údolí jest ta dvojitá jeskyňě od Abrahama za 400 lotů stříbra koupená, *Gen. 23.*, v níž pohřbení leží jmenovaní patriarchové, a jakž *Iosephus* píše, hrobové jejich z mramorového kamene velmi pěkně a nákladně uděláni byli. Nad tou jeskyňí potom křesťané kostel pevný vystavěli, ale Turci sobě z něho *meschit* a pevnost udělali, žádnému křesťanu ani židu tam jíti nedají, než toliko ke dvěřům přijíti a skrz ně do kostela a dále nic hleděti dopustí. Ale pro temnost jeskyňě z tak daleka nic se spatřiti nemůže, ačkoli plno lamp tam dnem i nocí hoří, a když do Mechy z země syrské a okolní po zemi putují, obyčejně se tu zastavují a své *ceremonie* při těch hrobích vykonávají. *Vilh. Tyr. 2. bell. c. 3., 15. bell. sac. 6., Breidenb., Brocard., Salign. a Vitriac. etc.*

**Do té jeskyňě
sme přijíti
nemohli** My sme tam nesměli jíti pro veliké nebezpečství od množství Arabův, kteříž pro urodnost kraje tu vůkol se drží a velmi ukrutně s poutníky zacházeti obyčej mívají. Ale již se zase k cestě navrátím.

Naposledy jsouc hotoví do Jeruzaléma se navrátiti, složili sme se vespolek po několika dukátích a je sme *conventu* za dobré chování darovali. Poté rozžehnavše se vsedli sme zase na naše osly, okolo dvou hodin před večerem, a v samý večer do Jeruzaléma sme přijeli.

Na závěrku kapitoly a pro lepší vyrozumění stavení kostela a kláštera betlémského konfrakt jeho tuto přiložiti sem dal.

BETHLEEM

Konfrakt
Betléma

Kapitola XXXVI.

O vyjití našem k spatření údolí Siloe
a některých jiných míst okolních

V pondělí den památky Povýšení svatého Kříže, to bylo 14. dne měsíce září, ráno vstavše šli sme do kostela a tam zpěvavou mši a některé čtené slyšeli. Okolo nešporův vyšel s námi *vicarius* z kláštera a vedl nás skrze město bránou Joppenskou dolů pod horu Sion, tou cestou, kterouž sme do Betléma jeli, vždy mimo rybník Bersabe na levou ruku, až sme téměř horu Sion obešli

Hora Eroge a přišli k hoře *Eroge*, proti hoře Sion k západu se začínající od hory Gihon, takže se téměř jed-
na býti zdá, i od mnohých škrybentův za jednu a túž (ale ne-

Vrch v Jeruzalémě k polední straně

vlastně) se drží. Nebo Gihon pokládá se k západu města, tento pak vrch k poledni se klade, a bylo pod tímto mezi Sionem a ními údolí *Benhinnom*, o němž teď doleji oznámím.

O tom vrchu píše *Iosephus ant. lib. 9. c. 11.*, že za časův Oziáše, krále jůdského, kterýž se chtěl uradu kněžského ujímati a kněžím Aronovým v něj sahati, vzav na se oděv kněžský do svatyně všed, tam chtěl zápalem vonným na oltáři Páně kadiťi, a tak tehdáž pro ten jeho všetečný skutek že jest veliké zemetřesení státi se mělo, skrze něž tento vrch polední na dvě se rozstoupiti a jedna polovice až k vrchu Pohoršení na východ

postoupiti a druhá na svém místě zůstatí měla, sám pak král malomocenstvím raněn byl, o čemž čteme v 2. knihách *Paral.* 26. kap., a směřuje k tomu zemětřesení a vrchu rozdělení Zachariáš prorok v 14. kapitole. *Amos. 1.*

Na ten vrch lezli sme dosti příkře po skále a kamení, až něco málo přes polovici vrchu, tu sme k jakémus zdí obehnanému místu čtverhrannému, na 15 noh vysokému přišli. Nahoře zevnitř jest klenuté, do 20 krokův široké a 11 dlouhé, vnitř, jakž zprávu dávali, 50 noh široké a 72 dlouhé býti má. Však na vrchu že se po něm rovně choditi může. Na to klenutí sme vylezli a viděli, že jdou do něho skrze klenutí veliké čtverhranné díry, jichž sem devět načetl, ale sedm toliko otevřených jest, a skrze ty díry čisté světlo dolů jde.

**Velikost toho
vrchu**

Do toho místa nemůže se jinudy nežli těmi děrami jíti, skrze něž se musí po řebřice aneb jináč lézti. A vůkol té ohrady jest kus čistého pole, o kterémž obojím oznamoval nám *vicarius*, že by sloulo pole *Hakeldemach*, totiž pole krve, kteréž od židův za 30 stříbrných koupeno bylo, za něž Kristus Pán od Jidáše zrazen a prodán byl. *Mat. 27.*

**Hakeldemach
pole, na němž
poutníky
pochovávají**

To že až posavad oddáno jest pohřbu poutníkův, jakož pak z počátku k tomu cíli koupeno bylo, a sv. Helena dala ho ten díl pro samé poutníky obezdíti a ostatek ho pro jiné křesťany zanecháno. Však na ten čas netoliko poutníci, ale i domácí všelijakého náboženství křesťané tam se pochovávají, když toliko některý dukát *sangiachovi* aneb *cady* jeruzalemskému za to dají, krom Vlachův, Španielův a Francouzův, kteříž se na hoře Sion v místě výš oznámeném kladou.

Těmi děrami hleděl sem dolů a tam viděl mnoho kostí lidských a některé osoby plátnem obvinuté a obalené, nevím, celěli čili nic, kdež také mnoho myší semotam běhalo.

O té zemi divnou věc rozprávějí, že v ní každé tělo mrtvé a zvláště poutnické do 24 hodin zpráchniví, že toliko samy kosti neporušené zůstávají, a té moci že ani jinde, kam přivezená

**Na tom poli
tělo mrtvé
v 24 hodinách
zpráchniví**

bývá, netratí. Jakož prý zavezeno té země mnoho do Říma na jeden hřbitov, kterýž podnes slove *Campo santo*, to jest Sváté pole, při vrchu vatikánském, a tu že žádného Římana v sobě netrpí, ale jej v noci zase nad hrob vyvrhne, než toliko přespólní, zvláště z německého národu, ty ve 24 hodinách že v prach obrací. O čemž mnoho historikové římsští vypisují. To místo od Jeruzaléma na půl míle vlaské leží. Odtud sme šli 80 krokův dolů proti půlnoci a přišli do dosti veliké jeskyně v samé skále tesané a z té díra, skrz niž se do druhé jeskyně menší, kteráž jest proti západu, lézti může.

Jeskyně skrejsí apoštolův O těch jeskyních pravili nám, že v nich někteří z učedníků Krista Pána pro strach židovský v čas utrpení Krista Pána se skryli. Okolo těch jest několik jiných jeskyněk a skrz některou se jde do dvou, do tří etc., a mají z nich některé nápodobné býti jeskyni dvojité v Hebronu, o níž nahoře psáno jest.

Jsou tam také mnohé hroby, z nichž jeden vlastně i s jeskyní hrobu Božímu nápodobný býti má, totiž že jest při straně zdi příční do skály vtesaný a do té jeskyně že jest uzká díra aneb dvěře, kteréž se kamenem zakládaly. Pravili nám také, že před lety v těch děrách pousteníci a *heremitae* řečti i katoličtí se zdržovali.

Udolí Benhinnom Od těch jeskyní šli sme dolů s vrchu na 300 krokův skrz udolí *Benhinnom* aneb *Gehinnom*. V tom udolí židé veliké modlářství provozovali a modlu Moloch z mědi slitou v podobenství královské osoby s roztaženýma rukama tu měli. Do té dávali živé dítky své a ohněm tu modlu obkládali a své dítky na prach pálili. 3. *Reg. 11.*, 2. *Paral. 28. 33*, *Ierem. 7.*, *Actor. 7*. Jakož i král Achas, Manasses a jiní králové jůdští své dítky pálili. 4. *Reg. 16. 21*. Pro kteréžto modlářství a ukrutné děti svých vlastních moření dopustil Pán Bůh v tom udolí takové krve prolítí na lid jeruzalemský skrze assyrského krále, že na tisíce těl mrtvých v něm nepochovaných leželo, ptactvu a zvěři k sežrání, od čehož nesloulo prvním jménem, ale bylo nazváno udolí zabíjení. Izaiáš 30., Jeremiáš 7. 19. 32. kapitola.

V tom údolí rozkošné zahrady a rybníky byly, studnice Siloe a potok Kidron k straně východní skrze ně tekly a velmi rozkošné je dělaly, až i zahrada královská tam byla, v kteréž byla studnice *Rogel* a kámen *Zoeleth*, o níchž se častá zmínka činí. *Ios. 15. 18., 2. Reg. 17., 3. Reg. 1., Cant. 4., 4. Reg. 25., Ier. 39. 52., Iosephus 7. antiqui. 15. et 9. ant. 11.*

**Studnice
Rogel a kámen
Zoeleth**

My tehdy přišli sme k jakés čisterně bez vody v samé skále vytesané, o té nám pravili, že to jest ta, o níž v 2. kn. Machab. v 1. kapitole zmínka se činí, že když byli židé do Persie zajatí, oheň z oltáře tam dali a kamenem díru přikryli. Až po mnoha letech, když se z zajetí vrátili, o tom v pamětech tejných poznamenáno našli, kde by ten oheň skrytý byl, že ho hledali, ale žádného ohně nenalezli, než toliko vodu zhustlou; té nabrali a oběti na oltáři ní polili, kteráž z sebe u přítomnosti lidu oheň dala, a tu zase ohně svatého k službám chrámovým dosáhli. To jest ta čisterna v zahradě královské kamenem *Zoeleth* zakrytá, jakž sem teď málo výš napsal.

Oheň svatý

Odtud sme šli 400 krokův blíže k Jeruzalému a přišli k jakýms starým zdem, u těch jest místo čtverhranné obezděné, nápodobné sádce malé, v níž voda byla, a do té sádky z skály hluboce do vnitřka vytesané teče. O té studýnce a vodě pravil *vicarius*, že jest studénka Siloe a *natatorium*, totiž rybníček neb kupadlo Siloe.

Studnice Siloe

Ta studnice vychází z hory Sion proti východu, vodu zdravou, libou a čistou má, a jde z ní potůček do potoka Kidron. Tu studnici dal zpraviti král jůdský Ezechiáš, *4. Reg. 18., a Sellum*, syn Choloziášův, kníže židovské. *Nehem. 3.* V té studnici Kristus Pán onomu z přirození slepému, pomazav mu prvé oči blátem, velel sobě oči umyti, což jakž učinil, prohlídl a zdrav učiněn byl. *Ioh. 9.*

**Slepý
od Krista Pána
uzdraven**

Na kterémžto místě okolo té studýnky stál před lety pěkný kostel *Salvatoris illuminatoris* nazvaný, to jest Spasitele osvěcujícího, ale nyní jest pobořený a ty staré zdi svrchu dotčené ještě od něho zůstávají. *Niceph. 8. c. 30.* Před zkázou Jeruzaléma všechny vody i tato studnice téměř vyschly,

protože se z níh voda prodávala, a jak *Titus* město oblehl, v takové hojnosti z ní voda tekla, že hovadům a všemu vojsku, i k zavlažování zahrad postačovala. *Ioseph. 6. bell. 6.*

**Studnice Siloe
od pohanův
u vážnosti**

Ta voda z té studnice jest od pohanův velice vážená a podnes skutkem to poznávají, že jest jím velmi prospěšná, a jakž *Salig. tom. 10. cap.*

1. píše, že pohanům kozlem smrdícím od smradu pomáhá, v níž se oni hned z dětinství pro tu věc mýti obyčej mají.

Od té studnice šli sme proti poledni 80 krokův a přišli k jakémus starému a velikému štěpu samotně pod vrchem stojícímu, okolo něho dole jest okrouhle kamením obkladeno; o tom pravili, že na tom místě Izaiáš prorok, kterýž do 70 let v Jeruzalémě prorokoval, z rozkazu krále Manassesa pilou na dvě přetržin byl. Mezi tím kamením mají

**Kde Izaiáš
prorok pilou
přetržin**

Turci obzvláštní kámen ven nad jiný vystavený, u toho se modlívali a své náboženství, jako by tu *meschit* byl, konají. A drží za to, že tu dotčený prorok pochovaný leží. *Hier. arg. in Esaïam, Brocard. it. 6., Breid. 6. Iulii.*

Ten vrch, pod nímž ten strom stojí, jest hora Zhoršení nazvaná a leží od Jeruzaléma k poledni východnímu, blízko hory Olivetské. Na té hoře král Šalomoun v své starosti dal vystavěti chrám modlářský svým ženám, v kterémž se i sám klaněl. *3. Reg. 11.*

Vrch zhoršení

Nedaleko od toho stromu Izaiášova viděli sme hrob čtverhranný, z pouhé skály vytesaný, a od skály vrchu, z něhož dělán jest, na šest noh oddělený, okolo toho čtyrmečítma sloupův dílem dorickým z též skály stojících a na těch dva kameny jako krancle vycházející a pěkně vytesávané, na níchž stálo kus skály, na způsob diamantu špičatého vytesané, špicí k nebi obrácenou, a vůkol něho veliké hromady malých kamení.

O tom hrobu pravili, že jest jej sobě Absolon, neposlušný syn otce svého Davida krále, za živobyčí svého ustavěti dal, v němž (ač trojím kopím na stromě prohnán byl) však přece pochován býti měl. *2. Reg. 18., Ioseph. 7. ant. 10.* To pak kamení drobné že Turci

**Hrob
Absolonův**

a jiní pohané na znamení jích proti němu mrtvému zlobivosti a potupy, pro jeho protivení se otci svému, kdykoli tudy chodí, házejí. Blízko toho jest jeskyňka v skále vytesaná, vně nad děrou pěkně korintským dílem otesaná; v té, pravili, že král Manasses, a jiní, že král Jozafat pochován byl.

**Hrob krále
Manasses
a Jozafata**

Odtud obrátili sme se k údolí Jozafat, a co by mohl dvakrát z lučiště dostřeliti, přišli sme k jakési studýnce pod vrchem ležící. Do té jsou dvěře proti východu, skrz kteréžto sme šli dolů šjíj v skále vytesanou po mnohých stupních kamenných, a teprv hluboko dole jest dotčená studénka čisté a čerstvé vody. Z ní sme pili a zdála se tak chutná býti, jako bychom mléko čerstvé pili. O té pravili, že by sloula studénka *Rogel*, o níž sem nahoře zmínku učinil.

**Studnice
Rogel**

Vyšedše nahoru, šli sme podlé potoku Kidronu proti půlnoci údolím Jozafat a poté vrchem nahoru k městu do brány sv. Štěpána a v městě sme se obrátili nalevo proti straně polední, až sme nedaleko cesty k jakémus čtverhrannému zdmi obehnanému místu došli.

V té ohradě viděli sme jako sádku nějakou čtyř loket hlubokou, okolo 20 krokův dlouhou a 12 širokou, z jedné strany leží při zdech placu kostela Šalomounova, z druhé při zdech městských, a dvěře má naschvál vyzděné, do té se jde po stupních dolů, když voda jest, aby se bráti mohla. Tehdáž v ní nebylo nic vody, než v jednom místě drobet bláta a místem trávu zelenou znát, ale že časem zimním tam bývá.

O tom pravili nám, že sloul a ještě sluje *piscina Probatice*, židovsky *Bethesda*, totiž dům vylévání, protože se tam vody dešťové vylévaly, česky rybník Bravní. Ten král Šalomoun pro potřebu chrámu udělati dal, aby v něm ovce k obětem od nečistot vypírali. *Cant. 4. etc.* Toho rybníku voda bývala jistých časův do roka zakalována a pohnuta, a kdo po tom pohnutí nejprvé do vody se dostal, ten se na každou nemoc (byť jak chtěla nezhojitedlná byla) ihned zhojil.

Rybník Bravní

**Voda v něm
uzdravující**

Vedlé čehož potomních let, za časův Krista Pána, okolo toho rybníka byl dům vystavený a vůkol něho pavlače byly, tam nemocní na těch pavlačech leželi, a jak by anděl vodu zakalil, aby buď se sami, aneb cizí pomocí z té pavlače do vody sebou hodili, na to číhali, takže ten dům místo špitála byl. Jakž toho příklad nacházíme na jednom od Krista Pána uzdraveném, kterýž 35 let nemocný a sklíčený ležel, vždy očekáváje, aby se jednou nejprvé před jinými do té vody dostati mohl, ale po ta všecka léta toho se mu dostati nemohlo, protože sám sebou hnouti nemohl a jiný žádný mu pomoci nechtěl, až jej Kristus Pán té práce zprostil. *Ioh. 5.*

Iosephus píše, že ta voda bývala co krev červená. *Ioseph. 6. bell. 6.* Svatý Jeroným svědčí, že za jeho časův místem červená voda se ukazovala, a ta velmi zdravá byla, *tom. 3. de lo. Hebr. lit. B.* Odtud šli sme přímo skrze město a přišli k večeru do kláštera do našeho lozumentu a tu sme přes noc odpočívali.

Kapitola XXXVII.

O vyjití našem do kláštera sv. Kříže, odtud navrácení se do kláštera svatého Salvátora a o druhé chůzi do kostela hrobu Božího, až i o pankétu, kterýž sme konventu připraviti dali

V uterý po památce Povýšení svatého Kříže, to bylo 15. dne měsíce září, ráno, když bylo po mši, *vicarius* s trucelmanem a my poutníci šli sme pěšky ven z města skrz bránu Joppenskou k západní straně, na půldruhé míle vlaské od Jeruzaléma, cestou rozkošnou mezi vinicemi a zahradami až do jednoho kláštera, svatého Kříže nazvaného.

**Klášter
sv. Kříže**

Když sme před dvěře nízké, plechy železnými obité přišli, na ty *vicarius* kamenem zatloukl, kdežto nám otevřeli a nás do kláštera pustili. I šli sme do kostela dosti prostranného a pěkného, klenutého a kamenného, až k oltáři, kterýž na východ stál, a ten obcházejíce (neb se vůkol něho jíti může) ukazovali nám pod ním díru a v ní kmen stromový, jež pravili palmovým býti, a z toho že díl kříže Kristu Pánu odřali a udělali.

Ačkoli někteří píší, že by kříž Krista Pána z čtverého dřeva udělán býti měl: totiž štok do země z cedrového dřeva, aby neshnil, to, což z země vycházeti mělo až na výš, z cypřišového, protože vysoký a rovný strom jest, příční kus z palmového, aby se proroctví písně Šalomounové naplnilo: *Ascendam in palmam*

**Z jakého dříví
kříž Krista
Pána udělán
byl**

et apprehendam fructus ejus, cap. 7., totiž, vstoupím na palmu a natrhám ovoce jejího, titul pak z olivového udělán byl. *Montevilla, Iohan.* Schwallart a jiní. V tom kostele byly malované osoby některých patriarchův, prorokův a apoštolův, při nichž jména jejich napsána byla, ale málo se jích vlastně pro starost přečísti může.

Klášter křesťanův georgiánův V tom klášteře jsou křesťané *georgiani*, vlasky *zorzani*, o nichž níže psáno bude, kdež také svého biskupa stálým bytem mají a před utisky pohanskými bezpeční sou. Nebo ačkoli neveliký jest, však velmi tlustý a vysoké zdi má.

Ten jejich biskup nás přívětivě přivítal, jakož potom, když sme klášter spatřili, nám fíkův a vína v hrozních čerstvého dal, my pak majíce k tomu s sebou přinešený chléb, sejr a víno, tu sme chvílku poseděli a posnídali, potom zase jim poděkovavše do Jeruzaléma okolo poledne sme se odtud navrátili.

V čas nešporní *gwardian* s mnichy a z nás tři poutníci toliko, jmenovitě pan Heřman Černín, pan *Antonio Donato* a já třetí, vyšli sme z kláštera přímo před kostel hrobu Božího a tu sme

Podruhé do kostela hrobu Božího puštění

Turky na nás očekávající, aby nám dvěře kostelní otevřeli, shledali. Neb to před tím dnem *gwardian* skrze trucelmana objednal. Avšak dříve nežli nás do kostela pustili, od každého z nás o polovici méně, nežli sme ponejprvé dáti musili, totiž toliko pět dukátů vzali, krom mníchů, totiž sv. Františka bosáků, kteříž po všem tureckém panství nic nedávají. Jiní duchovního řádu, jakéhokoli náboženství, polovici toho, co jiní světského řádu křesťané, berní a daní tureckých platiti musejí. Kdo by pak chtěl, aby za mnícha řádu svatého Františka prošel, toliko pleš sobě na hlavě udělati dá, bude za takového přijat, však byl-li by od koho Turkům prozrazen, bez milosrdenství život ztratí, a to u nich obyčejnou ukrutností na kůl zaživa vbit bude.

Přijavše peníze počtli nás všecky pořád, a pustivše nás do kostela, v něm nás zavřeli. My pak šli sme nejprve před kapličku hrobu Božího a klekše pomodlili sme se. Odtud povstavše

šli sme do kaply blahoslavené Panny Marie, v kteréž podobně, jak sme do ní vešli, modlitby naše sme vykonali.

Potom *gvardian* s mníchy začali zpívati *complet*, po vyzpívání ho šli sme s procesí vnitř vůkol kostela, bosýma nohama po místech svatých popořádku s týmiž ceremoniemi, totiž s zpíváním hymnu a s svíci hořící etc., krom že se s námi na každém místě *gvardian* dlouho nezastavoval a o každém místě řeči obzvláštní jako při prvnější procesí nečinil.

Po procesí chodili sme semotam po kostele, jej vedlé vůle své spatřující. Potom zavolali nás mníši do *refectorium*, s nimiž sme trochu salátu a chleba pojedli a po truňku vína se napili, a brzo na odpočinutí do výš vypsaneho sklepu se odebrali.

V středu den památky svatě Lidmily, to bylo 16. dne měsíce září, ráno, jak se počalo rozednívati, přišel pro nás *vicarius* do sklepu, s kterýmž sme ven do kaply blahoslavené Panny Marie vyšli, a odtud se *gvardian* se všemi mníchy a námi nahoru do kaply *Calvariae* aneb *Golgata* vedl, kdež na se *vicarius* roucho mešné vzal, a my stáli bosýma nohama, majíce svíce hořící v rukou. Přistoupil pak k oltáři, který naproti východu stál, při straně polední na místě, kde Krista Pána na kříž přibijeli, a tu nám mši četl. Po mši *gvardian* na se jiné, mnohém pěknější roucho mešné vzal a šel s námi odtud dolů do kostela až k jeskyni hrobu Božího, kterouž sme, mníši napřed, *vicarius* s *gvardianem* za nimi a my zadu, pořádně potříkráte vůkol obešli, zpívající hymnu nahoře položenou.

*Hora Calvariae
aneb Gulgata*

Potom všel *gvardian* do jeskyně se dvěma mníchy, z nichž jeden epištolu a druhý evangelium zpíval. Byl pak na hrobě Božím přistrojený oltář, na němž *p. gvardian* mši sloužil, a my mezi mníchy vně před kapličkou hrobu Božího latinskou mši zpívali.

Když bylo po pozdvihování, vedl jednoho každého z nás tři popořád *vicarius* do kapličky před oltář hrobu Božího a tu nás *p. gvardian* s mnohými ceremoniemi (jakž to v obzvláštní kapitole níže poznamenám) na rytířství hrobu Božího pasoval a světil.

*Na rytířstvo
pasování*

Po vykonání toho všeho vyšli sme zase ven do velikého kostela a tu s svícemi hořícími opět potřikrát kaplu hrobu Božího obešli a *Te Deum laudamus* zpívali, až se čas domův navrácení přibližoval, v kterémž přišli Turci a nám kostel zase otevřeli a jednoho po druhém čtouc na plac před kostel vypustili, a to bylo okolo času poledního. I vracovali sme se s radostí do kláštera a tu s chutí obědvali a ten den v klášteře zůstali.

Ve čtvrtek po památce sv. Lidmily, 17. dne měsíce září, my tři vnově pasovaní rytíři majíce o tom zprávu, že by ten obyčej byl, že novotní rytíři *conventu* nějaké hody a pankét přistrojiti dávají, také sme se na tom snesli, že se podlé obyčeje toho zachovati chceme. Pročež uznavše k tomu *vicaria* nejpríhodnějšího pro známost a vzácnost jeho býti, dožádali sme se ho za radu a pomoc k zhotovení potřeb k takovému kvasu náležejících. O čemž on nám o všem upřímně, co a jak by to býti mělo, oznámil a to zhotoviti připověděl, takže jest se toho daleko méně, nežli sme na to pomysliti uměli, vyhledalo. Načež sme mu koliks dukátů dali a on za ně kuřat, slepic, koroptví (kterěž po třech majdyních, to udělá 8 krejcarů, bral) a jiného masa a ovoce všelijakého nakoupil, a to vše v kuchyni konventské připraviti dal.

Především zvali sme *guardiana*, všechny mnichy i naše čtyry spolotovaryše, a je povolné shledali, přes to *guardian* poručil své víno dáti věda, že bychom tak dobrého v Jeruzalémě dostati nemohli.

O polednách, když čas obědu byl, od mnichů na třech tabulkách aneb štocích dlouhých v *refectorium* přistrojeno bylo, a přišed *p. guardian* a jiní hosté, od nás přivítání byli. Kdež se *p. guardian* s *vicariem* a jedním starým mnichem (kterýž před nim *guardiánem* byl) za jednu tabulku posadil, za druhou mníší, a my poutníci za třetí sme se posadili.

Poté nám nosili jídlo na malých miskách, každému obzvláštěně na jiné misce, začavše maso vařené, až i pečité, a to každému po jedné koroptvi, po kuřeti, a co tak drobného bylo, po jednom kusu (že se každý dobře najesti mohl a najedl) dávali.

Mezitím byli sme všickni dobré mysli a v tom *convictu* sobě dobře (neb na nás nepršelo) poseděli, proti některých starých radě a učení, kteříž hody společně zavrhovali a haněli. Jako císař *Augustus Octavianus*, ten zvání jednoho k druhému pro jídlo zapověděl, ale kdo by koho poctiti chtěl, tomu jídlo poslati a jemu je darovati měl, a to proto, že prý jakož při hře obyčejně se bohu zlořečívá, tak při hodech o lidech nepřítomných se zle mluvívá. *Suetonius Tranquillus*. *Cicero* píše, že *Cato Censor* soudil, že kdo jde k druhému k jídlu, svou svobodu tratí, pochlebujee a mnoho proti své vůli činí, čehož člověk srdce udatného podstoupiti nemá. *Aeschines*, řečník slavný, propověděl, že tři věci člověka chvály hodného činí: totiž když kdo rád a s chutí do kostela chodí, na vojnu z potřeby, ale na hody ani dobrovolně, ani z přinucení nechodí.

Starí hody
společně
potupovali

Avšak naproti tomu všech vlídných, ctnostných a dobrou správu a regiment zachovávajících národů ten obyčej byl, že netoliko obecních a obzvláštních hodův a kvasův nezapovídali, ale je nařizovali, odkudž v říši (nad niž těchto časův správnějších obcí není) zunftstuben a jiná místa k společným shledáním a poseděním vystavená posla.

Nebo jakož se pokrmem a nápojem tělo posilňuje, tak duch a mysl svými krměmi, kteréž přitom obyčejné bývají a býti mají, totiž rozprávkami příhodnými, přátelskými a poctivými se občerstvuje a od zlých aneb těžkých myšlení, hněvu, svárův etc. se vyprazdňuje, a z toho známost přátelství a dobrá vůle, jakž o tom mnoho staří psali, pochází. *Plutarchus convival. quaest.*, *Athenaeus* a jiní.

Národ francký nad jiné tu chválu od dávních časův měl, že přátelé, příbuzní a známí často své doma přistrojené krmě k jednomu snášivali a spolu s radostí (s mnohým přitom rozmlouváním a kratochvilním) večerřivali, jakž se to posavád u nich skutečně a chvalitebně plní.

Kdo o kvasích a hodech pěkné *discursy a leges* věděti chce, ten sobě *Stephani Gvazzi Convivium casalinum, Mensam philosophicam, De symposiis* a jiné knížky o tom vypisující přečísti může.

Kapitola XXXVIII.

O spatřování některých míst vně
za městem a strojení se na cestu

V pátek po sv. Lidmile, 18. dne měsíce září, vstavše ráno nejprvé do kostela, potom když čas byl, k obědu sme šli. Okolo nešporů vyšli sme s *vicariem* a dvěma mnichy ven z města branou Joppenskou a od brány obrátili sme se k pravé straně proti půlnoci a šli na díle vedlé zdí městských, kteréž nám po pravé ruce byly. Potom sme se mezi vinice, až k místu okolo míle vlaské od města, do jakéhos dolu aneb jámy dosti hluboké a široké, nápodobné jako by tu někdy lom kamene byl, dostali, do kteréž když sme sešli, uhlídali sme v ní dva Araby a jednu starou babu arabskou státi. Ta se na nás nejvíce potřásala a kamení chácala, chtíc nás odtud odehnati. Ale my sme ji i ty dva Araby koliks majdyny spokojili a pěkně odtud vybyli.

Tu v témž dole jest při samé zemi díra proti východu, nízká a uzká, sotva co člověk po bříše prolezti může, a jest z samé skály vytesaná. Kdež sme koliks svěc, které sme s sebou přinesli, rozsvítili a do té díry na tři lokty zdýlí při zemi rovinou, jeden po druhém po bříše, hlavou napřed, proti západu lezli, až sme se tam všickni dostali a spatřili vnitř sklep okrouhlý, veliký a vysoký, z samé skály vytesaný, z kteréhož se do jiných malých

sklípků dveřmi, kteréž vůkol a vůkol jsou též z samé skály vytesané, chodí.

V těch sklípících stojí hrobové z kamene velmi pěkně tesaní, někteří od země půldruhého lokte zvýší a půlčtvrta zdýlí, a zase někteří větší i menší. Mezi nimiž byli někteří svrchu otevření, v kterýchž sme kosti a těla zpráchnivělá viděli, a v některých nádoby pěkné s přikryvadly, obé kamenné, do nichž popel z pálených těl mrtvých vložený byl, jsme spatřili.

**Hrobové
starých králů
jůdských**

Dvěře při těch sklípících nejsou vstavené, ale velmi mistrovsky z holé skály jednoho kusu vytesané, při kterýchž není žádného kovu ani dřeva, a jsou malé pídi ztlouští a zvýší jako jiné dvěře. Otvírají se tak snadně, že když jeden malým prstem postrčí, otevřítí je i zavřítí může, kromě že se nezamykají. Takových dveří při těch sklípících ještě několik bylo, ostatek jich na zemi vyvalených a rozražených leželo.

**Dvěře z samé
skály vytesané**

V tom pak sklepe i v těch sklípících jest tma, nebo tam žádného okna není, a proto sme svíce mítí musili. A vpravdě sme se těm hrobům i dveřům, tak nákladně a řemeslně vyrývaným a mistrovsky vytesaným, dosti nadiviti nemohli. O těch hrobích pravil *vicarius*, že byly králův jůdských a jeruzalemských, a v těch že z většího dílu pochováni byli, což dosti k víře podobné pro způsob jich královský jest.

Majíce čas vyjítí, prošli sme skrz ty sklepy ven až skrz dotčnou díru na světlo, neb ve všech těch místech tma jest, a odtud sme se do kláštera našeho odebrali, Pánu Bohu děkujíce, že jest nám předsevzaté pouti vedlé umyslu a žádosti naší požehnati a toto poslední míst svatých zhlédnutí v zemi Svaté dokonati dáti ráčil. Nebo sme se tu již déle zdržovati nemínili, ale přestavše na tom, co nám pán Bůh v tak krátkém času bezpečně a pokojně dal spatřiti a poznati, dále a jinam, dokud čas sloužil, sme se strojili.

A protož chtějíce odjeti, radu sme mezi sebou drželi, jakého by kdo umyslu a vůle byl. Ně kterým *patria* a vlast příliš sladká

a milá byla a hrubě jim v hlavě ležela, protože přímo domů z Jeruzaléma se strojili.

Pan *Antonio Donato* chtěl do Damašku skrz Samaří a Galilej, a odtud zpátkem do *Tripoli*, až potom domu jeti. Panu Černinovi a mně ležela v mysli *idea* jiných míst svatých a nejpřednějších po zemi židovské, jako Egypta, hory Sinai etc., a do těch sme sjeti chtěli. Lampert Nydrlander v Jeruzalémě v klášteře zůstatí žádal. Neb tak nám na cestě v Cýpru ostrově přislíbil a peněz, na něž by trávil a domů cestoval, neměl.

Tak tedy strojili sme se co nejdříve vypravití a zatím skupovali sme všelijaké potřeby, obzvláště od řekův, maronitův a jiných křesťanův všelijaké dřevěné, hlíněné a kamenné věci: *Agnus Dei* svěcený, křížky, páteře, kapličky na způsob hrobu Božího, z bílé hlíny udělané a jiná řemeslná díla, jimiž bychom přátely doma v vlasti své obdařiti a sobě některé na památku chovati mohli, jako z hory Tábor proměnění Krista Pána, od čisterny, kde Kristus Pán s Samaritánkou rozmloval, z Nazarétu, kde anděl Páně blahoslovené Panně Mariji početí Krista Pána zvěstoval, vody jordané, z Jericha z domu Zachoeva, z hory *Quarantena*, z Betanie ze tří míst, z místa, kde Kristus Pán učedníky pro oslici poslal, z hory Olivetské, kde na nebe vstoupil, kde se krvavým potem potil, z Getsemane, kde jat byl, z údolí Jozafat z několika míst, z studnice Siloe, z údolí *Benhinnom*, z hory Pohoršení, kde svatého Izaiáše přerežali, z jeskyněk učedníkův skrejší, od Zlaté brány, z hory Sion, z několika míst v sobě obsahujících, z kláštera hory Sion a co se v něm obsahuje, z domu, kde se sv. Anna a Joáchym narodili, z chrámu Šalomounova, z domu Pilátova a ze všech míst cesty kříže nahoře jmenovaných, z hory *Calvarie*, hrobu Božího, kde sv. Jakub stát, z pole Acheldema, z hory Gihon, z Emauzu, z hor jůdských, kde sv. Alžběta bydlela a tam píseň *Magnificat* od Panny Marie zpívána byla, z domu sv. Jana Křtitele, z domu Zachariáše, z Betléma, z jesliček, obřezání Krista Pána etc., z místa *Angelus ad pastores*, z *Hebron* a jiných mnohých míst

země Svaté, potom z hory Sinai, Oreb, z egyptských míst několika, ty všechny v Jeruzalémě se prodávají a já sem jich nemálo s sebou do vlasti přivezl a přátelům rozdal.

Také věděti sluší, že na všech těch a jiných tuto nepoložených místech, někde všech, někde na sedm let hříchův odpustkové od *gvardiana* a *vicaria*, s jistými v místech každých činěnými ceremoniemi a říkáním evangelických textův a modliteb, se zvěstují a z štědrosti i hojnosti hlavy církve katolické za poklad duše všem pravým a věrným katolikům se darmo a z milosti darují.

**Odpustkové
v zemi Svaté**

Mezitím, když sme sobě ty věci spravovali, *Lampertus* nám *comedii*, až i *tragedii* svými nezpůsoby začal. Nebo uznáv, že tu našeho bytu přes dva neb tři dni nebude, dělal se nemocným, a lehv do lůžce stavěl se, jako by zimnici pálcivou a hlavní měl, ledacos před mnichy mluvit začal a je k tomu, aby ho mezi sebou živili, přivesti usiloval. My na díle vědouce jeho umysl, jemu sme toho přáli, a to, že se mu jídlo do komory posílalo, způsobili.

**O Lampertovi
poutníku**

A když sme do komory po večěři na odpočnutí přicházeli, ještě sme jemu našeho vína (kteréz podle obyčeje dosti v velké konvici za námi i s sklenicí přinášeli a přes noc nechávali) udělovali. Ale milý Lampert, snad dlouhým a nepřinuceným líháním přes celý den jsa k tomu přiveden, v noci, když sme leželi aneb seděli a spolu do některé hodiny rozmlouvání mívali, vstával a nejprvé se konvicí vína zašancoval a ním se uzdravoval, poté divné třeť, tance, šprymy, skoky etc. provozoval, takže nám dosti smíchu a kratochvíle působil, zvláště mně, kterýž sem pro veliké, pálcivé a neobyčejné nežity, jímiž sem od cesty z ostrova *Candie* až do té chvíle na těle mém bolestně trápen byl a v těch velikých horkách jak jim hověti žádnou měrou nevěděl a do několika hodin na noc usnouti nemohl. A vskutku mnohé směšné způsoby a moci vína rozdílné vedlé přísloví a poznamenání starodávního sem při něm spatřil. Nebo (prý) první truňk zahání žízeň, druhý dělá rozkoš, třetí pokušení, čtvrtý opojuje, pátý hněv

**Lampert jsa
zdráv dělal se
nemocným**

**Víno při člověku
devaterou
moc působí**

vzbuzuje, šestý svár, sedmý třeštění mysli, osmý sen a devátý nemoc vzbuzuje. Blaze, kdo tomu rozumí a příčin uchází. Jakož pak i nebohému Lampertovi z žertu a smíchu žalost pošla.

Nebo některé chvíle, dřív nežli mních, kterýž za námi víno přinesl, dobře z komory vystoupil, Lampert vedlé obyčeje svého sobě vyvstal a kvapně k vínu s zpěvem v nydrhlanském jazyku se uspíšil, takže mních něco toho zaslechl, až i gvardiánovi o tom o všem oznámil. Pročež nazejtří přišel k němu *gvardian* a do ohledávání pulsu se mu dal a uznav, že mu nic nebylo, napomínal ho pěknými slovy, aby již vyvstal a do vlasti se strojil, že s pomocí Boží zdravým jest. Ale když se Lampert přece nemocným dělal, *gvardian* k jiným lékům přistoupil a jemu přísně oznámil, aby se tím netroštoval, jako by tu za příčinou nemoci zůstati mohl, že oni ho přijíti nemohou a nesmějí přes počet již prvé nařízený a doplněný, ale nebude-li chtíti dobrovolně vyvstati, že ho před klášter vynesti a na ulici položití dá.

Tak nebohý Lampert vol neb nevol vstáti musil a nás se přídržeti strojil. Načež jiní poutníci jemu krátce všecku naději odňali a jeho se ujíti nechtěli, až sme pan Černín a já jeho zase na svou práci vzíti a vychovávatí musili, jakž o tom níže položeno bude.

Posledního dne bytu našeho v klášteře učinivše poděkování *p. gvardianovi* a všemu konventu z velikého přátelství a dobrého chování, složili sme se vespolek po několika dukátích a jím sme je darovali, i co za listy *testimoniales* a jiné dary jejich od svěcených věcí náleželo, je pěkně spokojili a nazejtří odjeti hotovi byli.

Zatím pak, nežli k dalšímu předsevzetí putování našeho přistoupím, ještě některé přináležející *discursy* k zemi Svaté a pouťi jeruzalémské tuto položím.

Kapitola XXXIX.

O způsobu starého města Jeruzaléma, jaké bylo od počátku v své celosti a slávě, prvé nežli je Římané do konce vybojovali a zkazili, což se brzo po nanebevstoupení Krista Pána stalo

Město Jeruzalém leželo právě jako *centrum* uprostřed světa, *Gene. 48.*, *Ezech. 5.*, *Psal. 74.*, na vysokých horách, *Deut. 32.*, *Sirach. 46.*, *Esai. 36.*, *Mat. 20.*, *Lucae 10.*, *Act. 8.*, prameny vod čistých a zdravých se prýštících, *Gen. 14.*, *2. Paral. 20.*, *Psal. 46. 48.*, *Strabo geograph. lib. 6.*, *Plinius, Tacitus de bello Iudai. lib. 21.*, v zemi urodné, mlékem a strdí oplývající, jüdské aneb židovské, v losu pokolení Benjaminova, *Ioseph. de bello lib. 3. c. 2.*, jako nějáký zemský ráj a rozkošný *paradisus*, obraz aneb figúra onoho budoucího věčného města Božího a ráje v nebesích, *Esai. 45.*, *Apoc. 21.*, *ad Galatas 4.* Město zvolené svaté, *Psal. 68.*, *Esaias 52.*, *Ier. 2.*, *Dan. 9.*, *Tob. 13.*, *Nehem. 11.*, figúra církve Boží, *Ioel. 3.*, *Ephes. 1. 5.*, *1. Corinth. 1.*, *1. Timoth. 2.*, *Hebr. 2.*, *Apocal. 21. 22.*, město pravdy, *Psal. 85.*, *Zachar. 8.*, spravedlnosti, *Esaias 1.*, *Ier. 23.*, město hlavní vší země jüdské, *2. Samuel. 5.*

Chvála města
Jeruzaléma

Sumou bylo nejšťastnější, netoliko že je Pán Bůh všemohoucí zákonem a učením svým božským, mocnými a moudrými králi a kněžstvem svatým za staré církve obdařiti ráčil, ale seslav Syna svého jediného v těle na svět, v tom městě skrze něho největší divy, nejvíce učení, umučení, ukřižování, zmrtvýchvstání,

nanebevstoupení, Ducha svatého seslání a skrze evangelium nové církve vzdělání, působiti ráčil, jakž to vše v Bibli svaté Starého a Nového zákona zapsáno máme.

Město Jeruzalém od krále Melchisedecha založeno Léta od počátku světa 2023 za času Abrahama patriarchy byl král Melchizedech, ten město Jeruzalém nejprvé založil, protože na tom místě, po porážce učiněné čtyř králův, kteříž Lota, bratra Abrahamova, jali, Pánu Bohu obětoval a tu bydlíval, *Gen. 14., Ioseph. lib. 1. ant. Iud. c. 10. et lib. 7. bell. 18.*, a sloulo tehdáž *Salem*, totiž pokoj aneb pokojné.

Po nemnohých letech opanovali zemi i město Chananejští, jináč Jebuzejští, od Jebus, syna Chanaan aneb Chama, syna Noe, pošlí, od čehož sloulo, dokud je drželi, Jebus, totiž 824 let, až do časův Jozue, kterýž uvedv syny izraelské do země Chanaan aneb židovské, krále jebuzejského jeruzalémského zabil.

Avšak to město za časův Jozue nebylo dobyto a Jebuzejští z něho nebyli vyhnáni, nýbrž ačkoli synové izraelští okolní zemi všecku opanovali, nicméně je samé přes tři sta let trpěti musili, až král David, kterýž božskou pomocí hor okolních se zmocnil, je nenadále a silně oblehl.

Pevnost hradu Sion Bylo za času toho obležení tak pevné a tak mnoho sobě v něm Jebuzejští zakládali, že místo branných soldátů množství chromých, kulhavých, slepých a jináč nedostatečných lidí na zdi městské postavili s mnohými posměšnými řečmi, dávajíce znáti, že ho takoví mohou obrániti a že se žádného nebojí. Ale vždy s božskou pomocí přemoženi a z města vyhnáni a na díle pomordování byli.

Město pak od Davida krále opraveno a rozšířeno, na hoře **Králové, kteříž v Jeruzalémě kralovali** Sion zámek slavný vystaven, stolice královská na něm založená a za hlavní město všeho království jůdského vyzdvíženo. Sloulo *Iebussalem*, ale potom místo *b* bylo *r* proměněno, totiž *Ierusalem*, snad od Řekův, kteříž v svém jazyku jmenovali je *Ierosalem* neb *Ierosolyma*, totiž chrám pokoje aneb chrám v Solimě, pro vznešenost chrámu od krále Šalomouna vystaveného. *2. Reg. 5., 1. Paral. 11., Ioseph. 7. ant. c. 3.*

Po smrti krále Davida byl králem Šalomoun, **Šalomoun**
syn jeho, ten město velice zvelebil a okrášlil.

Neb mimo mnohé paláce a pevnosti v něm vystavené chrám ten sám byl dostatečný k zvelebení, nercili města, ale vši krajiny. Jak nesmírného bohatství od zlata a stříbra, kteréhož sobě jako kamení nějakého při užívání k ozdobě chrámové málo vážili, jak od drahého cedrového dříví, mramorového kamení a jiných věcí drahých k němu potřebováno bylo, o tom obšírně text svaté Biblí svědčí, *3. Reg. 3. 5. 6. 7. 9. 10. etc., Ioseph. lib. 8. anti. c. 2.* A já sem toho také něco nahoře v jiném místě položil.

Po čtyřicíti letech panování Šalomounova **Roboam**
Roboám, syn jeho, v něm dvůr držel. Ačkoli pak **Jeroboam**
desatero pokolení izraelské od něho odpadlo a Jeroboáma sobě za krále zvolilo, však Benjamin a Jůda pokolení při Roboámovi a při jeho potomcích zůstalo a vždycky se více zlepšovalo, od čehož tehdaž oboje království svého vlastního jména dostalo, jeruzalémské aneb Roboamovo sloulo Jůda aneb jůdské, a druhé *Israel* aneb izraelské, a ti za hlavní město Samaří měli.

Roboam byv modlářem učiněn, dopustil naň i na město Pán Bůh Susaka aneb Sisaka, krále egyptského, kterýž přitáhl s 1200 vozy válečnými, s 60 000 jízdných a nescíslným počtem pěších z národu mouřeninského, latině z *Ethiopie, Troglodytidy, Libye* a z *Gviney etc.* Město oblehl, dobyl je, zloupil a vydrancoval, žádného bohatství ani v chrámě nenechav. *3. Reg. 14., 2. Paral. 12.*

Po smrti Roboama byl *Abias*, syn jeho, králem v Jeruzalémě. Po něm *Asa*, ten mezi jiným štěstím svým krále Zaraba z *Ethiopie*, kterýž město Jeruzalém oblehl, porazil a z jeho manství zemi vysvobodil. *2. Paral. 14.* **Abias**
Asa

Potom byl králem *Iosaphat*, ten byl šťastný a vítězitel mnohých národů a velice město z loupeží Moabských a Ammonitských zbohatil etc. *3. Reg. 15., 2. Paral. 17. 20.* Po něm *Ioran* kraloval. *3. Reg. 22., 2. Paral. 21.* Po něm syn jeho Ochoziáš. *4. Reg. 8.* Potom Joas, za jehožto panování byla **Iosaphat**
Ioran
Ochoziáš
Joas

země júdská i Jeruzalém vydrancována a lid z níh na díle zajat, na díle pomordován, až i král Joas od svých vlastních služebníkův zabit. *2. Paralipomen. 24.*

Amaziáš Po něm byl králem Amaziáš, syn jeho, ten, že po cestě nešlechtné předkův svých kráčel, opět dobytím a nemalou zkázou města i království svého od Boha trestán byl. *4. Reg. 14., 2. Par. 25.* Potom byl

Oziáš aneb Azariáš Oziáš aneb Azariáš, syn jeho, milý Bohu, ten město pobořené opravil a zlepšil a bohatstvím podmaněných Arabův, Filistinských, Ammonitských etc. je obohatal. *4. Reg. 15., 2. Paralipomen 26.* Po něm byl

Joatham Joatham, ten jako otec velice to město vzdělal a oslavil. *4. Reg. 45., 2. Paral. 27.*

Achaz Ale po něm syn jeho Achaz, neslouživ věrně Bohu, byl od krále assyrského a izraelského velikými porážkami ssužován, město nejednou obleženo, však nedobyto, ale šacováno a hrubě ochuzeno bylo. *2. Paral. 28.*

Ezechiáš Po smrti Achasa byl králem Ezechiáš, syn jeho bohabojící, měl veliká pokušení i nebezpečenství od Senacheriba, krále assyrského, a jednou jej skrz veliké dary od záhuby města odvrátil, podruhé, když přitáhl proti městu, anděl Páně 185 000 z vojska jeho za jednu noc zahubil a odtrhnouti od města jej přinutil. *4. Reg. 18. 19., 2. Paral. 32.*

Manasses Po něm byv králem syn jeho Manasses bezbožný, dal příčinu, že Jeruzalém od assyrského krále dobyt, a on sám zajat a do Babylona zaveden byl a mnoho zlého tehďáž to město snášelo. *2. Paral. 33.* Po-

Ammon tom byl Ammon, syn jeho, ten byl od svých domácích služebníkův zabit. *2. Paral. 33.* Po něm byl Joziáš, syn jeho bohabojný, však když se z všetečnosti proti králi egyptskému v boj vydal, zabit byl. *4. Reg. 23., 2. Paral. 35.*

Joachas Po něm kraloval jeho syn Joachas, byl zajat od krále egyptského a veden do Egypta, kdež i umřel, město mnoho zlého trpělo a všecka júdská země musila tribut dávat. *4. Reg. 23., 2. Paralipomen. 36.*

Po něm byl bratr jeho Joakim bezbožný, proti tomu vzbudil pán Bůh krále Nabuchodonozora assyrského, kterýž podmaniv sobě zemi i město, je na nejvyšší pohubil, vydrancoval, ani chrámu neodpustil, nýbrž všecka bohatství pobral a mnoho tisíc lidu předního do Babylona zavedl, avšak bratra králova za krále vystavil, jménem Sedechiáš. Ten se zprotiviv králi Nabuchodonozorovi, popudil ho proti sobě, že přitáh s silou velikou lidu, krále jal a přední z lidu i syny a dcery krále před očima jeho pomordoval, a potom dav králi oči vyloupiti, jej do vězení babylonského zavedl. Město pak na nejvyšší popáleno a pobořeno bylo, takže na tom místě žádný nebydlel, ale oralo se po něm a porostlinami zarostlé do šedesáti let stálo.

Joakim

Sedechiáš

**Zajetí
babylonské**

Ta zkáza stala se něco přes 400 let po vystavení chrámu od Šalomouna krále a před příchodem Krista Pána na svět okolo 600 let. *Hier. quae. Hebr., 4. Reg. 25., 2. Paral. 36., Jerem. 25. 26. 29., Mich. 3.*

Tehdáž mělo město v svém okršlku 50 honův, příkopy v skále vytesané 60 noh hluboké, široké 250. Obyvatelův pak všelikého pohlaví 150 000 v něm bylo. *Ioseph. lib. 1. contra Appio., Strabo geogr. lib. 16.*

Po letech 70 od zajetí lidu do Babylona, když stolice assyrská do Persie a k králům perským přenešena byla, za panování prvního monarchy perského Cýra Velikého, byl lid júdský pod správou Zorobabele do *patriae* propuštěn a začali stavěti město Jeruzalém; však bez bran, příkopů a zdí do 60 let trvalo, až potom král *Artaxerxes* dovolil Nehemiášovi je opevniti, a jak by mu se líbilo, spraviti. Pročež pomalu vzházelo a rostlo a pod správou nejvyšších kněží a jistých od lidu volných hejtmanů, až do času Aristobula, kterýž po letech od zajetí babylonského 434. titul královský sobě osobil a potomkům ho zanechal.

**Vystavení
města
od Zorobabele**

Aristobulus

Po letech 137 od vystavení ho skrze Nehemiáše bylo opět od hejtmana *Artaxerxa*, krále perského, mocí dobyto, a to pro

zabití nejvyššího kněze *Iesu*, kterýž od vlastního bratra zamordován byl, a tu zase hrubě pobořeno bylo a pod plat Peršanům podmaněno.

Alexander Veliký

V letech 150 od vystavení ho byl král Alexander Veliký monarchou. Ten po dobytí města Tyru táhl nepřátelskou mocí k městu Jeruzalému, ale že mu se obyvatelé pokořili a nejvyšší kněz jemu vstříc vyšel, pokojně do něho vjel a sobě je podmanil. Po smrti Alexandra *Ptolomaeus*, král egyptský, osobil sobě ty země okolní a dobyl Jeruzaléma násilně, na den svátku sobotního, v němž se židé nebránili, a množství lidu pomordovav a město poplundrovav, množství lidu do Egypta do vězení zavedl, kteréž potom syn jeho *Philadelphus* svobodně propustil. Potom když velmi dlouhé a veliké války mezi králi egyptskými a syrskými povstaly, to město vždycky nejvíce trpěti musilo, jedná od jedné strany, jedná od druhé, a někdy od obojí, jakž to pořádně v knihách Machabejských se vypisuje. Především pak diskurs a zpráva z prorokův Ezdreáše, Micheáše, Zachariáše a Malachiáše vyrozuměti se bude moci.

Když pak lid jüdský pod správou Jonaty Machabejského zase pooddechl a do 50 let pokoj měl, žádali míti krále, a protož udělali Aristobula, syna nejvyššího kněze, králem. Ten po sobě nechal Janea, jinak Alexandra, Alexander manželky své, kteráž s radou farižeův dobře spravovala. Po její smrti *Aristobulus* a *Hircanus*, synové její dorostlí, vládli, ale nesnadíc se vespolek dali příčinu Římanům, že sou se mezi ně dali a je pod moc svou se vši zemí přivedli. Avšak když se ti bratří přece hrubě spolu nesnadili, skrze hejtmana *Pompeia* do konce se města i země ujali a město mocí dobyli, nemálo lidu v chrámě a po městě pobivše. Týž *Pompeius* Aristobula do Říma poslal zajatého a *Hircana* nejvyšším knězem v Jeruzalémě zanechal, a Antipatrovi, synu Herodesa Aškalonitského, správu a regiment vši země pod jistým a ročním platem poručil.

Mezitím byly veliké roztržitosti mezi *Pompeiem* a *Caesarem*, *Brutem* a *Cassiem*, *Octavianem* a *Antoniem*, knížaty římskými,

takže město Jeruzalém tehdaž ledacos sněsti musilo, jakož pak *Cassius*, dobyv ho, všecken poklad z chrámu do několika tisíc hřiven zlata (kteréhož *Pompeius* před tím v celosti tam zanechal) vyvezl a přeč s sebou odvezl.

Naposledy Herodes Aškalonita dostal správy města z lásky a milosti *Antonia* a potom titule královského od *Octaviana Augusta* dostal, a ten byl nejprvnější král jůdský z národu cizího a tehdaž nejprvé naplnilo se proroctví strany odněti *scaeptrum* z domu Davidova etc.

Za kralování Herodesa město znamenitě vzděláno, rozšířeno a vystaveno bylo, takže před tím nikdy ani chrám, ani jiná stavení v té slávě nebyla. Byv králem 36 let, zanechal po sobě tři synů, mezi něž císař římský *Octavianus* království na tři díly rozdělil, totižto Jeruzalém město a kraj jeho okolní dostal se *Archelaovi* a tomu potom od Tiberia císaře království odňato bylo a *Pontius Pilatus* tam za vladaře vyslán byl.

Philippovi, synu druhému, přišla krajina trachonická a nejmladšímu Herodesovi země galilejská, a ten dal svatého Jana Křtitele zamordovati a Krista Pána s posměchem k Pilátovi odeslal.

Těch časův Kristus Pán a Spasitel náš osobou svou v těle divy a zázraky velikými to město nad jiná zveleboval a jako na *theatrum* všeho světa spasení nám v něm konal, až potom od zlých a nevděčných obyvatelův ukrutně usmrčen a na kříži pověšen byl, z kteréžto příčiny největší a nejhroznější zkázu a všecko zlé na ně pán Bůh dopustiti ráčil.

Nebo za času Nerona císaře, když se zprotivili Římanům, a to nejvíce pro jakési proroctví domnělé, kteréž o knížeti z jůdské země pojíti a svět opanovati majícím znělo, a oni je na kníže z krve a pokolení jůdského pojíti majícího vykládali, a ne na *Vespasiana* císaře, kterýž pro dobývání židovské země slavný byv učiněn, ačkoli nízkého rodu, potom na císařství tam v Jůdstvu od vojska volen byl etc., jakž tomu jiní, a křesťané nejpravdivěji o duchovním království Krista Pána rozuměli. Tehdaž

**Byt a putování
Krista Pána na
tomto světě**

**Poslední zkáza
a vyvrácení
města
Jeruzaléma**

tedy císař *Nero* poslal proti ním vojsko pod zprávou *Vespasiana* hejtmana a *Tita*, syna jeho, kteřížto potom obá císařové byli.

Ti město Jeruzalém po narození Krista Pána 73. a po umučení jeho 38. léta oblehše, 14. dne měsíce dubna zed okolo něho 39 honův ve třech dnech obehnali. A to právě tehdáž, když se největší počet lidu k svátku velikonočnímu do města shromáždil, aby je v něm jako u vězení zavřeli.

**Od *Vespasiana*
a *Tita*, syna
jeho**

Od toho obležení odjel *Vespasianus* do Říma, aby císařství přijal, a nechal tu na místě svém *Tita*, syna svého, kterýž město za pět měsíců ukrutně oblehl. Nadto židé sami mezi sebou pe-

leší lotrovskou a hrobem mrtvých učinění byli. Nebo jakož *Titus* vně mordoval, tak oni sami mečem, hladem a ohněm se trápili a mordovali. Byli pak v městě na tři strany a roty rozdělení: jedna

Buřičové

opanovala chrám a sloula rota Eleazarova, druhá dolejší město držela, jíchž vůdce byl Jan Horlivý, od horlivé ukrutnosti tak nazvaný, třetí pod správou jakéhos Šimona byli a hořejším městem vládli.

Ti mezi sebou nesvorní jsouc, veliké krve prolití nad sebou provozovali, spolu bojujíce, ohněm, mečem a všelikou nepřátel-

**Hlad veliký
v městě**

skou mocí ukrutněji nežli Římané, kteříž vůkol města leželi. Hlad veliký mezi nimi byl, že po hovadech a obilí kůže od střevíc, od štítů a pavez

shledávali, trávy, sena a jiných věcí, až i smetí malou váhu za 4 *drachmas*, to jest na naší minci za půl kopy míšenské, prodávali, holubích trusků pečených místo soli užívali a draze je kupovali. A těch věcí s pokojem ani chovati, ani jísti nemohli, neb ti buřiči, kde jaký dým viděli aneb učili, dům vytloukli, co v něm našli, to vzali, a když co lidé přeschovali, je mučili a bídně trápili, že se přiznávati musili. Jakož pak jednoho času k jedné vdově

**Matka vlastní
snědla**

do domu mocně všedše, našli ji, an půl dítěte pečeného před sebou měla a je jedla. A když se jí tázali, kde je vzala, ukázala jím druhý díl nasolený, pravíc, že by její vlastní bylo, a než by je červi snísti měli a samo hladem umřelo, že je sama snísti chce, aby svůj život

prodloužití mohla; protož aby s ní zavděk přijali a pojedli, že jest

velmi chutný pokrm, jím osvědčovala. Ale ti lotři, ulekše se toho skutku, jísti nechtěli, nýbrž odtud přeč odešli. A jiné hrozné věci se tam dály, že o tom těžko čísti i žalostivo slyšeti.

Titus pak naposledy města dobyl, je vypálil a pobořil, 28. dne měsíce září, nenechav nežli tři věží, *Hippicum*, *Mariamne* a *Phaselum* (o nichž sem nahoře psal), aby v nich vojáci jeho ležení své míti mohli, kterýchž tu po sobě k ochraně země zanechal, aby znamením byly někdejší veliké slávy města toho, jiné všecko do gruntu vyvráceno bylo, že znáti nebylo, aby tu na tom místě kdy co býti mělo. Počet pak mrtvých v tom obležení od moru, meče, hladu etc. bylo jedenáctkrát sto tisíc lidu, krom devadesáti sedmi tisíc zajatých, kteříž z většího dílu na cestě prodáváni (a to třiceti za jeden stříbrný jich dáváno bylo, za jakýchž 30 stříbrných Kristus Pán a Spasitel náš od nich koupen a stržen byl) a jiní pomordováni byli. O čemž *Ioseph. de bell. Iud.*, *Egesippus*, *Eusebius*, *Eutropius*, *Tacitus*, *Orosus* a jiní obšírně vypisují.

Iosephus pokládá větší počet lidu při svátcích v Jeruzalémě se scházející. Nebo některého roku před zkázou města *Cestius* vladař, chtěje Nerona císaře, židovský národ potupujícího a zahladiti usilujícího, od předsevzetí jeho obrátiti, poručil naschvále při svátku velikonočním kněžím na to pozor míti, jak by mu osoby obojího pohlaví dospělé sčísti a oznámiti mohli, a on aby týž počet císaři odeslati mohl.

Jak se veliký počet lidu k svátkům do Jeruzaléma scházel

Kněží tedy počítali oběti a našli jich dvakráte sto tisíc, padesáte šest tisíc a pět set, k každé pak oběti tovaryšstvo bylo nejméně v desíti osobách, ač v patnácti i dvacíti z většího dílu bylo a se počítalo, kteříž beránka spolu jedli, však toliko po 10 pokládajíc, dvacetkrát sto tisíc a sedmdesáte tisíc lidu počtli, krom nemocných, nečistých a cizozemcův aneb jiného náboženství, jichž veliký počet v Jeruzalémě každého času býval. Tato zkáza Jeruzaléma stala se v 590 letech po vystavení chrámu a města od Zorobabele a v 1200 letech po vystavení ho od Šalomouna krále.

Znamení předcházející tu zkázu mnohá, a mezi jinými tato nejpřednější byla:

**Zázrakové
předcházející
obležení
a zkázu města
Jeruzaléma**

Před obležením meč ohnivý nad městem v oblacích přes celý rok vidín byl. Také *cometa* nad městem přes celý rok spatřina byla a někdy taková *chasmata*, světla a fochrování oblohy v noci vidáno bylo, takže se zdálo, jako by bílý den byl.

Kráva přivedená k oběti jehně porodila.

Brána východní chrámu mosazná, kterouž obyčejně dvaceti pacholků otvíralo a zavíralo, sama od sebe se otevřela.

Někdy byla vojska, bitvy a jiní hrozní zázrakové v povětří spatřeni.

Při slavnosti Letnic, když kněží dle ouřadu a povolání svého do chrámu šli, slyšeli veliký šust a hřmot jako množství lidu vycházejícího, a naposledy hlas volající: „Vyjděme odsud.“

Naposledy jeden sedlák jménem *Jesus* nic jiného po sedm let a pět měsícův pořád nemluvil, nežli žalostivým hlasem dnem i nocí chodě po městě a vůkol něho těmito slovy volal: „Hlas od východu, hlas od západu, hlas od čtyř větrův, hlas nad Jeruzalémem, hlas nad chrámem, hlas nad ženichy a nevěstami a hlas nade vším lidem.“

A když všem všudy s tou neveselou novinou omrzel, byv od každého bit a sužován, až i z poručení vládáře římského ukrutně bičován, nic jiného nemluvil, ani za milost neprosil, nežli žalostivými slovy po každé ráně zkríkl: „Běda, běda Jeruzalému,“ až byl propuštěn. V času pak obležení volal ustavičně: „Běda, běda Jeruzalému,“ až posledního dne živobyť svého chodě po zdech městských volal: „Běda, běda městu, lidu a mně.“ A vtom z praku Římané střelivše na město jej kamenem uhodili a zabili, a tak svůj život dokonali.

Apoštolé a jiní křesťané v počtu nemalém vytáhli časně z města Jeruzaléma za Jordán do města Pella řečeného, božským způsobem napomenuti jsouce o nebezpečnoství, a tu jsou zachováni. *Eusebi. ecc. hist. 3. c. 5.*

Aby se pak položení, velikost a sláva města poznati mohla, po jeho částkách je vypisovati budu, tak jakž v příležitém kontrfektu vedlé cifer poznamenané se nacházejí.

Bylo to město na pět dílů rozděleno a na čtyřech vrších založeno. Nejprvnější byl vrch Sion, to se vykládá na česko stráž aneb výška. Byl nejvyšší mezi jinými a k polední straně města ležel, na něm stál hrad aneb zámek Davidů a město vrchní, jinak město Davidovo, oboje čtverhranně leželo, majíc v okršlku svém 15 honův.

Vypsání partikulární města

1. Na tom místě stál hrob Davidův, o němž sem napřed napsal. **První díl města**
2. Dům Annáše biskupa.
3. Dům Kajfáše.
4. Dům večere aneb večeradlo Páně poslední.
5. Hořejší město.
6. Věž Siloe, kteráž se za času putování Krista Pána ssula a 18 mužů zařítla a zabila. *Lucae 13.*
7. Kámen nárožní, byla skála příkrá co zed, na níž stála věže vysoká 150 loket, o níž *2. Paral. 26., Iose. 9. ant. 11. et 6. bell. 6.*
8. Schody do města Sion, o nichž *Neem. 3., Ioseph. 15. ant. 14.*
9. Brána Sionská, krásná a nákladná, o níž v žalmu 86, skrz níž byla pavlač aneb stupně ohražené, po nichž králové do chrámu chodívali. *Ioseph. ant. 15. c. 14.*
10. Stupně hradu, na nichž stoje svatý Pavel k lidu řeč učinil. *Actorum 21. 22.*

Na tom vrchu také stáli slavní palácové *Caesareum* a *Agrippium*, *Ioseph. 15. ant. 11. et 1. bell. 16.*, o nichž nahoře dočknuto bylo. Byl dům Panny Marie, v němž s svatým Janem bydlela. *Niceph. 2. hist. 3. et 21., Euseb. Dům Uryáše, 2. Reg. 11. 23. etc.*

Druhý díl města sloul Dolejší aneb dcera Sion, ležel na vrchu *Acra* řečeném, někdy nejvyšším v městě, ale od Šimona Machabejského prací velikou po tři léta pořád sniženém proto, aby vrchu chrámového nepřevyšoval, nýbrž chrám aby se nad jiné stkvěl a vyvyšoval. *Ioseph. 13. ant. 9. et 6. bell. 6. 7. et 7. bell. 13. 16.*

Druhý díl města

1. Ryňk veliký uprostřed města, na němž Alexander, král židovský, 800 židův ukřižovati dal, pomordovav prvé před očima jejich ženy a dítky těch židův. *Iosephus 13. antiq. 20. et 1. bell. 3. 11., 14. ant. 22.*
2. Rathauz, v němž 70 starších židův souditi lid obyčej mělo. *Ios. 16. bell. 6., Exod. 18., Num. 11., Deut. 17.* V tom jsou apoštolé examinováni a bičováni byli. *Act. 4. 5.* V tom svatý Štěpán nebesa otevřené viděl. *Act. 6. 7.*
3. Vězení, jež *Ioseph. 6. bell. 6. Betiso* jmenuje, v tom apoštolé byli držáni. *Act. 4. 5.*
4. *Amphitheatrum* bylo stavení okrouhlé a nákladné, vnitř plac mělo okrouhlý a vůkol něho vysoké lavice (jako v lázni svrchnice) kamenné, na níchž lid seděti a hrám neb divadlům, kteréž se dole v placu dály, dívati se mohl. *Iosephus 18. ant. 10.* Jakož jinde, ku příkladu v Římě, nacházely se podobná stavení, že v nich do 80 000 lidu dívati se mohlo. *Alexan. ab Alexand. genial. dierum.*
5. Zámek Pisanských, o němž v následující kapitole psáno bude; tu někdy stál dům obecní, kdež se stříletí cvičili a spolu kvasiti obyčej mívali. *Ierem. 39.*
6. Zámek *Antiocha, Epiphanes* řečeného, kterýž vystavěl pro zkrocení židův jeruzalémských, ježž potom Šimon Machabejský zbořil. *Ioseph. 12. ant. 6., 1. Mach. 1., 13. ant. 9.*
7. Kancelář, kdež se zápisové všelijací a privilegia chovali, tu buřiči zapálili, aby žádnému ničimž povinni nebyli. *Iosephus 2. bell. 17. et 7. bell. 13.*
8. Dům Šimona farizea, v němž Kristus Pán Magdaléně, kteráž mu slzami nohy smačovala a vlasy vytírala, hříchy odpustil. *Lucae 7.*
9. Dům královny *Berenices*, sestry krále *Agrippy*, kteráž svatého Pavla před vládařem *Festem* mluvícího slyšela. *Act. 25. 26., Iosephus 2. bell. 15. 16. 17.*
10. Dům knížete farizejského, v němž Kristus Pán vodnote-dlného zhojiti a spoluhodujícím mnohé pěkné naučení dávati ráčil. *Lucae 14.*

11. Trh, na němž vaření prodávali, o němž sem nahoře psal, že svatý Jakub na něm stát byl.
12. Palác Machabejských, o němž *1. Mach. 13., Iosephus 17. antiqui. 14. et 20. ant. 15.*
13. Dům Annáše biskupa. *Iosephus 2. bell. 17.*
14. Brána Rybná, sloula od toho, že skrz ni s té strany Joppen a jiných míst pomořských ryby do města se vozily. Sloula také brána Davidova, že nejbliž hradu Davidova ležela, sloula i Kupecká, že se skrz ni nejvíc kupectví vozilo z Egypta a z *Aethiopiae*. Nyní slove Joppenská, skrze níž od Joppen poutníci do města přicházejí. *2. Par. 33., Sopho. 1., Hieron. ibid., Neem. 3.*
15. Studnice neb potůček Gihon, o němž jinde výš psáno bylo.
16. Stará brána, jináč Soudná, a nyní *Golgatha*, o té výš psáno bylo.
17. *Golgatha* vrch, a pod ním zahrada hrobu Božího, o nichž jinde psáno bylo. Sic také v témž městě byla místa všelka, kterýchž sem při vypisování *viae Crucis*, cesty Kříže dotekl.

Třetí díl města sloul Druhé město, na hoře *Moriah* leželo, v němž chrám Páně byl obsažen, a ten jest ode mne nahoře vypsán.

Třetí díl města

1. Brána Studničná aneb Vodní proti východu, proto tak sloula, že nedaleko od studnice Siloe a potoku Kidronu byla. *Neem. 2. 38. 12., 2. Par. 23., Ierem. 19. 31.*
2. Brána Chrátová, jináč Zlatá sloula, od zlatých plechů, jimiž obitá byla; skrze tu do chrámu se chodilo a tou také Kristus Pán na oslici jeda projel. O ní *Ezech. 43. 44.* píše. Nyní jest zazděná, jakž sem nahoře napsal.
3. Síň pohanská při chrámě.
4. Síň Šalomounova.
5. Síň kněžská.
6. Chrám Páně.
7. Tmavé údolí, jináč *Cedron*, to jest černé, od veliké hlubokosti jeho (že kdož do něho s vrchu chrámu dolů hleděl, tomu se hlava točila a oči pocházely) tak nazvané,

- to leželo mezi městem na hoře *Moriah* a městem na hoře *Acra* ležícím, však nemohlo se z jednoho do druhého nežli dvěma cestami, jednou stupněmi do údolí vytesanými a spravenými, druhou přes pavlače aneb most vysoký. Do toho údolí byl z chrámové zdi uvržen svatý Jakub, *Alpheův* syn, na 400 loket zvýši. *Euseb. 2. hist. eccl. 1. et 23., Nicephorus 2. hist. 38.*
8. Trůn Šalomounů, na němž král soudil, draze a nákladně udělán byl. *3. Reg. 10., 2. Paral. 9., Ioseph. 8. ant. 5.*
 9. Dům Šalomounův, nadmíru pěkný, o němž *3. Reg. 7. 10., 2. Paral. 8. 9., Iosephus 8. ant. 5.* Na tom místě potom králové křesťanští palác vystavený měli a řád rytířstva templářův vyzdvíhli. *Vilh. Tyr. 12. bell. sac. 7., Vitria. cap. 65.*
 10. Dům dcery Šalomounovy, o němž *3. Reg. 7. 9., 2. Par. 8., Iosephus 8. ant. 5.*
 11. Ovčí brána, o níž sem nahoře psal, nyní sv. Štěpána slove.
 12. Věže *Meah*, sto loket vysoká, o níž *Neem. 3. 12.*
 13. Hnojná brána, skrz níž nečistoty do potoku Kidron se vozily. *Neem. 2. 3. 12.*
 14. Ryňk dobytčí, kdež všelijaký dobytek k chrámovým obětem prodáván byl. *Ioh. 5., Augustinus ibidem.*
 15. Dům ovčí.
 16. Ovčí rybník aneb *Bethesda*, o němž nahoře psáno jest.
 17. Dům královny *Monobazy*. *Ioseph. 6. bell. 7.*
 18. Dům svaté Anny, o němž sem nahoře napsal.
 19. Věže *Ophel* velmi vysoká a pevná. *Iosephus 2. bell. 18. et 6. bell. 6. 7., 2. Paral. 27. 33., Neem. 3. 11.*
 20. Hrad *Antonia*, pevnost slavná, od krále Herodesa nákladně a pevně vystavená, ku počtivosti *Antonia*, knížete římského, tak nazvaná, od ní šla pavlač do chrámu, aby, když by se židé v chrámě bouřili, vojáci tam po ní přispěti mohli. *Ioseph. 15. ant. 14. et 18. ant. 8.*
 21. Palác Pilátův, ležel pod pevností *Antonia*, o němž sem nahoře napsal. Mezi těmi městy na hoře *Acra* a *Moriah*

ležícími a mezi horou Sion bylo údolí veliké, skalnaté a široké, kteréž sloulo *Mello* aneb *Tyropeon*, skrz něž dole a přes mosty přes ně na Sion se choditi musilo. V tom údolí, že vody v sobě nemělo, vystavěli králové jůdští domy pro poutníky židovské, kteříž by k svátkům přicházeli, a mnoho v něm řemeslníkův bydlelo. 2. Reg. 5., 1. Paral. 11., 3. Reg. 9., *Neem.* 8., *Ioseph.* 6. bell. 6. Nyní jest rumy zarovnáno.

Čtvrtý díl města byl na hoře řečené *Bezetha*, a dělil se na dvě, jeden sloul město *Bezetha* a druhý Nové město. V městě *Bezetha*

Čtvrtý díl
města

1. byl rynek Drevný, kde se dříví prodávalo. *Iose.* 2. bell. 24.
2. Rybník, o němž *Izaiáš* 22.
3. Dům Oldy prorokyně. 4. Reg. 22., 2. Paral. 34.
4. Brána Udolí. 2. Paral. 26., *Neem.* 2.
5. Věže *Peci*, na niž nočním časem oheň hořival, aby poutníci po horách jeruzalémských do města v noci trefiti mohli. *Neem.* 3. 12.
6. Špitál, ježž *Hircanus* biskup na peníze vzaté z hrobu *Davidova* vystavěl. *Ioseph.* 13. ant. 15., *Egesip.* 1. hist. *Iud.* 1.
7. Brána Přední, o níž *Zachariáš* zmínku činí 14.
8. Brána Prostřední, skrz niž se do Nového města chodilo, o níž *Ierem.* 39. a 52.
9. Věže *Mariamne*.
10. Věže *Phaselus*.
11. Brána Zahradní, jináč *Genath*. *Iosephus* 6. bell. 6. 7. 8.
12. *Hippicus* věže. Ty tři věže nákladné a jako palácové pokoji pěknými ozdobené byly vůkol domu *Herodesa* krále, o nichž sem nahoře napsal. A byl v tom městě dům sv. *Marka* Evangelisty, o němž nahoře.

V Novém městě:

Pátý díl města

1. Hrad Assyrských. *Iosephus* 6. bell. 8. et 13.
2. Koňská brána, od toho nazvaná, že tu král *Šalomoun* marštale měl. 3. Reg. 10., 2. Paral. 9., *Ioseph.* ant. lib. 8. cap. 2.

3. Věže Nárožní, o níž 2. *Paral.* 26., *Ioseph.* 9. *ant.* 11.
4. Brána Nárožní, v rohu proti půlnoci. 4. *Reg.* 14., 2. *Par.* 25. 26., *Ierem.* 31. 37. 38., *Zachari.* 14.
5. Široká ulice. *Neem.* 3. 8.
6. Brána Benjamin. *Neem.* 2., *Zachar.* 14., *Ierem.* 37.
7. Brána Efrajm. 2. *Reg.* 14., 2. *Paral.* 25., *Neem.* 8. 12.
8. Věže *Psephina*, věže nárožní a osmihranná, velmi vysoká, z níž, když jasno bylo, *Arabia* a končiny židovské spatřiti se mohly. *Iosephus* 6. *bell.* 2. 5. 6.
9. Dešťová brána, *Neem.* 12., od toho sloula, že ležela při stráni, z kteréž voda dešťová touž branou do Nového města tekla a ulice jeho proplakovala.

Mezi horou *Bezetha* a dvěma *Moria* a *Acra* bylo údolí plné vody a přes ně mostové branami opatření. A tak, jakž z kontrfektu znáti jest, každé město bylo vůkol jednou zdi pevnou opatřeno, na kteréž 90 věží stálo, jedna od druhé 200 loket vzdálí, zed 30 loket vysoká, 20 tlustá, a ta z kamene mramorového velikých štáfův, že obyčejný kámen byl 20 loket dlouhý, 5 vysoký a 10 široký, vše železy a klamry spojované, ač okolo chrámu z většího dílu kamení 25 loket dlouhé, 8 vysoké a 12 široké bylo. Přikopové 40 noh hlubocí, 250 širocí a z většího dílu z skály vytesaní byli.

Iosephus 15. *ant.* 14., *de bello lib.* 6. c. 6.

Vypsání některých míst vně za městem

Co se dotýče některých míst vůkol města poznamenaných, ty také tuto pořad vypisovati budu.

1. Ležení Římanův, odkudž Římané na město skrze troje zdi šturmovati začali, potom skrze hrad *Antoniam*, po něm skrze chrám, naposledy skrz horu *Sion* se dobývati musili. *Iosephus* 6. *bell.* 2. 3. 5. 6. 7. 8. 9. 10. *et* 7. *bell.* 1. 2. 4. 9. 10. 15. 16. Z kteréžto strany tolikéž křesťané pod správou knížete *Godfrida* z *Bullionu*, a to vedlé brány *Efrajm*, město zlezli a týmž způsobem a z též strany město potom ztratili a *Saracenům* v moc postoupili. *Vilhel. Tyr. bell. sacr. lib.* 8. c. 5. *et* 18. *et continuat. bell. sac. lib.* 1. *cap.* 7.

2. Vrch Půlnoční, na němž *Pompejus* proti městu ležení měl. *Iosephus 6. bell. 13.*
3. Ležení chaldejské, kdež král Nabuchodonozor města dobýval. *4. Reg. 23., Jerem. 1. 39. 52.*
4. Hrob Herodesa *Agrippy*, kterýž pro pýchu od anděla trestán byl. *Actorum 12., Ioseph. ant. 19. c. 6.*
5. Rybník Hadí, o němž *Iosephus 6. bell. 4.*
6. Vrch Pohoršení, na němž král Šalomoun moabským ženám kvůli modle *Chamos* kostel vystavěl, a jej král Joziáš zbořil. *3. Reg. 12., 4. Reg. 23.*
7. Ves *Getsemany*, o níž výš psáno jest.
8. Zahradka Olivetská, o kteréž nahoře psáno jest.
9. Studnice Dračí, o níž *Neem. 2.*
10. Hora Olivetská, z kteréž Kristus Pán na nebe vstoupil, o ní jinde výš sem poznamenal.
11. Chrám modly *Astarot*, o němž nahoře psáno.
12. Voda z chrámu tekla pod zemí do potoka Cedron.
13. Městečko, z něhož oslci a oslátko Kristu Pánu přivedli. *Matt. 21., Mar. 11., Lucae 19.*
14. Chrám modly *Melchom* ammonitské, kteréž král Šalomoun kvůli svým ženám obětoval, a potom od Joziáše krále zbořen byl. *3. Reg. 11., 4. Reg. 23.*
15. Hora Zhoršení, o níž nahoře sem poznamenal.
16. Udolí *Gehinnom*, *Ennom* a *Tophet*, o níchž nahoře psáno.
17. Věže modly *Moloch*, o níž sem nahoře psal.
18. Hrob Absolonův, o kterémž výše psáno.
19. Studnice Siloa, o té již napřed psáno.
20. *Hakeldema*, o tom také psáno.
21. Studnice Hořejší, o níž *4. Reg. 18., 2. Paral. 32., Isai. 7. 36.*
22. Ležení Assyrských, na kterémžto týchž Assyrských tehdáž 185 000 od anděla pro rouhání se Bohu zbito bylo. *4. Reg. 18. 19.*
23. Skrejsje apoštolův, o níchž napřed psáno jest.
24. Hora *Eroge*, o též sem napsal nahoře.

25. Jáma Jeremiáše proroka, kdežto nad Jeruzalémem pláč svůj složil, o čemž v Pláči jeho 1. 2. 3. 4. 5. kap. Císařová Helena tu kaplu vystavěti dala. *Nicephorus 8. hist. 30.*
26. Skrejše sv. Petra, kdežto po zapření Krista Pána před židy hořce plakati a pokání činiti měl. *Matt. 26., Lucae 24.*
27. Strom, na němž se Jidáš oběsiti měl, v té straně byl. *Act. 1., Mat. 27., Brocard. iti. 6., Sal. tom. 8. cap. 5.* píší, že byl strom morušový a že ještě za jejich časů stál. Ale nám jiné místo *vicarius* ukazoval, o čemž při spatřování míst hory Olivetské sem položil.

Naposledy doložím k této kapitole i toho, což mnozí *thalmutistové* a rabinové *in Iudaicis decadibus* o chrámu jeruzalémském pokládají, totiž, že bylo deset skutkův a divův Božích zvláštních při chrámu, kteříž všem vůbec známí a každodenní byli, a když přestávali, znamení patrného hněvu Božího před ukazovali. Pročež lid nejednou, příčinou přestání jích, ku pokání se obracoval, vedlé žalmu Davida sv. 74.: *Signa nostra non vidimus, jam non est propheta et nos non cognoscet amplius.* Totiž: Zázrakův našich sme neviděli, jižt není proroka a nás více znáti nebude.

1. Že při obětech a bití dobytka k zápalům žádná žena těhotná se nevhlédla, sobě ničehož nezošklivila a nepotratila.
2. Že se nikdy maso nezsmradilo.
3. Že tam žádných much a jiných nečistot na mase nebylo.
4. Žádného strachu a lekání nočního nejvyššímu knězi ve dny očišťování a v chrámě celé noci bdění se nestalo.
5. Ohně a plamene zápalných obětí na oltáři žádný dešť neuhasoval.
6. Vítr dymu neporážel.
7. *Gomer* s mannou a chlebové posvátní porušení nebrali.
8. Stáli těsně a pohromadě při modlitbách a mohli bez utištění klekati a na tváře své padati.
9. Had žádného v Jeruzalémě neuštípl.

10. Neřekl jeden k druhému: Těsno mi v Jeruzalémě, aneb nemám kde v Jeruzalémě noclehovati a býti, zvláště v čas svátkův, když na sta tisíce lidu přespolečného do města se přibralo.

Ti divové Boží v čas ukřižování Krista Pána přestali, a jakž soudí učitelové křesťanští, že tehdaž, když se opona chrámová roztrhla, ale jakž židovští rabinové píší, 40 let před zkázou jeruzalémskou.

Kapitola XL.

O způsobu Nového a nynějšího města Jeruzaléma
až do těchto našich posledních časův

**Jak dlouho
město Jeru-
zalém pusté
leželo**

Město Jeruzalém po svém vyvrácení za celých šedesáte let pusté leželo a v něm loupežníci a mordéři své jeskyně a peleše měli, divoká také zvířata, vlci a jiná v těch zbořeninách se hnízдили a žádný z židův tam bydleti nesměl. Nýbrž po odjezdu Týtovu do Říma zanechání sou v zemi vládařové, jako *Lucilius Bassus*, *Flavius Silva*, *Liberius Maximus*, a jiní na jich místa tam z Říma vysílání byli a čím dál tím víc židy ssužovali, ostatní města a pevnosti v zemi dobývali a všechno, co se bránilo, mordovali, daně a berně nesmírné na židy ukládali, až i to, co prvé do chrámu Páně jeruzalémského dávali, modle *Iovis Capitolini* do Říma skládati musili. Potom povstal nějaký žid, řečený *Barcochab*, ten se falešně za Mesiáše vydával a v městě *Bethoron*, blízko od městečka *Emauzu*, mnoho tisíc židů po sobě potáhl. Města některá zdobýval, křesťany a pohany ukrutně mordoval a takovým způsobem do 18 let tyranství své provozoval; jakkoli nejednou poražen byl, však vždycky zase povstal až císař *Aelius Adrianus* hejtmana svého předního, *Iulia Severa* řečeného, s nejlepším

lidem vojenským vyslal, kterýž toho pokladače v *Bethoron* a s ním padesáte tisíc židův porazil a zmordoval.

Dotčený *Barcochab* potahoval na se prorocství z knihy 4. Mojžíšovy v 24. kapitole, v těchto slovích: *Orietur stella Iacob*, totiž, výjde hvězda z Jáкова, poněvadž sloul *Barcochab*, to jest Syn hvězdy, aby tím spíše za Mesiáše držán a přijat byl.

Po vyhlazení židův císař *Aelius Adrianus* dal to kamení a štukoví, kteréž ještě po zbořeném městě a chrámu jeruzalémském v celosti zůstávalo, z gruntu vykopati a zdobývati, ztlouci a zdrobiti, aby se vždy v pravdě naplnilo, což prvé Syn Boží prorokoval: „*Amen dico vobis, non relinquetur hic lapis super lapidem, qui non destruetur,*“ totiž: „Amen pravím vám, nebude zůstaven tuto kámen na kameni, kterýž by nebyl zbořen.“ *Matt. 24.*

A tak císař všecko to, což ještě zbořeného města zůstávalo, v popel a v prach obrátil. Avšak znovu jiné město založil, téměř na témž místě, kdež prvé stálo, kromě že většího dílu vrchu Sion, palácu Šalomounova, domu královny, domu z Libánu, brány Nárožní, zámku Assyrských a vši té půlnoční strany až k bráně Hnojné a k bráně Efraim za městem nechal. *Euseb. in chron. et hist. eccl. lib. 4. c. 6., Hieronymus in loc. Actorum apost. lit.H., Niceph. 3. hist. 24., Broc. in loc. ter. S. itin. 6.* A zase vrch *Golgatha* a díl *Gihon* hory do města pojal, nazvav je po svém jménu *Aelia*, v němžto dal chrám modle *Iovis* a bohyni *Venus* řečené vystavěti, a kde prvé v chrámě stála svatyně svatých, v tom místě postavil *equestrem statuam*, totiž obraz svůj jízdny na vysokém sloupe postavený, kterýž tu ještě za času svatého Jeronýma stál.

Nový Jeruzalém založen

Dále také na kameně mramorovém dal vytesati svini a ku potupě židův nad branou města *Aelia* postaviti, rozkázav městu říkati *Aelia Capitolina*, totiž město modly *Iovis*, kteréž chrám v Římě na hradě *Capitolium* řečeném byl.

Židům pak pod ztracením hrdla zapověděl, aby do toho města nechodili a v něm nebydleli, než toliko sami křesťané a pohané, o čemž *Dion* a *Iosephus* píší.

Okolo 200 let po narození Krista Pána počali se zase shromažďovati židé a v zemi se bouřiti, ale císař *Severus Pertinax* dal je přísně mečem a ohněm etc. zkrotiti.

Za času císaře Konstantýna Velikého léta 316 usilovali židé opět město a chrám zase v prvnější způsob uvesti a stavěti, ale císař je rozplášiti poručil a všem tam postíženým uši zuřezati kázal, protože uši měli, ale Krista Pána slyšeti a uposlechnouti nechtěli. *Ierem. 6.*

Svatá Helena, císaře Konstantýna matka, zbořila v městě chrámy modlářské a na hoře *Golgatha* jiný chrám vystavěla, davši mu jméno *templum Golgathanum*, to jest kostel hrobu Božího, a mnoho jiných kostelův vystavěti dala, jakž o tom na hoře na svých místech doloženo bylo.

Léta po narození Krista Pána 363 poběhlý od víry křesťanské císař *Iulianus Apostata* navzdory křesťanům, od nichž odstoupil, dovolil židům, aby chrám Šalomounův znova stavěli, usilujíc řeč Krista Pána křivou učiniti, kterouž u svatého Matouše v 23. kapitole pověděl: „*Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta*,“ totiž: „A bude dům váš pustý zanechán.“

Tou příčinou veliké množství židův se všech stran rozptylení svého sběhlo se do Jeruzaléma, a ti nadělavše sobě stříbrných lopat a jiných nástrojů, nákladně ten chrám stavěti se strojili, ale zemětřesení, oheň nebeský a jiné Boží pokuty jím to dílo zastavily, že od svého předsevzetí upustiti musili a z bázně a strachu vyznati, že ten Ježíš, kteréhož sou předkové jejich na tom místě

ukřížovali, jest pravý Bůh etc., jakž o tom nahoře něco doloženo. *Eusebius, Tripartita histor. a Nicephorus* o tom obšírně vypisují. Svátý Jeroným a *Nazianzenus*, učitelové církevní, napsali, že každého roku na ten den, když město vyvráceno bylo, židé na to zbořené místo přicházeli a nad tou zkázou plakávali a žalostivě kvílivali, avšak i to velikými penězi každoročně uplacovati musili, aby jím svobodně na ta místa přijíti a plakati dopuštěno bylo.

Léta Páně 615 *Kosroes*, král perský, vpadl do města *Aelia* aneb Jeruzaléma, a zmordoval v něm 90 000 křesťanův, kříž

Krista Pána s patriarchou a jinými předními křesťany zavezl s sebou do Persie. *Horolanus, Iacob. de Vorag. in Lomb. hist., Petrus de Nat. lib. 8. c. 76.* Ale císař *Heraclius* sebrav vojsko táhl na něho a zemi jeho mečem a ohněm pohubil, krále Kosroa a lid jeho porazil i zahnal, patriarchy Zachariáše a kříže Páně zase dobyl a na místo jeho do kostela na hoře *Golgatha* s velikým a nábožným triumfem na svých ramenách vnesl, jakž jsem toho nahoře dotekl. *Pomponius Laetus, Sigbertus.*

Ten císař brzo potom všechny židy v svém císařství k tomu, aby se pokřtiti dali, nutil, obávaje se proroctví, v kterémž mu předpovědino bylo, že má od obřezance zabit býti. Z té příčiny mnoho židů, kteříž se nechtěli dáti pokřtiti, pomordováno bylo; a způsobil to císař, že i jiní potentátové, jako *Dagobert*, král francký, *Sesebot*, král hišpanský, a jiní totéž v svých zemích židům činili.

Léta 637 Saraceni s knížetem svým *Homarem*, kterýž byl třetí po Machometovi, velmi se zsilivše a zmocnivše, všecku syrskou a židovskou zemi sobě podmanili a město *Aelia* neb Jeruzalém za dvě léta pořád oblehli a je dobyli, a tehdaž začavše pohané, do půl pátá sta let v své tyranské moci drželi.

Saraceni

Potom když se psalo od narození Božího 1012, *Kalipha*, žoldán egyptský, vzal město *Aelia* a ten pěkný a slavný chrám Heleny nad hrobem Krista Pána pobořil. *Palmerius.*

Kalifa, žoldán egyptský

Ale brzo opět Turci, kteříž Machometovo náboženství přijali a Saraceny přemohli, město Jeruzalém opanovali, a ti začali od křesťanů z dílu města, kde hrob Boží byl, tribut a plat bráti, a tehdaž s pomocí císaře konstantinopolitánského chrám hrobu Božího opravili a vystavěli. *Blondus.*

Turci

Léta Páně 1094 papež Urban toho jména druhý držel *concilium* v městě *Claremontu* v Frankrejchu, kdežto přišel nějaký mnich, řečený *Petrus Eremita*, žádaje jménem patriarchy jeruzalémského, aby nějaká pomoc učiněná byla, skrz niž by město v moc křesťanskou přišlo. A protož na ponuknutí papeže

mnoho knížat a pánův, též i obecného lidu do několikrátě sto tisíc tažení slavné z těchto zemí do země Svaté předsevzali.

Mnich Petr *Eremita* nemoha dočkati obecného tažení a jiní po něm dva mníši, jeden *Volckmar* a druhý *Gotschalk* řečení, majíce s sebou každý několik tisíc lidu obzvláštně, táhli napřed skrze uherskou zemi, ale všickni na cestě poraženi a pomordováni byli. *Volaterranus, Nauclerus, Platina, Abbas Urspergensis, Otto Frisingensis, Rupertus.*

Když se pak množství lidu, totiž 300 000 pěších a 100 000 jízdých, na tu cestu shotovilo, majíce všickni za znamení na svých oděvích červené kříže, kníže Gotfrid z Bullionu nad tím lidem za nejvyššího volen, a ten hned tažení statečně nařídil. Pročež táhli skrze zemi uherskou, sedmihradskou, řeckou, Azii, *Lycaonii, Cilicii, Mesopotamii* a jiné daleké země, mnohé z nich s městy sobě podmaňujíc a veliké krve prolítí nad pohany provozujíc, až se do země syrské a teprv do jüdské a Svaté k Je-

**Gotfrid, král
jeruzalémský,
první z křes-
tánského
náboženství**

ruzalému dostali, a toho také šturmem a branou rukou na pohanech dobyvše, volili sobě za krále jeruzalémského Gotfrida, kníže lotharinské z Bullionu, nejvyššího svého. Kterýžto ač k sobě správu království přijal, však proto ani titule, ani koruny královské nésti nechtěl, pravě, že není hodné, aby který jiný král v Jeruzalémě kralovati měl, kromě samého krále židovského, Pána Jezu Krista, a že by nebylo slušné člověku hříšnému korunu zlatou na své hlavě nésti v tom místě, kdež nejvyšší král nad králi, Kristus, trnovou korunu na své nejsvětější hlavě nesl. Avšak přece železnou korunou korunovati se dal.

To když se tak šťastně zvedlo, množství křesťanů na východu z Antiochie, Alexandrie etc., a zemí okolních, ano z většího dílu Evropy veřejně do země Svaté táhli; ale mnoho jích na cestách od Řekův a jiných pomordováno bylo, mnoho hladem a žízni pomřelo etc.

Kníže Gotfrid rozdělil zemi dobytou na čtvero knížectví, první v Jeruzalémě, druhé v Antiochii, třetí v *Edesse* a čtvrté v *Tripoli* bylo. Nasázal také hrabat v Berytu, v Sidonu, v *Caesarei*,

v Galilei, v Joppen a Aškalonu, kteříž všickni k králi jeruzalémskému zření své míti měli, a to se stalo léta 1099. Potom umřel král Gotfrid na červenou nemoc, v druhém roce kralování svého.

Po něm byl králem bratr jeho vlastní Baldvín toho jména první, ten byl bojem přemožen od žoldána egyptského, ztrativ předtím jádro vojska svého prostředkem rány morové, ano naposledy téměř nebylo lze koho z západních zemí tam najíti, tak mnoho jích tam vymřelo. *Volaterranus*, *Lycosthenes*, *Urspergensis*. Když pak 18 let kraloval, umřel bez dědiců a vedlé bratra svého pochován jest.

**Baldvín, druhý
král jeruzalémský**

Baldvín *de Burgo*, toho jména druhý, byl za krále volen a ustanoven od Baldvína druhého, strejce svého, porazil Turky a krále z Damašku.

**Baldvín, třetí
král jeruzalémský**

Potom přitáhl Balach, král perský, a jal krále Baldvína s mnohými urozenými, kteréžto zavezl s sebou do vězení. Král pak, pomohv sobě z vězení výplatou a penězi, zase do království svého se navrátil, kteréž zatím pod správou patryarchy jeruzalémského bylo. Kralovav třinácte let, umřel bez dědicův a království Fulkovi, zeti svému, zanechal. *Blondus lib. 5. dec. 1.*

Fulko kraloval v Jeruzalémě 11 let, udatně s Turky bojoval a je porazil. Potom když u města *Accon* zajíce honil, kůň s ním těžce upadl a on od toho pádu umřel, dvou synů po sobě zanechav, z nichžto jednoho jméno bylo Baldvín, druhého Almerich.

**Fulko, čtvrtý
král jeruzalémský**

Baldvín toho jména třetí kraloval po svém otci 12 let. Ten silně oblehl a dobyl město *Ascalon*, vystavěl město *Gazam* a osadil je rytíři, templáři řečenými. Potom umřel na morní zimnici, nezůstaviv po sobě žádného dědice.

**Baldvín, pátý
král jeruzalémský**

Po něm byl králem Almerich, bratr jeho, a kraloval 12 let. Za času jeho vytáhl žoldán egyptský a mnoho templářů pomordoval, jíchž chtěje král Almerich pomstiti, táhl s velikým vojskem do Egypta a oblehl veliké a mocné město *Cairo*, mordoval a plundroval,

**Almerich,
šestý král jeruzalémský**

nač přišel, ale nemoha města dobytí, s velikou kořistí od něho odtrhl. Naposledy na zimnici umřel, zanechav po sobě tři děti, jednoho syna Baldvína a dvou dcer, Sibilly a Izabelly.

**Baldvín,
sedmý král
jeruzalémský**

Baldvín toho jména čtvrtý kraloval po otci svém 12 let, na toho Pán Bůh dopustil ránu malomocenství, kteréž při něm trvalo až do smrti.

Ustanovil po sobě za krále syna sestry své Sibilly, jménem Baldvína, kterýž ještě malým dítětem byl. Máte toho dítěte měla druhého manžela, jménem *Gvidona z Lusignanau*, a byl otčimem jeho. Král pak malomocný poručil správu království i sirotka Rejmundovi, hraběti z Tripoli. Po smrti malomocného krále umřel i ten sirotek Baldvín v 8

**Baldvín, osmý
král jeruzalémský**

měsících. Matka jeho usilovala o to, aby králem v Jeruzalémě byl manžel její, hrabě *Gvido*, k čemuž když správce a regent Rejmund hrabě povoliti nechtěl, tou jejich nesvorností dali se do války, až jeden z nich na pomoc žoldána egyptského povolal.

Žoldán egyptský zemi Svatou opanoval

Žoldán se tím pohnul, a sebrav silné vojsko, vpadl mocně do země židovské, a opanovav zemi Svatou, do 30 000 křesťanův ukrutně zmordoval, až i Jeruzaléma dobyl, mnoho stavení v něm

pobořil, z kostelův marštalí nadělal, neušanosav nežli toliko samého chrámu na hoře Golgatha, jehož samého tehdáž, protože Krista Pána za velikého proroka mají, ušanosav. Ostatní křesťané, patriarcha a jiní, na díle do Antiochie, na díle do Týru, Alexandrie a jinam zutíkali. Ale ani tu dlouho neostali. Neb žoldán bral napořád, vzal Antiochii a jiná města, a křesťané leželi u města *Ptolomais* a *Tyru*, nebránili se, ale vadili a táhali se o královský titul, až je rána morová rozehnila a z toho rodu Baldvínův ženského pohlaví všecky pobrala a konec království učinila, kteréž v Jeruzalémě za 80 let trvalo. *Vilhel. Tyrius hist. sac. bello.*

**Častá tažení
k dobývání
země Svaté císaře
Kundráta**

Ačkoli pak potom nejednou křesťané o to usilovali, aby to království zase vyzdvíhli, však vždycky jim jích uložení a předsevzetí chybovalo. Nebo nejprve Kundrát, císař německý, a Ludvík, král franský, spolu s mnohými knížaty do Azie táhli, aby

křesťanům pomocí svou přispěli, ale divným Božím dopuštěním, morem, hladem a nebezpečnými cestami velice ssužováni byli. Až také obávající se jích Řekové a císař konstantinopoli-tanský, aby k jeho císařství nesměřovali a spíše toho dobývati nechtěli, kde mohl, ujímal jim profantův a ničehož dodávati ne-dopustil, ale všecko pokažené, jako chléb s sklem, vápnem etc. zadělávaný a jiné tráveniny nebohým vojákům prodával, takže mřeli napořád, a sotva císař s králem s celou kůží domův, nic nezpůsobivše, se navrátili.

Císař Fridrich toho jména první, přijmím *Barbarossa*, táhl léta 1190 s velikým vojskem a protáhl šťastně i vítězně až do Armenie, avšak v nejlepším štěstí svém, koupaje se v řece *Sarra* řečené, utonul a tehdáž naději jistou dobytí Jeruzaléma (nebo žoldán pevnos-ti přední sám na cestě pobořiti dal a odporu žádného jim neči-nil, ale strachem zašancovav se v Egyptě, tam se brániti strojil) křesťané pozůstali ztratili, nýbrž jako ovce bez pastýře se roz-prchli a z většího dílu zahynuli.

Císaře Fri-dricha toho jména I.

Potom táhl Richart, král englický, po něm Filip, král francký, ti jeli se s silou svou u měs-ta *Accon*, ale když se raditi měli o předsevzetí proti pohanům, dali se v nesnadění, kdo by z nich králem jeru-zalémským vskutku býti a titule královského užívati měl. A ne-mohouce se srovnati, ujel král Filip franský domů a druhý, učiniv s žoldánem příměří za pět let, některá pomořská města lidem svým osadil, jsouc umyslu s větší silou na jaro přitáhnou-ti. Ale domů se navrátil, od svých vlastních zabit byl. *Bergomen-sis, Urspergensis*.

Krále englic-kého a fran-ského

Léta 1228 císař Fridrich toho jména druhý táhl s vojskem do země židovské k *Acconu* a *Ptolomaidě*, kdežto pokojně leže udělal pří-měří a pokoj s žoldánem egyptským, odtud jel do zbořeného města Jeruzaléma, slavil tam svátek pod korunou a některá sta-vení zase opravil a město křesťany osadil.

Císaře Fridri-cha Druhého

Léta Páně 1246 Kasanus, tatarský král, přitáhl do země ži-dovské s vojskem velikým, vzal město Jeruzalém, křesťany

Město Jeruzalém od pohánů dvakrát dobyto

v něm zmordoval a město velice zohavil, nemnoho v něm celého pozůstaviv. Nadto potom bylo od Tamerlána, císaře tatarského, a od Machometa, císaře tureckého, mocí opanováno a velice popleněno, že se ho téměř žádný neujímal, avšak vždy křesťané hrob Boží a kostely přední obnovovali, a když potom ta země žoldánům egyptským v pokojné držení přišla, jím z něho každého roku tribut platili. *Palmerius in chron., Massaeus in chron., Onuphrius in chron.*

Od Turků nejposlěz

Naposledy když se psalo léta 1517, *Selimus*, císař turecký, poraziv žoldána egyptského *Campsona*, odjal mu všechny jeho země, syrskou, židovskou i egyptskou. A maje do Egypta táhnouti skrze židovstvo, aby i té země dobyl, poslal napřed své vojsko k městu *Gaza*, sám pak s nevelikým počtem lidu přijel do Jeruzaléma, chtěje to slavné a svaté město zhlédnouti a spatřit. Ale nenalezl tam nic nežli chatrné a malé a z většího dílu pobožené město, v němž málo křesťanův bydlelo.

Selimus, slitovav se nad nimi, dal jím mnohé dary a peníze na vychování, sám pak, modle se tam svému Machometovi a zůstav tam přes jednu noc, jel k vojsku svému a odtud táhl do Egypta, kdežto vzal město *Cairo* a žoldánovo království dokonce v svou moc uvedl, dav samému žoldánovi *Tomombejovi* (kterýž po smrti *Campsona* byl), nejprve zardoušenému, hlavu stíti, a podnes město Jeruzalém v jeho moci zůstává. *Leuenclevius hist. Musulman. Tur. lib. 17., Lonicerus Turci. hist. lib. 1., Iovius hist.*

Solimannus, císař turecký, dal Jeruzalém zdi obehnati

Za panování tureckého to město čím dál tím více se zlepšuje. Nebo Solimannus, císař turecký, léta 1542 dal je jednou zdi obehnati, tak aby proti utoku nenadálému v těch zemích a zvláště od Arabů ohražené a bezpečné bylo. Však proti křesťanské moci nic není a samý zřetel vnitř i zevnitř znáti dává, že slabé a tenké zdi jsou, a všudy (jakž v kontrfektu viděti) může se schody nahoru jíti, kteréž tlustosti zdi mnoho ujímají, pročež také Turci nedají křesťanům mnoho okolo zdi choditi.

Nynějšího času jmenují je Turci *Gozumberech* aneb *Cuzumobarech* a *Codsbarich*, to jest na česko svaté město, a jiného jména neužívají ani nevědí.

Aby pak pobožný čtenář mohl a věděl, jak způsob a položení míst v předešlém starého města Jeruzaléma kontrfektu poznamenaných i v tomto abrysu nynějšího města rozeznati a znamenati, vedlé cifer v figůře položených tato místa šetřiti se moci budou.

**Vypsání míst
přednějších
nového města
Jeruzaléma**

Kontrfekt Nového a nynějšího města Jeruzaléma

1. Plac kostela Božího hrobu.
2. Kostel Božího hrobu, jež sem napřed v větší figůře postaviti dal.
3. Zámek turecký, příkopy zděnými a zdmi dosti dobře opatřený, a byl od křesťanův vystavený, však neví se od kterých. Neb někteří jistí, že od obce pisanského města, ve Vlaších podnes tak řečeného, a jiní, že od rytířův tovaryšstva svatého Jána. Turci v něm *gvardii* drží a žádného tam ani z křesťanů, ani z jiných pohanův (leč Turky oficíry a vojáky, kteříž jsou na žoldu císařském) nepouštějí, nýbrž ani komu blízko k němu přistoupiti dádí a pro strach toho několik kusů děl okolo brány postavených mají, aby křesťany a zvláště armeny, georgiány, *abissiny* *etc.*, ješto do města na svátky své u velikém počtu putují, tím spíše přestrašili.
4. Brána Joppenská.
5. Stará brána, skrz niž Kristus Pán na smrt veden byl.
6. Dům svaté Veroniky.
7. Kde Panna Maria vidouc Krista Pána, syna svého, podle těla ukrutně ztrýzněného, omdlela.
8. Pavlač, kde ortel vydán od Piláta proti Kristu Pánu.
9. Dům bohatce.
10. Brána Damašská.
11. Dům svaté Marty.
12. Dům a kostel Narození Panny Marie.
13. Brána svatého Štěpána.

14. Dům Herodesa.
15. Dům Pilátů.
16. Jedna z šesti věží vysoká.
17. Bravňý rybník.
18. Zlatá brána.
19. Kde svatý Štěpán ukamenován.
20. Dvůr chrámu Šalomounova a kostela tureckého.
21. Kde Panna Maria *praesentována*.
22. Loubí klenuté.
23. Brána Jordánská.
24. Dům Kajfášův aneb klášter armenův.
25. Dům Panny Marie.
26. Pohřbové abissinův.
27. Pohřeb poutníkův.
28. Klášter hory Sion.
29. Kde pečen beránek velikonoční Kristu Pánu a učedníkům jeho.
30. Hrob krále Davida.
31. Hora Sion.
32. Dům zlé rady.
33. Studénka Siloah.
34. Studénka Rágel.
35. Udolí Jozafat.
36. Potok Cedron.
37. Hrob Panny Marie.
38. Kostel svatého Jakuba.
39. Kde svatý Jakub stát.
40. *Hakeldema*, totiž pole krve.

Ulice klenuté V městě Jeruzalémě jest několik ulic překlenutých a v těch některých kupci, křesťané, židé a Turci, v jiných řemeslníci, jako ševci, tkadlci etc., v jiných kuchář, na způsob kotcův v Starém Městě pražském, klenuté krámy mají.

Mnoho v nich prachu V létě pro horko lid se tam drží a prochází, však nevolně, pro veliký prach, kterýž pro nevytírání ho a jiné nečistoty jejích tlustě na zemi

leží a šlepěje do něho se tlačí. Nebo Turci téměř napořád jídel doma nestrojí, ale když čas jídla jest, pošlíc do krámův, koupí sobě co chtě hotového. Jakož pak velmi mnoho od všelijakých neobyčejných jinde v Turcích lahůdek, od paštyk, tortův a cukrových věcí za laciné peníze dostati každý může.

Všecko vaří v měděných pocinovaných hrncích, a když kdo co chce koupiti, mají váhu visitou, do ní dadí vaření neb masa, jakého kdo chce, do jedné misky váhy a odváží, jak kdo mnoho koupiti chce. Kterí maso syrové prodávají, i kuchaří, když je na krámích věšejí, musejí hlavu a nohy při něm pověsiti, aby věděl každý, jakého masa koupiti. Vína zjevně neprodávají, než toliko tejně. A sumou všech potřeb, od cejgův drahých a řemeslných mustrův všelikého domácího i přespolečného díla z zemí východních hojnost tam se nachází.

Domy po městě z velkého dílu dosti celé jsou a na větším díle bez střech s altány toliko, ostatkem s klenutými střechami, však třetí díl pobořených a pustých domův jest. Placův mnoho a třetí díl města obsahujících jest. Dříví v staveních málo, sotva by se ho po všem městě tolik co v některém domě v Praze našlo, takže jest od ohňův dosti bezpečné. Velikost města může býti co Hora Kutna zde v české zemi.

Studnic pramenitých nemají, než toliko dvě neb tři ve všem městě, ale na to místo veliký počet čisteren pod zemí v skalách, jako studnic nějakých, při každém domě mají. Když prší, s krovů a placův domu vede se voda do nich a chová, takže někdy v roce sotva dvakráte déšť veliký prší, kterýž by jim čisterny naplňoval, pročež musejí se někdy dosti skrovně a dlouho 7, 8 i 10 měsícův až zase do jiného přívalu přechovávat. Ač ještě pozůstávají trouby kamenné, *aqueductus* latině řečené, na klenutí stavené, po nichž se voda místem ode tří, místem od čtyř milí i dále do města vedla a do kašen tekla; a byly od králův židovských a křesťanských s velikým nákladem staveny, kteréž na ten čas sešly a více se neuzívají.

Lázně pěkné a několikeré, pěkným mramorovým štukovím obkládané, mají, do nichž

Domy

Velikost města

Čisterny

Lázně

každý křesťan aneb pohan jíti a v níh se mýti může za mírné peníze. V městě obyčejně má svou residenci *sangiach* a vladař turecký toho kraje (jaký to uřad jest, na svém místě o tom v druhé knize psáti budu) a jiní jeho oficírové. Když kdo do jeho domu a jiných regentů, ano i do domu otce svého z předních lidí jíti chce, tedy obuv svou zzuje a ji přede dveřmi nechá, tím na sobě pokoru a uctivost znáti dáváje.

Správce jeruzalémský

Iusticii přísnou *sangiach* v Jeruzalémě zachovává. Nebo Arabů a loupežníkův, když je v skutku zlém postihne a dopadne, neživí, ale tímto obyčejným způsobem z světa zprovoditi dává. Předně

Trestání zločincův

vsadí zločince na velblouda, a jest-li jích kdy více, každého na jedno hovado, ruce jemu na prkno aneb dřevo roztažené co na kříž přibijí a nahého (hanbu mu zakryjíc) skrze město ven na popravní místo vedou. Potom ssadí ho dolů a čtyři pacholci sou pohotově, kteříž jej za ruce a nohy každý obzvláštně držíc roztáhnou a nad zemí v povětrí drží, potom přistoupí jeden s šavlí a ten ho nejprvé na dvě a potom na čtvero přetne, a tak ty čtvrti na štěpí rozvěsí.

Kroj oděvu

Habit a kroj turecký jest obyčejný, kromě že křesťané dvoji neb trojí barvy vinutí, Židé všeko žluté a armenové modré na hlavě nosí.

Ženy v témž způsobu jeden kroj zachovávají a tak přísně jako jinde zavřené jsou, že kromě na altáních jejich (kdež každý den ráno a večer k modlitbě chodí a tancovati s nezakrytou tváří s hlasitým voláním a zpíváním a tím od chodících po ulicích snadno se spatřiti mohou) jinde jích viděti nelze, a k stavu manželskému tak dobře křesťané jako Turci od rodičův dcery kupovati musejí, o čemž v druhé knize doloženo bude.

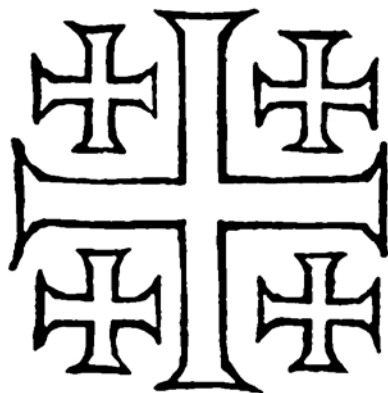
Kapitola XLI.

Způsob a řád, kterýmž někteří poutníci na rytířství hrobu Božího pasování bývají

Napřed jsem o tom položil, kteří sme byli do slavného řádu a tovaryšstva rytířův hrobu Božího přijatí, nyní oznámím, s jakou slavností a jakými *ceremoniemi* se to dálo a obyčejně jiným stává.

Pater gvardian, připraven v roucho biskupské a pod korunou, mši na oltáři hrobu Božího sloužil, na kterémžto tyto věci (totiž kniha pěkně zlatem obitá a meč s nákončím a jílci

**Způsob
pasování na
rytířství hrobu
Božího**

pozlacenými a pošvou z červeného aksamitu, řetěz ode sta dukátův, na němž dole visel zlatý kříž na tuto formu udělaný a pozlacených ostruh pár, z červeného aksamitu řemeny) položeny byly. Po vykonání mše držel *procesí* vůkol kaply hrobu Božího a poté šli sme do kaply hrobu Božího a tam *guardian* sňav z své hlavy korunu biskupskou začal zpívati *hymnu Veni, Sancte Spiritus*, totiž *Přijdiž, Duše svatý*, kterouž sme s mnichy dozpívali. Potom říkal veršík *Emitte Spiritum tuum*, to jest *Vyšli Ducha svého etc.*, potom *Dominus vobiscum*, a my odpovídali *Et cum spiritu tuo*. Poté říkal modlitbu.

Po vykonání toho povolal k sobě před oltář hrobu Božího jednoho z budoucích rytířův a klečícího těmito slovy v jazyku latinském se dotazoval.

Quid quaeris? Respondet: Quaero effici miles Sanctissimi Sepulchri, Domini nostri Iesu Christi. Interrogatur: Cujus conditionis es? Respondet: Nobilis genere et parentibus generosis natus. Interrogatur: Habes, unde honeste conservare possis statum et militarem dignitatem, absque mercibus et arte mechanica? Respondet: Habeo Dei gratia honorum sufficientem copiam. Interrogatur: Es ne paratus corde et ore jurare pro virili militaria sacramenta eaque servare, quae sequuntur?

Primo, miles Sanctissimi Sepulchri omni die opportunitate habita missam audire debet.

Secundo, cum necesse fuerit, bona temporalia et vitam exponere debebit, scilicet quando est bellum universale contra infideles, et venire in propria persona vel mittere idoneum.

Tertio, est obligatus sanctam Dei ecclesiam et ejus fideles ministros ab eorum persecutoribus defendere et pro viribus liberare.

Quarto, debet injusta bella, turpia stipendia et lucra, hastiludia, duellum et hujusmodi (nisi causa militaris exercitationis) omnino vitare.

Quinto, debet pacem et concordiam inter Christi fideles procurare, rem publicam exornare et augere, viduas et orphanos protegere, juramenta execrabilia, perjuria, blasphemias, rapinas, usuras, sacrilegia, homicidia, ebrietatem, loca suspecta et personas infames atque vitia carnis vitare et tanquam pestem

cavere et se apud Deum hominesque inreprehensibilem exhibere ac etiam verbo et facto se dignum tanto honore demonstrare, ecclesias frequentando et cultum divinum augmentando.

Quaeritur ergo, si est paratus corde et ore haec omnia protestari, jurare et facere? Tunc respondet ordinandus: Ego, N., profiteor et promitto Deo Iesu Christo et beatæ Virgini Mariæ hæc omnia pro virili me observaturum.

His peractis benedicitur ensis a gvardiano secundum formam solitam, si non est alias benedictus. Sed si est benedictus vel post benedictionem, vocato uno ordinandorum, et genu flexo ante Sanctissimum Sepulchrum gvardianus ponat manus super caput ejus et dicat: Et tu, N., esto fidelis et strenuus, bonus et robustus miles Domini nostri Iesu Christi et Sanctissimi ejus Sepulchri, qui te cum electis suis in gloria sua collocare dignetur. Amen.

Hoc finito, gvardianus porrigit militi calcaria inaurata, quæ suis pedibus accommodabit in terra existens. Postea dat ense nudum Christi militi dicens: Accipe, N., sanctum gladium in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti. Amen. (Ter signum crucis exprimens.) Et utaris eo ad defensionem tuam et sanctæ Dei ecclesiæ et ad confusionem inimicorum Crucis Christi ac fidei Christianæ, et quantum humana imbecillitate poteris, eo neminem injuste laedas; quod ipse præstare dignetur, qui cum Patre et Spiritu Sancto regnat, Deus, per omnia secula seculorum. Amen.

Deinde ensis in vaginam reponitur et a gvardiano prædicto ense cingitur dicendo: Accingere, N., gladio tuo super femur tuum potentissime in nomine Domini nostri Iesu Christi et attende, quod sancti non in gladio, sed per fidem vicerunt regna.

Ense accinctus miles surgit et genibus nixis inclinatoque capite supra Sanctum Sepulchrum a gvardiano ordinatur percutiendo ter ense prædicto scapulas militis et dicendo ter, videlicet: Ego constituo et ordino te, N., militem Sanctissimi Sepulchri Domini nostri Iesu Christi in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti. Amen. Faciens ter signum crucis.

Deinde osculatur eundem ponens more majorum torquem aureum cum cruce pendente in collo ejus et ordinatus deosculatur Sanctum Sepulchrum, postea discedit restituendo omnia.

Vocato alio iisdem ceremoniis in numerum militum Sancti Sepulchri cooptatur; ordinatus interim in atrio Sanctissimi Sepulchri manet, quousque omnes ad hunc honorem promovendi sint ordinati.

Post quorum vel cujus ordinationem Te Deum laudamus etc. a monachis decantatur et ad sacellum fratrum minorum itur vel ibidem statur, prout voluerit vel ordinaverit gvardianus.

Deinde dicuntur haec in singulari, si unus est: Sponsus prae filiis hominum, accingere, N., etc. gladio tuo super femur tuum potentissime etc. Et si sunt plures, dicitur in plurali. Sequitur versus Domine, exaudi etc. Respondet: Et clamor meus ad te veniat. Dominus vobiscum. Respondet: Et cum spiritu tuo. Oremus.

Da ecclesiae tuae, misericors Deus, ut Sancto Spiritu congregata hostili nullatenus incursione turbetur. Omnipotens sempiternae Deus, super hunc N. vel hos, famulum tuum, qui eminenti mucrone circumcingi desiderat, gratiam benedictionis tuae infunde eundemque dexterarum virtute munitum fac contra cuncta adversantia caelestibus armari praesidiis, quibus nullis in hoc saeculo tempestatibus bellorum turbetur, per Dominum nostrum etc. Ad extremum amplectitur illum gvardianus et alii, si qui volent.

Toto sem proto v latinské řeči položil, že také každý rytíř na dotázky *gvardiana* latinské latině odpovídá a každému před pasováním dává se toho vejpis, aby každý věděl co odpovídá. Ano byť kdo (jakož se často trefuje) latině neuměl, tehdy vždy musí se naučiti odpověď na dotčené řeči dávat, jinak by nebyl na rytířství pasován. Tě pak latiny svrchu položené výklad jest takový:

Co žádáš? Odpovídá: Žádám býti rytířem hrobu Božího. Otázka: Jakého si stavu? Odpověď: Sem urozený a z rodičův urozených zplozený. Otázka: Máš-li nač živ býti vedlé stavu svého a jako rytíř hrobu Božího se chovati, bez řemesla a kúpeckého obchodu? Odpověď: Z požehnání Božího mám statek k tomu dostatečný. Otázka: Jsi-li hotov srdcem i usty na to přísahati a povinnost rytířskou zachovati podlé své možnosti? Odpověď: Jsem. Potom *gvardian* takto mluví:

Nejprvé, rytíř hrobu Božího, maje k tomu příležitost, každého dne mši slyšeti má.

Druhé, povinen jest, když potřeba káže, statek i život vynaložiti, kdyby bylo veřejné tažení proti nevěřícím, a osobně sám jeti, anebo hodnou osobu na místě svém vyslati.

Třetí, jest povinen církev svatou a její věrné služebníky od těch, kteříž by jim násilí činili, obhajovati a vedlé možnosti své je vysvobozovati.

Čtvrté, má nespravedlivé vojny a neslušných obchodův, marných a daremných turnajů prázen býti, leč by se něco toho za příčinou rytířského cvičení dalo.

Páté, povinen jest mezi věřícími pokoj a svornost vzdělávati, obecného dobrého vyhledávati, vdov a sirotek obhajovati, nenáležitého a zbytečného přísahání, zlořečení, lání, rouhání, draní, loupeže, lichev, svatokrádeže, vraždy, opilství, míst podezřelých a nepoctivých, tak i osob na pověsti zmařilých a lehkých a všelijakých tělesných hříchův se vystríhati a těm jako nakažení mornímu se vyhýbati, tak aby před Bohem i lidmi bez ouhony byl, a jak slovem, tak i skutkem že takové poctivosti hoděn jest, na sobě prokazoval, chrámy Páně za časté navštěvovati a čest i slovo Boží podlé možnosti rozšiřovati má.

Otázka: Synu můj, jsi-li hotov předpověděné věci slíbiti, na to přísahu učiniti a to vykonati? Odpověď rytíře majícího ruce složené a mezi ruce *gvardiana* vložené: Já, N., slibuji a připovídám Bohu Ježíši Kristu a blahoslavené Panně Mariji, že ty všecky věci podlé možnosti své chci zachovávat.

Po vykonání toho *gvardian* světí meč podlé způsobu obyčejného a povolá jednoho z těch, kteří mají pasování býti, a ten když klečí před hrobem Božím, *gvardian* polože na něho ruce, říká takto: A ty, N., buď věrný, statečný, dobrý a udatný rytíř svatého Hrobu, aby tebe Kristus s vyvolenými svými v nebeské slávě postaviti ráčil. Amen.

To dokonaje, *gvardian* dá do rukou jeho ostruhy pozlacené a on je sobě na zemi k nohám připne, a potom mu dá meč nahý, říká: Vezmi, N., svatý meč, ve jméno Otce i Syna i Ducha svatého, a užívej ho k ochraně proti nepřítelům kříže Kristova

a víry křesťanské, a pokudž lidská křehkost postačovati bude, tím žádného bez viny a nespravedlivě neurážej; což ten dáti tobě rač, kterýž s Otcem i s Duchem svatým kraluje, Bůh věčný na věky věkův. Amen.

Potom meč do pošvy vstrčí a tím ho opáše *guardian*, řka: Opasíš se, N., mečem svým na bedrách svých mocně, ve jménu Pána našeho Ježíše Krista, a šetr, že svatí ne mečem, ale věrou přemáhali království.

Jsa přepásán mečem, kleče skloní hlavu na hrob Boží a od *guardiana* pasován bývá a třikrát udeřen tím mečem na plecech, řkoucího: Já tebe, N., pasuji a ustanovuji rytířem hrobu Pána našeho Ježíše Krista, ve jméno Otce, i Syna i Ducha svatého. Amen. Potom *guardian* ho políbí a vloží řetěz zlatý s křížem visícím na hrdlo jeho, on pak rytíř políbě hrob Boží vstane a od sebe všecko zase dá.

Povolán bývá jiný, jestli má pasován býti, a týmž způsobem za rytíře hrobu Božího přijímán bývá, ten pak, kterýž pasován byl, zůstane v síňci hrobu Božího, dokudž by všickni té poctivosti nedošli. Potom bratři zpívají *Te Deum laudamus*, jdouce do kaply Panny Marie, aneb tu zůstanou, podlé vůle *guardiana*.

Potom říká tyto verše: Krásný jsi nad krásu synův lidských, přepasíš se mečem svým po bedrách svých, nejmocnější. Jestliže jích pak několik spolu jest přítomných, říká ke všem vůbec. Naposledy říká: *Domine exaudi etc.* Odpovídá se: *Et clamor meus ad te. Dominus vobiscum. Et cum spiritu tuo. Oremus.* Dej, Bože, církvi tvé, aby Duchem svatým shromážděná od nepřátelského vpádu rozptýlena nebyla. Všemohoucí věčný Bože, nad tímto služebníkem tvým, kterýž mečem přepásán jest, milost požehnání tvého vylej a pravici svou ho ostříhej, aby proti všem násilím nebeskou mocí posílněn byl, tak aby na tomto světě žádným válečným hřmotem nebyl zastrašen, skrze Pána našeho Ježíše Krista. Amen.

Po vykonání toho všeho všickni bratří rytíře objímají a jemu štěstí vinšují.

Kapitola XLII.

O původu a rozličnosti rytířův všelijakých v křesťanstvu

Začátek rytířův pošel u Římanův z počátku panování jejich za *Romula*, léta od počátku světa 3230 a před narozením Krista Pána 730, kdyžto dvojího stavu, totiž z radních panův a z obce, všecko množství bylo, a začavše s okolními mnohé války vésti, těm, ješto sobě rytířsky počínali, znamení jisté udatnosti přivlastnili, totiž aby zlatý prsten na prstě nosili a žádný jiný, kdo by nim darován nebyl, aby ho nenesil. Čimž Římané tak mnoho udatných vojákův způsobili, že v brzkých časích veliké množství z lidu obecného se našlo, kteříž prsteny zlaté nosili. Pročež když to skutkem poznávali, že jim zemí a království skrz udatnost rytířův přibývalo, aby čím dále tím více mysl hrdinskou v lidu vzbuzovali a stálý regiment způsobili, nařídili, aby ti, ješto zlatými prsteny obdarováni byli, vyššího stavu nežli obecný prostý lid užívali a slouli *equites*, totiž rejtaří a nynějším porušeným slovem českým rytíří (nebo od rejtaření a německého slova *Reütter* aneb *Ritter* to slovo rytíř pošlo, protože ti sami tehdáž na koních v bitvách jezdit mohli a jízdni byli), a prostředního stavu mezi radními pány a lidem obecným aby byli, takže tehdáž třetí stav rytířský u Římanův nastal.

**Počátek
rytířstva
u Římanův**

Po časích počal býti rovný radních pánův stavu, původem *Bruta*, kterýž za vyhnání *Tarquinia* krále živ byl, a jiných, jako *Caja Graccha*, *Livia Drusa*, *tribunis plebis*, to jest starších obecných, s nimiž zároveň rady zavíral a věci zemské řídil a spravoval. Naposledy nad radní pány mnohá zvláštní obdarování měli, totiž že žádný jiný mimo rytíře nemohl do království a zemí Římanům poddaných za vládaře představen býti, že císařův římských starých maršalkové bývali a někteří jiní přední úřadové samým rytířům příslušeli a mnohá jiná privilegia etc. Ano i manželkám jejich rozdílný oděv a zlata i stříbra užívání mimo jiné dovoleno bylo. O tom píše *Titus Livius hist. Ro., Plinius lib. 33. cap. 2., lib. 22. cap. 3. 4. 5., Macrobius Saturnal., Appian. Alexandr. lib. 5., Polydorus Virgil. lib. 2. c. 21. de inventi. rerum, Alexander ab Alexand. lib. 2. genial. cap. 29.*

Křesťanští římské císařové a potentátové zdědili túž náklonnost k lidem rytířským a je mnohými obdarováními fedrovali, čehož příkladů zanechali v právích psaných císařských, kdežto kniha *12. Codicis Iustiniani* zcela a zouplna o vojenských a udatných lidí počtění, obdarováních a všelijakém opatření a titul zvláštní *32. též 12. knihy: de equestri dignitate*, to jest o rytířské důstojnosti. Item šesté knihy *Codi. Theodos. tit. 36. a Synopsis Basil. 6. tit. 35.* se nacházejí.

Posledních časův, když v křesťanstvu rozdílní králové, knížata etc. v svých zemích a plným právem panující povstali, také rozdílných jmén a řádů rytíře, vedlé líbosti a potřeb vlastních, vyzdvíhli a ustanovili. Vedlé čehož *generaliter* a obšírně rozdělené trojnásobně tuto pokládám: totiž, že jsou jedni halspantu aneb řetězu, druzí kříže, třetí ostruh rytíří. Kteréž všecky po letech a starozítlosti jejich vyčítati budu.

Rytíři halspantu jsou čtveří: jedni *garteriorum*, totiž podvazku tak řečeného, protože na zlatém řetěze dole visí uzel pletený z hedbávné šňůrky a na něm visí obraz svatého Jiří. To rytířstvo začal *Eduardus III.*, král englický, léta 1351, jakž to obšírně a gruntovně vypisují *Bernhardus Girardus hist. lib. 15. fol. 185., Polyd. lib.*

**Kolikero
rytířstva**

**Rytíři
podvazku**

19. *Anglicae histor., Genebrardus in chronico, Balaeus cent. 5. cap. 100. in appendice. Statuta* a zákony toho řádu vypisuje pěkně *Sansovino lib. della origine de cavallieri*. A to ten byl, kterýž císaře Karla toho jména čtvrtého pana otce, totiž krále Jana, když jsa slepý na obě oči králi franckému na pomoc s velikým lidem táhl do Frankrejchu, ano i do bitvy se vésti dal, spolu s králem franckým porazil a našeho krále Jana zabil, druhého pak živého jal. *Inventaire de France du Monsieur Serres*.

Druzí jsou nazvaní *della nunciata*, aneb *annuntiationis beatae Mariae*, to jest zvěstování Panny Marie, protože ten obraz na řetěze dole visí. Ustanovil ten řád *Amedeus*, kníže sabaudský, léta 1409 dědu svému ku poctivosti, kterýž byv mistrem rhydzským, ten ostrov před násilím tureckým, kteříž jej oblehli, vysvobodil a jiné věci dobré křesťanstvu zřídil a na památku toho tento řád ustanovil. O čemž více píše *Claudius Paradinus, Gabriel Simeon in symbolis, Pontus Heuterus lib. 4. Burgund. rerum a Philippus Pingonius in arbore gentil. princip. Sabaudiae. Leges* a zákony toho řádu poznamenal *Francisco Sansovino lib. della origine de cavallieri*.

Rytíři zvěstování Panny Marie

Třetí slovou rytíři zlatého rouna, latině *aurei velleris*, nařízení od knížete Burgundie *Philippa*, přijmím Dobrého, léta 1429, a to na příklad oné udatnosti *Iasona*, reka znamenitého, kterýžto byv králem *Thessaliae*, krajiny země řecké, dal se s některými mladými jonáky na šif *Argos* řečený (odkudž slouli *Argonautae*) a plavil se s velikým nebezpečenstvím na ostrov *Colchos* řečený, kdež naschvál pro dosažení rouna ovčího, kteréž zlaté býti mělo a v kostele viselo, kdež od draka litého a jiných potvor pilně hlídáno bylo, táhl. Kteréžto s pomocí *Medey*, dcery krále *Colchos* (kteráž slitovavši se nad jeho krásou a spanilostí jej zamilovala a jemu radu a pomoc, jak by draka spánkem ukojiti a jiné potvory přemoci mohl, dala) dosáhl. Takže dostav toho rouna, je i dceru *Medeu* s sebou z *Colchos* do království svého dovezl a ji za manželku pojal, jakž o tom šířeji *Apollonius Rhodius* a *Valerius Flaccus* a jiní píší.

Rytíři rouna zlatého

Odkud svůj původ mají

Že pak na základ dotčeného rouna *Iasonis* aneb Gedeona (o čemž v Písmích svatých *Iudicum* 6. kapitole zmínka se děje, že znamení od Boha žádal, pokudž by rouno vlhké bylo a humno suché přes noc, že by zajisto Madiánské poraziti měl) tento slavný řád jest ustanoven, ukazuje to list knížete burgundského Philippa, *fundatora* toho řádu, jímž ten řád vyhlašuje a vynáší léta 1431, jehož dátum jest v městě *Eseulan* anebo *Salin*. Kteréhožto přepis a artikule, jíchž do 94 pokládá, i jména rytířův do toho tovaryšstva do léta 1559 přijatých *Gvicciardinus historia Belgica* dostatečně obsahuje a *Sansovinus della origine de cavall*.

**Řád rytířův
zlatého rouna
v největší slávě
a podstatě
zůstává**

Byl a jest posavad v největší podstatě a slávě tento řád, nejprve proto, že na nejpřednější rod ve všem křesťanstvu, totiž dům rakouský z domu burgundského starého i s zemí Burgundii nápadem, podlé krevnosti, přišel. Druhé, že nejpřednější křesťanští potentátové, začnouc od Jeho Milosti císaře pána, pána nás všech nejmilostivějšího, a předkové Jeho Milosti slavné a svaté paměti, králové, arciknížata etc. v tom tovaryšstvu byli a jsou.

Třetí, že vždycky u veliké vážnosti držán jest a v obyčej dáván nebyl. Jakož pak císař Karel toho jména V., když ho kdo zaň žádati směl, tuto odpověď dával, že ačkoli z moci císařské a královské knížata, markhrabata etc. činiti může, však za rytíře rouna zlatého že přijíti žádného nemůže bez povolení a usouzení jiných spolubratří svých, jimiž se spravovati povinen býti uznává.

**Rytíří Michala
archanděla**

Čtvrtí rytíří, řečení svatého Michala archanděla, od Ludvíka XI., krále franckého, léta 1469 vyzdvížení, kterýž na památku otce svého, že obraz svatého Michala v válkách na praporcích za znamení šťastné užívati obyčej mival, a to z příčiny zjevení se neb vidění archanděla na mostě města *Orleans*, když město bylo od Engličanův těžce obleženo a před jích mocí osvobozeno skrz pannu Johannu nadmíru udatnou a nepřátelům ve zbroji na tom místě vidění osobně a rytířsky odpírající, jakž *Bernardus Girardus*

o též panně obšírně píše 21. a 22. *libro histor. Gallicae, de la pucelle Iheanne*. Regule toho řádu vyčítá *Sansovino* nahoře jmenovaný a jiní *authores* francouzští.

Ačkoli byli před časy jiní halspantu rytíři, a velmi vznešení v historiích, jako *rotundae tabulae*, totiž okrouhlého stolu, léta 470 od *Artusa*, krále englického, nařízení, *Heuterus lib. 4. Burgund. rer.*, item rytíři *stellae*, to jest hvězdy, třem králům zjevené, léta 1351 od krále Jana I. vyzdvížení, potom *della banda*, totiž pinty, léta 1258 od krále *Alfonsa* hispanského původ mající. Ale poněvadž na ten čas více nejsou a sešli, obšírněji jich připomínati nechci.

Rytíři kříže jsou mnozí. Přední jsou rytíři hrobu Božího, kteříž povstati měli za času patriarchů jeruzalémských, když svatá Helena místa svatá vyčistila a spravila a jim hrob Boží k opatrování dán býti měl, avšak aby v tak velikém počtu a v jistých regulích, jako potom léta 1099, když od králův jeruzalémských potvrzení a v jistý řád uvedeni byli, stkvíti se měli, toho se nenachází. Nicméně nejpřednější a nejstarší byli a jsou před jinými, tak jako nad jiné nejsvětějšího místa v zemi Svaté, totiž hrobu Božího, rytíři. Také nejvíce proti nepřátelům víry křesťanské bojovati zavázáni jsou a na to nejvyšší znamení a nejdražší pěti ran Krista Pána Spasitele našeho pět křížů červených na svých erbích a oděvu sobě přivlastněné mají, jakž to vše z ustanovení doleji položených gruntovně se vyrozumí.

Potom pak, když od žoldánův egyptských z země Svaté vyhnáni byli, přestěhoval se jejich *commendator* do Vlach, do města *Perusia* řečeného, a tam sídlo své měl, až potom léta 1485 vida papež *Innocentius VIII.*, že by malá naděje byla hrobu Božího dosáhnouti (a žoldán jim pro strach jejich udatnosti hrobu Božího hlídati nedal, než toliko samým mníchům řádu svatého Františka, a to v jistém počtu, kteříž by jejich *vicarii* byli, ho hlídati dovolil), spojil je s rytíři svatého Jana, tak aby spolu bojujíce proti víry křesťanské nepřátelům týchž nadání, panství a bohatství společně užívali, a rhodyzští tehdáž, nyní

**Halspantu
rytíři**

Stellae rytíři

**Della banda,
totiž pinty**

**Rytíři hrobu
Božího**

maltežští rytíři slouli, však svého znamení pěti křížův užívali. *Henricus Pantaleon, Iodocus a Meggen., Volaterranus lib. 21. anthrop.* a jiní o tom píší.

Po nich povstali *hospitalarii sancti Iohannis*, německy Špi-tálherrn, jináč *Rhodii* aneb rhodyžští, nyní maltežští. Ti počátek vzali po dobytí Jeruzaléma od Gotfrida z Bullionu (jakž nahoře doloženo), kdyžto křesťané z zemí západních u velikém počtu na východ do Jeruzaléma míst svatých navštěvovati táhli a mnozí z nich u veliké chudobě přitáhše, tam kde lozirovati, ani co jísti a jiných potřeb dostati nemohli.

Z té příčiny povstali někteří, kteříž se vydali na to, aby almužny a jiné dobré skutky těm poutníkům prokazovali a k tomu vystavěli kláštery dva, jeden ku poctivosti blahoslavené Panny Marie a druhý svaté Maří Magdaleny, v prvním byli muži a v druhém ženy. Ti osoby svého pohlaví přijímajíce je přátel-sky a darmo přechovávali a slouli tehdáž *hospitalarii*, jako by řekl špitálníci.

Potom vystavěli jiný špitál ku poctivosti svatého Jána Křti-tele, od něhož potom *iohannitae*, svatého Jána rytířů, nazváni byli. A tehdáž mezi sebou jistý řád s dovolením patriarchy je-ruzalémského a potvrzením od papeže *Honorii II.* nařídili, léta 1127; na oděvu nosí bílý kříž, na levé straně ruky přišíty.

Léta 1306 pohané opanovavše zemi Svatou dotčené rytíře z země vypudili, kteřížto vytáhše odtud na armádě a v silném počtu nenadále udeřili na ostrov *Rhodum*, tureckému císaři ná-ležitý, a ten po dlouhém ho obležení a bojování s pomocí někte-rých jiných křesťanských knížat obdrželi léta 1308 a v něm se osadili, od čehož potom rhodyžští nazváni byli.

Na tom ostrově velmi platní byli křesťanům po moři se pla-vícím a armádám tureckým i zemím veliké škody a příkoří či-nili. Pročež za to po čtyrykráte od vojska císaře tureckého ob-ležení byli, ale vždycky se statečně a zmužile obránili. Až léta 1523 Soliman, císař turecký, na ně s velikou silou přitáhl, dřív nežli se toho nadáli, a je po šesti měsících pod moc svou při-vedl, že se mu poddati musili, však s takovým podáním, aby je

do křesťanstva beze škody dovezti dal, což se i stalo. A nemož-
še pro velikou nesvornost křesťanských potentátův tehdejších
pomoci v svém obležení užiti, dosáhli jí teprv po vyhnání svém
od císaře Karla V. Nebo když jedná v *Candii*, potom v Benát-
kách, zase v *Nicei* městě, v krajině *Piemontu* při moři ležícím
a knížete sofojského, opět v *Siracusi* v Sicilii své přední sídlo
a správce předního měli (latině slove *magister sumus*) a vsu-
dy sobě udatně počínali, daroval jim dotčený císař Karel ostrov
Maltu, latině *Melita* řečený, aby jej k dědičnému a vlastnímu
jmění drželi a králům hišpanským toliko sokola jednoho na
znamení vděčnosti každoročně posílali. V kterémžto jsou po-
dnes a z té strany jako bašta pevná křesťanstva zůstávají, avšak
mimo to na rozličných místech v křesťanstvu statky a důchody
veliké mají a jich pokojně užívají. Píší o nich: *Vilhel. Tyrius be-
llo sacro, Iacobus de Vitriaco hist. Hieros., Aemilius lib. 8., Vo-
laterranus lib. 12., Polydor. lib. 7., Gigas, Cranzius lib. 9. cap.
7., Stumphius in Helvet. ann. lib. 5., Iacobus Fontanus de bello
Rhodio, Fasciculus tempo. fol. 76., Sansovino della orig. de ca-
vallieri*, kterýž jejich *regule* i přijímání pěkně vypisuje.

Templáři byli třetí, kteříž lidi po zemi Svaté
provázeli a od násilí loupežníkův chránili, a aby
každý tím spíše k nim se uteci mohl, nejprve
u chrámu hrobu Božího bydleti obyčej měli, léta 1103. Pročež
od tehdejších králův jeruzalémských důchody a mnohými pri-
vilegiemi nad jiné obdarováni a léta 1128 od papeže *Honorii* II.
potvrzeni byli. Nosili oděv bílý a červený kříž na něm. Ti ačkoli
s jinými křesťany od pohanů z země Svaté vytištěni byli, však
z štědroty potentátův křesťanských a svými praktikami tak
mnoho zboží a bohatství dosáhli, že všem knížatům v očích le-
želi a strach dávali.

Pročež léta 1210, za panování císaře Jindřicha Sedmého,
původem papeže Klimenta V. a krále franckého Filipa *Pulchra*
z mnohého zlého obvinění a odsouzení byvše, téměř jednoho
dne ve Vlaších a Frankrejchu pomordováni a statkové jejich na
díle maltezkým dáni a z většího dílu dotčeným dvěma přivlast-
něni a *confiscováni* jsou.

Rytíři
templářští

V Němcích a v Čechách jích nemordovali, ale když svou nevinu provedli, aby vždy *decret* o jich zrušení zpátkem nešel, k jiným řeholám vedlé líbosti se oddati a statky týmž rozdati musili. *Platina in vita Clementis, Raphael Volater. lib. 21., Polydor. lib. 7., Mathaeus Parisien., Iohan. de oppido., Ranulph. lib. 7. polichr., Iacobus de Moguntia, Nauclerus, Anto. Sabellicus enne. 9., sanctus Antonius hist. par. 3. tit. 15., Volaterr. lib. 21., Cranzius lib. 9. c. 6., Gagvinus lib. 7., Ursperg., Fulgos., Paul. Aemilius.* Z kterýchžto škrybentův větší díl se nachází, ješto jim žádné jiné viny nedávají, nežli že příliš mocní byli a mnoho pěkných statkův měli, tak osvědčující, jako by se jim křivda před Bohem i lidmi státi měla.

Rytíři blahoslavené Panny Marie *Sanctae Mariae in Hierusalem* rytíři, ač píší někteří, že by zároveň s templáři povstati měli. *Volater. lib. 21., Polydorus Vergil. lib. 7., Paulus Aemil.,* nicméně *Cranzius lib. 7. metrop. a lib. 8. Saxoniae, Trithemius in chron. Hirsaugiensi, Funkius lib. 10. com. in chronol. suam* a jiní podstatněji a vlastněji to prokazují, totiž že léta 1190 příčinou nějakých měšťanův měst *Bremen* a *Lubeku* v zemi německé, kteříž když město *Ptolomais* spolu s jinými křesťany oblehli a svých krajanův množství na červenou nemoc zahynouti viděli, udělali stany z plachet plaveckých a pod nimi nemocných hlídali, je opatrovali a darmo zase, když ozdravěli, propouštěli, až se ta jejich dobročinnost nejvyšším vojska donesla; pročež ku pochvale a příkladu těch dobrých sousedův král jeruzalémský jim špitál v Jeruzalémě svaté Panny Marie nazvaný oddal, a aby slouli Panny Marie, nařídil. Jakož pak i císař Jindřich VI. je schváliv, za rytíře Panny Marie vzdvíhl a v jistý řád uvedl, což potom i od papeže *Caelestina III.* potvrzeno bylo. Nicméně poněvadž z samého německého národu lidí do svého řádu přijímati měli, *teuthonici*, totiž němečtí obyčejně slovou.

Když pak naposledy léta 1220 z země Svaté vytištění byli, s pomocí císaře Fridricha Druhého táhli na pohany do pruské země, kteříž okolním křesťanským zemím a zvláště *Conradovi*, knížeti *Mazuviae*, veliké škody činili, ty po mnohých porážkách

sobě podmanili a k víře křesťanské přivedli, vystavěše město *Marienburg*, kdež svou stolicí přední mají. Na bílém oděvu kříž černý nosí.

Na ten čas jest administrátorem nejvyšším mistrovství v Prusích a mistrem řádu německého v Němcích a ve Vlaších nejjasnější kníže a pán, pan Maximilián, arcikníže rakouské etc., Jeho Milosti císaře pána, pána nás všech nejmilostivějšího, pan bratr.

Svatého Jakuba *de Spatha*, totiž s mečem, nařídil král hišpanský léta 1170 ke cti svatého Jakuba v *Compostelli* městě, a jest posavad ten řád rytířův u veliké vážnosti, nosí na svém oděvu kříž červený a rukověti od kordu. *Volater. lib. 21., Polydor. lib. 7. cap. 5., Panvinius in chron.*

**Rytíři svatého
Jakuba
z Kompostelli**

Calatrava rytíři, řečení od místa, kde nejprvé povstali proti mouřeninům v zemi hišpanské, nařízení jsou léta 1160 od krále *Santia z Toledu* a nosí prostý červený kříž na černém oděvu. *Panvinius in chron.*

Calatrava

Rytíři *Alcanthara*, od města jednoho v hišpanské zemi tak nazvaní, kdež svou stolicí mají, nosí kříž zelený. O nich *Volater. lib. 21. antrop.* píše.

Alcanthara

Rytíři *sanctae Mariae de redemptione*, totiž blahoslavené Panny Marie vysvobození, aneb *de mercede*, totiž ze mzdy, od Jakuba, krále *Aragoniae*, léta 1212 nařízení, aby zajaté od pohanův vyplacovali a vysvobozovali, nosí na bílém oděvu černý kříž. *Volater., Polyd. a Panvin.* v místech nahoře položených.

**S. Mariae de
redemptione**

De Montesia rytíři, od místa v hišpanské zemi nazvaného tak řečení, kteréž týž král Jakub *Aragonský* léta 1214 nařídil, užívají kříže červeného na šatech. *Vide dotčené authores.*

Z Montesia

Iesu Christi, totiž Pána Krista rytíři, povstali léta 1319 v Portugálii proti pohanům těch krajin, a nosí kříž červený na černém oděvu. *Marianus Scotus, Platina in vita Iohan. XXII. papae, Nauclerus Gen. 44., Volater. a Polydo. in locis allegatis.*

Iesu Christi

- Sv. Lazara** *Lasaritae*, svatého Lazara rytíři, kdy by povstati měli, zajisto se neví, ti kříž zelený nosí. *Sansovino sup. alleg.*
- Sv. Štěpána** Svatého Štěpána rytíři povstali léta 1561 od *Cosma*, knížete florentského, učinění, a nosí červený kříž zlatem otočený. *Panvin. in appendice ad Plat., Sansovino della origine.*
- Sv. Ducha** Svatého Ducha rytíři léta 1579 od Jindřicha III., krále franckého, nařízení. *Genebra. in chron.*
- Rebatinští** *Rebatorum*, totiž rebatinští, o nich píše *Io-vius lib. 33. hist.*
- Měsíce** *Lunae*, totiž měsíce rytíři. *Tilius in Francica hist., Philib. Pingon.*
- Kordíkové** *Gladiferorum*, to jest kordíkův rytíři. *Cranzius lib. 7., Franci. Modius.*
- Sv. Trojice** *Sanctae Trinitatis*, to jest svatě Trojice rytíři. *Boethius lib. 13.* Ti a jiní mnozí sešli a zahynuli.
- Rytíři ostruh** Ostruh rytíři jináč a obyčejně slovou prostě rytíři, bez jiného jména, latině *equites aurati*, vlasky *cavallieri a spron d'oro*, jsou, ješto z týchž počátků jako první i druzí pocházejí, totiž že pro udatné činy a služby, knížatům platně činěné, od nich obzvláštně rytířstvem obdařeni a za poctěné osoby vyhlášeni bývají.

To se pak děje od knížat a panův, kdy se jim koli zalíbí, buďto při korunování aneb jiné slavnosti jejich, buďto v čas války aneb jindy v čas pokoje, buďto v kostele anebo v pokojích domácích, však s ceremonii podstatnými. Ano čím větší kníže a potentát jest, kterýž ho pasuje, tím poctivější a přednější před menších knížat rytíři místo a jméno má. Nebo obyčejně řetěz zlatý takovému s obrazem toho pána, kterýž jej pasuje, na hrdlo se zavěšuje, meč a ostruhy pozlacené se připasují a připínají etc., toliko ten rozdíl jest, že žádného znamení řádu nějakého zvláštního a *statuty* jistými obmezeného na řetěze s závazkem na to činěným nepřijímá a podstata toliko na ostruh připínání záleží, takže pozlacené ostruhy vždycky i krom cesty nositi na

nohách může, a obyčejně je nosívají. Pročež žádnému ničimž povinen nebývá, nežli tomu, kterýž jej tou poctivostí a dary přitom zvláštními z milosti zvelebují.

Má pak takový obdarování vedlé povolení sobě učiněného od knížete svého rozdílně. Nebo některému dán bývá *provision* jisté sumy do jeho živobytí, jinému statek darován, jiný může doktory (kteřížto však pro rozdíl těch, ješto pořádně s předěšlým a mnohým *examen* v *academiich* bývají přijímáni, *bullati* slovou, jako by řekl listovní, totiž samým listem, kteréhož pod pečetí toho, od něhož jest za doktora volen, za snadné peníze dosahuje), *notarios*, *poetas laureatos* potvrzovati, z nepoctivého lůže pošle poctivé činiti; jiný dle vůle své jiné na rytířství pasovati anebo do vládyckého stavu přijímati, ano i *comites palatinos*, totiž hrabata, vysvědčovati a činiti, jakž každému takovému rytíři ostruh list a patent pod pečetí daný té milosti v sobě ze jména obsahovati a vysvědčovati má a musí, čehož v říši a ve Vlaších hojnost všudy se nachází a jim takoví rytíři více nežli nám Čechům známi jsou.

Kapitola XLIII.

Extrakt řádu a ustanovení od císařův římských, králův a knížat království franckého, kteříž byli nejvyšší přední a hlavní řádu slavného tovaryšstva rytířův hrobu Božího v Jeruzalémě, s dovolením a u přítomnosti otce *gvardiana*, jakožto komisaře vrchního v zemi Svaté, vypsany

Articulus I.

In nomine et ad honorem Dei Patris et Filii et Spiritus Sancti beataeque Virginis Mariae, ejus matri, angelorum et archangelorum, patriarcharum et prophetarum Dei, apostolorum, evangelistarum, sanctorum discipulorum et omnium sanctorum et sanctarum et spirituum omnium caelestis curiae.

Articulus II.

Sit notum et evidenter pateat omnibus excellentissimis et illustrissimis principibus, nobilibus, militibus et populo Christiano, anno ab incarnatione Domini nostri Iesu Christi millesimo nonagesimo

Artikul první.

Ve jménu a ke cti Boha Otce i Syna i Ducha svatého a blahoslavené Panny Marie, matky jeho, andělův i archandělův, patriarchův a prorokův Božích, apoštolův, evangelistův, svatých učedníkův a všech svatých i světic, a všech duchův nebeského dvoru.

Artikul 2.

Známo a zjevno buď všem, nejvyšvyšenějším a nejjasnějším knížatům, lidem urozeným, vojákům a lidu křesťanskému, léta od vtělení Pána našeho Jezukrista tisícího devadesátého devátého, [že]

nono, quod illustrissimi, invincibiles et serenissimi principes, sanctus Carolus Magnus imperator et rex totius Franciae, Ludovicus sextus sapiens, dictus pius, Philippus dictus sapiens, magnanimus et conquaerens sanctissimus, atque magnanimus Ludovicus, praeses Godofredus de Bullion ac alii magnanimi principes et reges Christiani, assequuta per eos in eorum imperio et regno corona, sponte Deo venerunt ac promiserunt sese et eorum bona atque personas exponere ad militandum et bellum gerendum ultra mare pro subiuganda et destruenda perversa et tyrannica natione Sarracinorum infidelium et eorum potestatibus et auctoritatibus, regnum Hierosolimitanum ejusque terras et dominia a dictis infidelibus occupata subjiciendo, pro viribus fidem Christianam augendo, statum ecclesiae catholicae apostolicae et aliarum Christianarum ecclesiarum ab omnibus vexationibus et oppressionibus tuendo et defendendo, in eorum protectione et possessione praelatos ejusdem ecclesiae, pauperes, orphanos, viduas et caeteros Christianos contra quoscunque inimicos eorundem ponendo.

nejjasnější, nepřemožená a osvícená knížata: svatý Karel Veliký, císař a král všeho Frankrejchu, Ludvík Šestý, moudrý, přijmím Pobožný, Filip, řečený Moudrý, heroický, a dobyvatel sobě nejsvětější, a srdnatý Ludvík, správce Godefrid z Bullionu a jiná udatná knížata a králové křesťanští, dostavše skrze sebe v jích císařství a království koruny, dobrovolně Bohu se oddali a slíbili, aby sebe a statky i osoby své vynaložili k bojování a války vedení za mořem za příčinou podmanění a zkažení převráceného a tyranského národu Saracenův nevěrných i jích mocnosti a důstojenství, království jerozolimitánské a země k němu příslušející i panství, od řečených nevěrných obsažené, aby sobě v moc uvedli, podlé své možnosti víru křesťanskou rozmnožili, způsob církve katolické apoštolské a jiných křesťanských církví ode všech ubližování a potlačování obhajovali a chránili, správce též církve, lidi chudé, vdovy, sirotky a jiné křesťany (proti jakýmkoli jich nepřátelům se postavujíc) aby v své ochraně a obraně měli.

Articulus III.

Sit etiam notum, quod nos, supranominati, circa praemissa vota nostra adimplevimus nostrisque diligentibus et cura Deo inspirante regnum Hierosolymitanum partesque Saracenorum adepti fuimus et contra illos victorias laudabiles obtinuimus dictamque fidem Christianam auximus. Propterea nomen Christianissimi principis juste nobis impositum fuerit et merito ab aliis principibus et populo Christiano datum, cum feliciter in regnum nostrum Franciae terrasque et dominia ad nos spectantia reversi fuimus. Etiam omnia alia regna cum principibus Christianis nobis amicissimis in nobis subveniendo tam suis divitiis quam hominibus, ut tandem possemus adimplere vota nostra et quae jam dudum inceperamus; propterea, ut ipsa ratio docet, habuerunt partem honoris prout nos ipsi habuimus.

Articulus IV.

Insuper in honorem passionis Domini nostri Iesu Christi atque reverentiam, quam nos debemus sanctissimo papae, sedi apostolicae atque obedientiam vicariis Dei in hoc

Artikl 3.

Známo také buď, že jsme my výš jmenovaní z strany předdotčených věcí slib náš vyplnili a pilností i starostí naší z božského vnuknutí království jerozolimitánského a končin saracenských dostali a proti nim chvalitebné vítězství obdrželi a dotčenou víru křesťanskou rozmnožili. Protož jméno nejkřesťanštějšího knížete nám jest spravedlivě přivlastněno a hodně od jiných knížat a lidu křesťanského dáno, když jsme se šťastně do království našeho frankého, též do zemí a panství nám příslušejících navrátili. Tolikéž všecka jiná království s knížaty křesťanskými, nám všeho dobrého přejícími a pomahajícími nám jak bohatstvím svým, tak lidem, abychom vždy slib svůj vyplniti mohli a to, což sme již dávno započali, za tou příčinou, jakž sám rozum ukazuje, aby měli díl poctivosti, jakéž jsme my sami dostali.

Artikl 4.

Nadto ku poctivosti umučení Pána našeho Ježíše Krista a pro poslušenství a uctivost, kterouž povinni jsme nejsvětějšímu papeži, Stolicí apoštolské a místo Boží na

mundo atque etiam episcopis de magna civitate Roma, humiliter recipimus sanctissimas cruces, quibus nos signaverunt atque milites nostros in honorem quinque plagarum Domini nostri Iesu Christi, ut eo magis essemus solidati in hujusmodi infideles, ut agnosceremus nos atque populum nostrum Christianum tam vivum atque mortuum in regionibus horum infidelium. Insuper inspeximus atque deliberavimus fundari ordinem Sanctissimi Sepulchri nostrae civitatis Hierosolymitanae in honorem et reverentiam sanctissimae Resurrectionis. Nostro nomini Christianissimo dignitatem primariam dicti ordinis adjunximus et dictas quinque cruces rubeas eisdem etiam in honorem quinque plagarum Domino nostro Iesu Christo inflictarum deferri volumus. Milites dicti ordinis quam plurimos creavimus illosque dictis crucibus contra dictos infideles insignivimus, qui fugitivi ob id remanserunt nec non exercitui resistere nequiverunt.

Articulus V.

Et ut dicti milites et alii caeteri homines bellici veagium

tomto světě držícím, i tolikéž biskupům z velikého města Říma, poníženě připovídáme nejsvětější kříže, jímž sou nás a vojáky naše znamenali, ku poctivosti pěti ran Pána našeho Ježíše Krista, abychom byli tím upevnělejší na takové nevěrné nositi, abychom sebe a lid náš křesťanský, jak živý, tak mrtvý, v krajinách těch nevěrných znali. Nadto výš v to jsme nahlédli a to uvážili, aby založen byl řád nejsvětějšího Hrobu města našeho jerozolimitánského, ku poctivosti nejsvětějšího vzkříšení Pána Jezukrista. Jménu pak našemu nejkrěstanštějšímu přední důstojnost řečeného řádu jsme přivlastnili a dotčených pět křížův červených jim také ku poctivosti pěti ran, Pánu našemu Jezukristu učiněných, darovati jsme umínili. Vojákův řečeného řádu veliké množství jsme nařídili a je jmenovanými kříži proti dotčeným nevěřícím znamenali, kteřížto tou příčinou na utikání obrázení byli, aniž jim možné bylo vojsku na odpor se postaviti.

Artikul 5.

A aby tíž vojáci a jiní vojenští lidé do řečeného království

in dictum regnum Hierosolymitanum facere volentes, qui in nostro servitio et exercitu strenuos et magnanimos in praefatos infideles sese gesserunt et circa praemissa in augmentum dictae fidei Christianae et defensionem catholicae apostolicae ecclesiae Romanae et aliarum ecclesiarum Christianarum favorabiliores et faciliores reddantur, his uti et gaudere posse auctoritatibus, preminentibus, privilegiis et iuribus, quibus nostri officarii et domestici utuntur et gaudent, permisimus et permittimus. Quodque non sint tributarii nec ne rebus et mercaturis ab eis transferendis aliquod subsidium solvent necnon ab omnibus oneribus et subsidiis aut tributis quibuscunque nobis quamvis ex causa seu ratione domicilii vel alias debitis seu debendis in partibus et terris nobis subditis, cum equis, armis, vestimentis aut alias proficiscendo remanebunt liberi, exempti et immunes: animumque acuent aliorum nostrorum subditorum dictum veagium facere et in eo nos concomitari nostra susceptione juvando contra dictos infideles volentium.

jeruzolimitánského putovati chtějíci, kteříž jsou se v službě a vojště našem hrdinsky a zmužile proti předjmenovaným nevěřícím chovali a z strany předoznámených věcí k rozmnožení dotčené víry křesťanské a obhájení katolické apoštolské církve římské i jiných církví křesťanských příznivější a náchylnější učení jsou, těch důstojností, vyvýšeností, privilegií a práv užívati a z nich se těšiti mohli, kterýchž úředníci naši a domácí užívají a z nich se radují, dovolili jsme a dovolujeme. A aby nebyli poplatníci, aniž z věcí a zboží kupeckých od nich přivezených jakou pomoc dávati budou, tolikéž ode všech břemen a pomoci nebo platův jakýchkoli nám za jakoukoli příčinou, buď z strany obydlí neb jináč, nyní nebo budoucně povinných v končinách a zemích nám poddaných, s koňmi, zbrojími, oděvy nebo jináč přes cestu pracující zůstávati budou svobodní, z toho vyňati a ničímž nezavázáni, a ponuknou myslí jiných našich poddaných, aby tůž pout před se vzali a v té nás proti dotčeným nevěřícím, jsouc v tom od nás přijati a posilněni, provodili.

Articulus VI.

Voluimus praeterea et volumus, quod qui honorem dictae militiae assequi ac dictis franchisiis et libertatibus uti et gaudere voluerint, dicta veagia et servitia in gratiam et augmentum dictae fidei Christianae defensionem Romanae catholicae et apostolicae ecclesiae ac aliarum ecclesiarum Christianarum in se suscipient dictoque ordini adscribantur et in ecclesia Divi Sepulchri Ierosolymitani a nobis aut nobis absentibus nostro locumtenenti ibi cruce signabuntur. Postque certificationibus autoritate archiepiscopi seu curati dioecesis vel parochiae, in qua orti fuerint, debita expeditis constituerit nobis aut dicto nostro locumtenenti eos esse Christianos catholicos, legitimos et non nothos nec ullo modo fuisse reprehensos nec aliquo crimine in iudicio vel extra diffamatos et nephario et enormi notatos. Quodque dicti milites confessi a suis peccatis et absoluti die eorum receptionis in dicta militia sacrosanctum eucharistiae sacramentum a sacerdote tunc in dicta ecclesia Divi Sepulchri officium divinum celebrante

Artikul 6.

Chtěli sme mimo to a chceme, aby ti, jenž by poctivosti řečeného rytířstva dojíti a dotčených zvláštností a svobod užívati a nimi se honositi chtěli, jmenované pouti a služby, k zalíbení a rozmnožení též víry křesťanské, obhájení římské katolické a apoštolské církve i jiných církví křesťanských, na sebe brali a k jmenovanému řádu připsáni byli, a tu v církvi hrobu Božího jerozolimitánského od nás nebo v nepřítomnosti naší od našeho místodržícího křížem znamenáni budou. Když by nám z správ z moci arcibiskupa nebo správce osady aneb fary, při které jsou se zrodili, učiněných známé bylo, aneb našemu místodržícímu, že ti jsou křesťané katoličtí, řádně zplození, a ne pankharti, aniž jakou ouhonu měli, ani jakým nešlechetným a ohavným hříchem na soudu neb krom soudu naříkání a zmazáni byli, a aby tíž vojáci, zpovídající se z hříchův svých a rozhřešení jsouce, na den přijetí svého do jmenovaného rytířstva svatosvatou večere Páně svátost od kněze tehďáž v řečené církvi hrobu

accipient, in qua nos aut noster locumtenens laurea dicti ordinis decorabit illosque quinque crucibus obsignabit. Iuramento per eos et eorum quemlibet de contentis in ordinationibus dicti ordinis per nos editis et promulgatis fideliter observandis et defendendis praestito solutaque suma triginta scutorum coronatorum thesauro Divi Sepulchri pro eleemosyna pauperibus peregrinis et aliis bellicis hominibus in dictum locum venientibus et ibi in dies affluentibus et aegrotis in hospitalibus ejusdem Sancti Sepulchri urbis Hierosolimyanae et sancti Ioannis ac sancti Lazari jacentes applicanda.

Articulus VII.

Quod nostri viatores subditi gaudebunt libertatibus et franchisiis latius in nostra ordinatione desuper facta et edita declaratis sumamque quinque scutorum coronatorum dictae eleemosynae applicandam solvent et ad observandam dictam ordinationem sese obligabunt.

Articulus VIII.

Voluimus etiam et volumus, quod in dicta Sancti Sepulchri Hierosolymitani et aliis ecclesiis per nos ac alios reges et principes hactenus

Božího mši sloužícího přijali, kdež my aneb náš místodržící je věncem jmenovaného řádu ozdobí a pěti kříži zaznamená. Když oni i jeden každý z nich přísahu, že nařízení v témž řádu obsažená, od nás vydaná a vyhlášená, věrně zachovávají a obhajují budou, učiní a složí sumu třiceti korun škutských do pokladu hrobu Božího, na almužnu chudým a jiným pocestným lidem na jmenované místo přicházejícím a tam se každodenně hrnoucím a nemocným v špitálech téhož hrobu Božího města jerozolimitánského a svatého Jána a svatého Lazara ležícím odevzdanou.

Artikl 7.

Že poutníci poddaní naši budou užívati svobod a zvláštěností v nařízení našem o tom učiněném a vydaném šířeji vysvětlených, sumu pět škutských korun na túž almužnu oddaných složí a k ostřihání téhož nařízení se zaváží.

Artikl 8.

Chtěli jsme také a chceme, aby v dotčené církvi hrobu Božího jerozolimitánského a v jiných církvích, od nás a jiných králův a knížat až dosavád

aedificatis et in posterum aedificandis in dicto regno Franciae et alibi in eorum terris et dominiis in honorem ejusdem Sancti Sepulchri et devotionem celebrabuntur officia divina modo et forma sequentibus. Scilicet quod qualibet die Dominica mensis presbyteros Latinos caeremoniis in talibus adhiberi solitis adhibitis alta una et quinque missae voce submissa in honorem et reverentiam dictarum quinque plagarum Domini nostri Iesu Christi celebrabuntur. Huius modi officio nos seu nobis absentibus locumtenens, nostri milites et viatores praefati assistent.

Articulus IX.

Quod dictus noster locumtenens, milites et viatores quotidie missam audire, preces et horas sanctae Crucis dicere et quasdam elemosynas elargiri tenebuntur.

Articulus X.

Quod diebus festis annualibus Conceptionis, Nativitatis, Annunciationis, Purificationis et Assumptionis beatae Mariae Virginis alta voce, verbis Latinis missae celebrabuntur fientque processiones, quibus nos dictusque noster locumtenens,

vzdělaných i budoucně majících býti vzdělaných v řečeném království franckém i jinde v jích zemích a panstvích, ku poctivosti téhož hrobu Božího služby Boží nábožně se dály, způsobem a řádem níže dotčeným: totiž aby v každou neděli v jednom měsíci od kněží latinských, zachovajíc ceremonie, kteréž se při takových věcech obyčejně zachovávají, jedna hlasitá mše a pět hlasem tichým, ku poctivosti a uctivosti dotčených pěti ran Pána našeho Jezukrista, slouženo bylo. Při takové službě my, aneb v nepřítomnosti naší místodržící náš, vojáci naši a poutníci výš řečení státi budou.

Artikul 9.

Že dotčený náš místodržící, vojáci a poutníci každodenně mši slyšeti, modlitby a hodiny svatého Kříže říkati a některé almužny udělovati povinni budou.

Artikul 10.

Že ve dnech svátečních výročních, početí, narození, zvěstování, očišťování a nanebevzetí blahoslavené Panny Marie vysokým hlasem, slovy latinskými mše slouženy a procesí konány budou, při nichž my a dotčený místodržící náš,

milites et viatores assistere et sacrosanctum eucharistiae sacramentum recipere tenebimur, ut Deo acceptabiles et grati contra dictos infideles secure bellum gerere et eos subjugare possimus.

Articulus XI.

Quod in dies missas celebrari procurabimus, pauperibus eleemosynam largiemur; dicti autem milites solum diebus Veneris cujuslibet hebdomadis in honorem passionis Domini nostri Iesu Christi id fieri procurabunt. Horas sanctae Crucis dicemus et sero vesperas mortuorum dici faciemus Deumque optimum pro principibus, regibus et populo Christiano precabimur et rogabimus, ut victoriam contra dictos infideles in gratiam et augmentum fidei et defensionem catholicae apostolicae et Romanae ecclesiae concedere velit et dignetur.

Articulus XII.

Quod nos, dictus noster locumtenens et alii milites bellicosi et viatores dicti ordinis temporibus adventus Domini, quadragesimae, quatuor temporum anni, rogationum et vigiliarum dictorum festorum annualium beatae Mariae Virginis in honorem Dei ac dictae

vojáci a poutníci státi a svatosvatou večere Páně svátost přijímati povinni budeme, abychom Bohu příjemní a vděční jsouce proti řečeným nevěřícím bezpečně válku vésti a je sobě podmaniti mohli.

Artikl 11.

Způsobíme také, aby každodenně mše slouženy byly, chudým almužny udělovati budeme, rytíři pak jmenováni toliko v pátek každého týdne, ku poctivosti umučení Pána našeho Jezukrista aby se to dalo, nařídí. Hodiny sv. Kříže říkati budeme a u večer nešpor o mrtvých říkati poručíme a Bohu dobrotivému za knížata, krále a lid křesťanský modliti se budeme a žádati, aby vítězství proti týmž nevěřícím, pro zachování a rozmnožení víry a obhájení katolické apoštolské a římské církve propůjčiti ráčil.

Artikl 12.

Že my, místodržící náš a jiní rytíři bojovní a poutníci dotčeného řádu časův adventního, postního, o suchých dnech, v křížové dny a u vigiliích řečených vejročních svátkův blahoslavené Panny Marie ku poctivosti Boží a též Panny Marie, matky jeho,

ejus matris, Mariae Virginis, et in contemplationem paenitentiae nobis et populo Christiano a Deo veniam et remissionem peccatorum nostrorum obtinendam impositae ac ut tentationes diaboli evitemus et in dictos infideles reddamur victores, ieiunabimus.

Articulus XIII.

Ex nostra scientia decrevimus et decernimus, quod die festo sacrosancti sacramenti in ecclesia dicti Sancti Sepulchri urbis Hierosolymitanae tres missae, scilicet prima in lingua Soriana, secunda lingua Graeca, tertia vero lingua Latina, alta voce officiumque divinum caeremoniis solitis adhibitis celebrabuntur. In aliis autem ecclesiis per nos et nostros amicos in Franciae regno nostrisque terris et dominiis in honorem dicti Sancti Sepulchri aedificatis Latine celebrabitur idem officium. Fientque processiones in honorem et reverentiam fidei et credentiae in sacrosanctum sacramentum eucharistiae, nobis et populo Christiano infusae.

Articulus XIV.

Quod anno quolibet die Dominica in ramis palmarum a nobis aut nostro

a pro pozor na pokání nám a lidu křesťanskému k obdržení od Boha odpuštění hříchův našich uložené, a abychom se pokušení ďábelských vyvarovali mohli a nad těmi nevěřícími vítězové učinění byli, postiti se budeme.

Artikul 13.

S vědomím našim jsme nařídili a nařizujeme, že na den svátku Těla Božího v církvi dotčeného hrobu Božího města jerozolimitánského tři mše, totiž první v jazyku soriánském, druhá v jazyku řeckém, třetí pak jazykem latinským, vysokým hlasem, a služba Boží s připojením ceremonií obyčejných sloužiti se budou. V jiných pak církvích, od nás a přátel našich v království franckém, též v zemích a panstvích našich ku poctivosti řečeného hrobu Božího vzdělaných, táž služba latině konati se bude. A držeti se budou procesí ku poctivosti a uctivosti víry a důvěrnosti v svatosvatou večere Páně svátost, v nás a v lid křesťanský vlitou.

Artikul 14.

Že každoročně v každou neděli Květnou od nás aneb místodržícího našeho

locumtenente in nostra absentia assumatur et eligatur unus ex presbyteris, qui supra asinum sedens in convocatione et coetu duodecim presbyterorum, qui officium divinum in ecclesia Sancti Sepulchri celebrare solent, dictam urbem Hierosolymitanam introibit. Cui quidem presbytero sic electo nos et dictus locumtenens noster, milites, viatores et populus Christianus ejusdem urbis obviam ire illumque benigne recipere et in ecclesiam dicti Sancti Sepulchri magna cum humilitate concomitari tenebimur. In qua quidem ecclesia dictus electus et alii supranominati presbyteri officium divinum in honorem et reverentiam introitus Domini nostri Iesu Christi, quem in dictam urbem Hierosolymitanam sanctis ejus discipulis praesentibus fecit, honestae receptionis per habitantes dictae urbis et laetitiae ab eis ob ejus adventum et introitum facturum solemniter celebrabitur.

Articulus XV.

Die autem Iovis sequenti officium divinum cum ceremoniis assuetis per electum et alios presbyteros supradictos in ecclesia Sancti Sepulchri celebrabitur et dicetur. Nosque

v nepřítomnosti naší vzat a zvolen bude jeden z kněží, kterýž na oslu sedě v svolání a shromáždění dvanácti kněží, kteříž službu Boží v církvi svatého Hrobu vykonávají, do jmenovaného města jerozolimiténského vjede. Kterémužto knězi tak zvolenému my a dotčený náš místodržící, vojáci, poutníci a lid křesťanský téhož města v cestu vjíti, jej dobrotivě přijíti a do shromáždění řečeného hrobu Božího s velikou ponížeností doprovoditi povinni budeme. V kterémžto shromáždění týž zvolený a jiní kněží výš jmenovaní službu Boží ku poctivosti a uctivosti příjezdu Pána našeho Jezukrista, kterýž do téhož města jerozolimiténského v přítomnosti svatých učedníkův jeho vykonal a vzácného příjmu od obyvatelův téhož města a radosti, kterouž jsou za příčinou příchodu jeho měli, slavně konati budou.

Artikel 15.

Ve čtvrtek pak nejprve příští služba Boží s ceremoniemi obyčejnými, od zvoleného a jiných kněží výš dotčených, v shromáždění hrobu Božího čísti a konati se bude. A my

*et noster locumtenes refectio-
nem illorum in pane, vino, pis-
cibus in domo sancti Caenaculi
dictae nostrae urbis Hierosoly-
mitanae praeparabimus, in qua
illos benigne recipiemus, eo-
rum pedes humiliter lavabimus
et osculabimus caenamque ce-
lebrabimus illisque eleemosy-
nas ob charitatem elargiemur.
Et postquam dicti electus et alii
presbyteri gratias Deo egerint
sanctumque Dei evangelium,
quod suis apostolis praedicavit,
nobis enunciaverint, nos aut
noster locumtenens, milites et
viatores supra nominati in dicto
caenaculo nostram refectio-
nem sumemus, eleemosynas in auro,
argento, vestimentis, victuali-
bus, panibus, vino et aliis dabi-
mus omnibus aegrotis in mag-
nis hospitalibus jacentibus
caeterisque pauperibus in indi-
gentia et necessitate constitutis
nobis notis in reverentiam et com-
memorationem sanctae Cae-
nae, quam simili die Dominus
noster Iesus Christus cum dictis
suis discipulis in praefata domo
sancti Caenaculi fecit, elargie-
mur et concedemus.*

Articulus XVI.

*Quod electus et pres-
byteri ante nominati, qui
illum in dictam urbem*

i náš místodržíci jim občer-
stvení od chleba, vína, ryb,
v domě večeřadla Božího,
v témž městě našem jerozoli-
mitánském připravíme, kdež
je přívětivě přivítáme, nohy
jejich poníženě meji a líba-
ti budeme a večeři držeti bu-
deme a jim almužny udělí-
me, i lásky k nim dokážeme.
A když by týž zvolený a jiní
kněží Bohu poděkovali a sva-
té evangelium Boží, kteréž
jest apoštolům svým kázal,
nám přečtli, my anebo náš
místodržíci, vojáci a poutníci
výš dotčení v témž večeřadle
občerstvení své přijmeme. Al-
mužny na zlatě, stříbře, odě-
vu, pokrmích, chlebě, víně
dávati budeme všem nemoc-
ným v špitálech velikých leží-
cím a jiným chudým, v nouzi
a potřebnosti zůstávajícím,
nám známým, pro uctivost
a připomínání svatě večeře,
kterouž jest téhož dne Pán náš
Ježíš Kristus s jmenovanými
učedlníky svými v předřeče-
ném domě večeřadla Božího
konal, rozdělovati a rozdávati
budeme.

Artikl 16.

Že týž zvolený a kně-
ží předjmenovaní, kte-
říž by jej do téhož města

Hierosolymitanam, ut supra, fuerint concomitati, in monte Olivarum sese conferent ibique tota nocte dictae diei Iovis precibus et orationibus divinis in reverentiam et recordationem orationis in dicto loco per eundem Dominum nostrum Iesum Christum fusae vacabunt.

Articulus XVII.

Die vero Veneris sancti dictus presbyter electus evangelium passionis Domini nostri Iesu Christi in ecclesia dicti Sancti Sepulchri perlegat illudque nobis nostroque locumtenenti, militibus et viatoribus populoque Christiano interpretabitur officiumque divinum cum aliis supranominatis presbyteris Latine celebrabit, cui assistere tenebimur nec cibo aliquo reficiemur aut utemur, donec hora, qua Dominus noster Iesus Christus in redemptionem generis humani in Cruce pendens emisit spiritum, pulsata fuerit.

Articulus XVIII.

Quod quatuor milites dicti ordinis nocte dictae diei Veneris usque ad meridiem diei sequentis in honorem et reverentiam Domini nostri Iesu Christi, cujus corpus ab

jerozolimitánského, jakž výš dotčeno, doprovázeli, na horu Olivetskou se odeberou a tam přes celou noc dotčeného dne čtvrtedního na modlitbách a prosbách božských, pro uctivost a rozpomínání se na modlitbu na témž místě od téhož Pána našeho Jezukrista konanou, trvati budou.

Artikl 17.

V den pak Velikého pátku týž kněz zvolený evangelium o umučení Pána našeho Jezukrista v shromáždění hrobu Božího přečte a to nám a našemu místodržícímu, vojákům a poutníkům a lidu křesťanskému vykládati bude a službu Boží s jinými výš jmenovanými kněžskými vykoná, kdež my státi povinni budeme, aniž se jakým pokrmem zanášeti a jeho užívati budeme, dokavadž by hodina, v kterouž jest Pán náš Ježíš Kristus, na vykoupení lidského pokolení na kříži vise, duši vypustiti ráčil, nebila.

Artikl 18.

Aby čtyři rytíři řečeného řádu hrobu Božího v noci téhož Velikého pátku až do poledne následujícího dne ku poctivosti a uctivosti Pána našeho Jezukrista, jehožto

infidelibus Iudaeis ibi dicta nocte custoditum fuit, fideliter custodiant.

Articulus XIX.

Quod omne presbyteri Caldae, Graeci et Latini continuas preces tota nocte diei Veneris in ecclesia dicti Sepulchri in gratiam fidei et defensionem catholicae et apostolicae ecclesiae ac aliarum ecclesiarum Christianarum adversus hujusmodi infideles fundent.

Articulus XX.

Insuper ordinavimus et ordinamus continue eleemosynas elargiendas et concendendas esse, ut a carceribus dicti milites, viatores et alius populus Christianus liberentur qui tam a nostris regno Franciae dominiis et terris quam ab aliis partibus et terris principum Christianorum nobis amicorum venientes contra dictos infideles nobiscum bellum gesserunt et illud ita prosecuti fuerunt, ut captivi et detempti ab ipsis infidelibus fuerint. Nec non humiliter dictos principes ac reverendos dominos archiepiscopos, episcopos, abbates et alios beneficiatos tam in dictis nostris regno Franciae dominiis et terris quam in aliis ad

tělo tu od nevěrných židův v tůž noc ostříháno bylo, věrně hlídali.

Artikul 19.

Aby všickni kněží, kaldejští, řečtí i latinští, ustavičné modlitby přes celou noc Velikého pátku v shromáždění dotčeného hrobu Božího, za příčinou víry a obhájení katolické a apoštolské církve i jiných církví křesťanských proti takovým nevěřícím, vykonávali.

Artikul 20.

Nadto výš nařídili sme a nařizujeme, aby ustavičně almužny rozdělovány a rozdávány byly, aby dotčení rytíři, poutníci a jiný lid křesťanský vězení zproštěn byl, kteříž jak z našich království franckého panství a zemí, tak z jiných končin a zemí knížat křesťanských s námi spřízněných přišedše, proti týmž nevěřícím s námi válku vedli a v tom tak trvali, že by od týchž nevěřících zajati a zadržáni byli. Tolikéž v poníženosti dotčených knížat a důstojných pánův arcibiskupův, biskupův, opatův a jiných dobrodiní požívajících, tak v našich království franckého panství a zemích,

dictos principes Christianos spectantibus obtinentes supplicarent et requirerent, ut quartam partem tertiae partis redditus beneficiorum suorum pro redemptione dictorum captivorum in honorem Dei et remunerationem suorum laborum circa impugnationem dictorum infidelium in gratiam et favorem fidei et defensionem ecclesiarum Christianarum et praelatorum conferant.

Articulus XXI.

Nos quoque supplicavimus et rogavimus sanctissimos almae urbis Romae pontifices, quatenus indulgentias omnibus principibus nobis amicis populoque Christiano, qui pro redemptione et liberatione dictorum captivorum et pauperum nobis et aliis praedictis principibus subjectorum et dictum Sanctum Sepulchrum visitare nosque contra dictos infideles et ad illos impugnandos, prout supra dictum est, concomitari voluerint, concedere et impartiri velint.

Articulus XXII.

Praeterea statuimus et pensata animi deliberatione voluimus, quod milites dicti ordinis Sancti Sepulchri sub salvagardia soldani Babylonensis

jako v jiných k týmž knížatům křesťanským příslušejících žádali a při nich vyhledávali, aby čtvrtou částku z třetiny důchodův k dobrodiní jích, za vysvobození týchž vězňův, ku poctivosti Bohu a pro odplatu jích prací v odporování týmž nevěřícím, pro milování víry a obhájení církvi a prelátův křesťanských, skládali.

Artikul 21.

My také žádali a prosili jsme nejsvětějších města svatého Říma biskupův, aby odpustkův knížatům všem s námi spřízněným a lidu křesťanskému, kteří by pro vyplacení a vysvobození dotčených zajatých a chudých, nám i jiným předřečeným knížatům poddaných, i dotčený hrob Boží navštíviti i s námi proti týmž nevěřícím, k odporování jim, jakž výš povědino, táhnouti chtěli, propůjčiti a udělití ráčili.

Artikul 22.

Přes to ustanovili jsme a s bedlivým uvážením to míti chtěli, aby rytíří dotčeného řádu hrobu Božího, pod mocí soldána babylonského nebo

aut ejus locumtenentis omnes dictos captivos redimendi et liberandi curam in se suscipient. Quibus militibus ad hunc effectum denarii dictarum elemosynarum tradentur et de his computum, rationes et reliqua nostro locumtenenti in dicta urbe Hierosolymitana in communitate militum dicti ordinis et viatorum dicti Sancti Sepulchri reddent.

Articulus XXIII.

Quod ex nostra scientia et spontanea voluntate eligimus, nominamus et constituimus dictos milites nostri ordinis Sancti Sepulchri in praeceptores et administratores reddituum et proventuum, fundationum et elemosynarum praementionatarum. Et de his praefati milites et in eorum absentia dicti viatores administrationem et regimen habeant. Nec noc aliarum foundationum per nos aut nostros amicos in ecclesiis nostri regni Franciae, dominiorum et terrarum nostrarum ac aliorum principum institutarum et elemosynarum datarum pro redemptione et liberatione dictorum militum et viatorum ac populi Christiani in potestate et dominio ac carceribus dictorum infidelium

jeho místodržícího, o vyplacení a vysvobození těch všech zajatých pěčí na se vzali. Kterýmžto rytířům k vykonání toho peníze z dotčené almužny odvedeny budou a z nich počet a jiné věci potřebné našemu místodržícímu v témž městě jerozolimitánském, v společnosti rytířův dotčeného řádu a poutníkův téhož hrobu Božího, učiní.

Artikl 23.

Že s vědomím naším a dobrovolně zvolujeme, jmenujeme a nařizujeme dotčené rytíře řádu našeho hrobu Božího za vejběřčí a správce důchodův, zbírek, záduší, almužen, o nichž výš zmínka se děje. A nad tím předjmenovaní rytíři a v nepřítomnosti jich dotčení poutníci aby správu měli. Těž i jiných záduší, od nás anebo přátel našich, v církvích království našeho franckého, panství a zemí našich a jiných knížat vyzdvížených a almužen daných na vysvobození dotčených rytířův a poutníkův a lidu křesťanského, v moci a panství i v žalářích týchž nevěřících snad zůstávajících a zůstávati majících, aby takoví důchodové a almužny

forsan detentorum et detinentorum ut hujusmodi reditus et eleemosynae praesbyteris officium divinum in dicta ecclesia Sancti Sepulchri celebrantibus ac pauperibus in dictis hospitalibus Sancti Sepulchri, sancti Ioannis, sancti Lazari et aliis hospitalibus ab aliis principibus nobis amicis et senioribus ac populo Christiano in honorem Dei, sanctorum apostolorum aliorumque sanctorum tam in nostro regno Franciae, terris et dominiis quam amicorum nostrorum fundatis et institutis affluentibus et ibi moram trahentibus fideliter ab eis respective distribuuntur. De quibus reditibus et proveniuntibus sic receptis et distributis idem milites et viatores anno quolibet in crastino festi sacrosancti sacramenti in camera nostri consilii Hierosolymitani rationes et computas reddent et ad hos fines idem praeceptores et administratores ibi sese repraesentare aut de his eorum computa seu verum memoriale eorum mittere tenebuntur.

Articulus XXIV.

Quod clericus thesauri dicti Sancti Sepulchri Hierosolymitani bonum et fidele memoriale redditionis hujusmodi

kněžím, služby Boží v dotčené církvi hrobu Božího konajícím, a chudým v oznámených špitálech hrobu Božího, svatého Jána, svatého Lazara a v jiných špitálech, od jiných knížat, přátel a starších našich a lidu křesťanského ku poctivosti Boha, svatých apoštolův a jiných svatých, tak v království našem franckém, zemích a panstvích, jako přátel našich, založených a ustanovených, se scházejícím a tu se zdržujícím, věrně od nich s prozřetelností rozdělování byli. Z kterýchžto důchodův a sbírek tak přijatých a rozdělených tíž rytířů a poutníků každého roku nazejtří Božího těla v komoře rady naší jerozolimitánské počet učiniti, a na ten konec tíž vejběrců a správcův tam se najíti dáti, anebo z toho počet svůj, anebo pravdivou paměť odeslati povinni budou.

Artikl 24.

Aby řeholník nad pokladem dotčeného hrobu Božího jerozolimitánského dobrý a hodnověrný přípis takového

computorum describet, cartas seu papyros eorum conservabit hujusmodi. Reliqua, si quae debeantur, recipiet, quitantias et acquitamenta eorum computorum sic a dictis administratoribus tam praesentibus quam absentibus per nos seu in nostra absentia locumtenentem nostrum arrestari et signari procurabit.

Articulus XXV.

Volumus etiam ac volumus, quod centum milites dicti ordinis in nostris regno Franciae terris et dominiis et aliis regnis ad nostros amicos spectantes degentes et moram trahentes veniant in cameram nostri consilii Hierosolymitani et compareant, qui nos aut nostrum locumtenentem in dicto viagio viriliter et animo alacri ac benevolo comitari et nobiscum assistere mediaque, rationes et causas in dicto consilio pro bellis gerendis contra dictos infideles in augmentum fidei et defensionem ecclesiarum Christianarum tam Latinarum quam aliarum linguarum praedictarum, administratarum, fundatarum et elemosynarum allegandas et intelligere possint et valeant, ut super his conclusiones

počtu učinění vypsál, originály jejich toho zachoval, ostattek, bylo-li by co na dluzích, přijal. Kvitancí a přijetí těch počtův od dotčených správcův, jak přítomných, tak nepřítomných, aby od nás nebo v nepřítomnosti naší od místodržícího našeho zapovědíno a spečetěno bylo, o to se přičinil.

Artikul 25.

Chtěli jsme také a chceme, aby sto rytířův dotčeného řádu v království našem francském, zemích a panstvích a v jiných královstvích přátelům našim přináležejících, obývajících a se zdržujících, přicházeli a postavovali se v komoře rady naší jerozolimitánské, kteříž by nás nebo místodržícího našeho v dotčeném tažení zmužile a myslí veselou a dobrovolnou následovati a při nás státi, prostředkům, způsobům a příčinám v dotčené radě o vedení války proti týmž nevěřícím, k rozmnožení víry a obhájení církví křesťanských, jak latinských, tak jiných jazykův výš doložených, spravovaných, založených, a almužen, kteréž tu přivozovány budou, vyrozuměti mohli, tak abychom z toho závěrky

validas et necessarias ac juridicas assumamus.

Articulus XXVI.

Statuimus et ordinavimus aliquem ex equitibus dicti ordinis eligere oratorem apud soldanum Babyloniae, qui permittat dicto nostro oratori, quod spatio trium annorum computatorum in dicta Babylonia commoretur et vitam ducat, ut de quibusdam militibus, viatoribus et aliis Christianis captivis a dicto soldano seu ejus belligeris detentis noticiam habere possit pretioque auri et argenti quod per alios nostros milites sub salvagardia et protectione dicti soldani Mettem liberentur dicti captivi ab hujusmodi detensione; aut si maluerit ipse soldanus, quod in locum infidelium a nobis aut nostris subditis in bello aut alibi captivorum detentorum seu detinendorum permutentur, hos eo casu ab hujusmodi sua captivitate liberare intendimus, modo dicti nostri captivi liberentur.

Articulus XXVII.

Cum autem noster miles sic delegatus orator de dictis captivis a soldano seu ejus belligeris, ut profertur,

mocné a potřebné i právní bráti mohli.

Artikl 26.

Ustanovili jsme také a nařídili, abychom některého z rytířův dotčeného řádu zvolili za orátora u soldána babylonského, kterýž by témuž orátorovi našemu dovolil za tři léta pořád zběhlá v témž Babyloně se zdržovati a bydleti, aby o některých rytířích, poutnících a jiných křesťanech zajatých, od dotčeného soldána anebo vojákův jeho zadržovaných, vědomost míti mohl. A aby mzdou zlata a stříbra skrze jiné rytíře naše, pod panováním a ochranou dotčeného soldána Mettema, tíž zajatí od takového zdržování vysvobození byli, anebo že by on soldán raději chtěl, aby na místě nevěřících, od nás aneb poddaných našich na vojně anebo jinde zajatých, zdržených anebo zadržánu býti majících, směnění byli. Ty v té příhodě od takového zajetí jích osvoboditi míníme, toliko aby dotčení zajatí naši propuštění byli.

Artikl 27.

Když by pak rytíř náš tak zvolený orátor o týchž zajatých, od soldána aneb vojákův jeho, jakž řečeno, zadržalých,

detentis plenam habuerit notitiam, id nobis cartis veris, nomina illorum, loca, in quibus detineantur, significare, salvagardiam a dicto soldano ad hos fines obtentam mitti procurabit, ut dicti milites et viatores, si captivi, securius ad nostras partes redire possint.

Articulus XXVIII.

Quod dictus orator et milites nobis aut nostro locumtenenti in absentia nostra de redemptione dictorum captivorum fidem facient, quam summam pro redemptione captivitatis hujusmodi, cui et in quo loco exsolverint. Et ad hos fines dictos captivos saltem copias cartarum liberationis eorumdem nobis repraesentabunt praemissaque omnia et singula ad notitiam aliorum regum et principum Christianorum dominorumque archiepiscoporum, episcoporum, abbatum et aliorum beneficiariorum nostri regni Franciae, terrarum et dominiorum nostrorum et aliorum nostrorum amicorum deduci volumus, ut fructum ex suis sanctis eleemosynis consequantur gloriosum ac in posterum in illis elargiendis promptiores reddantur.

dostatečnou vědomost měl, to aby nam v spisu pravdivem jména jejich, mista, na kterychž by zdržovani byli, v známost uvedeno, mocnost od dotčeneho soldána na ten konec obdržana a propuštena byla, se pričini, tak aby tíž rytíří a poutníci zajatí bezpečněji k naším končinam navrátiti se mohli.

Artikul 28.

Aby dotčeny orátor a rytíří naší nám aneb místodržícímu našemu v nepritomnosti naší o vyplacení týchž zajatých to ukázali, jakou by sumu na vyplacení takového zajetí, komu a na kterém místě, zaplatili. A do těchto končin též zajaté a toliko pripis vysvobození jích nám dostaví a výš dotčene všecky a jednu každou več v známost jiných králův a knížat krestanskych, pánův arcibiskupův, biskupův, opatův a jiných dobrodiní požívajicich v kralovstvi našem francem, zemích a panstvich našich a jiných přátel našich uvedou, aby užitku slavného svých svatých almužen dosáhli a na potom k udělovani jích ochotneši učineni byli.

Articulus XXIX.

Quod intendimus et deliberavimus quotidie dictas quinque cruces dicti ordinis Sancti Sepulchri nostris vestimentis appositas deferre. Quas dicti milites et viatores, sive eos bellum gerere adversus dictos infideles et alibi adire seu aulas regias et convocationes seu coetus principum et aliorum Christianorum populorum frequentare contigerit, similiter deferre tenebuntur.

Articulus XXX.

Quod dicti milites contra aliquos principes Christianos bellum gerere minime tenebuntur, imo illis favorabiles erunt, casu, quo sibi constiterit dictos principes esse excommunicatos auctoritate Dei et sumi pontificis, ab ecclesia catholica exules et dispersos eorumque regnum belligeris esse praedam. Quo casu adveniente dicti milites pro eis contra dictos principes arma suscipient ad exemplumque Dei jura pauperum, orphanorum, viduarum, extraneorum defendent et ab omnibus vexationibus et oppressio-nibus viriliter protegent.

Articulus XXXI.

Nos igitur praemissis et aliis legitimis causis

Artikl 29.

Že míníme a toho umyslu jsme každodenně dotčených pět křížů téhož řádu hrobu Božího, k oděvu našemu připojených, nositi, kteréž jmenovaní rytíři a poutníci, buďto že by válku vedli proti týmž nevěřícím a jinam se dostali, buďto že by se jim ke dvorům aneb do shromáždění knížat a jiného lidu křesťanského přicházeti dostalo, nápodobně nositi povinni budou.

Artikl 30.

Že dotčení rytíři proti některým knížatům křesťanským války vésti nikoli povinni nebudou, nýbrž k nim přízniví budou, leč v té příčině, když by se dověděli, že dotčená knížata jsou vyloučená mocí Boží a nejvyššího biskupa z církve katolické, vyhnanci a rozptýlení, a království jejich že jest vojákům v loupež dáno. Když by se ta příčina nahodila, dotčení rytíři za ně proti týmž knížatům bojovati a příkladem božským práva chudých, sirotkův, vdov, přespolních lidí hájiti a ode všech ubližování a utiskování zmužile ochraňovati budou.

Artikl 31.

Protož my, z výš oznámených a jiných slušných příčin

et rationibus consideratis animum nostrum moventibus praescriptas ordinationes a nobis ferri et edi illasque de verbo ad verbum nil de contentis in eisdem omisso observari decrevimus, statuimus, sapienter deliberavimus. Et in eius res testimonium et robur ad sancta Dei evangelia per fidem et legem nostram in fidei nec sponte aliquid de contentis in eisdem ordinationibus executione dignum omittere promissimus et juravimus illas a nostris successoribus regni Franciae regibus dicti ordinis Sancti Sepulchri ac praesentium capitibus secundum eorum tenorem observari ordinantes. Et in hoc eorum conscientiam illis contraveniendo onerantes votaue et obligationes per milites dicti ordinis et viatores in dictam urbem Hierosolymitanam emitti et factas observari et adimpleri, prout eisdem ordinationibus cavetur. Quas volumus deponi et fideliter custodiri in thesauro dicti Sancti Sepulchri memoriasque illas absque diminutione continentia in nostrum Franciae regnum, terras et dominia tam ad nos quam ad alios principes spectantia

a důvodův myslí naší pohybujících šetříce, aby výš psané nařízení od nás vynešené a vydané, a to slovo od slova, nic toho, co se v něm obsahuje, neopouštějíce, zachovááno bylo, jsme poručili, ustanovili a moudře uvážili. A tomu na svědomí a utvrzení na svaté Boží evangelium skrze víru a zákon náš v příčině víry, ani sami od sebe něco toho, co se v týchž nařízeních vykonání hodného obsahuje, nevypouštěti slíbili jsme a přísáhli, nařidivše, aby od potomkův našich, králův francských, řečeného řádu hrobu Božího a v artikulích těchto, podlé znění jích, totéž zachovááno bylo. A tím svědomí jejich, vstříc jim vycházejíce, zavazujeme, aby slibové a závazkové od rytířův téhož řádu a poutníkův do dotčeného města jerozolimitánského vysíláni byli, a kteříž by se stali, aby zachovááni a plnění byli, jakž se týmiž nařízenými vyhražuje. Kterážto chceme, aby do pokladu téhož hrobu Božího složená a věrně opatrována byla. A ty paměti, kteréž v sobě obsahují, bez umenšení aby ihned do království našeho franckého, do zemí

transferri, ut omnia et singula praemissa ab eis videri, visitari et fideliter observari possint, ac si in dicto thesauro existerent, ipsos humiliter supplicantes, quatenus in his nostram intentionem et bonam voluntatem in honorem Domini nostri Iesu Christi, qui nostrorum cordium scrutator est illaque in ejus protectione et possessione conservat principiumque et terminum nostrae vitae dat et tribuat, adimplere velint et dignentur. Et ut magis ac magis dictae nostrae ordinationes cunctis pateant evidenter et sint notae ac observentur in perpetuum, voluimus et ordinamus eas nostri sigilli quinque crucibus dicti ordinis in medio ejusdem appositis munimine roborari. Que datae et latae fuerunt a nobis in urbe Ierosolymitana, die prima felicitatis mensis Ianuarii, anno a nativitate Domini nostri Iesu Christi millesimo nonagesimo nono.

a panství, tak k nám, jako k jiným knížatům příslušejících, přenešené byly, tak aby všecko a jedna každá výš doložená věc od nich vidína, spatřína a věrně ostříhána býti mohla, jako by v dotčeném pokladu byly, poníženě jích žádající, pokudž by v tom mínění naše a dobrý umysl, ku poctivosti Pána našeho Jezukrista, kterýž srdcí našich zpytatelem jest a to v své ochraně a vládařství zachovává, počátek i konec života našeho dává a uděluje, vyplniti ráčili a chtěli. A aby více a více dotčená nařízení naše všem zjevná a známá i na věčnost zachovávána byla, chtěli a nařídili sme, aby mocí pečeti naší s pěti kříži řečeného řádu, v prostředku jejím přiloženými, upevněná byla. Jíchž jest dátum a vynešená byla od nás v městě jerozolimitánském prvního dne šťastného měsíce ledna, léta od narození Pána našeho Jezukrista tisícího devadesátého devátého.

Kapitola XLIV.

Přípis vysvědčení, kteréž *gvardian* pod
pečetí rytířům hrobu Božího dává

Aby pak každý věděti mohl, jakým způsobem *testimonium* a vysvědčení, netoliko rytířům strany přijetí jích do řádu tovaryšstva hrobu Božího, ale i strany míst svatých, v nichž byli, jako i jiným poutníkům do Jeruzaléma putujícím se dává, toho tuto vejpis z originálu, mně pod pečetí a na pergameně pěkným písmem a v jazyku latinském daného, položiti sem dal v těchto slovích.

**Vysvědčení,
jaké se dává
rytířům
a poutníkům**

Frater Evangelista a Gabiano, ordinis minorum de observantia, provinciae Mediolanensis, gvardianus sacri montis Sion prope Ierusalem ac totius terrae Sanctae commissarius apostolicus. Universis ac singulis Christi fidelibus praesentes literas inspecturis et visuris salutem in Domino sempiternam.

Notum vobis facimus et attestamur nobilem dominum, dominum Christophorum Harant a Polsicz, ad hanc Hierosolymorum civitatem pervenisse atque praemissa sacra confessione terrae Sanctae loca, nempe gloriosissimum resurrectionis Domini nostri Iesu Christi Sepulchrum, sanctissimos montes Calvariae, ubi generis humani redemptio, Oliveti, ubi Christi Domini ascensio, Syon, ubi Spiritus sancti missio et alia complura

salutis nostrae mysteria peracta sunt. Item sanctissimum prae-sepe nativitatis Domini nostri Iesu Christi in civitate Betlehem, venerabile assumptionis Deiparae Virginis Mariae mauseum in valle Iosaphat, Bethaniam quoque hospitio Domini et resurrectione Lazari decoratum; sed et Iordanis fluvium, ubi a Iohanne Dominus Iesus baptizari voluit, Quarantenam etiam, ubi quadraginta diebus totidemque noctibus jejunavit, nec non Hiericum et monasterium sancti Hieronymi in vasta solitudine et omnia alia sacra loca, quae tam intra quam extra sanctam civitatem a fidelibus peregrinis visitari solent, humiliter ac devote visitasse.

Ipsaque praeterea nobilem dominum, dominum Christophorum, ob immensam ipsius ad haec sancta loca devotionem et ob singularem fidei catholicae zelum caeterarumque virtutum splendorem ad religionis et Christianae fidei defensionem et augmentum equestri dignitate duximus insigniri et decorari.

Quapropter auctoritate apostolica, qua in hac parte fungimur, eum insignimus ac decoramus et huiusmodi ornamento insignitum et decoratum super gloriosissimo Domini nostri Iesu Christi Sepulchro quibuscumque in orbe terrarum constitutis praesentes literas inspecturis cujuslibet status, conditionis, gradus et dignitatis existant, denuntiamus denuntiatumque omnibus et singulis esse volumus.

Decernentes insuper eundem nobilem dominum, dominum Christophorum, de caetero libere deferre posse sanctae Crucis, sanctissimi Sepulchri ac sancti Georgii insignia secreta aut publice, prout sibi videbitur.

Nec non in futurum ut verum et legitimum equitem omni dignitate jure optimo non immeritum frui, valere ac debere omnibus et singulis immunitatibus, praeeminentiis ac privilegiis, quibus caeteri equites sanctissimi Sepulchri uti ac frui consueverunt.

In quorum fidem roburque tutissimum praesentes fieri jussimus et manu nostra subscriptas sigilloque solito praefati sanctissimi Sepulchri muniri ac roborari fecimus.

*Datum Hierosolymis ex aedibus nostris sancti Salvatoris.
Anno a Christi nativitate millesimo quingentesimo nonagesimo
octavo, die vero sexto decimo mensis Septembris.*

*Frater Evangelista a Gabiano, qui supra,
gvardianus, manu propria*

Tuto věděti sluší, že tato pečet toliko k listům na pergameně psaným a rytířům hrobu Božího se dáva a na vosku červeném vytlačuje. Jiným poutníkům při listu na papíře psaném jiná pečet na žlutém vosku se přivěšuje, však obojí na červené hedvábne šňůře, jejíž figuru poněvadž Oldřich Prefát v své knize putování položil, tam ji každý najíti bude moci.

Česky se vykládá takto:

Já, bratr Evangelista z Gabiánu, řeholy bosákův svatého Františka, z krajiny mediolánské, *gvardian* svaté hory Sion u Jeruzaléma a vši země Svaté apoštolský komisař, všem vůbec a obzvláště v Krista věřícím, kteříž by tento list čtli aneb viděli, pozdravení věčné v Pánu vzkazují.

Známo činím a vysvědčuji, že jest urozený pán, pan Kryštof Harant z Polžic do tohoto města Jeruzaléma přijel a po zpovědi svaté místa země Svaté, totižto nejslavnějšího zmrtvýchvstání Pána našeho Ježíše Krista hrob, svaté hory *Calvarie*, na níž se lidského pokolení vykoupení stalo, Olivetské, na níž Krista Pána vstoupení, Sion, na níž Ducha sv. sesláni a jiná mnohá spasení našeho tajemství se vykonal. Item, nejsvětější jesle narození Pána Ježíše Krista v městě Betlémě, ctihodný hrob nanebevzetí blahoslavené Panny Marie v údolí Jozafat, Bethanii hospodou Páně a vzkříšením Lazara poctěnou, ano také Jordán řeku, kdežto od svatého Jana Křtitele Pán Ježíš pokřtěn býti ráčil, vrch *Quarantenu*, kdež se čtyřiceti dní a nocí postiti ráčil, nadto Jericho a klášter sv. Jeronýma na poušti veliké a všecka jiná místa svatá, kteráž jak vnitř, tak zevnitř z měst od věrných poutníkův navštěvována bývávají, ve vši pokoře a nábožnosti navštívil.

Přítom pak urozeného pána, pana Kryštofa pro nesmírnou jeho k těm místům svatým nábožnost a pro obzvláštní víry katolické horlivost a jiných ctností stkvění, pro budoucí náboženství a víry křesťanské obhajování a rozmnožování na rytířství pasovati a ozdobiti sme nepominuli.

A protož z moci apoštolské, již v té částce požívám, jeho jím obdařuji a ozdobuji, a takovou ozdobou obdařeného a poctěného nad nejslavnějším hrobem Pána našeho Ježíše Krista, kterýmkoli v okršlku světa postaveným, přítomný list spatřujícím, jakého by koli stavu, řádu, úradu a důstojnosti byli, vyhláshuji, a aby za vyhlášeného všem a jednomu každému byl, tomu chci.

Ustavuji vedlé toho, aby týž urozený pán, pan Kryštof svobodně kříž svatý nejsvětějšího hrobu Božího a sv. Jiří erb tejně i zjevně, jak mu se viděti bude, nosil a budoucně jako pravý a řádný rytíř vši hodnosti a práv a nejlepšího slušně požíval

a požívati mohl, všech a jedněch každých obzvláště svobod, privilegií a předností, jakýchž jiní rytíři nejsvětějšího hrobu Božího užívati obyčej mají.

Na svědomí a potvrzení toho tento list sepsati a mou rukou podepsaný pečeti obyčejnou dotčeného hrobu Božího upevniti jsem dal.

Dán v Jeruzalémě z kláštera řečeného svatého Salvatora, léta od narození Krista Pána tisícího pětistého devadesátého osmého, šestnáctého dne měsíce září.

bratr Evangelista z Gabiánu, *gvardian*,
rukou vlastní

Kapitola XLV.

Věr a sekt křesťanských v Jeruzalémě rozličnost,
vedlé jmén, jimiž se dělí, vypsaná

Netoliko v kostele hrobu Božího, ale i jinde v zemi Svaté, kromě latinských, totiž katolických římských křesťanův, mnohých jiných sekt a náboženství z rozličných národův křesťané se nacházejí, jako kupříkladu řekové, armeniáni, georgiáni, syriáni, nestoriáni, jakobitae, abissíni, maroniti a jiní, kteříž tejně se drží a vůbec tak jako tito známi nejsou. Dotčení pozůstávající v místech svatých jsou napořád stavu duchovního a zdržují se v vyměřených a jim za veliké peníze od daných místech (kteréz každoročně Turku dávati musejí), pro žádnou jinou příčinu, nežli aby v nich náboženství své přes celý rok konali, a když svátkové jejich vejroční přicházejí, k nimž valně a na tisíce odevšad chodí, aneb mimo ty když obzvláště k místům svatým putují, aby měli lidí z svého náboženství, kteříž by se jich ujímali, za ně Turkům řečnovali a jim v náboženství na místech svatých posluhovali.

Pročež maje Turek toho nemalý zisk a plat, dotčeným křesťanům dobrý pokoj dává a jim v náboženství jejich překážky nečiní. Dotčení pak kněží každý od svého národu vychování mají, spolu svorní jsou a jedni druhých nehanějí.

Ač po městech předních a kupeckých všech těch národův světší lidé a kupecké obchody vedoucí se nacházejí, v nichž netoliko zvláštní ulice a domy, ale i kostelíky a kaply mají. Avšak co jich v zemi Svaté jest a poddaných tureckého císaře, ti nikdež kostelů svých nemají, nežli v Jeruzalémě a na některých vůkol málo místech, takže ti, kteříž daleko jsou v horách a v zemích dalekých, jako v *Arabii, Armenii, Cilicii etc.*, ti služeb Božích přes celý rok, a mnozí pokud jsou živi, dojíti nemohou, leč na jisté svátky výroční k místům dotčeným putují a dojdou, což velmi nebezpečně, pracně a s opuštěním živností chudým nebohým lidem přicházeti musí. A což nejlítoš-
věji jest, že skrz nečasté slejchání slova Božího a pro nedostatek čistých služeb Božích v neznámosti Boží a rozpustilosti čím dál tím víc se rozmáhají. A nebrzy se mezi obecným lidem najde, kterýž by věděl a pověditi mohl, co věří, dosti maje na tom, že k otce svého víře zevnitřně se přiznává aneb křesťanem se býti praví, v jiných věcech třebaš větších pověr nežli Turci sami a pohané užívati bude, toliko o to péči maje, jak by v rozkošech těla a potřebách vezdejších, buď pak prostředkem krádeže, aneb třebaš i zamordováním bližního a nejspíše spolukřesťana (protože se ho Turci, vrchnost těch zemí, netak ujímají jako Turka), aneb jinými zlými cestami se rozmáhal a svůj život bez prací těžkých a starosti strávil.

Nedostatek služeb Božích

Při kostelích žádných zvonů nemají, ani jakých hodin, ale chovají místo toho zvoníka, kterýž v čas kázání neb modlení po ulicích obchází a v rukou kyje tlusté nese, těmi v ulici na dvěře domu, k tomu naschválně tlustě a pevně udělané, a jest-li ulice veliká, tehdy na dvoje dvěře udeří, až se rozláhne po vši ulici, a tím je svolává do shromáždění, jiným způsobem nežli Turci, o čemž na svém místě doleji oznámím.

Místo zvonění jak se svolávají do kostelův

Když do kostela vcházejí, téměř turecké, perské, arabské etc. ceremonie zachovávají. Nebo obracejí se tváří k poledni a breptajíc tichým hlasem ruce vzhůru zdvíhají a hlavu pod sebe se vším tělem k zemi skloňují, tak poklonu činíce, poté padají na zem, často zemi líbají a mod-

Způsob modlení

lí se velice s pošmournou horlivostí. Bezpochyby že to od židův starých chytli, kdež psáno stojí, že patryiarchové a proroci ten způsob modlení zachovávali. V knihách Mojžíšových na mnoha místech a 3. Reg. 18. tato slova stojí: *Elias autem in [ascendit] verticem Carmeli et pronus in terram posuit faciem suam inter genua*, totiž: Eliáš pak šel na hůru Karmel, a padv na zem, sklonil hlavu svou až k kolenům modle se. Item *Esdrae 2. cap. 8. Et respondit omnis populus: Amen, amen, elevans manus suas, et incurvati sunt et adoraverunt Deum proni in terram*, totiž: I odpověděl veškeren lid, amen, amen, a pozdvíhše rukou svých poklonili se, a padše na zem modlili se Pánu Bohu. Týmž způsobem Kristus Pán, náš Spasitel, v zahradě padaje tváří svou svatou na zem, po třikráte se horlivě modlil. Kterýžto způsob modlení vpravdě i při těch pohanech obzvláštní probuzení a vroucnost spatřujícím způsobuje.

Ač pak jsou rozdílného a sobě protivného náboženství, však **Pokojně se vespolek chovají** pokoj bez hádání, bez kaceřování jedni druhých a jiných všelijakých nezpůsobův zachovávati musejí, sic jináč je Turci hned vězením, *bastonadami*, totiž kyjmi bitím, a peněžitou pokutou smíří. Jakž se to přihodilo před lety u našich sousedův Uhrův, nebo když se tam křesťané hádali o obrazy v kostelích a jedni je chtěli mítí, jiní nechtěli, porovnal je baša z Temešváru, vyházev obrazy svatých z kostela a jim jej odňav, místo toho chatrný plácek a dvoreček nepřikrytý jim oddal, nad jehožto dveřmi šavli pověsiti dal, aby, nebudou-li pokojní, tou potrestáni byli.

Sic vůbec v náboženství překážky žádné nemají a všudy zjevně k němu se hlásiti mohou, ač o to často rady od bašův některých držány byly, kterak by mohli a měli všechny křesťany z panství tureckého vyhnati, aneb k svému náboženství přinutiti. Až i za času Solimanna, málo před dobytím *Zigethu*, *muphti* a *cadi-lescherové* (o nichž v druhé knize povím), navedeni byvše od bašův, císaře napomínali, aby křesťany a židy k *musulmanství* přinutil; ale on místo mnohé odpovědi vedl se s nimi k oknu, kteréž šlo do zahrady, a z toho

Soliman nechtěl žádného k náboženství cizímu nutiti

jim ukázav rozličných barev kvítí, toto řekl: „Jakož rozličnost kvítí netoliko nehyzdí zahrady, nýbrž oči i smysly občerstvuje a obveseluje, tak rozličnost náboženství a víry nercili mým zemím neškodí, ale v mnohých příčinách užitek přináší, když toliko oni pokoj zachovávají a mých poručení poslušni jsou.“

K uradům žádným křesťané připouštíni a na vojnu potřebování nebývají, ani jaké válečné zbraně v moci své míti smejí. Čtvrtý díl všech užitekův od dobytka, zrostu zemského, z handlů, řemesla a všech obchodův dávati, a přes to od každé hlavy, od jistých let počnouc, po dukátu tribůtu platiti, a kdo nemá co dáti, má-li děti, ty do služebnosti prodati aneb sami do pout se dostati a dotud žebrati aneb robotovati musejí, až by sobě peníze vyžebrali a vysloužili. *Barthol. Georgievicz de Turc. mor.*

Platy jaké dávají

Přes to všecko vždycky třetího roku třetí pacholátko berou, shromáždíc jích houfem v každém městě, tu vybírají co nejdárnější, neohlédajíc se nic, jediný-li jest syn otce anebo jest-li nejmilejší, když se jim toliko líbí a hodí, to obřeží a Turka z něho udělají, a potom taková pacholátka až do zrostu dospělého *amazoglany*, a jakž *Leuenc. hist. Musul. atzamoglaví*, česky děti poplatní jmenují. *Du Villamont.* Před lety desáté dítě toliko brávali.

Syny k zturbčení dávati musejí

Pročež nebozí křesťané upějí a touží po křesťanské svobodě, žádostiví jsouce, aby chom budto zde v našich končinách s Turkem válčíc, aneb proti němu veřejně do jeho země táhnouc, ze všech stran štěstí proti tomu ukrutníku měli, a když dobré noviny o nás slyší, z nich se radují, a zase z zlých se rmoutí.

Jakož pak měla by ta sama příčina (ač jest jiných mnoho hodnějších a větších) křesťanské potentáty k válce proti Turku pohnouti. Nebo jak bychom do země jejich vtrhli, hned by chudiny vzhůru byli a znáti by dali, že *metus non est diturnus officii magister*, *Erasm. apoph.*, totiž že strach netrůvanlivé slouhy činí, a vedlé *Pub. Syr. Mima* povědění: *Multos timere debet, quem multi timent; Muchos a de temer, a quien*

Příčina tažení křesťanského proti Turkům

muchos temen, že se mnohých báti musí, kohož se mnozí bojí, takže by Turci domácím i přespolním křesťanům odepřítí těžce mohli.

Tě jejich volné hotovosti k pozdvížení máme příklad mimo jiné tento: když *don Iuean de Austria* u *Naupactu* tureckou armádu léta 1571 porazil (jakž o tom nahoře více položeno jest), tehdáž mnohá města a krajiny v řecké zemi a *Dalmatii* proti Turkům se pozdvíhši, některé pevnosti opanovaly, Turky z nich vyhnaly a za pomoc křesťanův žádaly, když však žádného retuňku neměly, byly mocí násilnou od Turků podmaněny, ač ne bez velikého z obojí strany krve prolití.

Což ubohým lidem naší velikou nesvorností a válčením jedněch proti druhým v těchto našich vlastních krajinách přišlo, ano i nemalou příčinu sme k tomu dali, že v poddanost Turkům přivedeni byli, netoliko při ztracení konstantinopolitánského, ale i *trapezuntského* císařství. Nebo máme toho paměti, že jest císař konstantinopolitánský při *concilium* konstanském křesťanstva těchto západních zemí snažně o pomoc žádal a žádostiv byl osobně se do říše vypraviti, ale pro naší nechut a neochotnost k obojímu sešlo z jednoho i druhého, až naposledy od nás opuštěn byv, v pohanskou moc přišel. *Act. concil. Constanti., Annales rei pub. Basil.*

Léta 1459 císař David z Trapezontu vida, že Turek opanoval císařství konstantinopolitánské, spolčil se s jinými v těch končinách křesťanskými i pohanskými knížaty proti Turkům a mimo to psal i poslal legáty své ku papeži *Pio II.*, císaři *Fridrichovi III.*, králi *franckému* a knížeti *Filipovi Burgundskému*, vedlé něhož i král *perský*, kníže *georgiánské* a jiní, každý zvláštní psaní od osob svých po vyslaných naschválních odeslali, žádajíce z těchto krajin proti Turkům veřejného tažení a pomoci, slibujíc, že z své strany chtějí upřímně a vedlé možnosti outok na Turka učiniti, jakž na důvod toho v každém psaní zejména toho doloženo bylo, co kdo z nich vedlé smlouvy mezi nimi učiněné lidu vypraviti měl: jako kupříkladu císař *trapezuntský* 30 galer a na nich 20 000 lidu vypraviti měl, *Georgius*, král *perský*, 60 000,

**Z jakých
příčin pod moc
Turkům přišli**

Gorgora, kníže georgiánské, 20 000 rejtářů, *Bendian*, král *Mirigreliae* (nyní, jakž doleji, kdež o georgiánech píši, znáti, *Mangrelliae* slove) 60 000, *Rabia*, kníže *Anacoziae*, 30 000, *Berdebech*, *Armeniae* menší pán, 20 000, *Asambech*, král *Mezopotamiae*, 50 000, národ *Githorum* a *Aranorum* 10 000, *Coramannus* a *Ismailbech*, mahumetánského náboženství. Ti všickni v dotčených psaních zejména postaveni jsou a snažně o to pracovali, aby naše potentáty k témuž přivedli, ale nic nezpůsobili, nýbrž naši sami se mezi sebou bijíc, mordujíc, ty všecky svrchu položené Turkům v loupež dali, krom krále perského a georgiánského, ostatní všickni posavád pod tyranstvím tureckým zůstávají, jakž toho historie těch časův plné jsou. *Eneae Sil. epist., Acta concil. Mantuani, Volaterranus, Achil. Gassarus, Donat. Bassius, Philip. Bergomensis.*

Východní králové a knížata žádali našich potentátův za pomoc proti Turku

Ale nic nezjednali

Aby pak každý věděl pravý rozdíl a zvláštní nejednomyslnost položených křesťanův, jedny každé obzvláštně po titulích zejména klásti a vypisovati budu.

Kapitola XLVI.

O řeckém národu a náboženství jejich

Řekové, národ starožitný, od Javana, jináč syna Jáfeta, jehož otcem byl Noe, pošli. Důvod toho máme v písmích Starého zákona, kdežto Daniel prorok, v 8. kap., předpovídaje o zkáze *monarchiae* perské skrze krále Javan, v židovské řeči vyložili [ho] sedmdesáte vykladačů [jako] krále řeckého, totiž Alexandra Velikého, jakož i v 27. kap. Ezechiele proroka to též slovo se nachází, a od nich v způsobu oznámeném jest vyloženo. *Math. Beroaldus lib. 4. chron. seu supputat. temp.*

Slouli prvě Iones Sloul pak ten národ drahně časů tim jménem *Iones*, až potom původem nějakého krále jmenovali se Řekové, v svém však jazyku. *Plinius lib. 4. c. 7.* Ačkoli jeden kraj a díl jejich jméno staré až posavád zachovaly.

Kde leží země řecká Měli a mají krajinu v Europě, začínající se k polední straně od země *Peloponnesu*, nyní *Morea* řečené, až zase k straně půlnocní, k moři Černému, od východu pak od moře až na západ k řece *Acheleos* v Epiru ležící.

Na kolik krajin se dělí země řecká Dělili se za starodávna na krajiny zvláštní, od nichž jména svá brali, jako byla krajina *Attí-*

ca, Boetia, Arcadia, Achaia, Acarnia, Aetolia, Locrensis, Phocensis etc., o nichž obzvláště píše *Claudius in Ruff. lib. carm., Homer. Iliad. 2., Sylius lib. 15., Statut. Theb. lib. 1. et 7., Lucanus lib. 3.* a jiní. *Palnigenius in canc., in leo., in sagitt.*

Byl pak ten národ řecký předešlých časův nad jiný ve všech věcech správy a regimentu dobrého se dotýkajících vznešený. Nebo nejpřednější mezi nimi povstali *legum latores*, totiž práv skladatelé, od nichž jiní pravidla řádu dobrého brali a se učili, mezi nimi byli mudrci, *sapientes Graeciae*, po všem světě známí a nejučenější všech umění mužů; nejprve ze všech jiných moci a užitku bylin i lékařství poznání vyhledali a sepsali, časy na měsíce a léta rozdělili, *arithmeticom, geometriam, physicam, ethicam naturalem* a jiná *genera philosophiae* napravili a zlepšili, a tak vše vlastně a pilně zachovávali, že téměř všeho umění literního i jiného svobodného rodičkou a původem slouli a nad jiné národy byli.

Chvála Řekův

Nadto za mnoho set let žádného královského a monarchického panování nepoznali, nýbrž všelijak jemu na odpor mocí násilnou odporovali, v svých svobodách se spravující, jedni *in statu democratico*, jiní *aristocratico* (co by to bylo, nahoře při vypsání města Benátek sem dotekl). A protož měli se všech stran krále sousedy své za uhlavní nepřátely, proti nimž mnohé a veliké války vésti musili.

Svobodu milovali

Nejpřednějších pak dotýkajíc: měli válku proti *Priamovi*, králi Azie a trojanskému, jehož v desíti letech tak těžce a bez přestání oblehli, až ho i přemohli a dokonce s rodinou i s městem Trojou v nic obrátili, jakž o tom obšírně píše *Homerus Iliad., Dictys Cretensis a Dares Phrygius etc.* a za našich časův ještě města toho slavného říceniny od bran, věží, bašt, dvou zámkův z bílého, červeného i černého mramoru a jiných stavení vystavených, k velikému podivu každého spatřujícího, se nacházejí, a jakž *Bellonius lib. 2. cap. 6.* píše: *Non abs re urbis magnificentia celebrata est, cujus tam admiranda rudera videntur intuentibus, ut eorum majestas non nisi longa oratione*

Jaké války vedli

O městě Troja

explicari queat, totiž: Ne bez příčiny sláva toho města byla zvelebována, jehož říceniny tak předivné hledícím na ně jsou, že jich sláva žádnou krátkou řečí vypraviti se nemůže.

Potom povstali proti nim perští monarchové a všelijak se o ně pokoušeli, až naposledy Xerxes král tím umyslem sebral lidu do patnáctikrát sto tisíc (někteří více a jiní méně pokládají, však do dvánáctikrát sto tisíc nejméně ho měl), aby je pod svou moc přivedl, a s tím táhl proti nim do řecké země, vedlé toho silnou armádu do tří tisíc šífů maje (jiní přes šest tisíc i více pokládají), avšak od samých athenienského města obyvatelův a některých málo, však nejmenších měst řeckých, poněkolikráte na zemi i na moři přemožen byl, že sotva s celou kůží z země odjel, svá bohatství i lid v štychu zanechav, jakž o tom pěkně a hodné paměti píší *Herodotus*, *Thucidides* a jiní historikové.

Po vítězství nad Peršany a dosažení z loupeží znamenitého bohatství oddali se na rozkoše a pejchu, jakž toho *Horatius* poëta v krátkých slovích dotýká:

*Ut primum positis nugari Graecia bellis
Caepit et in vitium fortuna labier aequa,
Nunc athletarum studiis, nunc arsit equorum,
Suspendit picta mentemque animumque tabella.*

Odkudž pošlo, že jedna obec proti druhé, z příčin špatných a různic nehodných, válku domácí začaly, mnoho let mezi sebou se mordující až do zemdlení a k králi macedonskému *Philippovi* někteří se o pomoc utíkali, kterýž jich nemeškal více vaditi a lid svůj mdlejší na retuňk posílati a potom je pod svou moc přivozovati, až naposledy vši řecké země správcím a ochráncím učiněn a ode všech přijat byl, o čemž *Xenophon* a *Diodorus Siculus* dostatečně vypisují.

Potom přišli v moc krále Alexandra Velikého, syna Filipova, kterýž, aby řecké jméno zvelebil a od strachu perského osvobodil, vzal před sebe válku proti Peršanům a táhl proti Dariovi, králi perskému, s malým lidem, sotva 40 000 vojákův, a tím porazil po třikráte netoliko Daria vždycky několikráte sto tisíc lidu

pospolu majícího, ale odtud táhl proti jiným všem a těch časů málo známým potentátům a národům východním, kteréž všechny v málo letech přemohl, a všecken *orient* pod svou moc i dobrý díl Afriky s Europou podmanil a monarchii řeckou, zdávna od Daniele proroka předpověděnou, začal a do živobyetí svého pokojně spravoval. O jeho činech píše *Quintus Curtius*, *Diodorus Siculus* a něco *Plutarchus*.

**Monarchie
třetí začátek**

Po Alexandrově smrti začaly se války mezi jeho předními hejtmany a oficíry, chtěje každý tu zemi, kteráž mu od Alexandra k správě svěřena byla, zděditi a za vlastní držeti (nebo syn pozůstalý brzo po Alexandrovi umřel), pročež řecká země přišla jiným v moc a mezi potomky jejich mnohé zlé snášeti musila, jakž to *Polybius* vypisuje, až potom dotčení řečtí králové pomalu od Římanův byli přemáháni a jeden po druhém pod jich moc přivozováni, a tak Řekové nejprve pod moc Římanův přišli, o čemž *Livius* píše.

**Jak se měli
po smrti
Alexandra
Velikého**

Pod jejich pak mocí, i za časův *monarchiae* římské v Římě, i též *monarchiae* přenešené do Konstantinopole do vlasti jejich, zůstávali a byli několik set let pořád, kteříž jak spravováni od císařův byli, mnoho by se mohlo psáti. Ale vypisují to *Zonaras*, *Procopius*, *Nicetas*, *Nicephorus*, *Annas Alexiados* a jiní historikové. Toho toliko dotknu, že po mnohém pokojném císařův konstantinopolitánských panování a spravování potomkové jejich dali se ve mnohé sváry, války a nejednomyslnosti, jak sami mezi sebou, tak také s jinými křesťany v Europě, netoliko v věcech politických, ale i v náboženství, pročež nejednou válčili proti nim křesťané zemí západních, od nich *Latini* řečení, a z druhé strany Turci z východních krajin. Turkům zajisté jako brána skrze dobytí *Syriae* do Azie Menší a do řecké země byla otevřina, a potom je sami do svých krajin vábili. Nebo když císař *Cantacuzenus* kníže *Bulgariae* válkou ssužoval, žádal týž kníže od *Amuratha*, tureckého císaře, pomoci, kterýž 12 000 Turkův do řecké země poslal. Kteřížto jak se domů vrátili, o dobrotě a tučnosti té země

**V moc Turkům
přišli**

a hojnosti všeho v ní vypravovali, až k tomu *Amuratha* ponukli, že sebrav mnoho lidu, dal se přes úzké moře, někdy *angustias Hellespontiacas*, nyní *Calliopoli* řečené, do řecké země s lidem převezti, a tu vpády čině, *Adrianopoli* a jiná města i země, jako *Bulgarii*, *Servii* etc. sobě podmanil, což se dalo za času římského císaře Karla, toho jména IV. A čím dále skrze nesvornost Řekův, tak opouštění jich jiných křesťanských potentátův Turci se v těch zemích rozmáhali, až všeho okolo Konstantinopole dosáhli, že nebozí císařové řečtí sotva město a některé ostrovy blízké za některý čas v své moci drželi, až potom i tribůt Turkům dávatí musili, a naposledy léta 1453, 29. dne *Martii* i město Konstantinopolis, svobodu a životy své s nenabytou škodou všeho křesťanstva ztratili, pod jichžto ukrutnou mocí lid řecký až do dneška zůstává. *Laonicus de rebus Turcicis*, *Leuenclevius histor. Musulmannorum lib. 15.*, *Sabellicus* a jiní.

Císařové turečtí, jak Řeky pod své tyranství přivedli, všelijak hleděli týž národ rozptýliti, skloniti a v služebnost podrobiti, slavné pány jejich z knížecích a císařských rodův pošlé pomordovati dali, tak aby budoucně nijakž hlavy pozdvihnouti a zase povstati nemohli.

Pročež nenachází se mezi nimi nežli toliko dvojí stav: první urozených, mezi něž se měšťané a kupci bohatí pojímají, a druhý robotných lidí, totiž řemeslníkův a sedlákův. Urození nosí klobouky vyšší a šaty nákladnější nežli robotní, a po těch se nejspíše poznati mohou. Nebo sice v které zemi sou, takový krok nosí, buďto pod Turkem, buďto pod křesťanskou vrchností. Jsou zajisté v mnohých zemích nad jiný národ světa osedlí v množství velikém.

V Turcích všickni *iusticii* tureckou spravovati se musejí, kteráž jaká jest, v druhém dílu putování mého psáti budu. V jiných věcech tureckým obyčejům navykli, málo pak, ano téměř nic svých starobylých mravův, řádův etc. nezachovávají. V domích, jako Turci, žádných téměř hospodářských potřeb nemají, na zemi líhají na modracích vlněných aneb bavlněných,

**Způsob Řekův
nynějších
časův**

**Turkův
poslouchati
musejí**

po turecku na zemi sedě okolo malého a nízkého koženého stolečku jedí, skrovně a chatrně, však rádi víno pijí a ten při tom starý obyčej zachovávají, že čím nejlepší a nejsilnější víno jest, tím z menších skleniček je pijí, a jeden po druhém, druhého nebrzo předstihaje. A snad odtud přísloví o nich pošlo mezi Vlasy: *Bon vin, cattiva testa, dice il Grego*, totiž: Dobré víno škodí hlavě, praví Řekové, protože je pomalu pijí, však bez držadel sklenice mají, že se dlouho nimi nemeškají. Odkudž pochází, že se velikými truňky a jako u nás hned při prvním zasedení nepřeplnují, ale povlovně pijíc, s čistou veselou myslí spolu za drahnou chvíli posedění drží, od čehož staré přísloví o nich bylo a posavad jest, *craecari*, totiž řeckým zůsobem pítí.

Jeich náboženství nejrozšířenější se nachází: jako počnouc od Tatarův, na díle jsou Rusové, Moškovitové aneb Moskvané, na díle Poláci Podolští, *Circassi*, Valachové, Rácové, Bulgaři, potom v *Muldavii*, *Servii* aneb *Croatii*, *Mysii*, *Illirii* aneb *Dalmatii*, *Sclavonii*, *Bosnii*, *Albanii*, *Macedonii*, *Thracii*, *Graecii* a jiných zemích okolo moře *Pontus Euxinus* řečeného, kteréž země Turci jmenují *Romanii*, a Řeky vůbec *Rumuleri*. Potom v *Azii*, *Phrygii*, *Bithynii*, *Lydii*, *Carii*, *Paphlagonii*, *Magnesii*, *Cappadocii*, *Comagenii*, *Syrii*, na horách libánských, v zemi Svaté, v Egyptě a dalších krajinách, v ostrovích velikých, jako v *Cýpru*, *Lemno*, *Chio*, *Pathmo*, *Lesbo*, *Rhodo*, *Corcyra*, *Candii*, *Athou* a jiných mnohých pro krátkost pomínutých.

**Jak rozšířeno
náboženství jsou**

V těch dotčených a míněných krajinách jednoho náboženství užívají a v něm jednomyslnost zachovávají. Nebo mají svých církví až posavad, jak za staré církve byli, nařízené v jistých městech patriarchy, totiž nejvyšší správce náboženství aneb nejvyšší otce duchovní, o nichž sem také něco napřed dotekl.

Přední jest patriarcha konstantinopolitánský, ten bydlí v Konstantinopoli a pod svou správou má církve všesky v Europě, ostrovy moře prostředního *Aegaei*, z té strany řečeného. Má sobě k radě přidaných dvanácte osob, kteříž s ním všesky arcibiskupy a jiné duchovní spravují; v Konstantinopoli přes 20 kostelův a far drží,

**Patriarchové
řečtí**

v *Tessalonice*, nyní *Salonich* řečené, do třicíti, a všude po jiných městech tureckých veliký počet kostelů svobodně užívá, svobodně sněmy svolati může, že časem do několika set kněží jejich pospolu shromážděných bývá. Avšak plat z té svobody tureckému císaři, totiž patriarcha konstantinopolitánský, za své církve každoročně 12 000 dukátův dávati musí.

Patriarcha kdo má býti volen, musí býti *metropolitanem* a turecký *vezir bassa* jej voleného potvrzuje a na stolicí, však nedarmo, dosazuje. Poté vede ho k císaři tureckému, před ním padna, sukni jeho políbíti musí. Potom v takové u nich vážnosti jako křesťanského potentáta legát a vyslaný, a často v ledajských radách strany Písma svatého, snův a prorocství výkladu, obslán a dožádán bývá.

Druhý patriarcha jest alexandrinský a ten nyní v *Cairu* bydlí a vládne církvemi řeckými v Egyptu a *Arabii*. Třetí antiochenský, ten byt svůj má v nejkrásnějším ve všem tureckém panství, městě Damašku, a spravuje církve v *Barut*, *Alepu*, *Tripoli* a jinde po Syrii a Azii. Čtvrtý jeruzalémský, ten malou *iurisdikci* má.

Ordines metropolitanův, arcibiskupův a biskupův užívají, po těch nižší dva *gradus* a úřady duchovní mají, kněží obecných, kteříž se ženiti mohou, a *caloierův*, jako mníchův, ješto se nikdá nežení. Slovou pak *caloieri* a ženy *calogriæ*, jako by česky řekl dobrý otec a dobrá máteř anebo dobrý stařec a stará.

Kláštery jaké mají Kláštery mnohé v rozdílných zemích mají, v nichž se *caloieri* drží a odtud na fary se dosazují, však ve všech jejich zemích nad *caloieri*

Hora Athos hory *Athos*, vlasky *monte Santo* řečené, života obcování množstvím a privilegii obdaření se nenacházejí. Ta hora *Athos* leží in *Cherroneso*, mezi *Macedonii* a *Thracii*, na dyl vedlé moře mnoho mil, a tak vysoké špice má, že město *Mirina*, dvě míle odtud ležící, stínem slunečným příkrývá, a jakž *Bellonius* píše *lib. 1. obser.*, že ostrov *Lemnum* dosahuje, anobřž vyšší má býti nežli *regio aëris*, totiž povětří, kdež se oblakové shromažďují, odkudž pršívá a vlaha na zemi dochází, ani větru,

kterýž by prachem hnul, tam nebývá, *Iardin de flores curiosas compuesto per Anth. de Torquemade.*

Jest také táž hora samými *caloieri* osazená, jíchž přes šest tisíc osob mužského pohlaví se nachází, a všickni v 24 klášteřích zdmi obhražených bydlejí. Ti tento obyčej zachovávají, nebo jakž ráno svítá, každý s nádobím rozdílným, jako s lopatou, nosatcem neb kratcí, sekerou etc. a s mošnou, v níž chléb *biscokt* řečený, totiž dvakrát pečený, a cibule syrové mají, vycházejí. Z nichž jedni vinice, jiní rolí vzdělávají, jiní štěpí sekají, spravují a šífy z nich anebo něco jiného dělají; jiní, kteříž jsou krejčí, ševci, tkadlci a jiných řemesl, ti v klášteře pracují a jiným okolním zemím mimo svou potřebu prodávají.

Oděv jejich jest prostý jako heremitův, z rudého aneb šerého sukna tlustého, jmenují se společně otci a syny a přijímají mezi sebe každého v jakémkoli věku, když toliko neženatý jest, by i vdovcem byl, a co kdo s sebou od bohatství přinese, toho se vůbec užívá. Nic neštudují, než toliko co by mohli někteří mše v jích řeči čísti, a ti, kteříž čísti umějí, v kostele napřed zpívati musejí hlasitě a výslovně, aby jiní neuměli po nich zpívati mohli. A žádná přednost jedni před druhými neužívají, nýbrž jednostejně všickni od nejstaršího až do nejmladšího prací rukou svých, vedlé umění, řemesla neb díla, živiti se do společnosti musejí, takže při nich přísloví *monacho indoctor* pravé býti může.

**Neumělost
velká při nich**

Nicméně, ačkoli těžce den ode dne robotují, velmi chatrných pokrmů užívají, totiž vaření, ovoce a jistých časův ryby, masa pak, pokudž jsou živi, nejedí a za tou příčinou žádného živého ani mrtvého zvířete od ptactva, ani co jiného chovají. A mnozí z nich ani toho nic živého nikdy z blízka neviděli, ani v rukou neměli, však málo sobě nachovati mohou pro veliké množství jích. Nebo v některém klášteře jest jích 200, 300 i více, pročež dodávají se jim almužny ze všech zemí náboženství řeckého, protože u všech v veliké vážnosti jsou.

Kostely mají ozdobené jako jiní řekové, obrazy svatých a světic a svíce hořící v nich, ale zvonů nikdež neužívají, nežli

tito *caloieri* hory *Athos* a někteří jiní, mimo obyčejný způsob v těch zemích, mají při vratech kostela železo co šín, tři prstů tlusté, však nákrivé a pookrouhlé, to jest na hřeb přibité, na to tlukou a zvuk dosti daleko se rozlíhající vydávají.

Již pak nyní ke všem Řekům vesměs přistoupím. Škol žádných pro mládež nemají a žádných autorův pohanských, poetických a filozofických nečtou, pod pokutou kládky, a z té nebývají bez veliké *paenitencí*, postův a pokut propuštění. A kteříž se čemu mezi nimi učí, ti své vlastní neporušené staré řecké řeči čísti a rozuměti se učí (neb obecně mluví řeč tak daleko od první řečtiny vzdálenou, co vlaská neb španielská od latinské jest), buďto od preceptorův v křesťanských školách vycvičených, buďto po předcích zachovalých. A nečtou nežli některé málo starých doktorů spisy, jako *Basilii* a *Chrysostoma liturgiae* a mše, potom breviáře, jež oni *ὠρολόγιον* jmenují, totiž modlitby na hodiny rozdělené, těch nemají tištěných, než všecko psané, leč které ze Vlach v Benátkách neb jinde vytištěné dostanou, protože žádné impresí nemají, ač by ji mohli míti příkladem židův v těch zemích, ale snad lidí hodných a nákladů k tomu litují.

Biskup žádného kněze nesvětí, leč má vysvědčení ode tří hodnověrných osob svého chování, a musí býti mužem jedné manželky, totiž jednu toliko za svého živobyetí míti a žádné potom více, byť s ní nebyl nežli jeden den v stavu manželském, jiné vzíti nesmí. Nebo vedlé řeči svatého Pavla k Timoth. 1. v kapitole 3. *Oportet episcopum irreprehensibilem esse, unius uxoris virum*, totiž: Musí biskup býti bez ouhony, jedné manželky muž, chtějí *bigamii etc.* aneb druhé manželství při kněžích jalově potupovati, kdežto první dovolují, o čemž *theologové* naši dosti píší.

Smilníky trescí Smilstvo při kněžích trescí *degradaci* a odsouzením jich do věčného vězení aneb na *galerie*. Jiným lejkům v tom hříchu známým neposluhují svátostí velebnou, než toliko do kostela jim choditi dopouštějí. Zase kdo by se z lejkův podvkrát oženil, aneb některá vdala, nedopustí jim potřetí k stavu manželskému přistoupiti, leč by kteří rodiny

neměli, tu jim patriarcha může dáti dispensací, však do dvou let jim neposluhuje a každou středu a pátek do téhodne na samém chlebě a vodě do téhož času přestatí musejí.

*Trigamiani
ordinarie
nedopouštějí*

Půst čtyrykrát do roka drží. První zároveň s naším mají, kromě v tom se dělí, že jej začínají teprva v první neděli postní, a my ve středu.

**Půst čtvery
mají**

Také, že netoliko masa žádného nejedí, ale ani ryb, a mnozí toliko samý chléb jedí a vodu pijí. Druhý začínají na svatou Trojici a drží jej až do svatého Petra a Pavla. Třetí mají prvního dne *Augusti* a trvá až do Nanebevzetí Panny Marie. Čtvrtý bývá v advent a trvá do sedmi neděl pořád. Suchých dní žádných jako my nemají. V středu a v pátek masa nejedí.

Mše a *liturgiae* v řeči srozumitelné a hlasité slouží, od sv. Basilia a Chrysostoma sepsané. Po mši lidu obecnému a klečícímu pod obojí podávají, chléb pak posvátný ne na *hostiae*, ale na kousky, zkrájené obdloužné z chleba a bochníků kvasem zadělaného, rozdělený lidu podávají a místo kalichu sklenic aneb dřevěných nádob užívají.

Jaké mše drží

V kterém domě šestinedělka jest, z toho domu žádný do kostela nesmí dřív, nežli kněz přijde, je jistými modlitbami posvětit, jim jíti do něho dovolí, a dřív dítěte nekřtí, než až matka po šesti nedělích do kostela jíti může, a to den čtyřicátý. Při křtu po třikráte dítě do vody potopí, jednou ke jménu Otce, podruhé ke jménu Syna a potřetí ke jménu Ducha svatého. Tu potom vodu do země vylejí a po každé jinou světí.

Jak děti křtí

O svátosti biřmování a posledním mazání, o očistci a některých jiných artikulích nic nedrží, však za mrtvé se modlí, kterýmž Boha dobrorotivého v ráji činiti se chlubí.

**V čem se
s církví
římskou dělí**

Největší blud jejich jest, že Ducha svatého od Otce a Syna pocházejícího zapírají a od samého Otce toliko jej býti praví, proti předních církevních *concilii* řeckých, jako nicenského, kdež *symbolum Athanasii* složeno bylo, a jiných smyslu a učení.

**Blud o Duchu
svatém**

- Muziky neumějí** Zpěvův figurálních a vedlé muziky na hlasy neužívají a neumějí, ale jak kdo může a navykl, tak zpívá.
- Oděv jaký nosí** Všickni obyčej mají dlouhé fousy na bradě nositi, i duchovní jejich, a neděli se kněží od lidu obecného ničimž, toliko patriarchové, kteříž mají na čepici kříž tkaný z zlata a oděv jako jiní *caloieri*.
- Vánoce kdy slaví** Hod narození Krista Pána drží a slaví 15. dne měsíce září, proti obyčeji našich západních církví, kterýž my 25. dne prasince slavíme. A svědčí to muži učení našich krajin, jako *Beda de natura rerum*, *Theodorus Gaza de mensibus*, *Beroaldus lib. 4. chronic.* a jiní, že vlastně 15. dne září Kristus Pán a Spasitel náš naroditi se ráčil, a ne prasince měsíce, čehož *theologům* k uvázení zanechávám. Jak mrtvé své oplakávají, o tom sem nahoře při vy-psání ostrova *Candie* doložil.
- Konfesí řecké** Papežskou důstojnost a římskou církev potupují a ji za bludnou, *schismatickou*, že by *concilium* za papeže Adriána držanému, co v něm sami zavřeli, nestála a nedržela, a knihy otcův zfalšovati měla, vyhlašují. Jakž toho mnoho knížka titulovaná *Censura Orientalis ecclesiae Stanislai Socolovii*, v Dylingu vytištěná, vypisuje a odvozuje, kdež řecká *confesí* a vyznání víry jejich, od Jeremiáše patriarchy konstantinopolitánského do Němec léta 1576 měsíce máje odeslané, poznati se může. A jinde nachází se také tištěná *confesí Genadia*, patriarchy konstantinopolitánského, hned po dobytí Konstantinopole od Mahometa II. císaře léta 1453, když od něho tázán byl, co by křesťané věřili, jemu v spis u podaná.

Kapitola XLVII.

Georgiáni a Armeniáni jací národové jsou a víra jejich jaká

Georgiáni, národ starožitný, slouli před časy *Iberi vel Iberes*, od nichž (jakž *Varro* píše) národ aragonitský v Hišpanii pošel, a v historích *Hispania* posavád *Iberia* slove.

**Jak před časy
slouli**

Země *Iberia* leží proti půlnoci při hoře vysoké velmi, *Caucasus* řečené (na níž velikých planét a hvězd východ a západ spatřiti se může, *Indii* a Tatory dělící, o níž *Virgi. lib. 4. Aeneid.*), k západní straně mezuje s *Colchis*, nyní *Mangrellios*, při stran císařství někdejšího *Trebisonda* aneb *Trapezuntu*. Od východu mají moře *Caspium*, jináč *Hyrcanum*, turecky *mar di baca* aneb *Corazum* řečené (kteřto *Abr. Ortelius in theatro orbis ter.* jinými jmény vypisuje), a *Medii* neb medskou zemi, nyní *Servan* nazvanou. Z strany polední *Armenia* (o níž doleji) s nimi se stejká.

Položení země

Nyní ta země slove *Georgia*, a turecky *Curggini*, *Ciurgi*, vlasky *Zorziani*, od svatého Jiří, jehož obraz na praporcích a jiných znameních jako patrona svého užívají. *Antonius Geufraeus, Breidenbach test.* Jest pak země jejich velmi hornatá a skalnatá, plná lesů, skal a řícenín zámků, mezi nimiž nebezpečno

Jak nyní slove

Země jaká

nepřátelům pasy bráti a táhnouti, pro příležitost záloh. Potřeb od ovocí, zvěři a jiných hovac, obzvláštěně pěkných sokolův hojnost mají, však největší obchod jejich jest z hedbáví, kteréž u nich pěkně se daří, a všelijaké drahé čalouny a věci dělají a prodávají, jakž za času *Virgilia lib. 9. Aeneid.* v tom chválení byli: *Pictus acu chlamidem et ferrugine clarus Ibera.*

Řeky jaké Řeky skrze tu zemi tekou, starým historikům známé, jako *Straboni, Herodoto, Quinto Curtio*, kterýž i *Natalis de Comitibus* v své historii o řece *Cyrus* (nyní *Ser* od Georgiánův a *Chiur* od Turkův nazvané) a *Araxes*, skrz tu zemi tok svůj mající, divné věci vypisují.

Vrchnost jakou mají Vrchnost a pány své mají rozdílné: jedni královského titule užívají, jiní knížecího, a z nich každý od míst dvorů a sídel svých dobře zpevněných a opatřených jmín bývá, jako kteří v *Zaghen, Bassachiu, Gori, Altunchala, Carachala, Chars, Teflis, Reivan, Sirvan etc.* bydlejí, od těch měst se nazývají. Svě svobody hrdinsky po několik set let ochráncové byli, a jsouc mezi mocnými potentáty, jako tatarským, perským a tureckým, od nich nikdá do konce podmanění nebyli a ještě nejsou. Avšak těchto časův někteří jsou poplatníci krále perského, jako v *Teflis, Gori, Sirvan* a jiní někteří, kteříž se chanové, totiž nejvyšší těch měst, a ne králové, jako předešle, jmenovati musejí.

Léta 1577 císař turecký *Amurath* několik let s *Mahumetem Codabanda* řečeným válčil a tehdáž Turkům několik georgiánských panův, jako z *Altunchala, Carachala, Teflis* a jiných některých dobrovolně i s mocí se poddalo. Ale potom zase od Turkův odstoupili a jim velikou škodu, jako i podnes, činí a se protíví, o čemž *Iohan. Thom. Minadous* v knize vlasky sepsané obšírně píše.

Dále *Marco Polo gentil'h. delle cose de Tartari lib. 1. c. 5., Iosafo Barbaro gentil'huo. nel viaggio nella Persia cap. 27. 1., Ambrosio Contarini viaggio cap. 5. 6.* píší nemálo o jejich králích a obyčejích. Znáti dávají, že ačkoli křesťanského náboženství býti se chlubí, svého patriarchu a mnoho biskupův mají, však nemnoho co dobrého jiným křesťanům jako jiní *barbari*

činí a přejí. Protož každému skrz jejich zemi táhnouti velmi nebezpečno jest.

Divoký národ

K víře křesťanské přišli příčinou jedné ženy pobožné tímto způsobem: nebo jsouc od nich zajata, velmi pilná modliteb a postu byla, pročez pán její divíc se tomu, ptal se jí, jaký by to obyčej měla. Ona pověděla, že se Bohu svému Kristu Ježíši modlí. Jméno Krista Ježíše když uslyšel, bylo jemu divné a nikdá prvé neslýchané, takže mnohým svým spolu krajanům o tom vypravoval, a ji, že pobožná jest a svému Bohu věrně slouží, vychvaloval. Kterážto *commendací* jí dobré jméno i vážnost při sousedích způsobila. Mezitím rozstonalo se děťátko jedné sousedě a ta dala své dítě nemocné (vedlé obyčejje národu toho tehdejšího) z domu do domu nositi, zdali by se kdo našel, ješto by mu spomoci mohl. Ale když matce dítě zase nemocné přinesli, zpomenula na tu křesťanku, a zdali by ona co prospěti mohla, k ní dítě své poslala. Kteráž se ohlásila, že se za ně Bohu svému modliti bude, a když to učinila, dítě s pomocí Boží uzdraveno bylo. To se tak daleko rozeslo, že jest i královny, kteráž na hlavní bolest těžce stonávala, došlo. Pročez když od královny obeslána byla, jí modlitbami (však aby v Krista uvěřic, pokřtiti se dala) pomohla. Potom ta královna při králi příčinou toho byla, že poslal pro kněží křesťanské a od nich víře pravé vyrozuměl a s velikým množstvím lidu pokřtiti se dal, což se stalo za času císaře Konstantýna. *Ruffinus lib. 1. c. 10., Socrat. lib. 1. c. 20., Sozomenus lib. 2. c. 6., Theodor. lib. 1. c. 23.*

Jak k víře křesťanské přišli

Mají oděv na způsob Peršanův, krom že birýty a čapky všelijakých barev nosí, a kněží pleše na hlavě okrouhle, lid pak obecný čtverhranně stříhati sobě dávají. Brady dlouhé na způsob Řekův mají, s nimiž se také z většího dílu v náboženství svém srovnávají. Svátosti, mše a křest týmž způsobem jako oni přisluhují, ano i v řeckém jazyku *liturgiae* a jiné služby své konají, sic arabsky, chaldejsky aneb persky vůbec mluví a vlastní řeči žádné nemají. Postavy jsou bělejší a obdloužnější nežli Peršané, a to proto, že zemi čerstvější a stromovým, stín vydávajícím, osazenější mají.

Oděv jaký nosí

Jakého náboženství jsou

V Jeruzalémě drží v své moci některá místa svatá, jako kaplu hory *Calvariae*, kdež vždycky přes celý rok jednoho zavřeného a na oltáři sloužícího chovají. Potom kostel svatých Andělů řečený, kdež někdy byl dům Anny naše biskupa, a některá jiná místa v krajině jüdské mají, k kterýmžto ročně putují v houfě velikém a bez dáni tribůtu, k tomu pod praporci, s nástroji vojenskými, ano i ženy jejich na koních s lučišti, kopími, jako udatné vojakyně *Amazones*, kteréž před lety z jejich *quartiru* a okolo *Caucasu* hory pošly, přijíždějí. A to jim Turci trpí, bojíce se, aby se toho jich sou sedům pohanům, kteříž v jejich krajině a okolní bydlejí, vším zlým zase neodplatili.

Tuto doložím starého a divného někdy u nich obyčeje, který vrchnost jejich zachovávala. Nebo v každé obci vrchnost měli jistou míru pasu, kteroužto každého roku muže i ženy měřiti obyčej měli, a kterýmž by dostačiti nemohla (krom těhotných žen) pro tlustost, ti pokutováni byli. Nebo za lenocha, nepracovitého a příliš břicho milujícího a pasoucího takového odsuzovali. *Alexan. lib. 2. c. 25.*

Skoupí bývali Jakož pak tak skoupí bývali, že toliko jednou za den jídali a vodu pijívali, od čehož *hydropotae*, totiž vody pijánové nazváni byli, nicméně pěkné a nádherné šaty nosili. *Caelius lib. 18. cap. 22.* A po dnešní den hladu, bídy a psoty hojně se u nich nachází, jakž to vypisuje, kterýž tudy putoval, *Ambrosio Contarini nel viaggio nella Persia.*

Armeni

Armenia jest krajina *Aziae*, od jakéhosi *Armena* z Rodu tak nazvaná. Od půlnoci má díl krajiny *Colchis*, nyní *Calpurt* neb *Mangrellios* řečenou, a díl georgiánské země. K západu mezuje s řekou *Euphrates*, od východu má moře *Hircanum* a *Medii*, od poledne *Mezopotamii* a *Assyrii*. *Ptolom. lib. 5., Papa Pius Quintus 3. par. desc. Asiae.*

Dělí se na větší a menší *Armenii*, *Plinius lib. 6.*, z nichž větší králi perskému a velikému *chanovi* tatarskému a menší císaři tureckému poddána jest, a ta slove *Turcomania*.

Hory má veliké, jako *Moschicos montes*, *Peri-ardes*, jináč *Pariedrus*, z nichž *Euphrates* a *Araxes* řeky pocházejí, *Antitaurus*, *Taurus*, *Cordica*, z nichž *Tygris* řeka teče. *Plinius lib. 5. c. 27. lib. 6.*, *Salustius*, *Strabo lib. 11. et 12.*

Hory
armenské

Řeky má slavné, jako jest *Euphrates*, v Písmích svatých známá řeka, *Ararath* židovsky, turecky *Frat* nazvaná, kterážto skrže roviny *Armeniae* tok svůj majíc, je na způsob *Nilu*, egyptské řeky, svým rozvodněním hnojí a zavlažuje, že bez orání a zdělání, toliko samým vrhnutím do země obilí zrůst hojný vydává. V vodě pak znamenité drahé kamení, jako *turkusy*, *smaragdy* a jiné se nacházejí, *Plinius lib. 18. c. 15. 16.*, *Ovidi. met. lib. 2.*, *Propert. lib. 2.*, *Dionisius*. *Tygris*, turecky *Tegil*, o níž v Písmích svatých tolikéž zmínka se činí, *Araxes* a *Cyrus*, o nichž jsem v předešlé kapitole psal, *Dionisius*, *Lucan. lib. 3.*

Řeky
armenské

Uprostřed *Armeniae* veliké jest hora, řečená *Arca Noae*, široká a dlouhá, že se sotva ve dvou dnech objíti může, uprostřed má špici vysokou velmi a sněhy každoročními nikdá nescházejícími přikrytou, pro kteréžto není možné tam vjíti, neb by se probořiti a zasuti musil. Na té špici, praví, že archa aneb koráb Noe po potopě se zastaviti a za mnoho set let tam trvati měla, i ještě něco dříví, co neshnilo, tam zůstávati má. *Marco Polo lib. 1. c. 2. de i viaggi.*, *Montevilla.*

Hora, kde
archa Noe stojí

Pastvy okolo toho vrchu znamenité jsou, že každé léto několik tisíc koní tatarských a jiných hovad nesčíslný počet tam se pase. *Marco Polo ibid.* Za času *Strabona* pasávalo se tam spolu do padesáti tisíc koní, stáda králův perských, *lib. 11 et 12.* A to za příčinou vlhkosti, kteráž se z toho vrchu dolů od sněhu táhla.

Před lety byli pohané v té zemi velmi rozkošní a marnostem oddaní. Nebo že zemi dobrou a tučnou měli, zbujněli a modle *Tanais* řečené místo bohyně sloužili, jí dcery a syny své k chlipnostem, aby místo služby smilnili, oddávali, a potom takoví nejspíše se vdaly a oženili, jako by posvěcení byli. *Strabo lib. 11.*

Armenové jak smluv svatebních potvrzují Když měli *sponsalia* a smluv svatebních potvrzovati, tehdy ženich nevěstě kus ucha pravého a ona jemu zas kus levého uřezali, a tím svoji byli a sebe jeden druhému jako zavázané drželi. Místo přísahy a jistého slovy potvrzování bodli aneb řezali se v ruku pravou a krev vycedíce pili. *Tacitus, Caelius lib. 17. c. 12., Fulgosius lib. 9. c. 6., Valerius Maximus lib. 9.*

Nyní na větším díle jsou křesťané, přijali víru křesťanskou léta 574, *Sab. en. 8. lib. 3., Evag. lib. 5. c. 7.* Živí se řemesly všelijakými a kupectvím, dělajíce pěkné muchejry, šamlaty, hedbávné cejgy a čalouny, a ty sami po tureckém, perském a indiánském království rozvázejí a prodávají.

Města armenská Města mají slavná a bohatá, zvláště při řece *Tygris a Euphrates* ležící; mezi nimi přední jsou *Arsingan*, arcibiskupská Armenův stolice, kdež teplice zdravé jsou, pod správou Tatara *chana, Argiron, Arsamota a Tauris*, stolice nynějších králův perských, kteréž někdy *Susa* stolicí starých perských monarchův býti mělo. O tom městě, o zámku, palácích v něm, jeho teplicích, *meschitich*, obyvatelích ženského i mužského pohlaví pěkně vypisuje *Battista Ramusio secundo vol. delle navigat. et viaggi fol. 82. et seq.*

Oděv jaký nosí Oděv dlouhý jako Řekové s modrým zavitím na hlavě nosí, jest národ sprostný a v svém náboženství horlivý, k přespolním přívětivý, jakož pak v zemi Svaté několik míst svatých, jako kostel svatého Jakuba a kaplu v kostele hrobu Božího, a některá jiná místa drží, to v těch místech zachovávajíce rozdílně od jiných, že před oltářem, jako by kůr byl, firhaňky roztažené mají.

Mají svého duchovního a nejvyššího správce, kterýž je v duchovních i v světských věcech spravuje, a jmenují ho v svém jazyku, jako by u nás *primat* sloul. K řeckům nejsou náchylní, ač se s nimi hrubě v náboženství srovnávají, nýbrž vědouce, že řeckové latinským všelijakou protimyslnost prokazují, tito naproti tomu jim všelikou uctivost zjevně i tejně činí a před málo lety jejich nejvyšší

Nenávidí řecků

do Říma některé biskupy vyslal, sjednocení u víře a poslušnosti k římské stoličce sliboval, což však na ten čas od nich vzdáleno jest.

Hodu narození Krista Pána nesvětí, ale tři králův památku, kterouž praví býti památkou duchovního narození Krista Pána, když byl pokřtěn v Jordáně.

Vánoc nesvětí

Půst drží jediný toliko, tak jako my, ale jináče, neb netoliko masa, sejra, vajec, ale ani ryb nejedí, ani co mastného od oleje, másla etc., ani vína nežívají, toliko na samém chlebě a některé bylině a vodě přestávají. Mši svou slouží v jazyku přirozeném a do vína jako řekové vody nepřiměšují, děti ku posluhování připouštějí a jim na způsob řekův podávají. Kněh jiných mimo psání svatých *Chrysostoma* a *Gregoria Nazianzena* nežívají. Evangelium když mají slyšeti, vstanouce s radostí, jedni druhé na znamení pokoje a svornosti, kdo se koli s kým trefí, mužské i ženské pohlaví vesměs, políbí.

Půst jaký mají

**Evangelium
s jakou váž-
ností slyší**

Mrtvých na způsob řekův pláčí, a ještě více nežli oni. Neb tito vstanouce ráno s houfem chodí na krchov a tam na hlas nad hrobem divně sobě hořekují a kvílí, že zdaleka slyšáni býti mohou, šaty na sobě trhají a rukama lomí tak, jako by mrtvé objímati chtěli. Kněží jejich také při té výchozi bývají, po krchově čtouce a brebencující chodí a některé i těší. Až když se do vůle našklebí, spolu se zasadí, a tu jedí a pijí, tím své hoře zahánějíce. O očistci, zásluhách, ani o odpustcích nic nedrží, než každý svého hledí.

**Jak mrtvých
pláčí**

Jejich nejvyšší dělí se od nich čepicí, kteráž mu pozadu visí až na hřbet, jakéž sou čapky někdy mívali, a místy ještě mají, *magistri nostri* v akademiích, jimž *lirippia* říkali. Jiní kněží nosí pleše okrouhlé, vlasy na bradě nestříhané a oděv prostý dlouhý do země, a na způsob řekův jednou se ženiti mohou.

Oděv jejich

Přišli pak v bludy nejprve po chalcedonském sněmu, na němž *Eutyches* a *Dioscorus* bludaři léta 460 potupeni byli, jejichž bludy tito příčinou jakéhos *Ethania*, učedníka dotčených dvou, přijali:

**Skrz koho
v blud přišli**

totižto zapírajíce dvoje přirození Krista Pána a činíce lidské jeho přirození zbožnělé, jako by člověkem pravým podlé těla již více býti neměl, proti patrným Písmům svatým, jakž to tehdejších časův *Dioscorus*, alexandrinský biskup, v knize proti tomu a podobným bludům vydané, horlivě poráží.

Kapitola XLVIII.

Vypsání náboženství nestoriánů, syriánů,
maronitů, jakobitů a abissinův

Nestoriáni jsou řečení, kteříž následují učení kacíře Nestoria, kterýžto léta 429 za panování císaře *Theodosia* chytrostí se vetřel na biskupskou stolicí v Konstantinopoli a dvě osoby Krista Pána vedlé obojího přirození, a tak dva Kristy činil. Svatost a božství Kristu po narození připisoval a jiné mnohé bludy Anastazia kacíře zastával, byl však odsouzen na sněmích v Efezu a Chalcedonu městech držaných a na pouště thebaitské do Egypta (o níchž v druhé knize zmínku učiním) zaslán, kdež mu červi jazyk rozjedli a bídňe jej umořili. *Socr. lib. 7. c. 39., Evagrius lib. 1. c. 9., Sigonius lib. 9. reg. Ital.*

Nestorius kacíř

Jsou pak mnozí národové toho náboženství bludného, jako předně *Caramanni*, národ starožitný, před lety *Caramanni Cilices*, a země *Cilicia* sloula, leží v Azii Menší, mezující s Syrií a Pamfilií. *Dionisius*. Město jejich hlavní jest *Tarsus*, nyní *Terrasa* nazvané, v němž se svatý Pavel narodil, o němž *Solinus* píše, po něm *Coritia*, o němž a o jeskyni u něho *Pomponius Mela* nemálo vypisuje.

Caramanni

V té krajině teče řeka *Cyrnus* aneb *Cydnus*, turecky *Sarra*, v níž se císař Fridrich, *Barbarossa* řečený, léta 1190 utopil, když táhl na východ k dobývání Jeruzaléma a tak šťastně

všecky nepřátely přemáhal, že bezpochyby, kdyby ho to dopuštění Boží bylo nepotkalo, byl by mnoho krajin, a šťastněji nežli Gotfrid z Bullionu, všemu křesťanstvu k dobrému dobyl a opanoval. *Egnatius lib. 1. c. 2., Cranz. lib. 7., Sax. cap. 1., Aemil. lib. 6. Plutarchus in Pompejo* píše o těch Cilických, že jednoho času na štráfy a loupeže mořské se vydavše, tak hrubě s tím zacházeli, že do tisíce šífů měli, čtyry sta měst sobě podmanili, v nichž hodovali, rozkoše a všeliké marnosti provozovali, kde se kdo na moři vyskytl, toho hned šify svými obehnali, neb měli všudy varty a věže, na nichž špehyře své chovali a ti jim uměli znamení jisté, čím by se spravili, dáti. Šífů mnoho měli, na nichž masbaumy zlatým plechem obité, vesla stříbrem otažená a plachty hedbávné a šarlatové byly. Devadesáte šífů *Pompejus* s předky mosaznými aneb z zvonoviny, netoliko pro slávu, ale i pevnost (když na jiné šify udeřice je rozrážeti mohli) tak udělaných, od nich dosáhl a potom všecky přemohv je podmanil a rozptýlil. Ten národ jest mistrovský a vtipný v řemeslech, co se od zlata, stříbra a železa dotýče, a v Turcích, jako v Konstantinopoli, *Cairu etc.*, své zvláštní ulice a v nich krámy mají, aby je každý kde najíti věděl.

Potom toho náboženství jsou *Curti* aneb *Carduci*, před lety *Mesopotaminenses* nazvaní, ti mají zemi svou mezi řekami *Tygris* a *Eufrates*, *Tac. lib. 5, Dionisius*, a s assyrským královstvím mezují.

Města mají veliká a v handlích kupeckých známá, jako *Hapril, Carcus, Mosel*, kteréž před lety *Ninive* sloulo, o nichž *Rauwolfius* v své peregrinací *lib. 2., Strabo, Plinius*. Jest národ lotrovský a loupežný (vedlé starého přísloví vlaského: *Homo da confin, o ladro, o sassin*, totiž: Pomezní, nebo loupežník, nebo mordýř), tureckému císaři poddaný, avšak nad jiné svobodami obdařený, protože blízko pomezí perského jsou, pak aby, udatní jsouce, příčiny neměli k němu od Turků přistoupiti.

Dále jsou Assyrští, sousedé Kurtův, a nyní téhož jména, kdež jsou slavná města *Hadith, Iuppe, Idt, Baldach* aneb *Bagdet*, předešle Babylon, město vznešené, o nichž v druhé knize zmínku učiním; o těch psali

Rauwolf v druhé knize, *Breve narratione per Giovan Maria Angiolello, Dionisius, Lucanus* a jiní.

Potom krajiny a království mnohá velikému chánovi, totiž císaři tatarskému poddaná, jako *Cascar, Sarmachen, Carchan, Tanguth, Succuir, Mossul*, kdež město takýmž jménem nazvané leží a v něm svou stolicí nejvyšší všech nestoriánův má a odtud arcibiskupy, biskupy své etc. do dotčených krajin vysílá, také od toho města kupectví drahá do jiných krajin se posílají, a pro vzácnost i dobrotu mossulanská jmenována bývají.

Mnozí národové jiní toho kacířství

Cathai království, kdež město *Quinsai*, stolice velikého chána, jest, o kterémž se k víře nepodobné věci píší, jakž v druhé knize něco oznámím. *Ergemit, Carajan, Mangi, Egrigaja*, o nichž všech obšírně *Marco Polo descrittione de i viaggi* vypisuje.

Ti všickni učení Nestoria následují a své ceremonie při posluhování na způsob řecký vykonávají, však v rozdílných řečech služby své vedlé jazyku přirozeného každému z těch národů činí, a sumou velmi zpletené náboženství mají, že ho sami vypraviti neumějí.

Syriáni

Ti se nazývají od země, kteráž Syria od starodávna i podnes slove. Leží v Azii, od východu má řeku *Eufrates*, od západu moře Prostředzemní, totiž *Mediterraneum*, od půlnoci *Cilicii*, od poledne *Arabii*. Města slavná má: jako *Laodicea*, nyní *Lizza, Hierapolis, Antiochia, Apamea, Palmyra, Ptolomais*, jináč *Accon, Sidon, Tyrus, Berytus, Tripolis, Seleucia, Caesarea, Damascus*, z kterýchžto posavád nejpěkněji vystavené a v celosti ve vši turecké zemi zůstávají: *Damascus, Sciam* nyní, *Tripoli, Tyrus*, nyní *Sura, Ptolomais*, nyní *Acca, Baruth*, nyní *Berit, Caesarea*, nyní *Cheiseria, Sidon*, nyní *Seida* aneb *Seit*, a vrchové *Carmelus, Libanus, Casius*.

Syriáni

Města Syrie

Vrchové

O těch městech hodné by bylo celý traktát sepsati, pro vznešenost jejich, ale krátkosti šetříc tak zanechám; může sobě každý ty autory, kteříž o nich mnoho vypisují, čísti, jako: *Plinius, Strabo, Gellius, itinerario di Lodovico Barthemia, les voyages*

du Monsieur Villamont chevalier, Leonhardi Rauwolphi Reysen a jiní.

Krajina podnes urodná jest, a jakž *Varro lib. 1. cap. 44. de re rust.* svědčí, že za jeho času jeden korec obilí vsatý sto korců vydával, toliko když zemi vzdělávají. Ale tento národ z většího dílu jest velmi lenivý, zahálčivý a chudý, nevěrný, lehkomyšlný a ukladný, takže stará přísloví o nich posavád pravdivá se nachá-

**Obyčeje
Syrův**

zejí, jako: Σύροι πρὸς Φοίνικας, vlasky jako by řekl: *A un tristo, ge ne vol uno e mezzo*, totiž: Syrové proti Fenickým; jako by řekl: Syrus v šibalství mistrem Fenického jest, aneb vlasky: *Maestro sopra i maestri*, mistr nad mistry. *Suidas, Caelius lib. 18. c. 24.* Za nejmenší hřích sobě pokládají bližního svého, by on křesťanem byl, okrasiti, pohanům prozraditi a všelijakou zlost svou z dosti špatného zisku nad ním provesti, odkudž pošlo mezi Vlasy přísloví: *Le arco Surian, che tira alli amici et nemici*, totiž jak u nás říkají, že jsou na obě strany broušení, tak jim dobrý přítel jako nepřítel.

V městech kupci a bohatší lidé (jíchž pro veliký handl, kterýž se v Damašku, Tripoli, v Týru a tureckých končinách děje, nemalo tam jest, vedlé chvály, již jim za svého času sv. Jeroným dává, *lib. 8. in Ezechie. cap. 27.*) vedlé starého obyčeje pankétům, hrám a rozkošem hrubě posavád oddaní jsou, že se přísloví staré o nich, *syriissare*, totiž syrským způsobem rozkošně a skvostně živu býti, vskutku při nich spatřuje. Ano ve vši turecké zemi lepší zvůle a pohodlí, od nezdárnějšího ovoce všelikého a zrostu zemského, ani tak výborně a namnoze přistrojeného jako v Damašku za mírné peníze se nenachází, takže by zemským rájem slouti mohlo. *Athenae. lib. 3. c. 9.*

O tom národu mnoho se čte v Písmích svatých, zvláště v knihách Královských a *Paralipomenon*, jak sou proti židům, sousedům svým, vždycky válčili, je jedná pod svou moc přivozovali, jedná od nich zase potrestáni bývali, čehož mezi jinými příklady máme tento, že král Achab sto tisíc Syrův v jedné bitvě pobil, krále jejich Benadada jal, a jináč mnoho jich zahubil. *3. Reg. 20.*

**Nepřátelé
národu židov-
ského byli**

Náboženství své nejpřednější a nejprvnější býti vyhlašují a to za tou příčinou, že sv. Petr v *Antiochii* několik let biskupem byl, a tu nejprvé věřící, *Christiani*, totiž od Krista křesťané nazváni byli. *Niceph. lib. 2. c. 6., Ioh. Boëmus lib. 2. c. 12.*

**Náboženství
jaké drží**

Srovnávají se v mnohých věcech s řeky, jako že tolik postů drží, tak o očištění, o *caelibatu* kněží svých jako řekové smejslejší. Svě služby řečí arabskou konají a celý pecen chleba kvašeného nerozkrájený posvěcují, a teprva posvěcený jej na kusy rozkrájí a pod obojí, způsobem řekův, rozdávají. Křest též jako řekové zachovávají. Kostel zvláštní v Jeruzalémě mají, tu kdež svatý Petr, z vězení Herodesova vyšed, zatloukl a do domu všel, a v kostele hrobu Božího jednoho biskupa zavřeného chovají, ten na oltáři jim oddaném sloužití musí.

Naposledy toho o nich doložím, že mimo obyčej jiných v těch zemích křesťanů ženy a dcery své po turecku a saracensku uzavírané a v bázni přísně chovají. Neb jim nebrzo na ulici choditi ani jinak se ukazovati dovolují, leč do lázně, a to dobře s tváří černým poučnickem přikrytou. Ženích nevěsty své viděti nemůže, leč co o ní od jiných přezví a uslyší, až teprva ten den po vykonaném veselí. Což také čteme v první knize Mojžíšově v 29. kapitole o Jákobovi, kterak jest měl veselí s *Liou* a s ní noclehoval, domnívaje se s Ráchel, kteráž pěknější byla, je míti, a to z příčiny té, že tam nevěsty k oddavkům zastřené se vodí, což až posavád mezi židy, jak v našich zemích, tak jinde, kde jsou, se zachovává.

**Ženské pohlaví
jak chovají**

Maroniti

Jest národ smíchaný z Arabův, Syrův a jiných okolních, proto tak nazvaný, že se drží kacířství jakéhosi *Marona* kacíře, rodem z města Maronea v *Tracii*, při řece *Hebrus*, a pro dobrou a výbornou vína, kteráž se u něho rodí, vznešeného, *Plin. lib. 14. c. 4., Tibul. ad Messalam.*

Maron kacíř

Dělí se na dvě, jedni slovou vlastně maroniti, druzí *trusci*, jinak *drusi*. Tito maroniti jsou, jakž jsem napřed doložil, z rozličného národu.

**Jsou dvojí, ma-
roniti a drusi**

A to jsou ti často dotčení křesťané *de la cintura*, totiž s pasem, protože širokým pasem opásání chodí.

Drusi pak posli předně z národu francouzského a potom z jiných křesťanův, s knížetem Bullionem do země Svaté příšlých, avšak po ztracení vsí země Svaté a vyhnání z ní všech křesťanův. Tito, poněvadž za panování křesťanského na horách libánských svá obydlí měli a se osadili, odtud nijakž vytištěni a přemoženi

**Opatření hory
Libánu**

nebyli a nejsou. Nebo se hory libánské mnoho mil na dyl i na šíř táhnou, skalami, klauzmi uzkými a nepřístupnými tak od přirození opatřené, že ten obojí národ, majíc svá městečka, vsi, šance a klauzy, ručnice sobě sám dělá, obilí, dříví, vína, oleje, dobytka, zvěři a jiných pohodlí, jakkoli jích mnoho tisíc jest, s potřebu a dostatek má a bez okolního kraje v čas potřeby býti může. K tomu i nemalou sumu peněz za hedbáví, jehož se několik set centnýřů každého roku do Tripoli a Damašku prodává a za jiná řemeslná díla dosahuje, takže se při něm veliké bohatství od zlata a stříbra, jako při kterém jiném národu, nachází.

Byli pak od těch časů vždycky svobodní, svou vrchnost majíce, a od žádného přemoženi býti nemohli. Nebo ač sou se o ně žoldánové egyptští, dokud země okolní drželi, často pokoušeli, však vždycky s nimi přiměří, aby z hor nevypadnouc kraje země syrské neohrazeného nehubili, držeti musili. A to proto, že jim v horách žádný ublížiti nemohl, oni pak svobodný pás do kraje měli.

Císařové turečtí, když po přemožení žoldánův těch zemí dobyli, také svou moc na ty horáky obrátili, a nejvíce skrze baši z Damašku, kterýž s jinými šesti bašemi a sedmnácti sangiachy,

**Nemohli býti
přemoženi**

do půldruhéhokrát sto tisíc lidu majícími, léta 1574 je přetáhnouti dal. A nemohše k drusům na koních, pěšky je dobývati chtěli, však tak přivítání byli, že místem napustili sobě do nějakého údolí šest neb deset tisíc Turkův, ty obklíčili a pomordovali, místem z klauz, z skal kamením a ručnicemi, šipkami a jinými nástroji tak odháněli, že nic způsobiti nemohli, ale do 60 000 lidu ztrativše, po třech měsících odtrhnouti musili. *Rauwolf. lib. 2.*

Podruhé *Ibraim bascha* z *Cairu* léta 1585 s velikou silou proti ním táhl, a mezi hejtmany jejich nesvornost ztropiv, způsobil to, že mu se ti drusové, ješto v rovinách *Caesareae*, *Ptolomais*, *Tyru* a *Sidonu* bydleli, dobrovolně poddali a jistý tribůt Turkům platiti slíbili. Horáci pak své svobody hájiti se strojivše od *Ibraima* dobrý pokoj měli, kromě že některé vsi pod horami vyplundroval a vypálil a jednoho hejtmana lahodnými slovy přívábiv, jej v ležení svém i s lidem jeho, jichž do 400 s ním přišlo, jíti a pod glejtem, bez zbraní ukrutně zamordoval. A od té chvíle dobrý pokoj mají. *Giovan., Thom. Minado. delle guerre nell'imper. Persiano.* Obojí oděv dlouhý na způsob Syriánův a Arabův nosí a jsou postavy udatné, bez zbraní daleko se nepouštějíce.

***Ibraim bascha*
proti nim táhl**

**Oděvu jakého
užívají**

Náboženství obojích jest jednostejné a mají svého patriarchu na hoře Libánu, v klášteře Panny Marie řečeném, kdež on s mnichy některými residencí svou má. Jak pak koli chudý, bez služebníkův, chatrně, bez nádhernosti v šatstvu a bez důchodův mnichům svým zároveň živ jest, však proto *iurisdikci* jeho daleko se vztahuje a několik arcibiskupův a biskupův pod sebou má a u všech v veliké vážnosti jest a pokaždé, když k němu přicházejí aneb jeho zdaleka pozdravují, s klekáním na kolena a rukou jemu líbáním to činí.

**Patriarcha
jejich**

Za času *Innocentia* papeže Třetího, při shromáždění lateranenském, vyslali z prostředku svého některé biskupy léta 1215 do Říma, žádající proti pohanům pomoci a přitom k stolici římské se připojili. Ale když v tom nestáli, léta 1414 na sněmu v Konstanci za bludné odsouzení byli.

S církví římskou se spojili

Před několika lety zase někteří z těch krajin v Římě poslušnosti slíbili, avšak přece svých ceremonií neopouštějí, pod obojí způsobou podávají, bez ornátův a šatstva mešného služby své konají a jiné své věci zachovávají. Při dotčeném klášteře mají tři zvony, jimiž k službám zvoní; sic ve všem tureckém panství se nenajdou, neb jich Turci netrpí, ale nemohouc těmto

rozkázati, tak nechati musejí. Jazykem arabským knihy sepsané mají a služby své konají i obyčejně tak mluví.

Posty drží Posty drží a nic masného tehdaž, ani od masa, ani ryb nejedí, než vaření od hrachu, faseolu, vikve, bobu etc. za pokrm mají. Nicméně, když se k nim z Tripoli a jiných měst hosté křesťané nahodí, umějí je od masa, ryb, dobrého vína, pokrmy a nápoji výborně dobře ctíti a velmi přátelsky a nade všechny jiné křesťany v těch zemích důvěrně a upřímně chovati. *Les voyages du Villamont.*

Stromové cedroví na hoře libánské Na hoře libánské jest posavad šestmécítma cedrových stromů, z jakýchž král Šalomoun chrám Páně v Jeruzalémě vystavěl, a ty ještě od toho času tam na tři tisíce let (krom co před tím časem stály) trvají. A jsou pospolu nejvyš na rovinách té hory, kdež sníh téměř přes celý rok bývá, aniž jich do počtu více přibývá, ani nezplanějí. Ale snad tak jistým Božím soudem na památku stavení chrámového, jako na osvědčení někdejší slávy chrámu jeruzalémského a že vpravdě na té hoře od krále Hyrama vyřaty a do Jeruzaléma posílány byly, tam až po dnes zůstávají. Jest strom velmi vysoký, k jedli podobný, kůry tenké a hladké, krom při spodku, kdež jest něco drsnatější, ratolesti i šišky nápodobně smrku, špicí k vrchu obrácené, lístí jako dřín neb borovice, avšak vždycky čerstvé a zelené má. Dřevo jest velmi tvrdé a trvánlivé, barvy náčervenalé, a nikdy nehnije. Smola z něho vonná a co gummi pěkná teče. Další vypsání o něm v herbáři *Mathiolovém* najdeš.

Jakobitae

Národ rozličný Jest národ arabský, egyptský v těch zemích, v *Numidii* a v Africe i jinde rozlezlý, od Jakoba, sektáře prvního, nazvaný. O osobě Krista Pána zle smejšlejší, někteří se křtí, jiní obřezují, a jiní to oboje zachovávají. A kdež jest povědino u svatého Matouše v 3. kapitole: *Baptizabit Spiritu sancto et igne*, totiž: Křtíti bude Duchem svatým a ohněm (v čemž se seslání Ducha svatého v způsobu ohně a dílo jeho jako nějakým ohněm srdce lidská zapalující míní), to oni vykládají na živelný oheň, jimž před křtem dětem svým na ramenách,

čele a tváři kříže připalují a od pohanův tím znamením oddělení se býti zdají. Okolo *Zues*, *Thor*, na těch pustinách a okolo *Mecchy* jest jich mnoho a eremitský aneb poustevnický život vedou, tam se jmenují *Malaquiti* aneb *Cofti*. *Sumario di tutti li regni, citta etc. orientali*.

Svého učení žádnému jiného náboženství, a zvláště v západních krajinách přebývajícím, nezjevují, ani s nimi neobcují, ale jako by *cabala* aneb *cabalitské umění* bylo, sami mezi sebou je tají, proč jiní o něm mnoho co vypravovati nevědí.

Své učení
v tejnosti mají

Abissini

Poněvadž v druhé knize o tom národu obšírnější a příležitější zmínku učiniti míním, tam jejich náboženství, a co jiného zapotřebí bude, odkládám a nyní pomíjím.

Kapitola XLIX.

Sumovní vypsání vší země Svaté v okršlku jejím a s městy předními v ní. Těž o minci, kteráž tam nyní obecně jde, a přitom závěrek dílu prvního

Země Svatá, kteráž se v Starém zákoně a u Jozefa od jména Chána, syna Noe, chananejská aneb Chanaan jmenuje, protože v ní Chan s syny a potomky svými bydlel, *Genes. 10.*, *Psal. 73.*, *Ezech. 38.*, *Hieron. in Ezech. 5.* *Ptolomaeus* a jiní *cosmographové* nazývají ji *Palaestinam*, jako by řekli *Philistinam*, od Filistinských. Obyčejně se pak zemí Svatou nazývá.

Jména země Svaté

Meze její

Jest pak díl a krajina syrské země, majíc k východu syrské a arabské hory, *Gilead Hermonim* a trachonitské nazvané, k straně polední poušť *Pharan* a Egypt, od západu moře Veliké, jináč *Mediterraneum*, od půlnoci hory libánské. *Num. 34.*, *Hier. in epist. ad Dardanum*.

Na dyl vztahuje se od strany půlnoční až k polední, totiž od hor libánských k poušti, a pokládá se okolo čtyřicíti mil našich,

Velikost

na šíř od moře až k řece Jordánu okolo 13 neb 14 našich míl. Ač pak jiní, jako *Brocardus itin. 7.*, veliký počet míl a na sta pokládají, však oni počítají míle na hodiny cesty a něco větší nežli vlaské, mnohem pak menší nežli naše, kteréž se vlastně na naše míle pro nejednostejnost cesty, kteráž v rovinách a v horách větší a menší bývá, počísti nemůže.

Pro velikou pak svou urodu, zdravé a mírné povětrí, hovad pitomých i divokých veliké množství, ptactva, ryb, obilí, rozličného vína, oleje, cukru, ovocí fíkového, granátového, limounového, pomorančího a jiných všech potřeb dostatek, usty vlastními Božími za zemi mlékem a strdí oplývající vyhlášená byla, *Deut. 8., Ioseph. 5. ant. 3.* Ano také pro veliké množství údolí rozkošných, vrchů se zelenajících, rolí urodných, řek a lesův příhodných, měst, městeček, hradů, vesnic mnohých zemským rájem nad jiné země ve všem světě slouti mohla a někdy byla, tak jakž uprostřed světa podobně srdci v těle nejpodstatnějšímu svým položením zůstává. Z té příčiny nenadarmo od Boha Abrahamovi a semeni jeho dána byla. *Exod. 3., Ezech. 20.*

Urodná jest

Podlé toho také slavných a svatých patriarchův, prorokův, králův a nadto výše Spasitele našeho Pána Jezukrista, apoštolův a jiných svatých z větší částky vlastí, obydlím a hrobem byla. Kdož by tedy té země za slavnou a vší chvály hodnou neměl a nevychvaloval? Ač bych pak slušně měl a mohl dosti obšírně o té zemi vypisovati, však krátkosti šetříc a k závírce po mnohém psaní jako k portu po dlouhém plavení směřujíc toliko *geographické* kraje a města její přednější položím.

Dělí se pak země Svatá na tři díly: na jůdskou, samařskou a galilejskou krajinu, a ti dílové společně na dvanáctero pokolení izraelské i s tím, co za Jordánem, rozlosováni byli.

V prvním dílu, totiž v Jůdstvu, byly přední města Jeruzalém, Bethania, Hebron, Emaus, Lidda, Joppen a pět měst filistinských, *Gaza, Ascalon, Gad, Ascod, Ecron.*

V druhém dílu leželo Samaří, od něhož ten díl své jméno má, a tam stolice králův izraelských bývala, Sichem, Tirza, *Caesarea Stratonis, Jezreel, Naim etc.*

V třetím dílu galilejském byly města Sidon, *Tyrus, Sarepta, Betsaida, Kafarnaum, Tiberias, Kana, Nazareth,* a z oné strany Jordánu *Astaroth, Chorozaim, Gadara etc.*

Měst královských bylo čtyřyceti sedm, biskupských, v nichž stolice biskupské byly,

**Měst královských
a biskupských
jak mnoho
tam bylo**

třiceti šest. *Iosephus 14. ant. 11.* vyčítá pět měst, v nichž *parlamenti* aneb soudové se drželi, totiž v Jeruzalémě, Gadaře, *Amathunte*, v Jerichu a *Sephonim* galilejské.

Jak lidná země byla, ač na mnohých místech v Písmích svatých častý počet lidu jest poznamenán, však toliko tento položím, kterýž za krále Davida vyhledán byl, a jest v 2. Králov. v 24. kapitole do třináctikrát sto tisíc mužův branných a k boji hodných, krom dětí, žen, starých lidí a jiných k boji nezpůsobných počteno a poznamenáno.

Nejposléze doložím i toho, jaké se mince na té cestě po panství tureckém, od ostrova Cýpru až do Jeruzaléma, užívalo toho času, když sem já tam byl.

V Cýpru mají zlaté turecké, jimž zlaté *sultanini* říkají a platí tolik co benátský *cechin*, to jest uherský dukát, kterýž učiní devadesáte asprů, asprů osm jednu seja, seja čtyři majdyny. Dukát turecký učiní čtyřiceti pět majdynů a sejas jedenácte a jeden majdyn. Tolary tyrolské, kurfirštské a jiné rádi berou, protože z nich drobné mince aspry, majdyny a sejas dělají, a platí jeden dvacet osm, devět i třiceti majdynů. V některých místech tolary *piastri* nazývají. Kupci naši, kteří v těch zemích handlují, když s sebou tolary přivezou, nemalou sumu na nich tam vydělají.

Mince v Cýpru V Jeruzalémě nejraději berou benátské *cechini*, a to které jsou nové. Od stříbrné mince drobné, krom asprů a majdynů, tam sem neviděl. Aspra jest mince drobná, co u nás malý peníz, ale ještě jednou tak tlustá, však stříbrná všecka, po obou stranách má litery turecké vybité, platí naší mince okolo čtyř velkých. Majdyn má také jisté litery, a něco málo větší jest nežli aspra, platí okolo osmi velkých, takže seja stříbrná mince a na způsob dutku veliká, čtyři groše bílé a čtyři velké naší mince učiní.

V Jeruzalémě Těch, kteří minci falšují, mnoho se v Turcích nachází, takže v Cýpru, v Egyptě, v Damašku, v Tripoli a co dál ode dvora konstantinopolského jest, mnoho měděných majdynů a více nežli dobrých mají, však když

kterého takového postihnou a dosáhnou, zaživa ho z kůže svle-
kou a odrou bez milosti.

Při zavírce kratičce doložím: když sme v Je-
ruzalémě po putování a chůzích k místům sva-
tým v klášteře odpočívali, často sme u večer s mnichy, z nichž
někteří dobří *musici* a *cantores* byli (zvláště jeden rodem z Mej-
landu, kterýž v kapele slavné a svaté paměti arciknížete Karla
Rakouského v Grácu vychován byl) na tom altáně, o němž sem
nahore psal, že jsou nám na něm nohy myli, všelijaké pěkné
mutety a kusy 4 i 5 *vocum* zpívali. Čímž sem byl probuzen k *com-
pozici* jedné *muteti* na text z žalmu 124., tehdáž v mysli mé ob-
zvláště ležícího, soudě vedlé toho textu, jak veliké potěšení
a důvodný *argument* ku potvrzení víry a naděje k Bohu sv. Da-
vid lidu Božimu nad položením hory Sion a Jeruzaléma bral.
Pročež tím bedlivěji na ta místa sem patřil a poznal nemalé po-
silnění v mdlobě mé, že jako přepevným zakladem pro skály
a velikost svou hora Sion v stálosti nepohnutelné jest a trvá. My
na tomto světě života a putování našeho, nemohouce tělesnýma
očima víry viděti, kterážto vedlé vlastnosti a moci své budou-
cích věcí se naděje, přítomným i pomínulým svědectví dává, tak
ji sobě před oči mysli a ducha našeho stavěti a předkladati
máme, abychom skrze ni, jako na tu zevnitřní přítomnou horu
Sion, na milosti a lásky Boží pojištění a slibův splnění patřice,
ní nepochybně osvěcování a utvrzování byli, jakž to pěkně sva-
tý Pavel v epištole své k židům v 10. a 11. kapitole vypisuje.

Ač pak někdy časové věci přítomné činí pomínulé, a zase
pomínulé jako přítomné, a ještě více, budoucí jako přítomné
představuje, však ona způsobem hory Sion přece jedna a táž zů-
stává, vedlé povědění svatého Augustýna *in tract. in Iohan. 45:*
*Tempora variata sunt, non fides. Eadem fides utrosque conjung-
it, et eos, qui venturum esse, et eos, qui eum venisse crediderunt.*
Totiž: Časové proměnu vzali, a ne víra. Nebo víra obojí spojuje,
i ty, kteříž že přijíti měl, i ty, kteříž že přišel, uvěřili. A jakž vrcho-
vé a hory veliké město Jeruzalém obkličují, takž Pán Bůh lid
svůj mocí svou božskou zastupuje, a to navěky, vedlé propově-
dění svatého Pavla k Římanům v 8. kapitole: *Si Deus pro nobis,*

Zavírka

quis contra nos, totiž: Když jest Bůh s námi, kdo proti nám? I kdož by nad takovými sliby a zámluvami Božskými neplesal a se neradoval? Na dokázání tehdy mého rozjímání a k Bohu vděčnosti dal sem tuto *mutetu 6 vocum*, tam v městě Jeruzalémě v klášteře komponovanou a zpívanou, ačkoli sprostnou, při konci této první knihy putování mého přiložiti. Pán Bůh rač každého u víře pravé a ovoci jejím rozmnožovati. Amen.

Skonává se první díl cesty Kryštofa Haranta z Polžic.

Q *Vi con fidunt in Do mino, qui confidunt in Domino, qui con-*
fidunt in Do mi no, Sicut mons Si on,
sicut mons Si on, sicut mons Si-

Q *Vi con fidunt in Do mino, qui confidunt in Do-*
mi no, qui confidunt in Domino, sicut mons
Sion, sicut mons Si on, si cut mons Si-

Q *Vi con fidunt in Do mi no, qui confidunt in Domino*
qui confidunt in Do mi no, sicut mons Sion,
sicut mons Si on, sicut mons Si-

Vi con fi dunt in Domino, qui con fidunt in Do-
 mino, qui confidunt in Do mino, sicut
 mons Si on, sicut mons Si-

Vi confidunt in Do mino, qui con fidunt in
 Domino, qui confidunt in Domino, si cut mons
 Sion, sicut mons Si on, sicut mons Si on,

Vi confidunt in Do mino, qui confidunt in Do-
 mino, qui confidunt in Do mino, sicut
 mons Si on, sicut mons Sion, si cut mons Si-

Bb

222

on, non commouebitur in ater num,
 qui ha bitat in Hiern sa lem, mon-
 tes, mon tes, in circuitu eius, in circuitu eius, &

on, non commouebitur in aeternum, qui habitat
 in Hierusalem, qui habitat in Hierusalem, mon tes,
 in cir cu i tu e ius, in cir cui tu e ius, in circuitu e ius,

on, non com mo ue bitur, non commouebitur in ater
 num, qui habitat in Hierusalem, mon tes, mon-
 tes, in circuitu e ius, in circuitu eius, in circui-

on non commovebitur in aeternum, non commovebitur in aeternum, qui habitat in Hie ru salem, mon tes, mon- tes, in circuitu eius, in circuitu eius, in cir-

non com mo ue bi tur in aeternum, non commovebitur in aeternum; qui habitat in Hierusalem, qui habitat in hierusalem, mon- tes, mon tes, in circuitu eius, in circuitu eius, in circuitu eius, in circuitu eius, qui habitat in Hierusalem, mon tes, mon- tes in circuitu eius, in circuitu eius, in circuitu eius

Bb ij

ius

Do minus, in circuitu populi eius, in circuitu
 populi eius, in circuitu, populi eius, ex hoc nunc & usq; in se-
 culum, ex hoc nunc et usq; in seculum, ex hoc nunc & usq; in seculum.

& Do minus, in circuitu in circuitu populi
 eius, in circuitu populi eius, in circuitu
 populi eius, ex hoc nunc & usq; in seculum, ex hoc nunc & usq; in seculum.

tu eius, & Do minus, in circuitu populi e-
 ius, in circuitu populi e ius, ex hoc nunc & usq;
 in seculum, ex hoc nunc & usq; in seculum, ex hoc nunc & usq; in seculum.

cu itū eius, & Do minus, in circuitu populæ-

ius, in circuitu populi e ius, populi e ius,

ex hoc nunc & usq; in seculum, ex hoc nunc & usq; in se culum.

ius & Do minus, & Dominus, & Dominus, in circuitu

populi e ius, in circuitu populi eius, in circuitu po pu-

li ei us, ex hoc nunc & usq; in seculum, ex hoc nunc & usq; in seculum.

ius & Do minus, in cir cu itū populi

e ius, in cir cu itū populi e ius, ex hoc nunc &

usa. in se cu lum. ex hoc nunc & usq; in seculum.

Obsah

Putování aneb Cesta z království českého do města Benátek, odtud po moři do země Svaté, země jûdské a dále do Egypta a velikého města Kairu, potom na horu Oreb, Sinai a svaté panny Kateřiny v Pusté Arabii ležící, na dva díly rozdělená a od urozeného pána, pana Kryštofa Haranta z Polžic a Bezdružic a na Pecce etc., římského císaře Jeho Milosti rady a komorníka, léta 1598 šťastně vykonaná i také pěknými figûrami ozdobená 5

Předmluva k čtenáři 17

PRVNÍ DÍL

Kapitola první 33

Kapitola II. 46

Kapitola III. 75

Kapitola IV. 84

Kapitola V. 87

Kapitola VI. 91

Kapitola VII. 107

Kapitola VIII. 111

Kapitola IX.	120
Kapitola X.....	124
Kapitola XI.	129
Kapitola XII.....	140
Kapitola XIII.....	147
Kapitola XIV.	154
Kapitola XV.....	159
Kapitola XVI.....	166
Kapitola XVII.....	170
Kapitola XVIII.	173
Kapitola XIX.....	176
Kapitola XX.....	187
Kapitola XXI.....	198
Kapitola XXII.	208
Kapitola XXIII.....	213
Kapitola XXIV.....	222
Kapitola XXV.....	227
Kapitola XXVI.	242
Kapitola XXVII.....	249
Kapitola XXVIII.....	256
Kapitola XXIX.....	261
Kapitola XXX.	272
Kapitola XXXI.....	281
Kapitola XXXII.....	286
Kapitola XXXIII.	289
Kapitola XXXIV.....	296
Kapitola XXXV.	300
Kapitola XXXVI.	306
Kapitola XXXVII.....	313
Kapitola XXXVIII.....	318
Kapitola XXXIX.	323
Kapitola XL.	344
Kapitola XLI.....	359
Kapitola XLII.....	365
Kapitola XLIII.	376
Kapitola XLIV.....	399

Kapitola XLV.	404
Kapitola XLVI.....	410
Kapitola XLVII.	421
Kapitola XLVIII.....	429
Kapitola XLIX.	438

ČESKÁ KNIŽNICE / sv. 91-I
Řídí redakční rada České knižnice ve složení:
Jiří Flaišman (předseda), Jiří Holý, Pavel Janáček,
Jan Linka, Filip Tomáš, Martin Valášek

Kryštof Harant z Polžic a Bezdruzic
PUTOVÁNÍ ANEB CESTA Z KRÁLOVSTVÍ ČESKÉHO
DO MĚSTA BENÁTEK, ODTUD PO MOŘI DO ZEMĚ
SVATÉ, ZEMĚ JŮDSKÉ A DÁLE DO EGYPTA
A VELIKÉHO MĚSTA KAIRU / I /

Text edičně připravila Hana Bočková
Latinský text edičně připravila Markéta Melounová
Komentář napsali Hana Bočková, Markéta Melounová
a Lucie Storchová
Obálka (s použitím původních ilustrací Jana Willenberga, 1608),
vazba a grafická úprava Boris Mysliveček
Odpovědná redaktorka Petra Hesová
Sazba písmem Lido a litografie obálky a vazby Robert Šváb
Tisk a knihařské zpracování Finidr, s. r. o., Český Těšín

Vydal Nadační fond Česká knižnice
ÚČLK FF UK, Náměstí Jana Palacha 2, 116 38 Praha 1
(www.kniznice.cz),
Ústav pro českou literaturu AV ČR, v. v. i.
Na Florenci 3/1420, 110 00 Praha 1
(www.ucl.cas.cz)
a vydavatelství Host, s. r. o.
Radlas 5, 602 00 Brno
(www.hostbrno.cz, e-mail: redakce@hostbrno.cz)
v Praze a Brně roku 2017
jako 1272. publikaci vydavatelství Host
452 stran
V České knižnici vydání první